LOGICÆ ARTIS COMPENDIVM.

Editio Sexta.

Edit. 6ta.

ROB. SANDERSON,
Coll. *Lincoln.* in almâ *Oxoniensi*,
quondam *Socio*. Et in eadem
Academia Sacræ Theologiæ
postea *Professore Regio*.

OXONIÆ,
Excudebat *L. L.* & *H. H.* Impensis
Ric. & *Nic. Davis*. Anno Dom. 1664.

ELENCHUS CAPITUM.

PARS PRIMA.

De Simplicibus Terminis.

Cap.		Pag.
1.	*Præcognita de Natura Logicæ.*	1
2.	*De Prædicabilibus in genere.*	4
3.	*De Genere, Specie, & Individuo.*	8
4.	*De Differentia.*	13
5.	*De Proprio & Accidente.*	16
6.	*De tribus definitionibus Antepræ dicamentalibus.*	19
7.	*De Reliquis Antepradicamentis.*	23
8.	*De Prædicamentis in genere.*	28
9.	*De Prædicamento Substantiæ.*	30
10.	*De Prædicamento Quantitatis.*	33
11.	*De Prædicamento Qualitatis.*	36
12.	*De Prædicamento Relationis.*	41
13.	*De Prædicamentis Actionis & Passionis*	45
14.	*De Quatuor ultimis prædicamentis.*	48
15.	*De Oppositis.*	53
16.	*De reliquis Post-prædicamentis.*	57
17.	*De Definitione.*	60
18.	*De Divisione.*	65
19.	*De Identitate & Diversitate.*	68

PARS

PARS SECUNDA.
De Propositionibus.

1. De Propositionis partibus. 73
2. De Suppositione Terminorum. 80
3. De Ampliatione & Restrictione. 87
4. De Divisionibus Propositionis. 91
5. De Oppositione Propositionum Categoricarum de Inesse. 98
6. De Æquipollentia earundem. 103
7. De Conversione earundem. 106
8. De Modalibus. 108
9. De Exponibilibus. 114
10. De Hypotheticis. 118

PARS TERTIA.
De Discursu.

1. De Argumentatione. 123
2. De Partibus Syllogismi. 129
3. De Fundamento Formæ Syllogisticæ. 130
4. De Tribus Syllogismorum figuris. 134
5. De Reductione Syllogismorum. 138
6. De Inventione medii termini. 144
7. De Syllogismis quibusdã specialibus. 148
8. De Enthymemate & Sorite. 150
9. De Syllogismo Hypothetico. 154
10. De Inductione & Exemplo. 157
11. De Fine & Præcognitis Demonstrationis. 159

12. De *Conditionibus propositionum* Demonstrationis absolutis. 163
13. De *Conditionibus propositionū relatis.* 168
14. De Demonstrationis variis gradibus. 170
15. De Demonstratione diu. 176
16. De Demonstratione potissima. 179
17. De *Syllogismo Topico in genere.* 184
18. De *locis a Topicis in genere.* 187
19. De *locis a Causa, & Effectu.* 189
20. De *locis a Subjecto, & Accidente.* 193
21. De *locis a Dissentaneis, & Comparatis.* 196
22. De *locis a Coniugatis, & Notatione.* 203
23. De *locis a Toto & Parte.* 205
24. De *locis a Genere & specie.* 207
25. De *locis a definitione & divisione* 209
26. De *loco a Testimonio.* 211
27. De *Fallaciis in genere.* 214
28. De *Fallaciis in dictione.* 216
29. De *Fallaciis extra dictionem.* 221
30. De *Methodis in genere.* 226
31. De *Methodis in specie.* 230

APPENDIX PRIMA
De Usu Logicæ.

1. De *Tractatione Simplicis Thematis.* 234
2. De *Tractatione Problematis solitaria.* 251

3. De *Disputatione*. 272
4. De *Genesi Methodica*. 297
5. De *Analysi Logica*. 304

APPENDIX POSTERIOR.
MISCELLA.

1. De *Quinque Habitibus Mentis*. 317
2. De *Circulo Disciplinarum*. 328
3. De *Colligendis Locis communibus*. 337
4. De *Historia Logica*. 345

LOGICÆ

LOGICÆ ARTIS COMPENDIVM.

LIBER PRIMUS DE *SIMPLICIBUS* Terminis.

CAP. I.

Præcognita, de Natura Logices.

Logica, quæ & Synecdochice Dialectica, est *Ars rationis*: sive est, *ars instrumentalis dirigens mentem nostram in cognitione omnium intelligibilium.* Ideoque debet esse omnium disciplinarum prima, utpote ad reliquas adquirendas necessaria; quâ ratione Aristoteli, velut instrumentum Philosophiæ, & reliquarum disciplinarum ὄργανον appellatur. Parag. 1. *Definitio Logicæ.*

Utilitates ejus sunt plurimæ, quas docebit usus: *Finis* verò unicus, Cognitio scil. rerum. *Officia*, quibus velut mediis finem suum consequitur, cum alia non nulla, Parag. 2. *Finis & officia Logicæ.*

nulla, tum præsertim *tria hæc:*

1 *Definitio*	quoties	*Obscuræ.*
2 *Divisio*	res occurrunt	*Universæ.*
3 *Ratiocinatio*		*Dubiæ.*

Par. 3. *Objectum Logicæ.* *Objectum* Logicæ primarium *Mens humana*; unde & Logicæ nomen, velut ἀπὸ τοῦ λόγου id est, ratione: *secundario* etiam & *Oratio*, quæ & ipsa λόγος dicta est, quâ sc:. sensa mentis nostræ loquendo exprimimus.

Par. 4. *Subjectum Logicæ.* *Materia circa quam* versatur, est omne illud, sive Ens, sive non Ens, quod vel *Mente* complecti, vel *Oratione* eloqui possumus. Ratio autem formalis considerandi, est *Secunda Intentio.* Logicus enim considerat omnia themata, non secundùm proprias ipsorum naturas, sed in quantum Logica instrumenta (quæ sunt *secundæ notiones*) sunt eis applicabilia. Hinc Logicæ pro diversa ratione multiplex assignari potest *subjectum.*

Sub-

Subjectum Logicæ
- Informationis (*sive objectum*) est ὑλογ, id est,
  - Primario, *Mens humana*, sive Ratio.
  - Secundario, *Oratio.*
- Operationis, (*sive subjectum materiale*;) est *Thema*, seu *Quæstio intelligibilis*, πᾶν νοητὸν.
- Tractationis; (*sive subjectum formale,*)
  - Totale & Adæquatum, est *Secunda intentio.*
  - Principale est *Syllogismus*; vel etiam magis specialiter, *demonstratio.*

Par. 5. *Partitio Logicæ, & Organi Aristotelici.*

Logicæ tres sunt partes, pro numero actuum mentis ab ea dirigibilium; quarum *Prima* dirigit primum actum Mentis, sc. *Conceptum simplicem*; & est *de Simplicibus terminis*: quò pertinent introductio Porphyriana, & Liber Categoriarum Aristotelis.

Secunda dirigit secundum actum Mentis, sc: *Compositionem & divisionem*, & est *de Propositione*: quo spectat lib: de Interpretatione.

Tertio dirigit tertium & ultimum Mentis actum, scil. *Discursum*; & est *de Argumentatione & Methodo*; quò spectant Analyticorum Priorum libri duo, totidemque posteriorum, octo Topicorum, Elenchorum demùm duo.

Quæstiones primi Capitis.

1 *De nomine Logicæ & Dialecticæ.*
2 *De Genere Logicæ.*
3 *De definitione Logicæ.*
4 *De fine Logicæ.*
5 *De variis Logicæ utilitatibus.*
6 *De necessitate Logicæ, ejusque ordine ad reliquas disciplinas.*
7 *De Objecto Logicæ.*
8 *De Subjecto Logicæ.*
* 9 De primis & secundis intentionibus.
10 *De differentia Logicæ à cognatis disciplinis, præsertim Rhetoricâ.*
11 *De variis Logicæ divisionibus.*
12 *De Logica docente & utente.*

CAP. 2.

De *Prædicabilibus in genere.*

Parag. 1. *Scopus libelli Porphyriani.*

LIbellus Porphyrianus *Isagoge* dicitur, sive *Introductio*; quia est quædam quasi porticus & Vestibulum Logicæ Aristotelicæ; ejus præcipuè partis, quæ in libro Categoriarum conti-

continetur: quo nomine & ab authore opus susceptum est in gratiam Chrysaorii discipuli sui. Ejus subjectum est Prædicabile.

Est autem *Prædicabile* (sive *Universale.*) *quod aptum natum est prædicari de pluribus.* Ut *Animal, Homo, Rationale, Risibile, Album.* Idem sunt reipsa Prædicabile & Universale; sed differunt ratione: nam *Prædicabile* dicitur, quatenus de multis prædicatur: *Universale* verò quatenus inest in multis. Par. 2. *Definitio Prædicabilis.*

Prædicabilia sunt quinque, quæ & quinque voces appellantur; scil: *Genus, Species, Differentia;* Accidens proprium, quod simpliciter *Proprium*; & Accidens Commune, quod simpliciter *Accidens*, dici solet. Horum Genus & Species in *Quid*, differentia in *Quale quid*, Proprium & Accidens in *Quale*; sed proprium conversim & necessario; accidens contingenter & non conversim prædicantur. Par. 3. *Numerus Prædicabilium.*

Cognitio Prædicabilium, (& consequenter introductio Porphyriana) conducit ad quatuor: sc: ad Par. 4. *Utilitas Prædicabilium.*

1 *Definitionem:* quæ semper est *Speciei:* constatque, si sit propria & essentialis, ex *Genere* & *Differentia*; sin impropria & descriptiva ex *genere* & *proprio*, vel cumulo *Accidentium.*

2 *Divisionem*; quæ plerumque est *Generis* in suas *Species* per oppositas *Differentias* aut *Propria*; non raro Subjecti in *Accidentia* aut è contra.

5 *Demonstrationem*; quæ est Syllogismus necessarius, cujus majus extremum est *Proprium*, minus extremum *Species*. Medius verò terminus Definitio Speciei essentialis ex *Genere* constans & *Differentia*.

4 *Prædicamenta*; quæ non sunt aliud, quam coordinatio *Generum*, & *Specierum* in directa, & *Differentiarum* in serie collaterali.

Prædicatio omnis aut est
- *Naturalis*, sive *directa*: eaque vel
  - *Æqualis*; cum æquale prædicatur de æquali: ut *Rationale* vel *Risibile* de homine.
  - *Inæqualis*; cum vel superius prædicatur de inferiore (*univoce*) vel accidens commune de suo subjecto (*denominativè*.) ut *Animal* vel *album de homine*.
- *Non Naturali*, eaque vel
  - *Indirecta*, & *contra naturam*; cum aut inferius de superiore prædicatur; aut subjectum de accidente: ut *Homo* de animali,

animali, vel Albo.

Per accidens & præter naturam; cum è duobus accidentibus eidem communi subecto inherentibus, alterum de altero prædicatur; ut *hoc album* de hoc dulci.

Ea solum prædicatio est hujus loci, & propriè Logica, quæ directa est, & naturalis.

Quæstiones secundi Capitis.

1 De *libello Porphyriano.*
2 De *definitione Prædicabilis & Universalis.*
* 3 Sintne universalia in rerum natura, vel in solo intellectu?
* 4 Sintne corporea vel incorporea?
* 5 Existantne extra singularia?
6 De *numero Prædicabilium.*
7 De *quadruplici utilitate Prædicabilium.*
8 De *variis prædicandi generibus.*

CAP. 3.

De *Genere*, *Specie*, & *Individuo*.

GEneris, inter alia significata, tres sunt *acceptiones*, quarum ut nobiliorum meminit Porphyrius: duæ *civiles*, tertia *Logica*.

Parag. 1. *Tres acceptiones Generis.*

Genus in acceptione

Prima, est collectio multorum hominum qui ad unum aliquem velut principium relati, cognatione quâdam inter se sunt affecti; quo sensu *posteri Herculis genus* dicitur *Heraclidarum*.

Secunda, est ortus uniuscujusque Principium, sive sit
- Generans, ut Pater & majores; quomodo *Tantalus* dicitur *genus ducere à Jove*.
- Conservans, ut locus & Patria; quomodo *Plato* dicitur *genere Atheniensis*.

Tertia, quæ sola est Logica (sic dictum ob similitudinem quam habet cum genere civili, præsertim in secunda acceptione) est id, cui sub-

subjicitur Species; *ut Animal*, cui subjicitur *Homo*.

Genus Logicum est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ut *Animal* de homine & bove. Dicuntur autem ea *differre specie*, quæ habent diversas differentias constituentes; ut homo & bos; *prædicari* vero in *quid* ea, quæ apte respondent quæstioni quâ quid sit res quæritur? Ut si quæratur quid sit homo, aut bos? apte respondetur, quod sint Animalia. Par. 2. *Definitio Generis.*

Species (*civilis*) inter alia sua significata accipitur pro externâ formâ aut pulchritudine corporis: unde hominem pulchrum & formosum, *speciosum* dicimus. Par. 3. *Acceptiones & definitiones speciei.*

Species Logica consideratа respectu

Superiorum, & ut *Subjicibilis*, definitur esse id quod subjicitur generi; atque iterum id cui genus attribuitur in quæstione quid est? intellige utrobique *Immediate*.

In.

Inferiorum, & ut *Prædicabilis*, est *quod prædicatur* (immediate) *de pluribus differentibus numero* (tantum) *in quid*: ut *Homo*, de Socrate & Platone.

Dicuntur autem ea *differre numero*, quæ diversum numerum efficiunt, ut *Socrates, Plato, &c.*

Par. 4. *Generalissima, specialissima, & Subalterna.*

Genera *generalissima*, sive summa, sunt, quibus non datur superius genus; vel, quæ sunt ita genera ut nunquam possint esse species: ut *Substantia*. Species *Specialissimæ* sive infimæ, sunt, quibus non datur species inferior; vel quæ ita sunt species, ut nunquam possint esse genera: ut *Homo*. *Subalterna* genera, sive species subalternæ sunt, quæ ad aliud & aliud relata simul & genera sunt & species: ut *Animal, Vivens, Corpus*.

Par. 5. *Canones generis & speciei.*

1 Genus omne est latius quâlibet sui specie.

2 Genus habet rationem partis & incompleti, species totius & completi; Genus Materiæ, Species compositi.

3 Genus & Species prædicantur æqualiter de suis inferioribus.

4 Tota natura generis continetur in qualibet

libet sui Speciei ; & speciei in quolibet individuo.

5 Genera summa sunt tantum decem: Species infimæ sunt in aliquo certo, sed nobis incognito, numero.

Individuum est quod de uno solo prædicatur: ut *Socrates.* Habet & hæc vox alias suas acceptiones ; sed hic sumitur pro ente singulari, ita determinato & restricto, ut sit prorsus indivisibile in interiora.

Individuum aliud est.

- *Certum* & determinatum, quod exprimitur vel per
  - Nomen Proprium, ut *Socrates, Bucephalus*: & dicitur individuum *Signatum* sive Determinatum.
  - Nomen commune & Pronomen demonstrativum; ut *hic homo, ille Equus*: & dicitur individuum *Demonstrativum.*
  - Circumlocutionem aliquam, quod fit etiam multis modis, ut *Sophronisci filius pro Socrate; Orator pro Cicerone; &c.* & dicitur Individuum *ex Hypothesi*, vel Periphrasticum.

Vagum,

Vagum, & Indeterminatum, quod exprimitur per nomen commune, & signum particulare: ut, *aliquis homo*, *quidam equus*.

Individua sunt numero infinito & vario, ideoq; nec sub scientiam cadere possunt. Individua ejusdem speciei distinguuntur inter se proprietatibus quibusdam accidentalibus, quarum collectio in duobus nunquam potest esse eadem.

Quæstiones tertii Capitis.

1 *De acceptionibus Generis & Speciei* p.
2 *De prima definitione Generis* p.
3 *De secunda definitione Generis* p.
4 *De definitionibus Speciei subjicibilis* p.
5 *De 3ª definitione Speciei* p.
6 De *arbore Porphyriana* p.
7 *De conservatione Generis & Speciei in suis inferioribus* p.
8 *De Individui definitione* p.
9 *De Individui diversis modis* p.
*10 De Principio Individuationis. p.
11 De *numero generum*, *specierum*, *Individuorum* p.
12 *De Collatione generis cum reliquis Prædicabilibus* p.
13 *De Collatione speciei* p.

CAP.

CAP. 4.

De *Differentia*.

Par. 1. *Acceptiones Differentia.*

Communiter, quâ res ab aliis, vel etiam à seipsis, differunt accidente, aliquo separabili, ut *Socrates* stans a *Platone* sedente, & *Socrates* senex à *Socrate puero*.

Differentia tribus modis dicitur

Proprie: quâ res ab aliis differunt accidente aliquo inseparabili: ut *Socrates* a *Platone* per nasi aduncitatem.

Maxime Proprie; quâ res inter se forma essentiali differunt: ut *Socrates* à *Bucephalo* per rationis facultatem.

Ex his differentia Communis est separabilis, reliquæ inseparabiles, Communis facit *alterátum*, Propria *alterum*, maxime Propria *aliud*; Illæ sunt differentiæ per accidens, hæc est per se; Illæ recipiunt magis & minus, hæc non; Illæ ad duo ultima prædicabilia pertinent, hæc sola constituit tertium prædicabile.

Quinque

Par. 2. *Definitiones differentiæ.*

Quinque sunt apud Porphyrium Differentiæ definitiones.

1 Differentia est, quâ species superat genus: ut per Rationale Homo superat animal.

2 *Differentia est apta nata prædicari de pluribus differentibus specie* (vel numero tantum) *in quale quid.* Ea autem dicuntur prædicari in quale quid, quæ apte respondent quæstioni, quâ, qualis sit res secundum essentiam, quæritur: ut si quæratur qualis sit homo secundum essentiam? apte respondetur quod Rationalis.

3 Differentia est, quæ vim habet dividendi (id est *separandi & distinguendi*) ea quæ sunt sub eodem genere: ut Rationale dividit hominem à bruto.

4 Differentia est, quâ res inter se differunt.

5 Differentia est, quâ res ita inter se differunt, ut ad constituendam rei essentiam plurimùm conferat, sitque ejus pars. Quanquam hæc non tam nova definitio censenda est, quàm explicatio quædam & absolutio superioris. Ex his quinque definitionibus sola secunda competit differentiæ, quatenus est Prædicabile.

Differentia

Par. 3. *Divisiones differentiæ.*

Differentia vel est
- *Divisiva generis*, quæ dividit genus in suas species, ut *Rationale Animal.*
- *Constitutiva speciei*, quæ constituit speciem in suo esse, ut *Rationale hominem.*

Hæc divisio est ejusdem rei in diversos tantum modos: eadem enim Differentia perpetuo est & divisiva, & Constitutiva, diverso respectu.

Differentia constitutiva alia est.
- *Generica*, quæ constituit speciem subalternam; ut *Sensibile Animal.*
- *Specifica*, quæ constituit speciem infimam; ut *Rationale hominem.*

Quæstiones quarti Capitis.

1 De *tribus acceptionibus* Differentiæ
2 De *prima definitione* Differentiæ.
3 De *secunda definitione* Differentiæ
4 De *reliquis definitionibus* Differentiæ
5 De *divisionibus* Differentiæ
6 De *collatione* Differentiæ *cum reliquis prædicabilibus.*

CAP.

CAP. 5.

De *proprio & Accidente.*

Parag. 1. *Quatuor modi proprii.*

PRoprium dicitur quatuor modis. Proprium *primo modo* eſt, quod convenit ſoli, non omni: ut homini *Mederi.*

Proprium *ſecundo modo* eſt, quod convenit omni, non ſoli: ut Homini *Bipedem* eſſe. Et iſte modus eſt omnium maximè improprius.

Proprium *tertio modo eſt*, quod convenit omni, & ſoli, ſed non ſemper: ut homini *Canescere in ſenectute.* Etſi accuratè loquendo non detur aliquod hoc modo proprium: quod enim omni convenit, id & ſemper conveniat neceſſe eſt.

Proprium *quarto modo* (quod ſolum conſtituit quartum prædicabile) eſt, quod *convenit omni, ſoli, & ſemper*: ut homini *Riſibilitas.* In iſtis deſcriptionibus ly *Soli* refertur ad ſpeciem, ly *Omni* ad inferiora ſpeciei.

Parag. 2. *Canones Proprii quarto modo.*

1 Proprium fluit a principiis eſſentialibus ſpeciei; *ut riſibilitas à rationalitate.* Hinc proprium dicitur ad rei eſſentiam pertinere:

pertinere: non ut *constituens*, sed ut *consequens* essentiam.

2 Proprium etsi *realiter* idem, *formaliter* tamen differt à sua specie.

3 Proprium reciprocatur cum specie: & proinde est & inseparabile à sua specie, & incommunicabile alteri.

4 Proprium aliud est

Genericum, quod fluens à principiis speciei subalternæ cum eâ reciprocatur: ut *Mobile* cum Corpore.

Specificum, quod fluens à principiis speciei infimæ cum eâ reciprocatur; ut *Risibile* cum Homine.

Accidentis tres definitiones tradit Porphyrius. Par. 3. *Accidentis definitiones.*

1 Accidens est; quod *adest* [illegible] *abest sine subjecti interitu*: ut *Albedo*. Est autem Subjectum illa substantia cui inhæret Accidens, & [illegible] illud sustentat; ut *Cygnus*.

2. Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.

3. Accidens est, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium,

semperque in re aliqua subjecta inhæret: unde illud, *Accidentis esse est inesse.*

Par 4. *Divisiones accidentis.* Idem accidens numero non potest esse in diversis subjectis: sive simul, sive successive.

Accidens aliud est *Separabile*, quod etiam actu potest separari à suo subjecto; ut *frigus* ab aquâ.

Accidens aliud est *Inseperabile*, quod non nisi intellectu separari potest; ut *humor* ab aquâ.

Accidentia nonnulla certum subjectum aut consignificant, & *Copulata* dicuntur; ut *Similitas*: aut supponunt, & propria dicuntur (primo sc. modo) ut *Grammatica*. Quorum ista propria sunt certæ alicujus *speciei*, illa certæ alicujus *partis*.

Quæstiones quinti Capitis.

1 *De tribus primis modis Proprii.*
2 *De definitione Proprii quarto modo.*
3 *De fluxu proprii à principiis speciei.*
4 *De reciprocatione proprii & speciei.*
5 *De formali diversitate Proprii & suæ speciei:*
6 *De variis acceptionibus Accidentis.*
7 *De Accidentis definitionibus.*

8 De

8 De *Inherentia accidentis.*
9 De *unitate Subjecti accidentis.*
10 De *accidente ſeparabili & inſeparabili.*
11 De *aliis diviſionibus accidentis.*
12 De *Collatione proprii cum reliquis prædicabilibus.*
13 De *Collatione accidentis.*

CAP. 6.

De *tribus definitionibus Ante-prædicamentalibus.*

ANteprædicamentum eſt doctrina præambula immediate conducens ad doctrinam Prædicamentorum. Sunt autem *Anteprædicamenta* in genere tria, in ſpecie ſeptem. Tres ſc. *Definitiones*, duæ *diviſiones*, duæ item *Regulæ*. Parag. 1. *Anteprædicamenta in genere.*

Definitiones ſunt Æquivocorum, Univocorum, & Denominativorum.

Æquivoca (æquivocata) *ſunt quorum nomen ſolum eſt commune, ratio autem ſubſtantiæ* (id eſt, eſſentialis definitio) *ſecundum illud nomen alia atque alia*; ut *Animalis* nomen commu- Parag. 2. *Prima definitio; Æquivocorum.*

ne est *homini vivo & picto*, sed diversa & definitio utriusque. *Æquivocum æquivocans* est nomen illud commune, quod suis significatis secundum diversas rationes attribuitur: ut *Gallus* est Æquivocum æquivocans; *Gallus homo & gallus avis* æquivoca æquivocata.

Par. 3. *Divisio Æquivocorum.*

Æquivoca alia sunt

- *A casu*, de quibus nulla dari potest ratio, cur in eodem communi nomine conveniant; ut *Gallus homo & avis:* & hæc sunt propriissime *Æquivoca.*
- A *consilio*, de quibus assignari potest aliqua ratio dependentiæ vel similitudinis, cur conveniant in nomine; ut *homo vivus & pictus:* quæ *æquivoca ad unum*, aut per Synecdochen *Analoga quandoque appellantur.*

Par. 4. *Canones Æquivocorum.*

1 Æquivoca ante factam distinctionem nec definiri possunt, nec sub scientiam cadere.

2 Ens

2 Ens respectu decem prædicamentorum est Commune analogum.

3 Analogum per se positum præsumitur stare pro famosiore Analogato.

Univoca (univocata) *sunt quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ secundum illud nomen eadem:* ut *Animalis* & nomen & definitio communis est *homini*, & *Equo*, & *Leoni*. *Univocum* (*univocans*) est nomen illud commune quod secundum eandem rationem multis attribuitur: ut *Animal Homini*, *Bovi*, *Leoni*. Æquivocis aliquando opponuntur *multivoca* Univocis *Diversivoca*. Par. 5. *Secunda definitio, Univocorum.*

Denominativa (*ut vulgo dici solent, rectius fortasse* denominata *dicenda*) *sunt quæ solo* (*casu*) hoc est terminatione vocis) *ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem*: ut à justicia justus. Par. 6. *Definitio tertia, denominativorum.*

In omni denominatione sunt tria sc.

- *Forma Denominans*; & est accidens abstractum inhærens Subjecto: ut *Justitia*.
- *Subjectum denominatum*; & est substantia, cui forma inhæret; ut *Socrates*.

Denominativum; & est Accidens concretum quod de subjecto prædicatur, & à forma oritur: ut *Justus*.

Denominans & denominativum, ut *justitia & justus*.

Quantum ad
- *Vocem*
  - Conveniunt *in Principio*.
  - Differunt *in Fine*.
- *Significationem*
  - Conveniunt *in re significata*.
  - Differunt *in modo significandi*.

Parag. 7. Triplex forma prædicationis.

Usus harum definitionum est, ut discernatur triplex forma prædicationis; Æquivocæ sc. Univocæ & Denominativæ.

Prædicari
- *Æquivoce*, est prædicari secundum nomen & non secundum definitionem: quomodo *Ens* prædicatur de decem prædicamentis.
- *Univoce*, est prædicari secundum utrumque; quomodo *superiora* prædicantur de inferioribus ejusdem Prædicamenti.

Denominative;

Denominative; est Prædicari in concreto ad modum accidentis de subjecto: quomodo *Accidentia* in novem ultimis Prædicamentis prædicantur de substantiis in primo.

Quæstiones sexti Capitis.

1 De *Antepræd icamentis in genere.*
2 De *prima definitione, Æquivocorum.*
3 De *secunda definitione, Univocorum.*
4 De *tertia definitione, denominativorum.*
5 *An Ens sit Analogum ad decem prædicamenta?*
6 De *multivocis, & diversivocis.*
7 De *triplici forma Prædicationis.*

CAP. 7.

De *reliquis Antepræd icamentis.*

Duæ sunt divisiones: Eorum quæ dicuntur, hoc est *Vocum*, una; altera eorum quæ sunt, id est *Rerum.* Parag. 1. *Prior divisio vocum.*

Vocum aliæ sunt { *Complexæ*, quæ dicuntur cum conjunctione; ut *Socrates Currit, Plato legit.* / *Incomplexæ*, quæ dicuntur sine conjunctione: ut *Socrates, Currit, legit.*

Complexio & incomplexio si spectentur *quoad vocem*, vox incomplexa erit quæ est unica tantum dictio; complexa quæ plures. "Sin *quoad rem* ipsam & *conceptum intellectus* in re fundatum; vox incomplexa erit, "cui respondet in intellectu conceptus simplex; complexa cui complexus.

Hinc fit, ut voces sint aliæ { *Simpliciter incomplexæ*; quando simplici dictioni simplex conceptus respondet: ut *Homo, Animal.* / *Simpliciter complexæ*; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus complexus; ut, *Homo est Animal.* / Partim complexæ, partim incomplexæ: & sunt vel { *Incomplexa voce, & complexa re*; quando simplici dictioni respondet in intellectu conceptus complexus: ut *Pluit.* / *Complexa voce, & incomplexa re*, quando pluribus dictionibus respondet in intellectu

intellectu conceptus simplex: ut *Corpus Animatum.*

Res aliæ sunt *universales*, aliæ *singulares*, quarum universales dicuntur de subjecto: Singulares vero non. Aliæ rursus *substantiæ*, aliæ *Accidentia:* quorum Accidentia insunt in Subjecto. Substantiæ vero non. Ex horum complexione oritur quadrimembris divisio Rerum ista. Parag. 2. *Secunda Divisio rerum.*

Eorum quæ sunt; quædam
- *Dicuntur de subjecto, & non insunt in subjecto:* & sunt Substantiæ universales: ut *Animal.*
- *Insunt in, & non dicuntur de:* & sunt Accidentia singularia: ut *hoc Album.*
- *Et insunt in, & dicuntur de:* & sunt accidentia Universalia: ut *Album.*
- *Nec insunt in, nec dicuntur de:* & sunt Substantiæ singulares: ut *Socrates.*

Multi sunt modi inessendi, de quibus versiculi. Parag. 3. *Inesse in & dici de subjecto.*

Insunt Pars, Totum, Genus & Species, Calor igni.

Rex in regno, Res in fine, locóque locatum.

Sed

Sed illud solum dicitur inesse in subjecto (quod ad præsens negotium pertinet) *quod in ſt alicui non tanquam pars, nec poteſt ſeparatum ab eo cui ineſt ſubſiſtere.*

Subjectum est duplex, aliud.

- *Prædicationis*, sive *de quo* quod subjicitur superiori in prædicatione univoca: ut *Socrates homini*: quale intelligitur in ly *Dici de ſubjecto:*
- *Inhæſionis* sive *in quo*: quod subjicitur Accidenti in prædicatione denominativâ, ut *Socrates albedini:* quale intelligitur in ly *ineſſe in* subjecto.

Parag. 4. *Regula prima.* Quando alterum de altero tanquam de subjecto prædicatur (*directe & affirmative*) quicquid prædicatur (*per ſe & directe*) de prædicato, prædicatur etiam de subjecto: ut quia *Animal* prædicatur de *homine*, etiam *Corpus quod de animali* prædicatur, de homine prædicatur. "Est autem directa prædicatio, quoties superius prædicatur de "inferiore, aut æquale de æquali: prædicatio vero *per ſe*, quoties prædicatum est unum ex quatuor prioribus prædicabilibus, aut ex eis conflatum. Usus Regulæ est, tum ut ostendatur

oſtendatur ordo qui eſt inter ſuperiora & inferiora ejuſdem Prædicamenti: tum ut poſſimus quamlibet rem propoſitam expeditius certiuſque ad proprium ſuum prædicamentum referre.

Par. 5. *Regula ſecunda.* κατὰ πλάτος.

Diverſorum generum non ſubalternatim poſitorum diverſæ ſunt ſpecies & differentiæ: ut *Animalis*, & *Scientiæ*. Genera dicuntur ſubalternatim poni, quorum unum eſſentialiter continetur ſub altero; ut *Animal*, & *Corpus*: non ſubalternatim vero, quorum neutrum ſub altero eſſentialiter continetur: ut *Animal* & *Scientia*. De his expreſſe datur Regula, non de illis: nihil enim impedit illorum eaſdem eſſe ſpecies & differentias, ut *Animalis*, & *Corporis*. Uſus Regulæ potiſſimum eſt ad vitandam confuſionem Prædicamentorum, & ad diſtinguendum inter ſe res diverſorum prædicamentorum.

Quæſtiones ſeptimi capitis.

1 *De diviſione Vocum.*
2 *De diviſione Rerum.*
3 *De modis ineſſendi.*

4 De

4 De *priore Regula.*
5 De *posteriore Regula.*

CAP. 8.

De *Prædicamentis in Genere.*

Parag. 1. *Numerus & definitio Prædicamentorum.*

1. *Prædicamentum* est generum, specierum, & individuorum, secundum sub & supra series ordinata. Suntque ea numero totidem, quot genera summa, à quibus singulis singula appellationem suam sortita: sc. *Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ubi, Quando, Situs, Habitus.* Singulorum exempla disticho comprehenderunt,

1 2 4 3 5 6
Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat Ustos.
7 8 9 10
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

Parag. 2. *Quæ in eis collocentur, & quæ non.*

In aliquâ istarum classium quicquid uspiam rerum est collocatur; modo sit *unum* quid *reale, completum, limitatæque* ac *finitæ naturæ.* Exulant ergo his sedibus *Intentiones secundæ, privationes, & ficta,* quia non sunt realia: *Concreta, Æquivoca,* & *Complexa,* quia non sunt una

Pari,

ari, quia non est completum quid; *Deus*, quia non est finitæ, *Transcendens*, quia non est limitatæ naturæ. Hinc versiculi.

Complexum, Consignificans, Privatio, fictum.
Ari, Deus, Æquivocum, Transcendens, Ens rationis.
Sunt exclusa decem classibus ista novem.

Ita tamen ut istorum plurima *Analogice*, vel *reductive*, vel *per accidens* ad Prædicamenta pertinere aliquando possint.

Quæstiones octavi Capitis.

1 An *Prædicamenta sint Logicæ considerationis & quomodo?*
2 De *libro Categoriarum Aristotelis.*
3 De *nomine & definitione Prædicamenti.*
4 De *numero Prædicamentorum.*
5 An *omne Ens sit in Prædicamento?*
6 De *vocibus complexis.*
7 De *Vocibus Concretis.*
8 De *privationibus.*
9 De *fictis rebus.*
10 De *partibus rerum.*
11 De *Deo Opt. Max.*
12 De *Æquivocis & Analogis.*
13 De *Transcendentibus.*
14 De *Entibus Rationis.*
15 De *individuis & Differentiis.*
16 An *idem possit esse in diversis Prædicamentis?*

CAP.

CAP. 9.

De Prædicamento Substantiæ.

Parag. 1. *Definitio & divisio substantiæ*

SUbstantia est *ens per se subsistens* estque omni accidente prior *ordine*, *natura*, & *cognitione*; eique substat sustentando ipsum. Substantia prima est: vel secunda. *Prima*, sive singularis & individua, est, quæ neque de subjecto aliquo dicitur, neque alicui subjecto inest, ut *Socrates*, *hic homo*. *Secundæ* sunt primarum species, & specierum genera, usque ad ipsam Substantiam summum Genus, ut *Homo*, *Animal &c.*

Par. 2. *Comparatio Substantiarum.*

Substantiarum prima est *magis* substantia (hoc est, *perfectior*, quàm secunda quia pluribus subsistat: Secundarum vero species, in quantum vicinior primæ quàm genus, & simpliciter omnia inferiora superioribus. Positis primis substantiis, ponuntur reliqua omnia, cum *secundæ substantiæ*, tum etiam *accidentia*; unde illud vulgatum, *Nato Socrate nascuntur omnia Prædicamenta*: & iis sublatis nihil aliorum potest remanere; non *secundæ substantiæ*, quia illarum est dici de

Primis

Primis; nec etiam *accidentia*, quia illorum est inesse in primis.

Proprietates substantiæ Aristoteli sunt sex.

Par. 3. *Proprietates substantiæ.*

1 *Substantia non inest in subjecto.* Hoc convenit omni substantiæ: non completæ modo, sed & differentiis etiam ac partibus substantiarum eique soli.

2 *Substantia prædicatur univoce de iis de quibus prædicatur.* Hoc convenit omnibus & solis secundis substantiis, earumque differentiis: nam à prima substantia nulla sumitur prædicatio.

3 *Omnis substantia videtur significare hoc aliquid, id est, rem singularem.* Sed revera hoc soli primæ convenit: quum secundæ potius (propter differentias) *quale quid* significent, seu naturam universalem.

4 *Substantiæ nihil contrariatur.* Nec enim substantia substantiæ contraria est, (nisi gratia qualitatum) nec accidens substantiæ.

5 *Substantia non suscipit magis & minus.* Hoc ut superius, convenit omni, non soli.

6 *Substantia* (quod est ei maximè proprium) *eadem numero manens est capax contrariorum*

riorum, ut aqua calidis & frigoris.

Par. 4. In hoc prædicamento reponuntur.

Quæ res huc pertineant.

1 Omnes *Spiritus incorporei*: ut Angeli, Dæmones, Anima.

2 *Corpora Cœlestia*: ut Orbes, Stellæ.

3 *Quatuor Elementa*: Ignis, Aer, Aqua, Terra.

4 *Imperfectè mista*: ut Vapor, Grando, Pluvia, Fulgur.

5 *Metalla*: ut Aurum, Æs, Plumbum.

6 *Mineralia reliqua*: ut Lapides, Gemmæ, Sal, Bitumen.

7 *Plantæ*: Herbæ sc. Frutices, & Arbores: ut Lactuca, Rosa, Quercus,

8 Plantarum *flores* & *fructus*, ut hyacinthus, lilium, glans, pyrum.

9 *Animalia*: ut Homo, Leo, Aquila, Cancer, Vipera.

Quæstiones noni Capitis.

1 De *ordine substantiæ*,

2 De *Divisione Substantiæ in primam & secundam.*

3 De *comparatione Substantiarum inter se.*

4 *An sublatis primis Substantiis reliqua tollantur omnia?*

5 De

5 De *prima proprietate ſubſtantiæ.*
6 De *ſecunda proprietate.*
7 De *tertia proprietate.*
8 De *quarta proprietate.*
9 De *quinta proprietate.*
10 De *ſexta proprietate.*
11 De *Tabula Prædicamenti ſubſtantiæ, & de rebus eo pertinentibus.*

CAP. 10.

De *Prædicamento Quantitatis.*

Par. 1. *Quantitatis definitio & diviſio.*

QUantitas eſt *menſura ſubſtantiæ, ſecundum quam quanti dicimur.* Ea *continua* eſt, aut *diſcreta.* Continua Quantitas eſt, cujus partes inter ſe communi aliquo termino copulantur. Ejus ſpecies ſunt *Linea, Superficies, Corpus*; & ex veterum ſententia, *Locus* & *Tempus.*

Linea eſt magnitudo longa ſine latitudine & profunditate; cujus communis terminus eſt *Punctum. Superficies* eſt magnitudo longa & lata ſine profunditate; cujus communis terminus eſt *Linea. Corpus* eſt ipſa trina dimenſio, ſive magnitudo longa, lata, & profunda; cujus communis terminus

est *Superficies*. *Temporis* terminus est Instans, sive ipsum *Nunc*: *Loci* idem, qui & corporis, nempe *superficies*.

Discreta Quantitas est, cujus partes nullo communi termino copulantur. Estque *Numerus*, & (secundum veteres) *Oratio*. Numerus est multitudo ex unitatibus conflata: Unitas est principium Numeri. Oratio est mensura syllabæ longæ & brevis.

Parag. 2. *Quantitatis divisio alia.*

Quantitatum aliæ constant ex partibus habentibus positionem inter se, aliæ ex non habentibus. In illis sunt *Linea*, *Superficies*, *Corpus*, *Locus*: in istis *Numerus*, *Tempus*, & *Oratio*. Ut enim partes alicujus quantitatis habeant inter se positionem, duo requiruntur, *Continuitas* sc. Partium, & earundem *permanentia*. Continuitas deest in partibus numeri, permanentia in partibus Temporis, utraque in partibus orationis.

Proprietates quantitatis sunt tres.

1 *Quantitati nihil est contrarium*: convenit omni non soli.

2 *Quantitas non recipit magis & minus*: convenit omni non soli.

3 *Secundum quantitatem res dicuntur æquales*

qualet vel inaequales. Et hoc est quantitati maxime proprium, eique soli convenit.

Huc pertinent omnes species.

Parag. 3. *Quæ res huc pertineant.*

1 *Linearum* } Ut { Circulus.
2 *Superficierum* } Ut { Triangulum.
3 *Corporum* } Ut { Cylindrus.
4 *Numerorum*: ut par, ternarius,
4 *Ponderum*: ut as, uncia, libra.
6 *Mensurarum*: earumque aut *linearum & superficierum*, ut cubitus, stadium, milliare, jugerum; aut *solidorum*, ut pinta, quarta, modius, dolium.
7 *Nummorum*: ut sestertius, Mina, Talentum.

Quæstiones decimi Capitis.

1 De *ordine Quantitatis & reliquorum novem praedicamentorum.*
2 *De definitione Quantitatis.*
3 *De duabus divisionibus Quantitatis.*
4 De *Linea, superficie, & Corpore.*
5 De *numero.*
6 *De Loco, Tempore, & Oratione.*
7 De *prima & secunda proprietate quantitatis.*
8 De *tertia proprietate quantitatis.*

9 De *rebus pertinentibus ad prædicamentum quantitatis.*

CAP. II.

De *Prædicamento Qualitatis.*

Parag. 1. *Definitio qualitatis, & qualis.*

QUalitas est *forma accidentalis, à qua subſtantia denominatur qualis* : ut *Albedo*. Quale est, quod à qualitate denominativè dicitur : ut *album*. Qualitatis Prædicamentum omnium copioſiſſimum est; ſed omnis illa varietas ad 4 genera reducitur ab Ariſtotele, ſc. *Habitum & Diſpoſitionem; Naturalem Potentiam, & impotentiam; Qualitatem Patibilem, & Paſſionem; Formam, & Figuram.*

Parag. 2. *Prima ſpecies qualitatis.*

Habitus est qualitas acquiſita *(vel divinitus infuſa)* per quam ſubjectum fit habilius ad edendas aliquas operationes, ad quas edendas per naturam minùs est habile: ut *Grammatica*. Hæc ſi firmius radicetur in ſubjecto, ita ut non ſit facile mobilis, propriè *Habitus*; ſin leviùs, & ita ut ſit facilè mobilis, *Diſpoſitio* potius appellatur. Quæ est quaſi habitus quidam inchoatus, habitumque perfectum præcedit, velut gradus ad eum. Huc

Huc pertinent

Par. 3. *Quæ res huc pertineant.*

1 Omnes *Habitus corporis*: ut sanitas, Robur, Morbus, *Morborumque species*, ut Febris, Hydrops.

2 *Habitus infusi* mentibus Angelicis vel humanis: ut Fides, Charitas, Donum linguarum.

3 *Disciplinæ* omnes cæterique *habitus mentis* acquisiti: sive *Scientiæ* sint, ut Physica, Geometria; sive *sapientiæ*, ut Metaphysica; sive *Intelligentiæ* principiorum, speculativorum aut practicorum; sive *prudentiæ*, ut Ethica, Politica, Theologia: sive *artes* propriè dictæ, ut Logica, Pictura, Medicina.

4 *Habitus* omnes *morales*: sive *Virtutes* sint, ut Justitia, Liberalitas; sive his adversa *Vitia*, ut Injustitia, Prodigalitas.

5 Omnium prædictorum *initia incompleta.*

Par. 4. *Secunda species qualitatis.*

Potentia naturalis est Qualitas à naturâ insita, per quam subjectum aptum est ad aliquid agendum vel ad resistendum: ut *Risibilitas*, *Docilitas*. *Impotentia* vero, per quam subjectum aptum est ad aliquid patiendum; ad agendum vero vel resistendum impotens & ineptum: ut *Sterilitas*, *Stupiditas*. Potentiæ nomen plerumque activam potentiam denotat; Impotentiæ passivam.

Par. 5. Huc pertinent omnes

Quæ res huc pertineant.

1 *Facultates substantiarum*, ab essentialibus ipsorum formis profluentes: ut facultas volendi, loquendi, ridendi in homine; hinniendi, & currendi in equo.

2 *Vires* herbarum, metallorum, lapidum.

3 *Occultæ qualitates* corporum & omnia illa stupenda naturæ miracula: ut sympathia, antipathia.

4 *Influentiæ* (si quæ sint) corporum cœlestium:

5 *Dispositiones* temperamentorum & organorum corporis: ut nativa sanitas, valetudo, robur, *&c.*

6 *Vires animi*, prout sequuntur temperamentum corporis: ut ingenium, Docilitas, stupiditas, *&c.*

Par. 6. *Tertia species qualitatis.*

Patibilis ea qualitas est quæ efficit passionem in sensibus, ut *Calor*. Quæ si constans sit & permanens in subjecto, *Patibilis qualitas* est propriè; & denominat subjectum *simpliciter quale*: sin à subita aliqua animi commotione aut passione ita repente oriatur, ut mox evanescat, *Passio* appellatur; nec denominat subjectum, nisi *secundum quid quale*. Ut *Rubedo* & *Pallor* sunt patibiles qualitates, & ab his

Socrates

Socrates dicitur ſimpliciter *Rubicundus*, vel *Pallidus*: at *Rubor ex verecundia*, & *à timore Pallor* paſſiones ſunt, à quibus Socrates *Rubeſcere* magis aut *Pallere* dicitur, quam rubicundus eſſe aut pallidus.

Huc pertinent omnia ſenſuum objecta. Parag. 7. *Quæ res huc pertineant.*

1 Viſûs; *Lumen & Colores*: ut ſplendor, lux, albedo, rubor.

2 Tactûs; *qualitates tactiles*: cum *primæ*, &c. Calor, frigus, humor, ſiccitas; tum *ſecundæ*, ut aſperitas, mollities, gravitas, denſitas.

3 Guſtûs, *Sapores*: ut Dulcedo, amaror, aciditas.

4 Olfactûs; *Odores*: ut fragrantia, Fœtor.

5 Auditûs; *Soni*: ut Tinnitus, echo.

" Quod vero aliqui paſſiones animi huc " referunt, non id rectè fit: ſiquidem illæ " potius ad paſſionis prædicamentum per- " nent.

Figura eſt Quantitatum Mathematicarum in corpore diſpoſitio: ut *Rotunditas*. Forma eſt lineamentorum & coloris in corpore diſpoſitio: ut *Pulchritudo Menſeitas*. Par. 8. *Quarta ſpecies qualitatis.*

Huc pertinent Par. 9. *Quæ res huc pertinent.*

1 *Mathematicæ figuræ*, ut Rectitudo, Curvitas, Rotunditas.

2 *Pulchritudo* omnis & *Deformitas*, ut Similitas, Venuſtas, Gibboſitas.

3 *Formæ externæ corporum naturalium*: ut Quercûs, Leonis, Hominis.

4 *Formæ apparentes cauſatæ ab impreſſionibus Meteorologicis*: ut forma Iridis, Parelii, Draconis volantis.

5 *Formæ artificiales* introductæ in materiam ſubjectam ab artifice: ut forma Gladii, Seriæ, Menſæ, Statuæ.

Par. 10. *Proprietates qualitatis.*

Proprietates Qualitatis ſunt tres.

1 *Qualitas Qualitati contrariatur*: ut calori frigus. Id quod maxime cernitur in tertia ſpecie; in prima etiam aliquando; rariùs in ſecunda & quarta.

2 *Qualitas recipit magis & minus*. Neque hoc convenit omnibus qualitatibus. Hæ tamen duæ proprietates (*primario & proprie*) ſolis conveniunt qualitatibus.

3 *Secundum Qualitatem res dicuntur ſimiles vel diſſimiles*. Et hoc eſt qualitati maximè & quarto modo proprium.

Quæſtiones undecimi Capitis.

1 De *definitione Qualitatis & Qualis*.
2 De *diviſione Qualitatis*.

3 De

3 *De prima ſpecie Qualitatis & rebus eo pertinentibus.*
4 *De ſecunda ſpecie.*
5 *De tertia ſpecie.*
6 *De quarta ſpecie.*
7 *De prima proprietate Qualitatis.*
8 *De ſecunda proprietate.*
9 *De tertia proprietate.*

CAP. 12.

De prædicamento relationis.

VEteres Logici *Relata* definiebant eſſe ea, quæ alterius eſſe *dicuntur*, aut alio quopiam modo ad aliud referuntur; ut *Scientia & Scibile*. Quæ definitio non ſolum omnia *Accidentia* complectitur, quibus reſpectus aliquis adhæret, etiamſi aliàs ſint abſolutæ naturæ, & ad alia Prædicamenta pertineant; ſed ipſas etiam *ſubſtantias*, aut ſaltem *ſubſtantiarum partes*: & ſolent appellari *Relata ſecundum dici*. Iſtorum nonnulla poſſunt habere contrarium, & recipere magis & minus. Par. 1. *Relata ſecundum dici.*

Relata

Par. 2. *Relata secundum dici.*

Relata proprie dicta, & *secundum esse* (quæ sola sunt hujus prædicamenti) sunt quorum *totum esse* est ad aliud: ut *Pater, filius.* "Omne re-"spectivum fundatur in aliquo absoluto: "sc. vel Quantitate, ut *Æqualitas*; vel "Qualitate, ut *Similitudo*; *vel* Actione, ut "*Paternitas*: Estque propterea omne re-"spectivum quovis absoluto, & natura po-"sterius, & dignitate. In omni relatione sunt duo termini, ut *Pater*, & *Filius*; quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur.

In plerisque Relationibus est aliquid

Materiale, estque subjectum, de quo alterutrum Relatorum in concreto prædicatur: ut *Sophroniscus*, qui est pater; & *Socrates*, qui est Filius.

Formale, estque ipse respectus qui est inter Subjecta Terminorum: ut *Paternitas* in Sophroniſco, *Filiatio* in Socrate.

Par. 3. *Proprietates relatorum.*

Relatorum tres sunt proprietates.

1 *Relata dicuntur ad convertentiam*: Ut Pater est filii Pater, & filius patris filius.

2 *Relata*

2 *Relata sunt simul natura.* Posito proinde alterutro, & alterum ponitur; & sublato tollitur.

3 *Relata sunt simul cognitione.* Cognito proinde alterutro, cognoscitur alterum; (idque eodem plane modo & mensura cognitionis) & ignorato ignoratur.

Relata alia sunt

- *Æquiparentiæ*, sive æqualis comparationis; cùm uterque terminorum est ejusdem nominis: ut *Æquale, Simile, Frater, Amicus.* Par. 4. *Divisio Relatorum.*
- *Disquiparentiæ*, sive inæqualis comparationis; cum termini non sunt ejusdem nominis. ut *Dominus & Servus.*

Relatorum inæqualis comparationis, terminus ille, qui significat rem digniorem & per modum prælationis, dicitur *Relatum superpositionis*, sive majoris comparationis; ut *Dominus, Præceptor, Pater*: ille vero, qui significat rem minus dignam & per modum inferioritatis, dicitur *Relatum suppositionis*, sive minoris comparationis; ut *Servus, Discipulus, Filius.*

Ad

Par. 5. Ad prædicamentum Relationis (om-
Quæ res huc pertineant. nium Prædicamentorum copiosissimum) pertinent.

1 Omnes *gradus*, cùm *Consanguinitatis*; ut Pater, Filius, Frater: tum *Affinitatis*; ut Gener, Socer, Noverca,

2 Omnes *Modi convenientiæ & discrepantiæ*: ut Identitas, Æqualitas, Similitudo, Oppositio.

3 *Dispositionis & Ordinis species*: ut Prioritas, Superioritas, Totalitas, Locatio, Tempestivitas, Causalitas, &c.

4 *Nomina Officiorum & dignitatum*, ut Rex, Imperator, Dominus, Episcopus, Præceptor. Et *his respondentia*: ut subditus, exercitus, Servus, Grex, discipulus.

5 *Conventiones, contractus, & societates*: ut conjugium, Testamentum, Fœdus, Emptio.

6 *Signa omnia*: sive sint naturalia, sive ex instituto vel divino vel humano: ut Limes, Baptismus, &c.

Quæstiones duodecimi Capitis.

1 *De relatis secundum dici.*

2 *De definitione Relatorum secundum esse.*

3 *De*

3 De fundamento Relationis.
4 De Subjectis & Terminis Relationis.
5 De variis Relationis & Relatorum divisionibus.
6 *De prima proprietate Relatorum.*
7 *De secunda proprietate.*
8 *De tertia proprietate.*
9 *De rebus pertinentibus ad prædicamentum relationis.*

CAP. 13.

De prædicamentis Actionis & passionis.

Actio est *secundum quam agens dicitur formaliter agere in passum:* sive est fluxus virium agentis in patiens. Omnis actio est Substantiæ: virtus autem in quâ substantia agit est Qualitas: unde res dicitur agere *Effective*, à forma substantiali: *Instrumentaliter*, à Qualitate: *Formaliter* ab Actione. Parag. 1. *Definitio Actionis.*

Actio alia est
- *Immanens*: quæ non causat aliquam realem mutationem in passo: ut *Intellectio, visio.* Parag. 2. *Divisio Actionis.*
- *Transiens*: quæ realem mutationē in passo efficit: ut *Calefactio, Sectio.*

Pro-

Parag. 3. Proprietates Actionis sunt tres.

Proprietates Actionis. 1 *Actio Actioni contrariatur.*

2 *Actiones recipiunt magis & minus.* Neutrum horum per se, sed gratia qualitatum, in quarum virtute fit actio: proinde hæc non conveniunt omni actioni.

3 *Actio ex se infert passionem.* Et hoc ex maxime proprium Actioni.

Parag. 4. *Quæ res huc pertinent.* Huc pertineant omnes, 1 *Productionis* species: ut Generatio, Creatio.

2 *Motus & mutationes activæ.* ut calefactio, Illuminatio, Nutritio.

3 *Operationes* Metallorum, Lapidum, Plantarum: ut Purgatio, Exiccatio.

4 *Operationes omnes animæ*: sive *Vegetantis*, ut Accretio, Expulsio, Retentio: sive *Sentientis*, ut Visio, Tactio: sive *Rationalis*, ut Intellectio, Scriptio, Disputatio.

Et quæ sunt his similia.

Parag. 5. *Definitio Passionis.* *Passio est secundum quam patiens dicitur formaliter pati ab agente*: sive est effectus, & illatio, atque receptio quædam Actionis. Sequitur omnis passio rationem magis patientis quam agentis: hinc vulgatum, *Quicquid recipitur recipitur ad modum recipientis*, at ab eadem actione Solis, liquescit cera, durescit lutum,

Passio

Passio aliud est { *Transmutativa*; quando fit realis aliqua mutatio in passo, & respondet *Actioni transeunti*. Parag. 6. *Divisio passionis.*

Intentionalis, quæ terminat actionem sine mutatione reali: & respondet *Actioni immanenti*.

Proprietates Passionis sunt tres, Par. 7. *Proprietates passionis*

1 *Passio Passioni contrariatur.*

2 *Passio recipit magis & minus.* Hoc utrumque intelligendum, sicut in actione est dictum.

3 *Passio immediate & per se infertur ex actione.* Et hoc est maxime proprium Passioni.

Huc pertinent omnes 1. Species *productionis*, *motus*, *vel mutationis passivæ*: ut Generatio, Calefactio, Nutritio. Par. 8. *Quæ res huc pertineant.*

2 *Sensus* omnes, (est enim sentire quiddam "pati, præsertim si spectetur *impressio speciei*-"*rum*) ut visio.

3 *Appetitus naturales*: ut Fames, Libido.

4 *Affectus animi*: ut Timor, Spes, Verecundia.

5 *Defectus passivi*: ut Eclipsis, Afflictio Paroxysmus: & ejus generis reliqua.

Quæ-

Quæstiones decimitertii Capitis.

1 *De definitionibus Actionis & Passionis.*
2 *De variis earum distinctionibus & divisionibus,*
3 *De discrimine utriusque ad invicem.*
4 *De subjecto utriusque.*
5 *De prima & secunda proprietate Actionis & Passionis.*
6 *De tertia proprietate utriusque.*
7 * An passio sequatur magis rationem patientis quam agentis?
8 *De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Actionis.*
9 *De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Passionis.*

CAP: 14.

De quatuor ultimis Prædicamentis.

Parag. 1. *Communia 4. ultimorum Prædicamentorum.*

IN reliquis quatuor prædicamentis, quæ sunt minus principalia, continentur entia quædam Concreta, non tamen *ex Ente & Ente* (quemadmodum concreta reliquorum Prædicamentorum, quæ sunt proinde Entia per accidens

accidens simpliciter;) sed *ex Ente & modo existendi*, sive respectu circumstantiæ alicujus extrinseco. Ea sunt quatuor; *Ubi, Quando, Situs, Habitus.* Communia istis omnibus sunt, *non habere contrarium, nec recipere magis & minus*: licet habitus propter excessum ad definitum terminum, & recessum ab eo, aliquo modo & *impropriè* dici possit suscipere magis & minus.

Ubi est *circumscriptio corporis locati à loci circumscriptione procedens.* Ubi non est ipse *Locus*, sed esse in *loco*, ab eo immediatè dependens: Locus enim subjectivè est in corpore locante: Ubi vero in locato. Ejus proprium est *accommodare locum ad personam, rem, vel factum.* Parag. 2. *ubi.*

Huc pertinent nomina (obliquè prolata.) Par. 3. *Quæ res pertineant ad Ubi.*

1 *Regionum*: ut Europeus in Græcia.
2 *Urbium*: ut Romæ, Londini.
3 *Partium mundi*: ut in Cœlo, in Aëre, in Oriente.
4 *Partium terræ*: ut in Agro, in Horto.
5 *Partium urbis aut domus*: ut in Foro, in Vestibulo.
6 Quicquid in universum respondet quæstionibus *Ubi, Unde*, vel *Quo*: aut quoquo modo connotat *Circumstantiam Loci.*

Par 4. Quando, est *quod ex adjacentia*
Quando *temporis in re temporali relinquitur.*
Quando non est ipsum *Tempus*, sed *Esse in tempore*, ab eo immediatè dependens. Ejus proprium est *accommodare tempus ad personam, rem, vel factum.*

Tempus hic sumitur pro omni duratione; sive ilja sit.

Major ipso tempore, quæ est vel

Æternitas; mensura rei neque initium habentis neque finem: qualis est *Mundus ex opinione Philosophorum.*

Sempiternitas; mensura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis est *Mundus secundum rei veritatem.*

Æviternitas; mensura rei initium habentis in tempore, sed non habituræ finem: qualis est *Anima Humana.*

Ipsum *tempus proprie dictum*; quæ mensura est rei habentis principium & finem.

Instans, sive nunc; quæ mensura non est alicujus rei nisi solâ terminatione.

Huc

Hùc pertinent (præsertim oblique prolatæ) 1 *Ætates hominum*; ut in Infantia, in Senectute. Par. 5. *Quæ res pertineant ad Quando.*

2 *Epochæ omnes*: ut Olympias, Lustrum, Seculum.

3 *Annus, & ejus partes, partiumque partes*: ut Autumnus, Mensis, Dies, Hora.

4 *Differentiæ omnes temporum* secundum prius & posterius: ut Heri, Hodiè, Crâs, Nudiustertiùs

5 Quicquid in universum respondet quæstionibus *Quando* vel *Quamdiu*. aut quoquo modo connotat *Circumstantiam temporis*.

Situs seu positio, est *quædam partium & generationis ordinatio*: sive partium in generatione collocatio. Ad situm omnem requiritur *triplex habitudo*, quæ conjuncta constituit situm. sc. Parag. 6. *Situs*

Habitudo
1. Partium alicujus totius *inter se*.
2. Partium alicujus totius *ad ipsum totum*.
3. Partium & totius *ad locum*.

Non tamen omnis ordinatio partium *Situs* est, sed ea sola quam habent in toto *per generationem*. Ejus proprium est (ex omnibus accidentibus quæ dicunt respectum

extrinsecum) *proxime assistere substantiæ.*

Parag. 7. *Quæ res pertineant ad Situm.* Huc pertinent omnes *Gestus*, positionesque corporis, earumque species: ut *Recubatio, Statio, Sessio, Ambulatio, &c.* quatenus sc. non ipsas actiones significant, sed partium in toto & loco positionem seu ordinem.

Parag. 8. *Habitus.* Habitus est *adjacentia corporis & eorum quæ circa corpus sunt:* per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. *Corpus habens* est substantia; *Res habita* ferè est forma artificialis de quarta specie Qualitatis: Applicatio hujus ad illud est *Habitus* hujus Prædicamenti. Ejus proprium est, *semper inesse in multis*; in habente sc. & habito: sed diversa ratione. Est enim in corpore habente, ut *in subjecto*; est in re habita, ut in *causa*.

Huc pertinent omnia.

Parag. 9. *Quæ res pertineant ad Habitum.* 1 *Vestimentorum* genera: sive *Necessitatis* causa induantur, ut Calceatum esse, Tunicatum esse; sive distinctionis, ut Annulatum esse, Trabeatum esse: sive solius *Ornatus*, ut Loricatum, Ephippiatum, Frænatum esse, &c.

2 *Possessiones*, ut divitem esse, Beneficiatum, Prædicatum, Nummatum, &c. Et si qua sunt his similia.

Quæ-

Quæstiones Capitis decimiquarti.

1 *De iis quæ communia sunt quatuor ultimis Prædicamentis.*
2 *De Prædicamento Ubi, & rebus eo pertinentibus.*
3 *De Prædicamento Quando.*
4 *De Prædicamento Situs.*
5 *De Prædicamento Habitus.*

Cap. 15.

De *Oppositis*.

Postprædicamentum est doctrinale supplementum ad vocum aliquot in doctrina Prædicamentorum sub. inde occurrentium explicationem nonnihil conducens. Sunt autem apud Aristotelem Postprædicamenta quinque; *Oppositio, Prioritas, Simultas, Motus, Habere.* Par. 1. *Postprædicamenta in genere.*

Oppositio est repugnantia duorum terminorum non se permittentium in eodem, respectu ejusdem. *Unum uni tantum opponitur*: ideoque *Disparata*, quorum utrumvis multis repugnat, non unitantum, inter Opposita non numerantur. Par. 2. *Definitio et Divisio Oppositionis.*

Oppositio alia est Entis cum
- *Ente*
  - Dependente; estque *Relativa*, omnium minima.
  - Non dependente; estque *Contraria*.
- *Non Ente*
  - Secundùm quid; estque *Privativa*.
  - Simpliciter; estque *Contradictoria*, omnium maxima.

Par. 3. *Oppositio Relativa.* Oppositio *Relativa* est inter terminos relativos, *Relatum* sc *& suum correlatum.* Relata enim quamvis dependeant à se mutuo, quantum ad *esse simpliciter*, tamen pugnant inter se quantum ad *esse in subjecto*; ut *Pater* & *Filius.* Horum conditiones petendæ sunt ex prædicamento Relationis.

Par. 4. *Definitio contrariorum.* Oppositio *Contraria* est inter terminos contrarios. Sunt autem ea *Contraria*, quæ posita sub eodem genere maximè inter se distant, & vim habent expellendi se vicissim ex eodem subjecto susceptibili: ut *Calor & Frigus.*

- *Immediata*, inter quæ non intermediat aliquod tertium utriusque particeps; sive quorum

Contraria alia sunt

rum alterum necesse est inesse subjecto capaci: ut *Par & Impar.*

Media, inter quæ aliquid mediat; sive, quorum utrumque abesse potest à subjecto capaci: ut *Album & Nigrum.*

1 *Vera contrarietas non reperitur nisi in qualitatibus*: sc. per se, nam & in aliis reperitur gratiâ qualitatum. Imo nec proprissime dicta nisi in qualitatibus mutuo activis, & passivis, quales sunt aliquæ tertiæ tantum speciei. Parag. 5. *Casones Contrariorum.*

2 *Contraria non possunt esse simul in eodem subjecto*, Intellige, *in gradibus excellentibus*, possunt enim esse simul in remissis.

3 *Remisso altero contrariorum, intenditur reliquum*: & intenso remittitur. Necesse est enim expleri in omni subjecto capaci totam possibilem latitudinem alterius è duobus contrariis.

Oppositio *privativa* est inter Habitum & privationem. Est autem *Habitus*, præsentia rei alicujus in subjecto idoneo; *Privatio* verò, absentia ejusdem: ut *Visus* est Habitus, *Cæcitas* Privatio. Parag. 6. *Definitio Privativorum.*

Par. 7. *Canones Privativorum.*

1 *Habitus & Privatio habent fieri circa idem subjectum.* Unde privatio propiè non dicitur, nisi de subjecto capaci ipsius habitûs: ut *hominem* rectè cœcum dicimus, *lignum* non item.

2 *Privatio non tribuitur subjecto nisi in tempore determinato.* Unde catulum ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum calvum, aut edentulum.

3 *A privatione ad habitum non datur regressus.* Non naturaliter; non à privatione perfectâ: Ea autem est quæ *actum* simul tollit, & *principia proxima* Habitus, nec relinquit in subjecto nisi principia remota; ut *Mors, Cæcitas.*

Par. 8. *Definitio Contradictoriorum.*

Oppositio *Contradictoria* est inter terminos contradictorios. Sunt autem ea *Contradictoria*, quæ habent se expresse ut Affirmatio & Negatio; ut *Ens non Ens, Homo non Homo.*

Parag. 9. *Canones Contradictoriorum.*

1 *Contradictio est mensura omnis oppositionis.* Nam in omni oppositione virtualiter includitur contradictio; & eo major omnis censetur repugnantia, quo magis accedit ad Contradictionem.

2 *Inter contradictoria non datur medium.* Neque abnegationis, sive subjecti (unde illud, *Alterum Contradictoriorum verificatur*

de

de omni Ente, & non Ente) neque participationis, sive formæ.

Quæstiones Capitis Decimiquinti

1 De *Postpræd icamentis in genere.*
3 De *speciebus oppositionis.*
3 De *Relative Oppositis.*
4 De *contrarie Oppositis.*
5 De *Privative Oppositis*
6 *De Contradictorie Oppositis.*

CAP. 16.

De reliquis Postprædicamentis.

PRius aliud alio dicitur quinque modis, hoc versiculo comprehensis. *Tempore, Natura*, Prius, *Ordine, Causa, & Honore.* Tempore prius est, quod est antiquius; ut *Romulus Catone*, & *Pergamus Roma.* Parag 1. *Modi prioris.*

Natura prius est, quod non reciprocatur secundum existendi consequentiam; ut *duo tribus, animal homine*; & simpliciter omne superius inferiore.

Ordine prius est, quod doctrinâ præcedit aut

aut compositione: ut *litera syllabis*, *elementa mistis*: & simpliciter omne imperfectum aut simplex perfecto & composito. *Dignitate prius* est, quod est præstantius: ut *Rex subdito*. Et hic est alienissimus modus.

Causalitate prius est, quod alterius causa est: ut *rationale risibili*, *Sol lumine*.

Tot modis dicitur Posterius, quot prius.

Simul ea dicuntur {
- Tempore; quorum productio est in eodem instanti. ut *homo & risibile*. Secundario etiam ea, quæ existunt in aliquo eodem tempore: ut *Cæsar & Pompeius*.
- *Natura*, quæ ita convertuntur secundum existendi consecutionem, ut neutrum sit causa alterius: ut *Duplum & Dimidium*: & omnia omnino relata.
- *Divisione*, quæ idem divisum immediate & æqualiter condividunt; ut *Homo & Bos*: *rationale & irrationale*.

Motus reperitur in quatuor Prædicamentis: suntque ejus sex species. In *Substantia*

ſtantia Generatio & corruptio: in *Quantitate* Augmentatio & diminutio: in *qualitate* alteratio: in *Ubi* Motus Localis, ſeu Latio.

Generatio eſt Motus à non eſſe ſubſtantiæ ad eſſe: *Corruptio* contra, ab eſſe ad non eſſe. *Augmentatio*, à minore ad majorem quantitatem: *Diminutio* è contra, à majore ad minorem. *Alteratio*, à contraria ad contrariam qualitatem. *Latio*, à loco ad locum.

Opponitur Motui *Privative* Quies, & Speciali motui Specialis Quies: *Contrarie* vero alius motus. In *Subſtantia* quidem, gonerationi corruptio: in *Quantitate*, auctioni diminutio: in *Qualitate*, calefactioni frigefactio, &c. in *Ubi*, aſcenſui deſcenſus, &c.

Habere dicimur octo fere modis: Parag. 4.
1°, *ut habitum & affectum*: 2°, *ut Modibus quantitatem*: 3°, ut *ea quæ ſunt circendi.
ca corpus*: 4°, ut *quæ ſunt in parte*: 5°, ut *partem*: 6°, ut *in vaſe aut loco*: 7°, ut *poſſeſſionem*: 8°, & omnium impropriſſime, ut *uxorem*. Reſeruntur autem iſti modi ad Prædicamenta, Primus *Qualitatis*, Secundus *Quantitatis* tertius & quartus *Habitus*, quintus *Subſtantiæ*, ſextus *Ubi*, ſeptimus & octavus *Relationis*,

Quæ-

Quæstiones capitis Decimisexti.

1 *De quinque modis Prioris.*
2 *De tribus modis Simul.*
3 *De sex speciebus Motus.*
4 *De octo modis Habendi.*

Cap. 17.
De Definitione.

Par. 1. *Termini orti à primis.*

EX terminis simplicibus *Primis*, qui in Prædicabilibus & prædicamentis continentur, alii oriuntur: *Orti* proinde dicti, qui non nisi mediantibus primis concipiuntur. "[Explicari solent hoc in "loco, & ante Terminos Ortos, à plerisque "Neotericis scriptoribus Logicis, alii non- "nulli simplices *termini extra prædicamentales*, quorum videtur esse aliqua saltem præ- "cognitio apprime necessaria ad universam "definiendi, dividendi, & argumentandi "rationem. Cujusmodi sunt *causa, affectum, "totum, pars, subjectum, objectum, &c.* Vi- "sum est tamen nobis consultius, præsertim "compendium scribentibus, istis terminis "explicandis non immorari: quum neque "Aristoteles ejusque interpretes in aliquo

"opere

" opere logico de iis tractationem inſtitu-
" erint, neque ſit ea tractatio proprie Lo-
" gica, ſed potius Metaphyſica, & nos a-
" libi in hoc ipſo compendio, partim in
" hoc capite, eoque quod proxime ſequi-
" tur, partim in tractatu de demonſtra-
" tione, & in locis Topicis, omnes iſtos
" terminos obiter explicamus; nequid ſtu-
dioſi deſiderent, quod ſit è re ſua.] Ter-
mini orti ſunt *Definitio* & *Diviſio* præcipue;
tum deinde, quæ iis conjunctæ ſunt, *I-
dentitas*, & *Diverſitas*; quarum Identitas
cum Definitione, Diverſitas cum Diviſione
conjungitur.

Definitio eſt definiti (*ſive nominis, ſive rei*) explicatio. *Nominis* Defi-
nitio eſt quæ vocis ſignificationem a-
liquomodo aperit: id quod fit duobus po-
tiſſimum modis. Par. 4. *Definitio Nominis.*

Vel per

- *Dictionem* aliquam notiorem: ut *Machæra* eſt gladius; *Guerra* eſt bellum.
- *Etymologiam*, ſive nominis notationem: ut *Fides* eſt, quando fit quod dicitur: *Solſtitium* eſt Solis ſtatio.

Defi-

Par. 3. *Definitio rei* (perfecta & essentialis quæ absolute definitio dicitur,) est *oratio explicans quid sit res*; sive, est definiti per terminos essentiales explicatio: ut *homo est Animal Rationale.* Est autem Definitum perpetuo *species:* Termini vero essentiales *Genus & differentia*; secundarii etiam & *Proprium*, velut immediate fluens ab essentia.

Definitio essentialis.

1 *Definitio verbis* (quam fieri potest) *propriis, perspicuis, usitatis, & ab omni ambiguitate liberis, exprimatur.* Vitiosæ proinde sunt definitiones in quibus dictiones occurrunt *Metaphoricæ, Obscuræ, Obsoletæ*, aut *Ambiguæ*; si tamen res aliter commode explicari possit.

Par. 4. *Canones definitionis.*

2 *Definitio nihil contineat superflui*, ut quam imprimis brevitas commendat. Ita tamen brevitati studendum, ut interea.

3 *Definitioni nihil desit* eorum, quæ sunt necessaria ad plenam definiti explicationem, ejusque ab aliis omnibus rebus distinctionem. E duobus enim, minus vitium est *Superfluum*, quam *Diminutum.*

4 *Definitio sit adæquata definito.* Vitiosa ergo est, si qua aut laxior conveniat aliis à definito; aut angustior non conveniat omnibus sub definito contentis.

Genus

Genus proximum (sive substantia definienda sit, sive Accidens,) ex Tabellâ proprii Prædicamenti petendum est. Substantiarum etiam *Differentiæ* tabula substantiæ sufficiet; quibus si (ut plerumque fit) nomina desint, adhibenda sunt eorum loco Propria: ut *equus est animal quadrupes hinnibile.* Accidentium vero differentiæ sumendæ plerumque ex horum aliquibus aut omnibus; sc. "*Efficiente*, *Fine*, *Subjecto*, *Objecto*. [Est "autem *Efficiens*, quod mediâ actione ali- "quid efficit: *Finis*, cujus gratia aliquid fit: "*Subjectum*, cui accidens inhæret: *Objectum*, "circa quod aliquid versatur] *Accidentia* itaque *propria* definienda sunt per subjectum adæquatum, & causam efficientem: *Potentiæ* per subjectum, efficientem, & actum proprium, qui habet rationem finis: *Habitus* per finem, & objectum: *Actiones* per subjectum, objectum, efficientem, & finem; *Relationes* per subjectum, Terminum oppositum (qui habet rationem objecti,) Fundamentum (quod habet rationem efficientis) & finem. Et alia accidentia similiter. Par. 5. *Modus investigandi rerum definitiones:*

Definitio imperfecta, (quæ & *Descriptio*) est *definiti per terminos non essentiales explicatio:* sitque multis modis. Par. 6. *Descriptionis modi.*

dis. 1 *Per causam efficientem*, de effectu in abstracto prædicatam, ut Dolor est solutio continui. 2. *Per differentiam ad aliquod propinquum*; ut, frui est uti cum voluptate. 3. *Per analogiam aut similitudinem translatam*, ut Sol est mundi oculus. 4. *Per remotionem contrarii*, frigus est absentia Caloris. Per *circumlocutionem à circumstantiis sumptam*, qualis fere sunt Poeticæ Locorum, Rerum, aut personarum descriptiones. Sunt & alii modi, qui tamen ad horum aliquos non inepte reducantur: sicut & horum fortassis aliqui ad Definitionem Nominis.

Descriptionum usus, cum aliàs utilis, tum etiam sæpe est necessarius. Quoties sc. aut *res* explicandæ occurrunt, quæ non sunt capaces perfectarum definitionum; qualia sunt *Transcendentia, Genera generalissima, Entia Rationis, Singularia, &c.* aut *ipsi* inopiâ laboramus, aut verarum *differentiarum*, aut *verborum*, quibus eas exprimamus: quorum utrumque ex eo sæpissime contingit, quod & rerum *naturæ* atque essentiæ sunt nobis plerumque parum satis cognitæ: neque suppetunt usque *dicti nes* exprimendis animi conceptionibus satis ideoneæ, præsertim in rebus extra usum quotidianum & forensem positis.

Qua-

Quæstiones Capitis decimiseptimi.

1 De *terminis extrapræd icamentalibus*,
2 De *terminis ortis*.
3 De *definitione nominis*.
4 De *definitione essentiali*.
5 De *definitione Substantiarum*.
6 De *definitione Accidentium*.
7 De *descriptione*

CAP. 18.

De *Divisione*.

Divisio est latioris in angustiora deductio. Quæ si sit *Nominis, distinctio*, si Rei, *Divisio* magis proprie appellatur. Distinctio est *ambiguæ vocis in sua significata distributio*: ut canis in piscem, domesticum animal, & cœleste sydus. *Ambiguum omne prius est distinguendum, quam definiendum*; aut alio quovis modo tractandum: Indistinctio enim parit continuas lites; nec aliter constabit Par. 1. *Distinctio vocis ambiguæ*

ſtabit, quid, aut de quo agatur. Nec tamen ſemper excutiendæ ſunt omnes ſignificationum minutiæ, ſed quæ ſunt cum ſubjecto negotio conjunctæ: aut in quibus error contingere poteſt, ſi non diſtinguantur.

Par. 2. *Diviſio perfecta.*

Diviſio rei Perfectæ, eſt Totius alicujus proprie dicti in partes proprie dictas diſtributio.

Eſtque ea triplex ſcil.

Totius *Univerſalis* in partes *Subjicibiles*, ut Animalis in hominem & brutum: & hæc propriiſſimè *dicitur diviſio.*

Totius *eſſentialis* in partes *Conſtitutivas*, ut Hominis in corpus & animam: & hæc *Reſolutio* non incommode dici poteſt.

Totius *Integralis* in partes *Integrantes* ſive *Quantitativas*, ut Corpus humanum in ſua membra: & *hæc Partitio* dicititur.

Totum perpetuo dicitur *Diviſum*: *Partes* in quas dividitur, *Membra Diviſionis.*

Membra

1 *Membra absorbeant totum Divisum.* Parag. 3. *Canones divisionis perfecta.*

2 *Divisum esto latius singulis suis membris, adequatum universis.*

3 *Membra condividentia sint contradistincta & opposita*; ita ut confundi nequeant, vel coincidere.

4 *Divisio fiat in membra proxima & immediata, &* (quam fieri commode potest) *paucissima.* A proximis porro ad remotiora & minutiora descendendum per *subdivisiones.* Dichotomiæ sunt laudatissimæ, ubi commode haberi possunt; non tamen nimium superstitiosè & anxie ubique venandæ; quod faciunt *Ramæi.*

Divisio rei Imperfecta, est Totius improprii in partes improprias, vel *Totius per accidens* in partes per accidens distributio. Illo modo dividitur *species infima* in individua; *& compositum artificiale* in suas partes: Hoc vero *Subjectum* in accidentia, vel è contra; *Effectus* per suas causas, vel è contra; *Res* denique *omnes* per objecta, aut circumstantias suas. Par. 4. *Divisio imperfecta.*

Quæstiones Capitis decimi octavi

1 *De distinctione ambigui.*

2 De *toto & parte.*
3 De *divisione perfecta.*
4 De *divisione imperfecta.*
5 De *Subdivisione.*

CAP. 19.

De *Identitate & diversitate.*

Par. 1. *Identitas & Diversitas.*

DEfinitioni conjuncta quodammodo est *Identitas*; Divisioni *Diversitas.* Est autem *Identitas* rerum convenientia, secundum quam aliqua quoquo modo dicuntur esse una & eadem. *Diversitas* verò rerum distinctio, secundum quam aliqua quoquo modo dicuntur differre. Quot modis dicitur *Idem*, tot modis & *Diversum*: utrumque sc. tribus: *Genere, Specie, & Numero.*

Par. 2. *Generica*

Eadem sunt, quæ sub aliquo eodem genere continentur. Sive proximo, & dicuntur *Eadem genere proximo*; ut homo & Brutum: sive remoto, & dicuntur *Eadem genere* simpliciter, ut homo & Lapis: sive Analogo, & dicuntur *Eadem proportione*, ut pes, & Columna;

Columna.

Genere *Differunt*, quæ sub diversis generibus (non subalternatim positis) continentur. Sive ita ut in nullo prorsus genere eodem conveniant, & dicuntur *Toto genere diversa*, ut Homo, & numerus: sive ita ut in aliquo saltem remoto conveniant, & dicuntur simpliciter *Genere diversa*: ut Homo & lapis.

Possunt ergo ea differre *genere proximo*, quæ sunt eadem *genere remoto*: sed nec quæ sunt eadem genere proximo, possunt ullo genere differre; nec ullo genere esse eadem, quæ differunt *toto genere*.

Par. 3. *Specifica.* *Eadem sunt*, quæ sub eâdem infimâ specie continentur: ut *Socrates & Plato*.

Specie *Differunt*, quæ aut ipsæ sunt infimæ contradivisæ species, aut sub eis continentur: ut *Homo & Equus*, *Socrates & Bucephalus*.

Numero eadem sunt, quæ dicunt eandem rem singularem: *Differunt*, quæ diversum numerum constituunt. Quorum utrumque tribus modis contingit, sc. *Realiter*, Parag. 4. *Numerica.*

Formaliter, & Ratione.

Parag. 5. Realis. *Realiter eadem sunt*, quæ cum dicant eandem rem singularem, habent tamen diversos conceptus definitvos.

Atque hæc sunt duplicia: vel

Per se, quando unum non potest esse sine altero absque contradictione: ut *Homo & risibile* & dicuntur simpliciter *Eadem Realiter.*

Per *Accidens*, quando habent se vel ut subjectum & accidens, ut *Mel & Dulce*: vel ut Accidentia ejusdem subjecti, ut *Flavum & dulce in Melle*: & dicuntur *Eadem Subjecto.*

Differunt vero *realiter*, quorum unum potest esse sine alio absque contradictione: vel sunt in diversis subjectis, aut diversa subjecta.

Formaliter eadem sunt, quæ habent eundem conceptum definitivum: *Differunt*, quæ diversos. Utrumque *adæquate*, vel *inadæquate*. In adæquate ea simul & *eadem sunt & differunt formaliter*, quorum unum includit conceptum alterius & aliquid amplius: ut *Homo & Animal*: Adæquate & *Formaliter eadem sunt*, quæ habent eundem omnino conceptum ex parte rei, ita ut sola evolutione

volutione definitionis differant, ut *Ensis & Gladius*, *Homo & Animal Rationale*: & quæcunque in universum aut sunt diversa nomina ejusdem significationis, aut se habent ut Definitio & definitum. *Adæquate & Formaliter differunt*, quæ habent conceptus omnino diversos, ita ut unum nihil includat alterius in primo modo dicendi per se: ut *Homo & Risibile.*

Ratione eadem sunt, quæ habent conceptū omnino eundem ex parte intellectus: ut *homo est idem sibi ipsi*, & universim quæcunque sunt in tertio modo dicendi per se. *Ratione differunt*, quæ solâ operatione intellectus distinguuntur: ut in hac propositione *homo est homo*, termini differunt solum ex parte nostri intellectus: hâc ratione sc. quod primum ly *homo est subjectum*, posterius *prædicatum.* Parag. 6. *Rationalis.*

Identitati & Diversitati affines sunt *Æqualitas*, & *Inæqualitas*: *Similitudo* etiam & *Dissimilitudo*. *Æqualia* sunt, quorum quantitas est eadem: ut *decem & decem*. *Inæqualia* sunt, quæ differunt secundum majorem & minorem quantitatem: ut *Quinque & decem*. *Similia* sunt, quæ conveniunt vel in Qualitate, vel in Actione aut Passione aut Relatione consequente Par. 7. *Æqualitas & similitudo.*

sequente qualitatem: ut *Æthiops & Corvus. Dissimilia*, quæ in aliquo illorum distinguuntur: *ut Cygnus & Corvus.*

Quæstiones Capitis decimi noni.

1 *De triplici Identitate & diversitate.*
2 *De Identitate Reali.*
3 *De Identitate Formali.*
4 *De Identitate Rationis.*
5 *De Æquali & Inæquali.*
6 *De Simili & Dissimili.*

Finis Libri primi.

COMPENDII LOGICÆ

ARTIS LIBER SECUNDUS

CAP. I.

De Propositionis Partibus.

Secundum mentis Actum dirigit ea Logicæ Pars, quæ de *Propositionibus* est: quam exequitur Aristoteles in libro *de Interpretatione*. Est autem *Interpretatio*, vox res ipsas & animi conceptus de rebus significans ex instituto. Consequuntur enim se 4. ista, idque hoc ordine; *Res*, *Conceptus*, *Voces*, *Literæ*. Quorum *Res*, & *Conceptus* sunt à naturâ, & proinde ubique eadem: *Voces* vero & *Literæ* ex institutione humanâ: & proinde non sunt ubique eædem, sed arbitrariæ, & pro locorum & temporum varietate aliæ atque aliæ. *Conceptus* sunt signa sive notæ rerum, *Voces* conceptuum, *Literæ* vocum. Parag. 1. *Interpretationis definitio.*

Inter-

Parag. 2. Nomen & Verbum.

Interpretatio, vel est *Simplex*, sive pars orationis; vel *Composita*, sive Oratio. *Partes Orationis* sunt duæ, Nomen & *Verbum*. *Nomen*, est interpretatio simplex sine tempore: vel plenius, est *Vox significativa ad placitum sine tempore, cujus nulla pars separata aliquid significat, finita, recta*; ut Homo. *Verbum*, est interpretatio simplex adsignificans tempus: vel plenius, est *Vox significativa ad placitum cum tempore, cujus nulla pars separata aliquid significat, finita, recta*: ut Currit. Est autem *significans cum tempore*, ultra principale significatum connotare etiam aliquod discrimen temporis *præsentis* sc. *præteriti aut futuri*. Logicis sola nomina recti casus, *Nomina*: & verba indicativi modi, *Verba* censentur; ut *Socrates Currit*: reliqua *Casus Nominum & Verborum* appellantur, *Socratis Currere*. *Finita* Nomina & Verba sunt, quæ certum aliquod significant: & *positive* semper exprimuntur; ut *Homo, Currit*. *Infinita*, quæ non & exprimuntur *Negative*: ut *Non homo, Non currit*.

Parag. 3. Definitio Propositionis.

Interpretatio composita, sive *Oratio*, est Vox significativa ad placitum, cujus partes separatæ aliquid significant: ut *Homo Currit*. "[Multæ sunt Orationum

"onum ſpecies: quarum reliquæ, quum in-
"ſerviant potius interpretandis animi affe-
"ctibus, quam cognitioni, ad *Rhetoricam* ma-
"gis propriè pertinent, vel *poeticam*. Ea ſola
"*Logica* eſt, quæ aliquid indicat eſſe aut
"non eſſe: quam *Pronunciatum*, aut *Effatum*
"aut *Enunciationem*, aut *Axioma*, aut alio a-
"liquo nomine indigitarunt nonnulli; ple-
"rique *Propoſitionem vocant.*] Eſt autem Propoſitio; *Oratio indicativa, verum vel falſum ſignificans ſine ambiguitate.* Ejus æternum & adæquatum κριτηριον eſt, *Verum vel falſum ſignificare.* Propoſitio cui ambiguitas ineſt,) ſive ea *Æquivocatio* ſit, in voce aliquâ ſimplici; ſive *Amphibolia*, in tota ſyntaxi:) ante factam diſtinctionem, non eſt *una*, ſed *plures*,

Ad efficiendam *Propoſitionem*, complexio Nominis & Verbi & abſolute eſt *neceſſaria* & omnino *ſufficit*: ita ut nec ſine iſtis duobus confici poſſit ulla Propoſitio, nec præterea quidquam aliud requiratur. Unde iſta duo ſolùm propriè ſunt *partes Orationis* Logicæ: & dicuntur *Categoremata*, ſive *Termini*, aut *Partes Categorematicæ*: ſive ſunt termini per ſe ſignificativi, aptique de uno aut pluribus dici. Reperiuntur tamen in Propoſitionibus non

Parag. 4. *Partes orationis ſyncategorematica.*

non raro præter *Nomen*, & *Verbum*, alia etiam voces, quæ *Syncategoremata* appellantur, aut *Termini Syncategorematici*, qui nihil per se significant, nec dicuntur de aliquo, sed tantum Categorematicis adjumenti nonnihil afferunt ad certum orationis sensum efficiendum. Cujusmodi sunt *signa quantitatum*, *particula negativa*, *exclusiva* &c. His sublatis, nihilominus integra constabit Propositio: quare non sunt omnino magis dicendæ *partes orationis*, si quidem proprie loqui velimus, quam *claviculi & pix*, quæ adhibentur tantum ad lignorum & tabularum compagem, dici possunt domus aut navis partes. Etsi sint istorum *Syncategorematum* nonnulla permagni, sæpenumerò momenti ad veritatem aut falsitatem propositionis immutandam, & quævis in iis vel leviſſima immutatio (sive ipsius *termini*, sive *loci* tantum) etiam ubi videri posset parum referre, insignem pariat deceptionem.

Par. 5. *Termini Propositionis.*

Nomen & Verbum sunt partes propositionis *Verbales*; signant tamen *Reales*: unde *partes signantes* dicuntur, sicut *Reales* (qui & termini) *partes Signatæ*. *Terminus* est, ex quo constituitur, & in quem resolvitur propositio. Sunt autem termini tres; *Subjectum*, *Prædicatum*

tum, *copula*: quorum Subjectum & Prædicatum à Nomine signantur; Copula à Verbo, [Ita ferè institui solent tyrones " in scholis de numero & naturâ Termino- " rum. Sed secundùm doctrinam Aristo- " telis atque ipsam rei veritatem, statuendi " potius essent *duo* tantum Termini *Sub-* " *jectum* & *Prædicatum*. Quorum subje- " ctum perpetuo est *Nomen*: Prædicatum " *Verbum*, aut per se positum, aut Nomini " conjunctum. *Copula* autem *verbalis* non " est proprie *pars* aut *terminus* totius pro- " positionis: sed *Syncategorema* pertinens " ad prædicatum, ut ejus pars. E. G. in " ista propositione *Socrates est justus*, ly *So-* " *crates* est Nomen, & subjectum pro- " positionis, & totum illud *est justus* est " verbum & prædicatum propositionis. Et " in ista *Ambulare est moveri*, ly *Ambula-* " *re* est Nomen & Subjectum; ly *est mo-* " *veri* Verbum & Prædicatum. Cæterum, " quoniam interest persæpè tyronum, " (quorum maximè in gratiam ista me- " ditamur) dedisc enda potius discere, " quam insolita: nobis sat erit tritam " insistere semitam, nec veniam desspera- " re, communem errantibus errorem.]

Sub-

Par. 6. Definitiones Terminorum.

Subjectum (quod & Thema dicitur, & Suppositum) est *nomen illud præcedens copulam, cui Prædicatum attribuitur Prædicatum* (quod & Attributum & oppositum, & adjectum dicitur) *est nomen illud sequens copulam quod subjecto attribuitur. Copula* (sive vinculum verbale) *est verbum substantivum Prædicatum cum Subjecto connectens.* Ut in hâc propositione *Homo est Animal*: ly *Homo* est subjectum, ly *Animal* Prædicatum, ly *Est* Copula.

Par. 7. Canones Terminorum.

1 *Subjectum & prædicatum æstimanda sunt ex ordine syntaxis, non loci.* Contingit enim multoties cryptici quædam partium propositionis inversio, quâ fit ut transpositis terminis prædicatum primo loco, novissimo subjectum collocetur: ut in hac, *Salubberrima res est abstinentia*, ly *Abstinentia* est subjectum.

2 *Termini non semper omnes exprimuntur in propositione.* Id quod contingit, cum aliquis terminus vel subintelligitur, vel in alio implicite includitur. Cujusmodi propositiones *Implicitæ* dicuntur: quæ ut *Explicitæ* fiant, supplendum est quod intelligitur, ut *Mediocria firma*, supple copulam *sunt*; & resolvendum si quid alteri includitur, ut *Socrates currit*, resolve verbum adjectivum

in

in copulam verbi substantivi & participium, *est currens.*

3 *Prædicatum dignior est terminus in propositione.* Prædicatum enim habet rationem *formæ*, sicut subjectum *Materiæ*: & est ferè magis universale, quam subjectum.

4 *Termini propositionis debent esse inter se diversi*: sc. aut reipla, ut *Socrates currit*; aut saltem respectu nostræ cognitionis, ut *Machæra est gladius*. Identicæ enim Prædicationes non promovent cognitionem. Sed *Plece Rhetorica* non est identica Prædicatio, propter diversificatam ex vi Emphasis significationem.

Quæstiones Capitis primi.

1 De *libro περὶ ἑρμηνείας Aristotelis.*
2 *De interpretationibus.*
3 De *Nomine & Verbo.*
4 De *propositionis nomine & definitione.*
5 *De terminis Categorematicis & Syncategorematicis.*
6 *De terminis Propositionis.*

CAP.

Cap. 2.

De Suppositione Terminorum.

Parag. 1. *Definitio Suppositionis*

"Terminis Propositionis respectu
"significationis accidunt *Suppo-*
"sitio, Ampliatio, & Restrictio: qua-
"rum suppositio ipsam significationem, re-
"liquæ latitudinem potius significationis re-
"spiciunt. Suppositio est *acceptio termini in*
"*Propositione pro eo, quod quomodocunque si-*
"*gnificat.* Non est ipsa significatio, sed de-
"terminatio significationis: & à significatio-
"ne in eo differt, quod significatio sit *ipsius*
"*vocis*; suppositio verò *termini* compositi
"quodammodo ex *voce* ut materiali, & *signi-*
"*ficatione* ut formali.

Parag. 2. *Suppositio materialis & formalis*

"Unde sequitur Suppositionem ali-
"am esse *Materialem, Formalem* ali-
"am. *Suppositio Materialis* est quando
"terminus supponit pro suo materiali,
"sive pro ipsa voce: *Formalis*, quando pro
"formali, sive pro re significata.
"Ut in istis, *Homo est dissyllaba dictio, Cur-*
"*rit est verbum*, ly *Currit* supponit mate-
"rialiter, & accipitur pro ipsismet vocibus:
"in ista vero *Homo est Animal*, ly *Hom*

suppo-

"ſupponit formaliter, & accipitur pro re
"ſignificata.

"Suppo-
"ſitio
"forma-
"lis alia
"eſt

Impropria; quando vox accipitur pro eo quod impropriè ſignificat: ut in iſta, *Aquilæ captæ ſunt*, ly *Aquilæ* ſupponit impropriè pro ſignis militaribus. Par. 3. *Propria & impropria.*

Propria; quando vox accipitur pro eo quod propriè ſignificat: ut ly *Homo* in iſta, *Homo eſt Animal*.

"Eſt autē *Propria* Vocis ſignificatio ea, ad
"quā ſignificādā vox primo eſt impoſita: *Im-*
"*propria* vero ea, ad quā ſignificandam vox à
"propria ſignificatione transfertur pertropū.

"Suppoſitio Propria aut *Simplex* Par. 4.
"eſt, aut *Perſonalis*. Utraque rurſus *Simplex &*
"aut *ſingularis termini aut communis*. *Perſonalis.*
"Suppoſitio ſimplex eſt *acceptio termini ſin-*
"*gularis, vel communis, præciſè pro ſuo im-*
"*mediato ſignificato*. Terminus ſingularis tunc
"cognoſcitur *ſupponere ſimpliciter*, quando
"non poſſunt inferri ſua ſuperiora, ut ly *Socra*
"*tes* in iſta, *Socrates eſt individuum*: non enim
"licet inferre, ergo *homo* ergo *animal eſt indi-*
"*viduū*. Terminus verò communis tunc, quādo
"non poſſunt inferri ſua inferiora; ut ly *Ho-*
"*mo* in iſta, *Homo eſt ſpecies*; non enim licet

"inferre, ergo *aliquis hominum singularium est*
"*species.*

Parag. 5. Discreta & communis.

"Suppositio Personalis, est *accepio*
"*termini etiam pro suis mediatis signifi-*
"*catis:* quæ si sit termini singularis,
"*Discreta* dicitur; *Communis*, si communis.
"Terminus singularis tunc supponit *perſona-*
"*liter*, cum possunt inferri sua superiora; ut
"ly *Socrates* in ista, *Socrates currit*: licet e-
"nim inferre, ergo *homo*, ergo *animal currit.*
"Terminus vero communis tunc, cum pos-
"sunt inferri sua inferiora; ut ly *Homo* in i-
"sta, *Homo currit*: licet enim inferre, ergo
"*aliquis singularium* hominum currit.

"Suppositio communis vel *Naturalis* est,
"vel *Accidentalis.*

Parag. 6. Suppositio Naturalis.

"*Suppositio Naturalis* (quæ & Do-
"*ctrinalis* dicitur, quod in docendis
"disciplinis eâ fere utamur,) est ac-
"ceptio Termini communis pro omnibus
"suis inferioribus, de quibus potest prædica-
"ri, sine certi temporis respectu: ut in istis,
"*Homo est animal, Cœlum ist rotundum*; ly
"*Homo* & ly *Cœlum* supponunt naturaliter.
"Id quod fit in omnibus propositionibus
"quæ sunt æternæ veritatis, in quibus vul-
"gatum illud *Copulam absolvi ab omni Nunc*
"*& Tunc.*

Suppositio

"*Suppositio Accidentalis* est accep- Parag. 7.
"tio termini communis pro omnibus *Suppositio*
"suis inferioribus, non simpliciter, sed *Accidenta-*
"secundùm exigentiam certi temporis *lis.*
"importati per adjectum: ut in ista, *homo*
"*currit*, ly *homo* supponit accidentaliter,
"pro singularibus hominibus tantum qui
"nunc sunt, non qui fuerunt aut erunt; &
"*consimiliter* in istis, *homo currit, homo cucur-*
"*rit*, mutatis mutandis. Id quod fit in om-
"nibus propositionibus, quæ non sunt æter-
"næ veritatis, in quibus *copula non absolvitur*
"*à Nunc & Tunc.*

"Suppositio communis rursùs qua- Parag. 5.
"druplex est; sc. *Distributiva, Copu-* *Suppositio*
"*lata sive Collectiva*, *Determinata, &* *distributiva*
"*Confusa*: quarum *Distributiva & Collecti-*
"*va* resolvuntur in sua inferiora mediante
"conjunctione copulativa; *Determinata* ve-
"ro & *Confusa* mediante conjunctione dis-
"junctiva. *Suppositio Distributiva* est cum
"terminus communis signo universali affe-
"ctus supponit pro omnibus suis inferiori-
"bus seorsim. Quod fit duobus modis.

" *Singula generum*; cum
" terminus supponit pro sin-
" gulis individuis sub se con-
" tentis. ut ly *Homo* in ista:

" *Omnis homo est animal*; id est, omnis singularis homo.
" Vel enim distribuitur in *Genera singulorum*; cum terminus supponit non pro singulis individuis, sed pro singulis individuorum generibus seu ordinibus: ut ly *Vinum* in ista, *Omne vinum venditur à Socrate*, id est, Omne genus vini.

Par. 9. *Distributiva resolutio*. " Resolvuntur supponentia distributive subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis seorsim, mediāte conjunctione copulativa. Ut ista, *Omnis homo est animal*, resolvitur sic, *Iste homo est animal, & iste homo est animal*, &c. addendo ly *Animal* singulis seorsim: & ista, *Omne vinum venditur à Socrate*; resolvitur sic, *Hoc genus vini venditur, & illud genus vini venditur*, &c.

Parag. 10. *Suppositio collectiva*. " Suppositio *Copulata, sive Collectiva*, " est cum terminus communis signo " universali affectus supponit pro omnibus suis inferioribus collective: ut ly *Elementa* in ista, *Omnia Elementa sunt quatuor*. Collective autem supponentia resolvuntur, subsumendo singula inferiora, pro qui-

"quibus supponunt, cum altero termino "propositionis conjunctim, mediante con- "junctione copulativa, ut ista, *Omnia Ele- "menta sunt quatuor*; resolvitur sic *Istud Ele- "mentū, et istud, et istud et istud sunt quatuor*; "addendo ly *quatuor* universis conjunctim: "nam de singulis seorsim falsum esset.

"*Suppositio determinata*, est accep- "tio termini communis sine signo, "vel cum signo particulari, pro aliquo "omnium suorum inferiorum disjun- "ctive: ut in istis, *Homo currit*, *Aliquis ho- "mo currit*, ly *Homo* supponit determinate "pro aliquo singularium hominum. Et re- "solvuntur hoc modo supponentia subsu- "mendo singula inferiora pro quibus suppo- "nunt, cum altero termino propositionis "seorsim, mediante conjunctione disjuncti- "va. Ut ista, *Homo currit*, resolvitur sic, *vel "iste homo currit vel iste homo currit* &c. "addendo ly *currit* singulis seorsim. Par 11. *Suppositio Determina- ta.*

"*Suppositio confusa*, est acceptio ter- "mini communis sine signo, vel cum "signo particulari, pro omnibus suis "inferioribus disjunctive: ut in istis, *Navis "est necessaria ad transfretandum*, *Aliqua Na- "vis est &c.* ly *Navis* supponit pro omni na- "ve confuse. Et resolvuntur confuse suppo- Par. 12. *Suppositio Confusa.*

" nentia, ſubſumendo ſingula inferiora, pro
" quibus ſupponunt, cum altero termino pro-
" poſitionis conjunctim, mediante conjuncti-
" one disjunctiva: Ut iſta, *Navis eſt neceſſa-*
" *ria* &c. *Vel iſta Navis, vel iſta, vel iſta, &c.*
" *eſt neceſſaria*, addendo ly *Neceſſaria* univer-
" ſis conjunctim: nam de ſingulis ſeorſim fal-
" ſum eſſet.

Par. 13. De regulis ſuppoſitionum.

" Dictiones *ſyncategorematicæ*, & præ-
" cipuè *quantitatum ſigna*, terminorum
" ſuppoſitiones multis modis variant:
" de quibus, ut & reſolutione Suppo-
"ſitionum, *Summularii* ſatis operoſe regulas
" tradiderunt. Sed quas Logicæ ſtudioſus
" per attentam terminorum in propoſitio-
" conſiderationem ex iis quæ jam dicta ſunt
" per ſe facile obſervabit.

Quæſtiones Capitis ſecundi.

1 *De definitione & uſu ſuppoſitionis.*
2 *De ſuppoſitione materiali & formali.*
3 *De propria & impropria.*
4 *De ſimplici & perſonali.*
5 *De diſcreta & communi.*
6 *De naturali & accidentali.*
7 *De diſtributiva & collectiva.*
8 *De determinata & confuſa.*

CAP.

CAP. 3.

De *Ampliatione & restrictione.*

"AMpliatio termini est *dilatatio* "*suppositionis ejus ultra suum* "*statum respectu temporis.* Restrictio "verò, *ejusdem coarctatio citra suum* "*statum.* Dicitur autem Terminus "*habere statum suum* cum supponit pro suis "significatis præcisè secundum exigentiam "temporis in principali copulâ; ut in istâ, "*Aliquis homo disputat*, ly *homo* habet sta- "tum suum, & supponit præcisè, pro homine "qui nunc est: *Ampliari* verò, cum suppo- "sitio ejus extenditur ad plura: *Restringi*, "cum contrahitur ad pauciora significata, "quam pro exigentia temporis in principa- "li copula. Par. 1. *Definitio ampliationis & restrictionis.*

"Sunt autem *Temporis differentiæ*, "prout hic spectantur, quinque, *Tem-* "*poris* sc. *Præsentis, Præteriti, Futuri,* "*Possibilis, & Imaginarii.* Secun- "dum harum differentiarum plures, aut "omnes (*disjunctim*) contingit terminum "ampliari: atque terminus sic ampliatus "debet resolvi in sua significata secundum Par. 2. *Quinque temporum differentiæ.*

" eas, mediante conjunctione disjunctiva; " Est ergo *Ampliatio* quadruplex; prout " *secundum duas, tres, quatuor, vel omnes* " temporis differentias contingit terminum " ampliari.

Par. 3. *Ampliatio secundum duo tempora*

" Ampliatio prima est secundum " *duas temporis differentias*: quod etiam " fit duobus modis. Primo, cum terminus ampliatur ad *præsentia* & *præterita*: quomodo ly *sedens* in ista, *sedens surrexit* ampliatur, ut supponat pro eo qui sedet, aut sedebat; & ly *domum* in ista, *destruo domum*, sc. quæ est, vel fuit. Altero, cum terminus ampliatur ad *præsentia* & *futura*: quomodo ly *Vivens* in ista, *Vivens morietur*, ampliatur, ut supponat pro eo qui vivit, aut vivet: & ly *domum* in ista, *Ædifico domum*: sc. quæ est, vel erit. Verba præteriti temporis semper ampliant subjectum ad præsentia & præterita; & futuri ad præsentia & futura: Termini *posterioritatis*, aut *definitionis* ampliant terminum cui applicantur ad præsentia & præterita, *inceptionis* verò aut *prioritatis* ad præsentia & futura.

Par. 4. *Ampliatio secundum tria tempora*

" Ampliatio secunda est, secundum " *tres differentias temporis*; cum sc. terminus ampliatur ad *præsentia, præterita,*

" rita & *futura*: quomodo ampliatur ly *Na-*
" *tus* in istâ *Omnis natus morietur*, sc. qui est,
" fuit, vel erit natus. Verba futuri temporis
" hoc modo semper ampliant subjecta præ-
" teriti.

" Ampliatio tertia est, secundum Parag 5. *Ampliatio secundum quatuor tempora.*
" *quatuor differentias temporis*, cum sc.
" terminus ampliatur ad *præsentia*,
" *præterita*, *futura*, & *possibilia*: quo-
" modo ly *Flos* ampliatur in ista, *Flos*
" *est corruptibilis*, sc. qui est, fuit, erit, aut po-
" test esse. Verbum *Potest*, & nomina ac
" adverbia illud includentia, hoc modo sem-
" per ampliant subjecta.

" Ampliatio quarta, & maxima, est Parag. 6. *Ampliatio secundum omnes temporis differentias.*
" secundum *omnes differentias tempo-*
" *ris*: cum sc. terminus ampliatur ad
" *præsentia*, *præterta*, *futura*, *& ima-*
" *ginaria*; quomodo ly *Opes* sumitur
" in ista, *Avarus appetit opes*, sc. quæ
" sunt, fuerunt, erunt, possunt esse, vel ima-
" ginari. Verba appetitus, aut intellectus,
" & similia, hoc modo semper ampliant ter-
" minum, cui velut objecto applicantur.

" *Restrictio*, ampliationi contraria Par. 7. *Restrictio.*
" est; fitque *cum status* seu ampliatio
" *termini ad pauciora supposita per aliquod ad-*
" *ditum contrahitur*: sive illud additum sit

" Rela-

" Relativum pronomen, quæ copula impli-
" cationis appellatur, ut ista *Homo qui est*
" *sapiens, cognoscit se*: sive adjectivum nomen,
" ut in ista *Homo sapiens cognoscit se*, sive sub-
" stantivum inferius, ut in ista *Poeta Virgilius*
" *scribit*: sive casus obliquius, ut in ista *E-*
" *quus Socratis currit*: in quibus omnibus
" subjectum restringitur per illa quæ addun-
" tur, ad supponendum pro paucioribus.

Parag. 8. *Alienatio & diminutio.*

" *Alienatio*; estque cum additum facit terminum cui additur supponere improprie: ut in ista *homo pictus est in aula*, ly *Homo* alienatur per illud additum ly *Pictus*.

" Restrictioni affines sunt

" *Diminutio*: estque cum additum diminuit integram significationem termini cui additur: Ut in ista *Æthiops est albus dentibus*, ly *Albus* diminuitur per additum ly *dentibus*. Terminus diminutus appellatur *dictum secundum quid*: non diminutus *dictum simpliciter*.

Quæstiones hujus Capitis

1 De

1 De *usu ampliationis & restrictionis.*
2 De *utriusque definitione.*
3 De *modis* Ampliationis.
4 De *modis Restrictionis.*
5 De *Alienatione & Diminutione.*

CAP. 4.

De *Divisionibus Propositionis.*

TRifariam *dividitur* propositio (quoad non restringitur ad certam materiam) sc. secundum *Substantiam*, *Qualitatem*, & *Quantitatem*. Triplici divisioni triplex aptatur quæstio, *Qua*, quæstio Substantiæ; *Qualis*, Qualitatis: *Quanta*, Quantitatis: unde versiculus *Qua? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff. Un. Quanta? Par. In. Sing.* Par. 1. *Triplex divisio Propositionis.*

Quoad substantiam Propositio dividitur in *simplicem, sive Categoricam*, & *Compositam*, qua & Synecdochicè *Hypothetica. Simplex sive Categorica* est, quæ constat unico subjecto, unico prædicato, & unica verbali copula; ut *Homo est Animal.* Ejus materia immediata sunt simplices termini, forma, unio terminorum per verbum: *Composita* (*seu hypothetica late sumpta,* Parag. 2. *Divisio propositionis quoad substantiam.*

sumpta) est, quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem unitis; ut *si homo sit Animal, tum homo est corpus.* Ejus materia immediata sunt Categoricæ Propositiones: forma, unio Categoricarum per conjunctionem.

Parag. 3. *Propositio pura & modalis.*

Propositio Categorica *Pura est*, vel *Modalis*, *Pura* (*sive de inesse*) est in qua prædicatum pure affirmatur vel negatur de subjecto; ut *homo est animal.* Pure affirmatur aut negatur, quod simpliciter dicitur in esse, aut non inesse; hoc est, non expresso inessendi aut non inessendi modo; unde & Propositio *de inesse* appellatur. *Modalis* est, inqua exprimitur modusdispositionisprædicati cum subjecto, ut *Necesse est hominemesse Animal.*

Par. 4. *Divisiopropositionis quoad qualitatem vocis.*

Quoad qualitatem Propositio Categorica dividitur in *Affirmativam* & *Negativam*: atque iterum in *Veram* & *Falsam.* Quarum divisionum ista *Rei*, illa *Vocis* qualitatem respicit. Quæstio qualitatis de vocis qualitate intelligenda est, non rei. *Affirmativa* est, in qua prædicatum de subjecto affirmatur, ut *homo est animal: Negativa*, in qua negatur, ut *homo non est lapis.* Qualitas propositionis æstimanda est penes principalem copulam, quæ si non efficiatur

efficiatur negatione, tota propositio erit affirmativa, *Non animal est non homo:* negativa est, *homo non est lapis:* Notæ enim negationis *Non*, *&c.* nisi afficiant copulam, propositionem faciant licet (ex altero, vel utroque termino) *infinitam*, non faciunt *negativam.*

Proposititio *vera* est, quæ cum re convenit: sive quæ dicit id quod est esse, aut non esse quod non est; ut, *Homo est animal*, *Homo non est lapis* *Falsa*, quæ cum re dissentit: sive quæ dicit id esse quod non est, aut quod est non esse; ut, *Homo est lapis*, *homo non est animal.* Par. 5. *Divisio propositionis quoad quam litat. m rei,*

Ut in propositione cognoscatur Habitudo qualitatis ad qualitatem; qualitatis, sc. *Rei* ad qualitatem *Vocis*; notanda est materia propositionis diversa. *Materiam* dico, non *ex qua*, illa enim sunt termini; sed *Circa quam*, quæ respicit significationem.

Estque ea triplex

- *Necessaria*: cum prædicatum ita convenit subjecto ex natura rei, ut non possit res aliter se habere: ut *Homo est animal.*
- *Impossibilis*: cum prædicatum ita repugnat naturæ subjecti, ut non possit res ita se

se habere: ut *Homo est lapis*.

Contingens: cum prædicatum ita se habet indifferenter ad subjectum, ut ei naturaliter nec conveniat nec repugnet: ut *Homo est doctus*.

Parag. 6. *Veritas & falsitas propositionum quantum ad materiam.*

In materia *Necessaria*, propositiones affirmativæ semper sunt veræ, negativæ falsæ: ut ly *homo est animal*, vera est, ly *homo non est animal*, falsa.

Parag. 7. *Veritas & falsitas propositionum quantum ad materiam.*

In materia *Impossibili*, propositiones affirmativæ semper sunt falsæ, negativæ veræ: ut, ly *Homo est lapis*, falsa est; ly *Homo non est lapis*, vera.

In materia *Contingenti*, nec affirmativæ nec negativæ sunt semper veræ aut falsæ; utræque enim vel veræ esse possunt vel falsæ ut *Homo est doctus*, *Homo non est doctus*.

Parag. 8. *Propositio. Universalis*

Quoad Quantititatem, Propositio Categorica est *Universalis*, *Particularis*, *Indefinita*, vel *Singularis*. *Universalis* est, cujus subjectum est terminus communis cum signo universali. Signa universalia sunt *omnis*, *nullus*, *uterque*, *neuter* &c. ut *Omnis homo est animal*, *Nullus homo est lapis*. Signa universalia, quando faciunt

subjectum

subjectum supponere *distributive in singula generum*, faciunt propositionem perfectè & simpliciter universalem: secundario vero & imperfectè universalem, quando faciunt subjectum supponere *distributive in genera singulorum* vel etiam *collective*.

Particularis Propositio est, cujus subjectum est terminus communis cum signo particulari. Signa particularia sunt *Aliquis, Quidam, Aliquis non, &c.* ut *Aliquis homo est doctus, Quidam homo non est doctus.* Aliqua signa particularia faciunt propositiones, etsi non universales, proximas tamen universali; ut, *Plerique divites sunt avari.* Parag. 9. *Particularis.*

Propositio *Indefinita* est, cujus subjectum est terminus communis sine aliquo signo: ut *homo est animal, homo non est doctus.* Indefinita in materiâ contingenti, æquipollet *particulari*; in necessaria vero vel impossibili, *universali* Indefinitarum præcipuus usus est in propositionibus quas vocant *de Idea*; quibus non rectè apponitur universale signum, etsi æquipolleant universalibus, ut *Cœlum est rotundum* indefinite dicimus, potiùs quam *Omne Cœlum* universaliter. Et in iis quæ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ significant, & sunt universalibus proximæ; ut *Divites* Parag. 10. *Indefinita.*

sunt

sunt avari. Et in iis etiam in quibus subjectum supponit materialiter, vel etiam simpliciter: ut, *homo est nomen, animal est genus*: istæ enim nec universalibus æquipollent, nec particularibus, sed potius singularibus: nam ly *homo* & ly *Animal*, id est, *hæc vox homo, hic terminus*, *Animal*, sunt singularia.

Parag. 11. *Singularis.* Propositio *Singularis* est, cujus subjectum vel est terminus singularis, vel terminus communis singularizatus. Ut, *Socrates currit. Hic homo non est doctus.* Subjectum quovis *(determinato)* modo individuum facit singularem propositionem.

Parag. 12. *Divisiones aliæ.* Sunt & aliæ *divisiones Propositionum* præter jam dictas, quibus in Rep. Logicâ suus est locus & usus. Quarum præcipuæ sunt istæ.

1. Propositio est vel *Una* vel *Plures.* Propositio *Una* est, in qua unum uni attribuitur, *Unum* autem intellige vel *terminum simplicem*, eumque univoce sumptum: quomodo hæc propositio est una. *Homo est animal* vel saltem *terminum compositum* ex iis quæ naturaliter conjungi possunt, ita ut ex ipsis fiat unum quid: quomodo hæc propositio est una. *Homo est animal rationale mortale.* Propositiones *Plures* sunt, 1. Ubi aut subjectum aut prædicatum est terminus æquivocus æquivoce

quivoce sumptus, ut *Canis est substantia*: 2. Ubi vel subjectum vel prædicatum vel utrumque est multiplex & non unum; ut *Socrates & Plato disputant*, *Homo vivit & currit*; *Socrates sedet & Plato currit*; 3. Ubi occurrit terminus compositus ex quibus naturaliter non fit unum per se; ut, *Socrates est albus*, *sutor*, *musicus*.

2. Propositio vel est secundi adjacentis, vel tertii; *secundi adjacentis* est, in quâ copula non est separata à prædicato: id quod fit, quoties verbum vel adjacens attribuitur subjecto; ut, *Homo est*, *homo ambulat*. Propositio *tertii adjacentis* est, in quâ copula verbalis est sejuncta à prædicato: ut, *Homo est Animal*.

3. Propositio omnis est vel *Finita*, vel *Infinita*. *Finita* est, cujus omnes termini sunt finiti: ut, *homo currit*. *Infinita* est, cujus aliquis terminus est infinitus. Propositiones *tertii adjacentis* possunt esse ex omni parte infinitæ: *secundi* vero, non nisi ex parte subjecti tantum. Propositionem contingit *infinitam* esse tribus modis: sc. 1. de subjecto infinito, ut, *non homo currit*. 2. de Prædicato infinito; ut, *homo est non justus*; 3. de utroque termino infinito: ut, *non homo est non risibilis*.

Quæstiones Capitis quarti:

1 De *triplici divisione & interrogatione Propositionis*,
2 De *Propositione Categorica*, & *Hypothetica*.
3 *De Propositione affirmativa*, & *Negativa*.
4 De *Propositionis Veritate & Falsitate*.
5 *De Materia* Propositionis.
6 De *Quantitate Propositionis*.
7 *De Propositione una*, & *pluribus*.
8 De *Propositione secundi & tertii adjacentis*.
9 De *Propositione Finita & Infinita*.
10 *De aliis divisionibus & distinctionibus Propositionis*.

CAP. 5.

De Oppositione Propositionum Categoricarum de inesse.

Parag. 1. *Triplex affectio propositionis.* Propositionum *Categoricarum de inesse* (secundum quod instituitur unius cum alia ejusdem subjecti & prædicati collatio) tres sunt affectiones

ones: *Oppositio*, *Æquipollentia*, & *Conversio*: quarum Oppositio & Æquipollentia est inter duas Categoricas *ejusdem* ordinationis terminorum: Conversio vero *diversæ*.

Oppositio est repugnantia duarum propositionum Categoricarum in quantitate sola, vel qualitate sola, vel utraque: eodem manente subjecto & Prædicato. Ejus quatuor sunt species: sc. *Contraria*, *Subcontraria*, *Contradictoria*, *Subalterna*: quarum Contraria & Subcontraria pugna est solius *Qualitatis*, subalterna solius *Quantitatis*, Contradictoria *utriusque*. In quibus omnibus, quo fiat oppositio legitima, caute videndum ne non sint in utraque oppositâ iidem *termini*, idem *ordo terminorum*, eadem *significatio*, & respectu circumstantiarum idem omnino *significandi modus*. Parag. 2. *Oppositionis definitio & species.*

Oppositio *Contraria* est duarum propositionum universalium repugnantia in qualitate: ut, *Omnis homo currit*, *Nullus homo currit*. Possunt contrariæ ambæ esse simul falsæ (*in materia* sc. *contingenti*) nunquam simul veræ: unde sequitur, ista est vera: *ergo* illa falsa: non è contra. Par. 3. *Oppositio Contraria.*

Par. 4. *Oppositio Subcontraria.* Oppositio *Subcontraria*, est duarum propositionum particularium repugnantia in qualitate: ut, *Aliquis homo currit*, *Aliquis homo non currit.* Possunt subcontrariæ ambæ esse simul veræ (*in materia* sc. *contingenti*) nunquam simul falsæ: unde sequitur, ista est falsa, *ergo* illa vera: non è contra:

Par. 5. *Oppositio Subalterna.* Oppositio (omnium minima) *Subalterna* est duarum propositionum affirmantium vel negantium repugnantia in quantitate: ut, *Omnis homo currit*, *Aliquis homo currit*: *Nullus homo currit*, *Aliquis homo non currit.* Istarum universalis dicitur *Subalternans*, particularis *Subalternata.* In varietate, subalternata sequitur subalternantem, in falsitate subalternans subalternatam; unde sequitur: subalternans est *vera*, ergo subalternata, & non è contra: atque iterum subalternata est *falsa*, ergo subalternans, & non è contra.

Par. 6. *Oppositio contradictoria.* Oppositio (omnium maxima) *Contradictoria*, est duarum propositionum in quantitate simul & qualitate repugnantia: ita ut unius universalis, & alterius particularis altera necessario sit affirmativa, altera negativa: ut, *Omnis ho-*

mo currit, Aliquis homo non currit: *Nullus homo currit*, *Aliquis homo currit.* Est & secundarium quoddam contradictionis genus, inter binas singulares; (ut, *Socrates currit*, *Socrates non currit*) atque inter binas indefinitas, sive illæ sint de Idea: (ut, *Cœlum est rotundum*, *Cœlum non est rotundum*:) sive de subjecto supponente materialiter, vel simpliciter, (ut, *Homo est species*, *Homo non est species*) Quarum omnium lex una communis est: *Impossibile esse contradictorias* in quavis materia *ambas esse simul vel veras*, *vel falsas.* Par. 7.

Schema oppositionum & versiculi

Oppositionis doctrinam hujusmodi ferè schemate oculis subjiciunt.

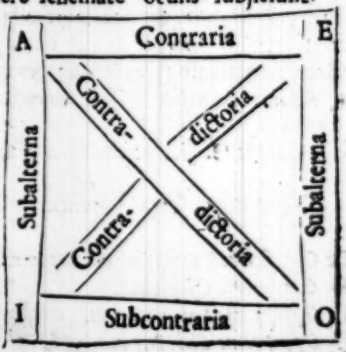

Schemati memoriæ juvandæ ergo versiculos adjicimus.

Androgei *contradicunt*, *contraria* Magnes, Fio *subcontraria sunt*, Capiendo *subalterna*. Utrobique, & in angulis schematis, (ubi *Contraria* ad summum, ad imum *Subcontraria*, ad utrumq; latus *Subalterna Contradictoria* ad oppositos angulos collocata sunt;) & in vocabulis versiculorum fictitiis *Androgei*, *Magnes*, *Fio*, *Capiendos*; quatuor vocales *A. E. I. O.* signant quatuor propositionum differentias ex varia complexione quantitatis & qualitatis ortas: quarum *A* valet *Omnis*, & notat universalem affirmativa; *E Nullus*, & notat universalem negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O Aliquis non*, & notat particularem negativam: juxta vulgares rythmos

Asserit A, *negat* E: *sed universaliter ambæ*:

Asserit I, *negat* O. *sed particulariter ambo.*

Quæstiones Capitis quinti.

1 De *Oppositione Propositionum in genere.*
2 De *Oppositione Contraria.*
3 De *Oppositione Subcontraria.*
4 De *Oppositione Subalterna.*

CAP.

CAP. 6.

De *Æquipollentia earundem.*

Æquipollentia communiter sumpta est duarum propositionum verbo tenus quoquomodo discrepantium omnimoda in sensu consparatio. Quomodo propositio de prædicato tropico æquipollet propositioni de Prædicato proprio: ut ista, *Socrates est vulpes*, huic *Socrates est versutus*: etsi tropicum quam proprium majorem fere habeat Emphasin. Sed in præsenti strictius sumitur Æquipollentia: estque *duarum propositionum oppositarum per adventum negationis reconciliatio in quantitate. & qualitate, tum vocis, tum rei.* Parag 1. *Definitio Æquipollentiæ.*

Fundamentum hujusmodi æquipollentiæ est *natura negationis*: cujus apud Latinos (Græcis enim alia longè ratio est Negationis & Æquipollentiæ) ea vis est, ut totum id neget, quodcunque post se reperit, quamvis sit vel altera negatio: unde illud, *Duæ negationes faciunt affirmativam unam.* Pro triplici ergo ne- Par. 2. *Ejus fundamentum.*

gationis dispositione triplex erit Æquipollentiæ ratio: cujus universa doctrina uno hoc versiculo continetur.

Præ, contradict: Post, contrar: Præ, post qu subaltern. In quo versiculo ly *Præ* & *Post* significant Præpositionē postpositionē (prout casus exigit) particulæ negativæ *signo* simul & *subjecto*.

Regulæ æquipollentiarum sunt tres.

Par. 3. Æquipol. lentiarum Regulæ.

1 Alterutri *Contradictoriarum* præposita negatio facit eam æquipollere suæ contradictoriæ. Æqu pollent ergo ista, *Non omnis, aliquis non; Non nullus, Aliquis: Non aliquis, Nullus: Non aliquis non, Omnis.*

2 Alterutri *Contrariarum* postposita negatio facit eam æquipollere suæ contrariæ. Æquipollent ergo ista, *Omnis non, Nullus: Nullus non, Omnis*; etsi idoneorum in linguâ Latinâ authorum frequentior usus effecerit jamdiu, ut ly *Omnis non* perinde ac ly *Non Omnis*) valeat *Aliquis non*, haud infrequentius quam *Nullus*. Quod imprimis tyronibus observandum moneo: quos in scholis sæpissime contingit ad ista minus attentos facile decipi, atque miserrime hærere in pice.

2 Alterutri

3 Alterutri *subalternarum* præposita simul & postposita negatio facit eam æquipollere suæ oppositæ. Æquipollent ergo ista; *Non omnis non*, *Aliquis*: *Non aliquis non*, *Omnis*: *Non nullus non*, *Aliquis non*. [*Subcontrariæ* reconciliandæ essent omnino quomodo contrariæ, postponendo sc. negationem, si usus linguæ ferret: sed cum negatio neutri commode postponi possit subcontrarium (non *affirmanti*, quod sic eadem esset cum suâ oppositâ, non sensu modo sed & verbis: nec etiam *neganti*, quod sic admitteretur immediatus concursus duarum negationum) de earum conciliatione nulla datur regula.

Quæstiones Capitis sexti.

1 De *æquipollentia communiter dicta.*
2 De *vi negationis.*
3 *De Conciliatione contradictoriarum.*
4 De *Conciliatione contrariarum & Subcontrariarum.*
5 De *Conciliatione subalternarum.*

CAP.

CAP. 7.

De Conversione earundem.

Parag. 1. *Definitio conversionis*

Conversio est mutatio subjecti in locum Prædicati & è converso, manente eadem qualitate propositionis. In omni conversione legitima requiruntur duo: *Commutatio* sc. terminorum (non quoad voces, sed) quoad ordinem; & *Illatio* convertentis ex conversa. Est autem propositio *Conversa* illa, cujus termini transponuntur; *Convertens* vero ea, quæ ex tali transpositione terminorum infertur. In omni conversione cavendum, ne termini mutilati pro integris inferantur: unde non sequitur, *Aliquis homo videt cæcum*, ergo *aliquis cæcus videt hominem*; sed inferendum est, ergo *aliquod videns cæcum est homo*.

Par. 2. *Species conversionis*

Conversionis tres sunt species: *Simplex*, *per accidens*, *Per contrapositionem*. Atque his tribus modis omnes propositiones possunt quidem converti; sed non ita, ut fiat debita illatio. Conversio simplex

simplex & per contrapositionem sunt *æquales*; per accidens est *inæqualis*: Simplex & per accidens sunt *finitæ*; Per transpositionem est *infinita*. Doctrina legitimæ conversionis hoc disticho comprehenditur.

Feci *simpliciter convertitur*; Eva *per Acci*; Cato *per contra*: *sic fit conversio tota.*

Conversio simplex est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contra, manente eâdem quantitate. Hoc modo convertuntur *Universalis Negativa* in universalem negativam, & *Particularis affirmativa* in particularem affirmativam, notatæ *per* vocales *E. I.* in ly *Feci* ut, *Nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*; *Aliquis homo est tyrannus*, ergo *aliquis tyrannus est homo.* Parag. 3. *Conversio simplex.*

Conversio per accidens sive *Attenuata* est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contra, manente eâdem qualitate, sed mutata quantitate: unde & *inæqualis* conversio dicitur. Hoc modo convertitur, *omnis propositio universalis* in particularem ejusdem qualitatis; quod notatur per vocales E. A. in ly *Eva*. Ut, *Omnis homo est animal*, ergo, *Aliquod animal est homo*; *Nullus homo est lapis*, ergo *Aliquis lapis non est homo.* Parag. 4. *Conversio per accidens*

Conversio

Par. 5. *Conversio per contrapositionem* est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eadem quantitate & qualitate, sed mutatis terminis finitis in infinitos. Hoc modo convertuntur *Universalis affirmativa* in universalem affirmativam, & *Particularis negativa* in particularem negativam, notatæ per voces A. O. in ly *Cato*. Ut, *omnis homo est animal*, ergo *Omne non Animal est non homo*; *Aliquis homo non est tyrannus*, ergo *Aliquis non tyrannus non est homo*.

Conversio per contrapositionem.

Quæstiones Capitis septimi.

1 *De definitione conversionis,*
2 *De conversione simplici.*
3 *De conversione per accidens.*
4 *De conversione per contrapositionem.*

CAP. 8.

De Modalibus.

Par. 1. *Modorum numerus.*

Modus est determinatio compositionis in propositione respectu materiæ: sive simplicius, est vox signifi-

significans quomodo prædicatum inest subjecto. Sunt autem modi primarii quatuor, *Necesse, Impossibile, Contingens, & Possibile.* Quod vero aliqui addunt *Verum & Falsum, Per se & Per accidens*, id minus rectè fit: *Verum* enim & *Falsum* determinant propositionis qualitatem magis, quam quantitatem ratione materiæ; *Per se* verò & *Per accidens* ad ista reducuntur, *Per se* ad Necessarium, *Per accidens* ad Contingens.

Par. 2. *Definitio propositionis modalis.*

Propositio modalis est, quæ aliquo istorum modorum afficitur. In omni propositione modali duo sunt; *Modus & dictum.* *Dictum* est propositio Categorica de inesse cui modus attribuitur; *Modus* est determinatio ejus ad materiam: proinde Dictum habet rationem *subjecti*, Modus *prædicati.* Ut in ista, *Necesse est hominem esse animal*, ly *Homo est animal* Dictum est, & habet rationem subjecti; ly *Necesse* Modus, & (quamvis loci ordine prior) habet rationem prædicati.

Parag. 3. *Ratio exprimendi modos.*

Modus enunciari potest vel adjective, ut *Necesse est hominem esse animal: vel* adverbialiter, ut *Homo necessario est animal*: vel verbaliter ut, *Contingit Socratem currere*; potestque collocari

vel

vel in principio, ut in primo: vel in medio, ut in secundo exemplo; vel in fine, ut *Hominem esse animal necesse est*, & potest efficere sensum vel *compositum*, cum partes Dicti intelliguntur in eodem tempore: vel *divisum*, cum in diverso: ut *Possibile est sedentem stare*: quod est falsum sensu composito, verum in diviso.

Parag. 4. *Definitiones & vis modorum.*

Necessarium est, quod non potest aliter esse: ut *hominem esse animal*: & habet vim universalis affirmativæ. *Impossibile est*, quod non potest ita esse: ut *hominem esse lapidem*: & habet vim universalis negativæ. *Contingens est*, quod ita est, sed potest non esse: ut *Socratem Philosophari*: & habet vim particularis affirmativæ. *Possibile est*, quod non ita est, sed potest esse: ut *aquam esse calidam*: & habet vim particularis negativæ.

Parag. 5. *Quantitas Modalium.*

Quantitas modalium, si attenda-tur penes *Dictum*, (& est quantitas *materialis*) est omnino ut in Categoricis puris: sin penes *Modum* (& est *formalis*) ea *Universalis* est, quæ habet modum universalem *Necesse*, vel *Impossibile*: *Particularis* quæ particularem, *Contingens* vel *Possibile*; ut ista, *Impossibile est aliquem hominem esse lapidem*, particularis est ex parte

Dicti,

Dicti, ex parte *Modi* universalis.

Qualitas similitèr si attendatur penes *Dictum*, est ut in Puris, si penes *Modum*, ea affirmat quæ habet modum affirmantem *Necesse* vel *Contingens*; ea negat quæ negantem: *Impossibile* vel *Possibile*: sin penes *totam modalem*: ea negativa est, in quâ modus formaliter negatur: affirmativa, in qua non. Ut ista, *Impossibile est hominem non esse animal*, est negativa *ex parte dicti*, negativa etiam *ex parte modi*: sed *secundum se totam* affirmativa. Par. 6. *Qualitas modalium.*

Modalis omnis *vera* est necessaria, *falsa* omnis impossibilis: nec datur medium. De *Necessario* vera est, cujus materia necessaria est: falsa, cujus materia est impossibilis, vel contingens. De *Impossibili* vera est, cujus materia est Necessaria, vel Contingens. De *Contingenti* vera est, cujus materia est contingens; falsa, cujus materia est necessaria vel impossibilis; De *Possibili* vera est, cujus materia est necessaria vel contingens: falsa, cujus materia est impossibilis. Par. 7. *Veritas & falsitas Modalium.*

Modalium *Oppositionem* & *Æquipollentiam* fictitiis quibusdã vocabulis expressere Logici: *Purpurea*, *Iliace*, *Amabamus*, *Edentuli*. Quatuor cujusliber Par. 8. *Oppositio & Æquipollentia Modalium.*

juſlibet vocabuli ſyllabæ quatuor modos ita ſignificant, ut *poſſibile* primæ, *contingens* ſecundæ, tertiæ *Impoſſibile*, *Neceſſarium* quartæ reſpondeat: Quatuor vero, vocalium quæ in iſtis ſunt dictionibus, A notat utrumque (dictum ſc. & modum) affirmari: *U* utrumque negari: E affirmari modum, negari dictum: *I* negari modum, dictum affirmari: juxta verſus.

Deſtruit V *totum*: *ſed* A *conformat utrumque.*

Deſtruit E *dictum*: *deſtruit* I *que modum.*

Parag. 9. *Schema oppoſitionis & Æquipollentiæ modalium.*

Quibus præmiſſis, totum negotium ſine regularum ambitu ex ſubjecto ſchemate conſpici poteſt.

Pur-	*Non poſſibile non*	*Non poſſibile*	I-
pu-	*Non contingens non*	*Non contingens*	li.
re-	*Impoſſibile non*	*Impoſſibile*	a.
a	*Neceſſe*	*Neceſſe non*	ce
A-	*Poſſibile*	*Poſſibile non*	E-
ma-	*Contingens*	*Contingens non*	den-
bi-	*Non impoſſibile*	*Non impoſſibile non*	tu-
mus	*Non neceſſe non*	*Non neceſſe*	li

In quo schemate æquipollent quæ una aliqua dictione continentur: opponuntur verò ad *imum, summum latera, & oppositos angulos* eodem prorsus modo, quo contingere in puris Categoricis oppositionem ostensum retro est suo loco. Contrariantur ergo *Purpurea, Iliace.* Subcontrariantur *Amabimus, Edentuli:* Contradicunt *Purpurea, Edentuli*; atque iterum *Iliace, Amabimus:* subalternantur *Purpurea, Amabimus*, atque iterum *Iliace, Edentuli.* Respice (bone Lector) purarum oppositiones & æquipollentias; ne actum agatur. Parag. 10. *Expositio Schematis.*

De *Conversione* verò *Modalium* nihil hìc præcipio: nec enim libet subtilitatibus parùm necessariis, plusque habituris operæ quam fructus, creare studiosis molestiam inutilem. Consulat, qui volet, Aristotelem 1. *Prior. cap.* 3.

Quæstiones Capitis octavi.

1 De *Modis & Modalibus in genere.*
2 De *Modis & Modalibus in specie.*
3 De *Quantitate Modalium.*
4 *De Qualitate Vocis Modalium.*
5 De *Qualitate Rei Modalium.*

6 De *Oppositione Modalium.*
7 De *Æquipollentia Modalium.*
8 De *Conversione Modalium.*

CAP. 9.

De *Exponibilibus.*

Parag. 1. *Propositiones Exponibiles.*

"SUnt præter has, & aliæ etiam "*Secundario dictæ Modales*: in "quibus dispositio prædicati cùm "subjecto suo quodammodo determinatur syncategorematicâ aliqua particulâ, sed minus nobili. Summularii *Exponibiles* propterea vocant, quod obscuræ cũ sint, habeant singulæ per alias plures magis perspicuas (quæ eminenter in eis continentur) exponi. In iis præcipuè sunt *Exclusiva, Exceptiva, & Reduplicativa:* Reliquas, quòd exigui sint usus, memores compendium esse quod scribimus, facile negligimus.

Par. 2. *Propositio Exclusiva.*

Pròpositio *Exclusiva* est, in qua reperitur syncategorema exclusivum, (qualia sunt *solum, tantum, præcisè, &c*) Ut *solùm homo est rationalis.*

Estque

Est q; ea exclusiva vel

Prædicati; cum signum exclusivum tenetur ex parte prædicati & determinat illud: ut, *Elementa sunt tantùm quatuor*, & dicitur *Propositio de exclusо termino.*

Subjecti; cùm signum exclusivum tenetur ex parte subjecti, & modificat totam propositionem: ut *Tantùm homo est risibilis*, & dicitur absolutè *Propositio exclusiva.*

Propositio *de exclusо extremo* exponitur auferendo signum, & removendo à prædicatò quemcunque alium numerum, aut rem, prout casus exigit: ut ista *Elementa sunt tantum quatuor*, exponitur sic, *Elementa sunt quatuor, & non plura.* Propositio *exclusiva subjecti*, etsi possit aliter, simpliciſſimè tamen exponitur per universalem affirmativam de transpositionis terminis: ut ista, *Solus homo est risibilis*, exponitur sic, *Omne risibile est homo*; & consimiliter de reliquis, mutatis mutandis. Parag. 3. *Expositio Exclusiva.*

Propositio *Exceptiva* est, in qua repe- Parag. 4. *Propositio*

Exceptiva. ritur ſyncategorema exceptivum, (qualia ſunt *niſi, præterquam, præter, excepto, &c.*) Ut *Omne animal, præter hominem, eſt irrationale.* In omni exceptione legitimâ terminus exceptus debet eſſe anguſtior termino excipiente, ſive à quo fit exceptio & ſub eo contineri; ac etiam debet terminus excipiens ſupponere *diſtributivè.*

Par. 5. *Expoſitio Exceptiva.* Exponitur exceptiva per duas exponentes; quarum *prior* debet eſſe ejuſdem quantitatis & qualitatis de termino excluſo in ſubjecto cum ipſa exceptiva; *altera* diverſæ & quantitatis & qualitatis, in qua ſubjectum ſit terminus excepvus, prædicatum idem quod totius exceptivæ; ut iſta, *Omne animal, præter hominem, eſt irrationale,* exponitur per iſtas *Omne animal aliud ab homine eſt irrationale, & Aliquis homo non eſt irrationalis.* & eodem modo reliquæ, mutatis mutandis.

Par. 6. *Propoſitio Reduplicativa.* Propoſitio *Reduplicativa* eſt, in qua reperitur ſyncategorema Reduplicativum, (qualia ſunt *qua quatenus, in quantum* &c.) ut, *Homo, qua homo eſt rationalis*; dicitur & *Reſtrictiva,* vel *Limitativa Propoſitio.*

Reduplicatio

Reduplicatio alia est

- *Uniformis*, quæ & simplex *sive specificativa* dicitur; cum fit reduplicatio secundum idem nomen, ut, *Homo qua homo est rationalis*, atque ista reduplicatio non fit nisi in essentiali prædicatione ubi prædicatum convenit subjecto *quatenus ipsum*:
- *Difformis*, sive *composita*, cum fit reduplicatio per diversum nomen; sive id sit generis, & *Generica* dicitur, ut, Homo quà *animal est sensibilis*; sive partis, & *Partialis vel Synecdochica* dicitur, ut, *Homo quantum ad animam est immortalis*; sive Accidentis, & *Accidentalis* dicitur, ut, *Socrates quatenus Philosophus disputat.*

Exponitur Reduplicativa per *quatuor* exponentes: quarum *prima* principale prædicatum attribuit subjecto, *secunda* reduplicativum attribuit subjecto, *tertia* prædicatum principale universaliter attribuit reduplicativo, *quarta* Parag. 7. *Expositio Reduplicativa.*

est causalis inferens principale prædicatum ex reduplicativo: ut ista, *Homo quæ animal est sensibilis*, exponitur per istas, *homo est sensibilis, & Homo est animal & omne animal est sensibile & quia aliquid est animal, ipsum est sensibile.* Consimiliter de negativis, & aliis omnibus, mutatis mutandis. Ita secundum *Summularios*: sed expeditius res tota peragetur, nec minus commode, exponendo simplicitèr per unam tantum causalem; sic ista, *Homo qua animal est sensibilis*, exponetur sic; *Quia homo est animal, propterea est sensibilis.*

Quæstiones Capitis noni.

1 *De Exponibilibus in genere.*
2 *De exclusivis.*
3 *De exceptivis.*
4 *De reduplicativis.*
5 *De aliis Exponibilibus.*

CAP. X.

De Hypotheticis.

Par. 1. *Hypotheticaingenere.*

PRopositio *Composita*, (sive *Hypothetica late*) est, quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem

nem aliquam unitis. Estque ea duntaxat triplex: *Conditionalis*, (sive hypothetica strictè,) *Copulativa, & disjunctiva. Causalis* enim, & *Rationalis* ad Conditionalem; *Adversativa*, & *Comparativa*, & *Significativa loci aut temporis* ad Copulativum referuntur.

Propositio *Conditionalis*, (sive *Hypothetica* strictè) est, in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem Conditionalem, ut, *Si homo sit rationalis, est risibilis*. Referuntur huc Causalis, ut, *Quia homo est rationalis, est risibilis*: & Rationalis, ut *Homo est rationalis, ergo risibilis*: nisi Rationalis Argumentationibus potius annumeranda sit, ut pote apertum Enthymema, quàm propositionibus. Omnis conditionalis habet vim illativam: unde Categoricarum prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*, posterior, quæ illatæ *consequens* dicitur. Par. 2. *Conditionalis.*

Propositio *copulativa*, est in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem copulativam; ut, *Homo est rationalis, & brutum irrationale*. Referunt huc adversativa; ut *Socrates, etsi non sit orator, est tamen Philosophus*: & comparativa; ut, *Socrates tam est doctus,* Parag. 3. *Copulativa.*

quam Plato: & significativa loci, ut, *Ubi Socrates legit*, Plato *disputat*; aut temporis, ut, *Dum Socrates legit*, Plato *disputat*.

" [Proprie tamen loquendo, & secun-
" dum doctrinam Aristotelis, *Propositio copu-*
" *lativa* non debet censeri in hac classe,
" nec in Hypotheticis numerari. Copula-
" tiva enim non est *una* propositio, sed *plu-*
" *res* categoricæ, unitæ quidem specie te-
" nus & quoad vocem, sed sine ulla σχέσει ip-
" sarum inter se quoad rem ipsam. Nec
" valet omnino ad *Syllogismum*, sicut va-
" lent conditionalis & disjunctiva: ne-
" que enim datur *syllogismus copulativus*,
" sicut dantur conditionalis & disjunctivus:
" sed ejus usus est solum in *inductionibus* &
" *exemplis*, ubi ex pluribus propositionibus
" æqualibus colligitur conclusio.

Parag. 4. *Disjunctiva.*

Propositio *Disjunctiva* est, in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem disjunctivam: ut, *Aut dies est, aut nox est.*

Parag. 5. *Veritas & falsitas conditionalis.*

Veritas & falsitas *Conditionalis* non pendet ex veritate aut falsitate partium, vel unius, vel utriusque, sed ex bonitate aut malitia consequentiæ. Proinde *vera* est, in qua consequens sic ab antecedente dependet, ut fit necessaria consecutio,

secutio, licet alteram vel utrumque sit falsum; ut *Si homo est lapis, est insensibilis; falsa*, in quâ non est necessaria consecutio consequentis ex antecedente, licet utrumque sit verum; ut *si Sol lucet, Socrates currit.* Sed in *Causali*, præter necessitatem consequendi, requiritur veritas utriusque partis, atque ulterius etiam, ut veritas antecedentis sit causa veritatis consequentis; ut *Quia sol lucet, dies est*: quod supponit utrumque, sc. & lucere solem, & diem esse, ac insuper illud esse causam hujus.

Parag. 6. *Veritas & falsitas Copulativæ & Disjunctivæ.*

Veritas *Copulativæ* pendet ex veritate omnium partium: proinde *vera* est, cujus omnes partes sunt veræ; ut *Socrates est homo, & animal, & corpus*; *falsa*, cujus aliqua pars falsa est, licet reliqua sit vera; ut, *Et dies est & nox.* Veritas *Disjunctivæ* pendet ex veritate alicujus partis: Proinde *vera* est, cujus una aliqua pars est vera, licet reliqua sit falsa: ut, *Aut dies, aut nox est*: *falsa*, cujus omnes partes sunt falsæ, ut, *Socrates vel est Asinus vel lapis.*

Parag. 7. *Oppositiones Hypotheticarum.*

Hypotheticæ *Quantitatem* non habent propriè, nec *Qualitatem*, præter quas à suis Categoricis habent; proinde nec eas habent *oppositiones*, nec *æquipollentias* quas Categoricæ. Unius tantum

tantum sunt capaces oppositionis *Contradictoriæ*, quæ fit præposita particula negationis toti Hypotheticæ: unde isti, *si Socrates currit, est animal*, contradicit ista, *Non si Socrates currit, est animal*. Pari modo se habet & in Copulativis, ac Disjunctivis.

Quæstiones Capitis decimi.

1 *De Hypothetica late.*
2 *De Hypothetica stricte sive conditionali.*
3 *De Copulativa.*
4 *De Disjunctiva.*
5 *De Oppositione Hypotheticarum.*

Finis Libri Secundi.

COM

COMPENDII LOGICÆ

Artis Liber Tertius.

CAP. I.

De Argumentatione

Discursus, tertius humanæ mentis actus, & perfectissimus est: eum dirigit tertia Logicæ pars, quæ tradit instrumenta discursus, *Argumentationem & Methodum*, quarum Argumentatio discurrit inferendo, Methodus ordinando. Parag. 1. *Discursus duplex.*

Argumentatio est *oratio problemati per illationem faciens fidem.* *Problema* est propositio quæsita sive quæstio, quæ probanda est; quæ eadem postquam illative probata est *conclusio* dicitur, & sequitur notam illativam. Quod eandem præcedit totum dicitur *Antecedens*, & infert *consequens* sive *conclusionem.* Nota illativa est communiter *Ergo*: interdum dictio aliqua Parag. 2. *Definitio Argumentationis.*

aliqua ei æquivalens: ut *Igitur*, *Proinde*, &c. & in eâ consistit Argumentationis nexus omnis: etsi quandoque ad sermonis elegantiam non exprimatur.

Parag. 3. *Consequentia duplex.*

Consequentia alia est,

Materialis: quando consequens infertur ex Antecedente, non propter modum colligendi, sed sola vi terminorum, qui sunt *materia* argumentationis: ut *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo est rationalis*: non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo currit*.

Formalis: quando consequens infertur ex antecedente propter ipsum modum colligendi, qui est *Forma* argumentationis: ut *Omne rationale est risibile*, *Omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilis*. Teneret enim similis consequentia in quibuslibet terminis, eodem modo dispositis, quantumlibet aliàs dissentaneis.

Principia

Principia genetalia bonæ conſequentiæ ſunt iſta duo. *Ex vero nil niſi verum ſequitur:* proinde nec falſum niſi ex falſo ſequi poteſt. *Ex falſo & falſum ſequi poteſt, & verum:* unde ſequitur, Conſequens verum poſſe inferri vel à falſo, vel à vero antecedente. Hinc verſus. Par. 4. *Principia bonæ conſequentiæ.*

Ex falſis falſum, verumque aliquando ſequetur.

Ex veris poſſunt nil niſi vera ſequi.

Argumentatio poteſt conſiderari vel *quoad formam* & modum colligendi, quæ generalior eſt conſideratio; vel *quatenus reſtringitur ad certam materiam,* ut ſuo loco videbitur. Argumentationis ſpecies ſolent aſſignari quatuor; *Syllogiſmus, Inductio, Enthymema, Exemplum:* ſed ad duas omnino poſſunt referri, cum Enthymema non ſit niſi *Syllogiſmus* quidam *imperfectus*, nec Exemplum niſi *imperfecta Inductio.* Quin & minus principales, quæ vocantur, Argumentationes, aut nullius ſunt uſus, aut ad Syllogiſmum reducuntur: ut *Sorites*, & *Dilemma*, qui ſunt Syllogiſmi quidam redundantes; Sorites *Categoricus*, Dilemma *Hypotheticus*. Parag. 6. *Argumentationis ſpecies.*

Quæſtiones

Quæstiones Capitis primi.

1 De *Analyticis Aristotelis.*
2 De *definitione Argumentationis.*
3 De *bona & mala consequentia.*
4 De *speciebus Argumentationis.*

CAP. 2.

De *Partibus Syllogismi.*

Parag. 1. *Definitio Syllogismi.*

Syllogismus est *Oratio in qua, quibusdam positis & concessis, necesse est aliud sequi præter & propter ea, quæ posita sunt & concessa.* Est is duplex, *Categoricus*, cujus omnes propositiones sunt Categoricæ; & *Hypotheticus*, cujus aliqua saltem est Hypothetica late. Utriusque potest considerari tum *materiale* tum *formale*: sed de Hypotheticis suo loco.

Parag. 2. *Materia Syllogismi duplex.*

Materia Syllogismi.

Remota, sunt *simplices termini*, qui in propositionibus syllogismi subjiciuntur, & prædicantur.

Proxima, sunt propositiones; quæ ex ejusmodi terminis conficiuntur.

Utraque materia, remota & proxima, ternario numero ita continetur: ut cum sint tres *Propositiones* totidémque *Termini*, singulæ propositiones duos terminos habeant; singuli termini bis in totius syllogismi propositionibus reperiantur.

Termini Syllogismi sunt tres, *Major*, *Minor*, & *Medius*. Medius terminus dicitur Aristoteli simpliciter *Terminus*, nonnullis *Argumentum*, plerisque & communiter *Medium* (ratione sc. usus, non situs;) reliqui *Extremitates* sive *Extrema* dicuntur. *Major terminus*, sive *Majus extremum* est prædicatum quæstionis. *Minor terminus*, sive *minus Extremum* est subjectum quæstionis: *Medium* sive *Argumentum* est Terminus extra quæstionem, eius prædicatum cum subjecto uniens.

Propositiones Syllogismi sunt tres; *Major*, *Minor*, & *Conclusio*. *Conclusio*, (quæ & *Complexio*) est pars Syllogismi consequens illata ab Antecedente, (Majore sc. & Minore propositione, quæ propterea *præmissæ* dicuntur.) Præmissarum *Major Propositio*, (quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Propositio* dicitur) est in qua Medium cum majore extremo conjungitur: *Minor Propositio* (quæ & *Assumptio*) in qua medium

Par. 4. *Propositiones Syllogismi.*

medium cum minore extremo conjungitur. Ut in ista, *Omne animal est sensibile, Homo animal*, ergo *Homo est sensibilis*; ly *Sensibile* est Major Terminus; ly *homo* Minor, ly *Animal* Medius: ly *Omne Animal est sensibile* Major Propositio; ly *Homo est Animal*, Minor; ly *Homo est sensibilis*, Conclusio.

Parag. 5. *Ordo propositionum.*

Major propositio ferè *primum* locum obtinet, Minor secundum, Conclusio novissimum in Syllogismo: iste enim est ordo maximè naturalis. Fallunt tamen qui in Scholis propositiones secundum hunc ordinem perpetuo metiuntur: contingit enim non raro *per crypticam propositionum transpositionem* ut ordo naturalis variè invertatur; quod, cum *quatuor* aliis modis fiat, tum frequentius transpositis Majore & Minore. Judicandæ proinde sunt *ex terminis* qui nunquam fallunt, non *ex ordine.*

Parag. 6. *Canones partium Syllogismi.*

1. In *Syllogismo sunt tres tantum termini.* Ubi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur figura ficatio vel suppositio alicujus è tribus, vitiosus fit Syllogismus.

2. *Medium conclusionem ne ingrediatur.* Nec totum sc. nec aliqua ejus pars.

3. *Conclusio semper sequitur deteriorem partem.* Est autem debilior, sive deterior

Universalis

Universali *Particularis*, & *Negativa* Affirmativâ.

4. *Ne esto plus minusve in conclusione, quam in præmissis.*

Distribuitur Syllogismus; quoad qualitatem, in *Affirmativum* & *Negativum*: quoad quantitatem, in *Universalem*, *Particularem*, *Indefinitam*, & *Singularem*. Attenditur autem *Quantitas* & *Qualitas* Syllogismi omnino *penes conclusionem*: ita ut, quomodocunque se habeant præmissæ, ille *Syllogismus* haberi debeat *Affirmativus* cujus conclusio est affirmativa; & *Universalis*, cujus conclusio est universalis. Parag. 7. *Syllogismi species.*

Quæstiones Capitis secundi:

1 *De Syllogismi nomine & definitione.*
2 *De tribus syllogismi terminis.*
3 *De tribus syllogismi propositionibus.*
4 *De cryptâ Syllogistica.*
5 *De variis Syllogismorum speciebus, & divisionibus.*

CAP. 3.

De *fundamento formæ Syllogisticæ.*

Parag. 1. *Regula Propositionis.*

FUndamentum formæ & dispositionis syllogisticæ situm est in illa veritate, naturæ lumine satis perspecta: *Quæcunque duo in aliquo tertio convenirent, eadem & inter se convenire.* Hinc duplex illa nobilissima Regula, quam vocant *dictum de omni & nullo*: quorum *dictum de omni* fundamentum est Syllogismorum Affirmativorum, *dictum de nullo* Negativorum.

Parag. 2. *Dictum de omni & nullo.*

Dictum de omni est hujusmodi: *Quicquid affirmatur universaliter de aliquo subjecto, affirmari necesse est de iis quæ sub eo continentur.* Dictum de nullo hujusmodi: *Quicquid negatur universaliter de aliquo subjecto, negari necesse est de iis quæ sub eo continentur.* Necessitas illationis ab hoc *dicto de omni & nullo* vim suam habet omnem, eamque in omnibus modis & figuris parem: sed evidens est

est illa necessitas in modis tantum primæ figuræ directis, qui propterea *Perfecti* dicuntur; reliquorum evidentia necesse habet ostendi per reductionem ad istos, & propterea Imperfecti habentur.

Ex hoc dicto, velut principio, sequuntur tanquam Corollaria, duo Syllogismorum Regulæ generales. Parag. 3. *Corollaria.*

1. *Ex utraque præmissa particulari nihil sequitur*: Repugnat enim dicto de omni & nullo, quo requiritur ut altera saltem præmissarum sit universalis.

2. *Ex utraque præmissa negativa nihil sequitur.* Necesse est enim medium terminum cum altero extremorum consentire: quod nisi in affirmativa propositione fieri non potest. Utramq; regulam districho complectuntur.

Syllogizari non est ex particulari;
Nec ex negativis, recte concludere si vis.

Tradit Aristoteles Syllogismorum sex quasdam virtutes sive *Potestates*, itemque vitia sive *Imbecillitates* totidem. Sunt autem illæ Potestates. Parag. 4. *Syllogismorum virtutes.*

1. *Plura concludendi*: in qua fundantur modi Syllogismorum indirecti.

2. *Ex falsis verum colligendi.*

3. *Probandi per circulum*: cum sc. et conclusione, & altera præmissarum conversa, infertur reliqua.

4. *Evertendi per conversionem*: cum sc. ex opposito conclusionis, & altera præmissarum, evertitur reliqua.

5. *Deducendi ad impossibile*, quam explicamus infra cap. 5.

6. *Concludendi ex oppositis*. cum sc. ex præmissis (aut *verbo tenus*, aut *re ipsa*) oppositis conclusio falsa colligitur; quod fit in modis tantum negativis secundæ & tertiæ figuræ.

Parag. 5. Illa verò sex vitia sive imbecillitates Syllogismorum, sunt.

Syllogismorum vitia

1. *Petitio quæsiti* cum id sumitur ad probationem, quod est in quæstione.

2. *Non propter hoc falsum accidere*: cum in deductione ad impossibile hypothesis sumpta ita se habet, ut vel eâ dempta nihilominus accidat Impossibile ex reliquis propositionibus.

3. *Falsa ratio*: cum ex propositionibus (Syllogismi vel prosyllogismi) falsitas irrepit in conclusionem. Nam semper prima falsitas est causa sequentium.

4. *Impedimentum Cataſyllogismi*: quia nisi concedamus duas propositiones in quibus

bus idem terminus reperitur, non potest contra nos concludi Syllogistice.

5. *Impedimentum Elenchi*: quia nisi concedamus propositionem aliquam universalem, aut affirmativam, non potest thesis nostra everti.

6. *Deceptio*: qua contingit, ut aliquid scientes, fallamur tamen; quoties sc. eandem rem, sed diversis respectibus, & sciamus & ignoremus

De istis omnibus cùm *Potestatibus*, tum *imbecillitatibus syllogismorum*; consulat qui volet fusè differentem Aristotelem in secundo libro priorum Analyticorum.

Quæstiones Capitis tertii.

1 *De regula proportionis.*
2 *De Dicto de omni & nullo.*
3. *An ex puris particularibus vel negativis aliquid efficiatur?*
4. *De syllogismorum Potestatibus.*
5. *De syllogismorum imbecillitatibus,*

CAP. 4.

De *Syllogismorum Figuris.*

Par. 1. *Forma syllogismorum duplex.*

DUplici Syllogismorum materiæ duplex respondet forma; *Figura*, sc. & *Modus*. Horum *Figura* respicit terminos, materiam remotam; *Modus* Propositiones, materiam proximam.

Parag. 2. *Tres syllogismorum figuræ.*

Figura est *debita medii termini cum extremis dispositio quoad subjectionem & prædicationem.* Estque ea triplex, pro triplici medii dispositione.

Vel enim *Medium:*

Prædicatur de uno extremorum, & subjicitur alteri; quæ est dispositio maximè naturalis, & cum necessitate parit etiam evidentiam: ut in *Prima* figura, ubi medium est *Subjectum* in majore, & *Prædicatum* in minore propositione.

Prædicatur de utroq; ut in *secunda*

secunda figura, ubi medium est *prædicatum* in utraque præmissa.

Subjicitur utrique, ut in *Tertia* figura, ubi medium est *Subjectum* in utraque præmissa juxta versum.

Sub. Præ, prima, bis præ, secunda, tertia, bis sub.

Modus est *apta propositionum ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.*

Modus alius est

Directus, in quo infertur conclusio directè & immediatè sequens à præmissis, & factum cognoscitur, quoties in conclusione *Major terminus* prædicatur de Minore. Par. 3. *Modi definitio*

Indirectus, in quo infertur conclusio, non quæ ex præmissis immediatè sequitur, sed quæ vi conversionis sequitur ex illa. Id factum cognoscitur, quoties in conclusione *Minor terminus* prædicatur de Majore.

Modi sunt omnino distincti 16. qui multiplicati secundùm triplicem Parag. 4. *Modorum numerus.*

cem figuram faciunt 48. suntque mi[nus] adhuc numero si addantur indirecti. Sed illi 16. octo sunt prorsus inutiles, sc. *EE. EO. IE. II. IO. OE OI. OO.* quod adversantur *Dicto de Omni & Nullo*, & Regulis superiore cap. parag. 3. datis nisi quod IE. indirectè concludat in *Frisesmo*. Reliqui octo utiles sunt; sc. AA. AE. AI. AO. EA. EI. IA. OA. habentque in figuris locum ita, ut quatuor in *prima*, totidemque in *secunda*, in *tertia* sex modi disponantur, omnes directi: qui cum quinque primæ figuræ indirectis his versiculis continentur.

1. *Barbara, Celarent*, Darii, *Ferio*, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesmorum: 2. *Cesare, Camestres, Festino, Baroco*: 3. *Darapti, Felapton*, Disamis, Datisi, *Bocardo, Ferison*. In quibus vocabulis tres syllabæ totidem signant Propositiones; prima *Majorem*, secunda *Minorem*, ultima *Conclusionem*, & propria cujusq; syllabæ vocalis quantitatem & qualitatem propositionis per syllabam significatæ ostendit.

Parag. 5. *Regulæ figurarum speciales.*

Primæ figuræ *quatuor* sunt modi *directi*, *quinque indirecti*; in primis duobus versiculis comprehensi: In hac figura *Conclusio est libera*

Majo-

Major Universalis, ubique Minor Affirmativa. Secundæ figuræ sunt *quatuor* modi directi ab initio tertii versus: in hac figura *Minor est libera, Major* ubique *Universalis, Conclusio negativa*: Tertiæ figuræ sunt *sex* modi directi; in reliquo tertii & in toto quarto versu comprehensi: in hac figura *Major est libera, Minor* ubique *Affirmativa, Conclusio particularis.* Sunt & in secunda & tertia figurâ modi *indirecti*, sed minoris usus; qui propterea negliguntur à plerisque.

Exemplum syllogismi in figura,

1. Bar- *Omne rationale est risibile.*
   ba- *Omnis homo est rationalis.* ergo.
   ra. *Omnis homo est risibile.*
2. Ces- *Nullus justus est crudelis:*
   a- *Omnis Tyrannus est crudelis.* ergo.
   re *Nullus Tyrannus est justus.*
3. Da- *Omnis homo est rationalis.*
   rap- *Omnis homo est risibilis.* ergo.
   ri. *Aliquod risibile est rationale.*

Pa. 6. Exemplaria figurarum

Syl-

Syllogismi & in reliquis modis ad hor[illegible] rationem formari possunt, servata rec[illegible] dispositione terminorum & quantitate [illegible] qualitate propositionum.

Quæstiones Capitis quarti.

1 *De triplici syllogismorum figura.*
2 De *modorum numero.*
3 De *prima figura & ejus modis.*
4 De *secunda figura & ejus modis.*
5 *De tertia Figura, & ejus modis.*
6 De *modis Figurarum indirectis.*

CAP. V.

De *Reductione Syllogismorum.*

Parag 1. *Definitio Reductionis.*

REductio est *mutatio syllogismi quoad formam, ut in imperfectis modis necessitas illationis fiat ex inevidenti evidens.* Reducuntur ergo Syllogismi imperfecti ad Perfectos. Perfecti sunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ,

figuræ, concluduntur: imperfecti, qui in reliquis modis aut figuris.

Reductio vel est
- *Ostensiva*; fitque sola propositionum conversione, aut transpositione. Par. 2. *Reductio duplex.*
- *Ad impossibile*; estque cum adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur.

Ad reductionem observandæ sunt in modorum nominibus *initiales* quatuor literæ B. C. D. F. totidemque *intermediæ. S. P. M. C. Initiales* ostendunt ad quem modum primæ figuræ quilibet modus sit reducendus: ad eum sc. qui eandem habet Initialem, ut *Baroco* ad *Barbara*, *Disamis* ad *Darii*, *&c. Intermediæ* ostendunt modum reductionis; ita ut *S.* notet propositionem esse convertendam simpliciter; *P.* convertendam esse per Accidens; *M.* propositiones esse transponendas; *C.* modum reducendum esse per deductionem ad impossibile: juxta versus. Par. 3. *Usus literarum in Reductione.*

Simpliciter

Simpliciter verti vult S. *P. vero per acci.*
M. *vult transponi*, C. *per impossibile duci.*

Illud tamen notandum, *literam intermediam* ad Syllabam vocalis præcedentis pertinere semper, non sequentis.

Par. 4. *Exemplum Reductionis ostensivæ.*

Exemplum Ostensivæ Reductionis sit modus *Disamis* tertiæ figuræ: cujus initialis D. ostendit eum reducendum ad *Darii*; M. transponendas præmissas: S. in prima & ultima syllaba simpliciter convertendas Majorem & Conclusionem, hunc in modum.

Dis-am-is. *Aliquis Tyrannus est injustus*
Omnis Tyrannus est crudelis: ergo
Aliquis crudelis est injustus.

Da-ri-i. *Omnis Tyrannus est crudelis.*
Aliquis injustus est Tyrannus. ergo
Aliquis crudelis est injustus.

Parag. 5. *Exemplum Reductionis per impossibile.*

Exemplum Reductionis per impossibile sit modus *Baroco* secundæ figuræ: cujus Initialis *B.* ostendit reducendum ad *Barbara*; C. reducendum per impossibile. Fit autem talis reductio,

reductio, *cum ex contradictoria conclusionis cum altera præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ*; Minoris, sc. in secunda figura, Majoris in tertia; juxta versus.

Servat majorem, mutatque secunda minorem;
Tertia majorem mutat, servatque minorem.

Reducitur ergo Baroco hunc in modum.

Ba-*Omne rationale est risibile.*
ro- *Aliquod animal non est risibile:* ergo
co: *Aliquod animal non est rationale.*
Bar-*Omne rationale est risibile.*
ba. *Omne animal est rationale:* ergo
ra. *Omne animal est risibile.*

Par. 5. *Usus reductionis per impossibile.*

Usus talis reductionis est, ut qui concessis Majore & Minore negat ex illis sequi conclusionem in Modis secundæ aut tertiæ figuræ, aut indirectis primæ; per absurdam conclusionem alteri concessarum contradictoriam, ex contradictoriâ conclusionis illatam, cogatur tandem agnoscere colligendi

colligendi neceſſitatem, quam negabat in illis modis. Atque omnis ejuſmodi Argumentatio ducens ad impoſſibile nititur duobus iſtis fundamentis: *Contradictoriarum alteram perpetuo eſſe veram, alteram falſam*: Et, *Ex veris niſi vera ſequi non poſſe.*

Par. 7. *Reductio omnium imperfectorum modorum per impoſſibile.*

" Soli ex omnibus modis *Barocab*
" *Bocardo* ſignantur litera *C*: quod
" illæ non alio modo reduci poſſint,
" quam per impoſſibile: non quod
" illæ ſolæ ita reducantur. Nam
" Imperfecti omnes reducuntur per
" impoſſibile: quamvis non ſemper
" ad Modum ſuæ intialis. Id quod aliqui
" conati ſunt iſtis vocibus exprimere:
" *Neſciebatis, Odiebam, Letare, Romani,*
" in quibus quatuor vocales denotant quatuor perfectos modos, pro ratione quantitatis & qualitatis concluſionum per illas
" vocales ſignatarum: ſc. A. *Barbara*, E. *Celarent*, I. *Darii*, O. *Ferio.* Deinde
" tot ſyllabæ tot modos deſignant, idque
" vulgato ordine: ita ut ly *Neſciebatis* ſignificet quinque indirectos primæ, ly *Odiebam* quatuor ſecundæ, ly *Letare Romani*
" ſex tertiæ figuræ modos. *Ergo* in ly
" *Romanis* prima ſyllaba *Ro* oſtendit quæ-
" tum

" tum modum tertiæ figuræ, ſc. *Datiſi*, re-
" ducendum eſſe ad *Ferio*.

Parag 8. *Reductio perfectiorum Modorum ad perfectiſſimos.*

" Nec Imperfecti ſolum ad per-
" fectos; ſed & ex perfectis, particu-
" lares & minus perfecti ad univer-
" ſales & perfectiſſimos, hoc eſt, *Da-*
" *rii & Ferio* ad *Barbara* aut *Cela-*
" *rent* reducuntur per impoſſibile:
" licet non immediate. Reducuntur enim
" *Darii* ad *Cameſtres*, & *Ferio* ad *Ceſare* fi-
" guræ ſecundæ modos per impoſſibile, eo
" pacto quo reducuntur modi ſecundæ fi-
" guræ ad modos primæ: & tum poſtea re-
" ducuntur oſtenſive ad *Celarent* in pri-
" ma.

Quæſtiones Capitis Quinti.

1 De *definitione & uſu reductionis.*
2 De *reductione oſtenſiva, & ad impoſſibile.*
3 *De Reductione indirectorum primæ figuræ.*
4 De *Reductione modorum ſecundæ figuræ.*
5 *De reductione modorum tertiæ figuræ.*
6 *De reductione perfectorum primæ figuræ ad perfectiſſimos.*

7 De

7 De *resolutione syllogismorum unius figuræ in aliam.*

CAP. VI.

De *Inventione medii termini.*

Par. 1. *ujus hujus doctrinæ.*

COpia argumentorum ad quodvis problema concludendum pendet ex *inventione aptorum Mediorum:* de quâ quantum ad figuras dari possunt *Regulæ* quædam *generales* Figurarum ac Modorum rationi accommodatæ: *Speciales* enim *Regulæ* ex natura Thematum sive Terminorum Problematis ex locis Topicis colligendæ sunt.

Parag. 2. *Medii inveniendi ratio ad extrema.*

Quicquid potest esse *Medium* in aliquo syllogismo, erit necessario alterius extremorum (quæ in problemate seu Conclusione continentur) aut *Antecedens*, aut *Consequens*, aut *Repugnans*. *Antecedens* alicujus termini est, quod potest ei universaliter subjici: *Consequens*, quod potest de eo universaliter prædicari: *Repugnans*, sive extraneum, quod nec ei subjici potest, nec de eo prædicari. Horum autem singula considerari debent ratione habita ad utrumque extremum; *Majorem* sc. *Terminum* & *Minorem*. Quorum Major Prædicatum est Conclusionis, Minor *Subjectum*.

Ad

Ad inveniendum ergo Medium probandæ cuivis concluſioni aptum, obſerventur Regulæ. Parag. 5. *Regulæ inveniendi medium.*

1 Si concludenda ſit *Univerſalis affirmativa*; quærendum tale Medium quod ſit *Antecedens Majoris* extremi; *& Conſequens Minoris*: & fiet Syllogiſmus in *Barbara*.

2 Si *Particularis affirmativa*; quærendum Medium, quod vel ſit *Antecedens Majoris, & Conſequens Minoris*, & erit Syllogiſmus in *Darii*: vel *Antecedens utriuſque* & erit in *Darapti, Diſamis*, aut *Datiſi*.

3 Si *Univerſalis Negativa*; quærendum Medium, quod vel ſit *Repugnans majoris, & conſequens minoris*; & erit Syllogiſmus in *Celarent*, aut *Ceſare*: vel *Conſequens Majoris & repugnans Minoris*, & erit in *Cameſtres*.

4 Si *Particularis negativa*: quærendum Medium, quod vel ſit *Repugnans Majoris & Conſequens Minoris*; & erit in *Ferio*, aut *Feſtino*: vel *Conſequens* Majoris *& repugnans minoris*; & erit in *Baroco*: vel *Repugnans* Majoris *&* Antecedens Minoris; & erit in *Felapton, Bocardo*, vel *Feriſon*.

5 Si ſumatur Medium quod ſit vel *Repugnans utriuſque* Extremi, vel *Conſequens utriuſq*; vel Antecedens Majoris, *&* repugnans Minoris, nihil colligitur.

Parag. 4. *Schema de inventione Medii.*

Rem omnem ſubjectum Schema delineat.

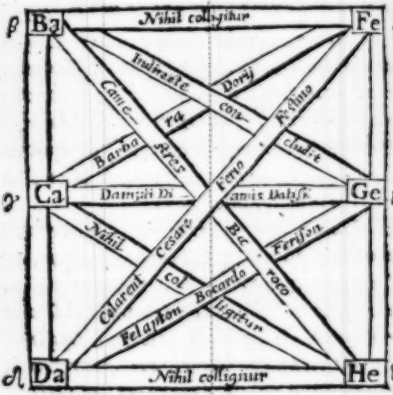

Cui explicando verſiculos excogitârunt.

Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali ſtant: non ſtant *Febas, Hedas*, et *Hecas*.

Parag. 6. *Expoſitio Schematis.*

In quibus verſiculis tertia cujuſque vocabuli *ſyllaba* notat *concluſionem*, ejuſque

ejusque syllabæ vocalis conclusionis *quantitatem & qualitatem*; ut suprà. In Prioribus syllabis duarũ vocalium A & E, A notat *majus extremum* sive prædicatum Quæstionis, E *minus extremum*, sive subjectum: literarum verò B, C, D, F, G, H, tum in versiculis tum in schemate, atque etiam Græcarum ad oram Schematis pictarum β, γ, δ, ζ, ϰ, ϑ, B & C, significat consequens, C & γ Antecedens, D & δ Repugnans *Prædicati*; F & ζ Consequens, G & ϰ Antecedens, H & ϑ Repugnãs *Subjecti*. e. g. ly *Fecana* ostendit, quod ad probandam quæstionem *universalem affirmativam*, sumendum sit tale medium quod sit *Consequens Subjecti et Antecedens Prædicati*.

Parag. 5. *Notanda nonnulla in hac materia.*

Notandum 1o *Gebali* concludere indirectè tantùm, in prima figura: 2. in conclusione universali eminenter contineri suam particularem; & consequenter modum particularem idem Medium requirere, quod modus universalis ejusdem figuræ sibi affinis; ut *Fecana* non tantùm conclusioni in *Barbara* subservire, sed & in *Darii*. 3o, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* propterea inutiles esse, quòd in *Febas* essent duæ affirmativæ in secunda figura; in *Hedas* ambæ præmissæ essent negativæ; in *Hecas*

esset minor negativa in prima vel tertia figura.

Quæstiones Capitis sexti.

1 De *copia Argumentorum.*
2 De *habitudine Medii ad extrema.*
3 De *conjugationibus inutilibus.*
4 De *medio respectu Problematis A.*
5 De *medio respectu Problematis E.*
6 De *medio respectu Problematis I.*
7 De *medio respectu Problematis O.*

CAP. 7.

De *Syllogismis quibusdam specialibus.*

Parag. 1. Syllogismi quidam speciales.

SUnt quædam Syllogismorum formæ, quæ propter aliquam à superioribus discrepantiam peculiari indigent consideratione; quales sunt *Syllogismus Expositorius*, *Syllogismus ex obliquis*, & *Syllogismus Modalis.*

Par. 2. Expositorius Syllogismus.

Syllogismus Expositorius est, in quo datur terminus aliquis, & propositio

positio singularis. Ejus usus præcipuus est in *tertia* figura: in qua sæpe propositiones particulares exponuntur per singulares; quo illationis necessitas evidentius, & penè ad sensum pateat. Non tamen peculiaris est ejusmodi expositio tertiæ figuræ, (ut nonnullis placuit; sed habet suum usum & in reliquis. Aptissimè quidem convenit *tertiæ*, quod in illa Medium ubique subjiciatur, & singularium maximè sit subjicium: ut

Socrates est homo:
Socrates est doctus: ergo
Aliquis homo est doctus.

Syllogismus ex obliquis est, cum aliquis terminorum, præcipuè verò medius, est obliquus. De quo breviter tres regulæ observentur. *Par. 3. Syllogismus ex obliquis.*

1 Extremum in præmissis obliquum, obliquum maneat & in conclusione.

2 Medio existente obliquo in alterâ præmissa, Extremorum illud quod cum eo in illa conjungitur in conclusione rectum esto, reliquum vero obliquum: ut *Omnis hominis equus currit, Socrates est homo:* ergo *Socratis equus currit.*

3 Ex negativa de termino obliquo, & affir-

mativa de recto, conclusio sequitur de obliquo.

Parag. 4. *Syllogismus Modalis* est, in quo *Syllogismus modalis* propositio aut propositiones modificantur: Estque si omnes modificentur, *mere Modalis*; sin aliqua sit modalis, aliqua de inesse, *Mixtus* Syllogismus. In his explicandis pene nimius est *Aristoteles lib. 1. Prior. Analyt.* Is consulendus: quod nunc agitur, compendium est.

Quæstiones capitis septimi.

1 De *Syllogismo Expositorio.*
2 De *Syllogismo ex obliquis.*
3 De *Syllogismo mere Modali.*
4. De *Syllogismo mixte Modali.*

CAP. 8.

De *Enthymemate & Sorite.*

Par. 1. *Enthymematis definitio* SYllogismi secundario dicti sunt aut *Deficientes*, aut *Redundantes*, Deficiens est Enthymema. Est autem

Enthymema

Enthymema Logicum, (nam Rhetoricum alius eſt rationis) Argumentatio, in qua ex una præmiſsa infertur concluſio: ut, *Socrates currit*, ergo eſt *Animal*. Deficit autem Enthymema non reipſa, ſed quoad enunciandi modum: nec deeſt altera præmiſsa, (at qnam termini ſufficiunt) ſed reticetur. Utimur Enthymemate, aut *brevitatis* gratia, cum præmiſsa quam ſupprimimus eſt evidens; aut *fugæ & occultationis*, cum eſt infirma; aut *ornatus*, ne impediatur orationis flumen.

Enthymema ad Syllogiſmum reducitur per additionem illius præmiſsæ quæ deeſt, *Majoris* ſc. vel *Minoris*. Ultra verò harum deſit, cognoſcitur ex terminis. Deeſt enim *Major*, ſi *Subjectum* Conſequentis reperiatur in Antedente; ſi vero *Prædicatum* Conſequentis reperiatur in Antecedente, tùum deeſt *Minor*. Propoſitio autem quæ ſupplenda eſt, ex duobus illis terminis confici debet, qui ſemel tantum reperiuntur in Enthymemate. Conſequutio Enthymematis in Scholis *Argumentum* dici ſolet; quæ ſi ſit falſa & independens, negamus *Argumentum* ſive *Conſequentiam*. Parag. 2. *Reductio Enthymematis ad Syllogiſmū.*

Syllogiſmus Redundans virtualiter continet plures Syllogiſmos: eoſque Par. 3. *Proſyllogiſmus.*

vel *Inæqualiter*: vel *Æqualiter*. Inæqualiter plures complectitur, qui alicui præmissæ principali *Prosyllogismum* adjungit, qui eam *confirmet*, aut *illustret*: ut *Nullus injustus est amandus.*

Omnis Tyrannus (crudelis quum sit) est injustus. ergo

Nullus Tyrannus est amandus.

Parag. 4. *Resolutio Prosyllogismi.* Resolviturque in plures, (si præter principalem syllogismum) ex prosyllogismo, tanquã *antecedente*, & præmissa cui additur tanquã *consequente* fiat Enthymema; illudq; tandem, quo dictum est modo, reducatur ad perfectũ Syllogismum. Incõmodè loquuntur in scholis, qui inter disputandũ penultimũ syllogismũ *Prosyllogismum* vocant; cum potius posterior quisq; Syllogismus inter disputandũ sit *Prosyllogismus* prioris, utpote ad aliquã ejus præmissam confirmandã adhibitus: perpetuo enim quod in *Genesi* prius est, id est posterius in *Analysi*; & è converso.

Parag. 5. *Sorites.* *Syllogismus Redundans*, qui virtualiter & æqualiter continet plures, *Sorites* dicitur. Est autem *Sorites* Argumentatio, in qua plures propositiones ita coa-

coacervantur, ut prædicatum prioris propositionis perpetuo subsumatur velut subjectum sequentis, donec tandem ultimum prædicatum cum primo subjecto componatur: ut,

Omnis homo est Animal:
Omne animal est vivens:
Omne corpus est substantia: ergo
Omnis homo est substantia.

Sorites vim habet in terminis duntaxat necessario subordinatis: subordinatione sc. vel *Prædicamentali*, vel *Causali*. Fundatur hoc Argumentandi genus *in prima regula Anteprædicamentali*; & eodem modo intelligendum est, quo illa. Resolvitur *Sorites* in tot syllogismos in *Barbara*, quot sunt termini subsumpti ante conclusionem; qui singuli erunt *Media* singulorum syllogismorum: proinde in dicto exemplo sunt virtualiter tres syllogismi; quorum primi medium erit ly *Animal*, secundi ly *Vivens*, tertii ly *Corpus*. Par. 6. *Soritis leges & resolutio.*

Quæstiones Capitis octavi.

1. De *Enthymemate.*
2. De *Prosyllogismo.*
3. De *Sorite.*

CAP.

CAP. IX.

De *Syllogismo Hypothetico.*

Parag. 1. *Syllogismus mere hypotheticus.*

Syllogismus Hypotheticus est, in quo reperitur propositio aliqua Hypothetica. Estque vel *pure*, vel *ex parte solum* Hypotheticus. *Pure Hypotheticus* est, cujus omnes propositiones sunt Hypotheticæ: ut

Si Socrates sit homo, est animal.
Si Socrates sit rationalis, est homo: ergo
Si Socrates sit rationalis, est animal.

Reduciturque ad Categoricum in *Barbara*, remoto tantum subjecto Antecedentis; sic

Omnis homo est animal.
Omne rationale est homo: ergo
Omne rationale est animal.

Par. 2. *Syllogismus Conditionalis.*

Syllogismus ex parte Hypotheticus, est cujus tantum major Propositio est Hypothetica. Estque *Conditionalis*, & *Disjunctivus*: Copulativus enim non datur

datur, nisi negativus, qui ad disjunctivum pertinet. *Conditionalis*, sive *stricte Hypothetici*, est, qui constat ex majore Conditionali.

Ejus duplex forma est, sc.

1 A positione Antecedentis ad positionem Consequentis: ut, *si est homo, est animal; sed est homo*: ergo *est animal*: non è converso.

2 Ab eversione Consequentis ad eversionem Antecedentis: ut, *si est homo, est animal; sed non est animal*: ergo *non est homo*: non è converso.

Parag. 3. *Reductio Conditionalis ad Categoricum.*

Reducuntur *Conditionales* ad *Categoricos*: Conditionales *prioris formæ* ad modos *primæ figuræ*, in quibus minor est affirmativa: *posterioris* vero ad modos *secundæ*, in quibus minor est negativa. In utraque major conditionalis debet fieri categorica, conjungendo *Prædicata* Antecedentis & Consequentis, omissis *subjectis* utriusque: ut in superioribus exemplis Major sic fit Categorica, *Omnis homo est animal.*

Syllogismus

Parag. 4. Syllogismus Disjunctivus. *Syllogismus disjunctivus* est, qui constat ex Majore Disjunctiva. Ejus unica tantum est forma simpliciter necessaria, sc. à negatione reliquarum partium ad positionem unius; ut, *Aut dies, aut nox est; dies non est*: ergo *nox est*. A positione vero unius ad negationem reliquarum, ibi duntaxat necessitatem habet, ubi termini disjuncti ita immediate sunt oppositi, ut necesse sit unum inesse subjecto, reliquum non inesse. Reducitur autem *Disjunctivus* ad *Categoricum*, mutando Majorem disjunctivam primo quidem in Conditionalem, tum vero deinceps in Categoricam.

Parag. 5. Dilemma. *Hypotheticus Redundans* dicitur Dilemma. Est autem *Dilemma* Argumentatio, quæ facta disjunctione membrorum, ita adversarium constringit utrinque ut quamlibet interrogationis partem accipiat, causa tamen cadat. Dicitur & *cornutus syllogismus*, quod utrinque adversarium velut cornibus petat, & feriat: ut, *Uxorem si ducas formosam, habebis communem; si deformem, pœnam*: ergo *nulla ducenda*.

Dilemma

Dilemma ita comparari debet, ut 1. *disjunctio sit plena*; 2. *utraque pars feriat*; 3. *non possit retorqueri*. Resolvitur in unum *Syllogismum Hypotheticum*, ab eversione consequentium ad eversionem antecedentis; *& plures Categoricos*, ita ut ex singulis membris minoris cum suis Prosyllogismis fiant singuli Categorici. Par. 6. *Dilemmatis leges & resolutio.*

Quæstiones Capitis noni.

1 De *Syllogismo mere Hypothetico*.
2 De *Syllogismo Conditionali*.
3 De *Syllogismo Disjunctivo*.
4 De *Dilemmate*.

CAP. X.

De inductione & Exemplo.

INductio est argumentatio, quæ ex singularibus *(sive particularibus)* sufficienter enumeratis, colligit universale. Ea *explicita* est, si omnia particularia enumerentur expresse: *implicita*, si aliquibus expresse numeratis, reliqua adjectâ aliqua clausula, ut, *& sic de cæteris &c.* Par. 1. *Inductio.*

quamvis

quamvis brevitatis ſtudio non expreſſa intelligi tamen ſignificentur: ut, *Iſte magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter ſe habet in reliquis*: ergo *Omnis magnes trahit ferrum.* Eſtque inductio alia Affirmativa, alia Negativa.

Parag. 2. *Inductionis vis.*

Inductio eſt *utilis* admodum, & *potens* argumentandi genus: ut quo probentur prima principia, & Univerſaliſſima: quorum non dantur cauſæ, nec univerſaliora, per quæ poſſint probari. Nititur autem inductio hoc principio velut fundamento neceſſario: *Quod omnibus inferioribus convenit, id toti ſuperiori convenire.* Evertitur Inductio, ſi fiat exceptio, aut inſtantia in contrarium.

Parag. 3. *Exemplum.*

Exemplum eſt Argumentatio, in qua ex ſingulari notiore infertur ſimile ignotius. Fitque duobus modis: nam aut ſuadendæ quæſtioni *univerſali* affertur, aut *ſingulari*. Univerſali: ut ſi oſtenderes *exemplo* Marii & Sillæ *duos ſummos principes laceraturos Rempublicam*: Singulari, ut ſi oſtenderes *eodem exemplo Cæſarem & Pompeium laceraturos Rempublicam.*

Par. 4. *Exemplivis.*

Exemplum poteſt eſſe vel *unius* ſingularis vel *plurium*: modo omnium non ſit. Eſt exemplum omnium Argumentationum

mentationum inefficaciſſimum: *illuſtrat* enim magis, quam *probat*: nec tam *cogit*, quam *ſuadet*: ut quod fundamento nitatur tantùm probabili, *Similibus* ſc. *eadem aut ſimilia convenire*. Evertitur Exemplum facillime, ſi diſſimilitudinis ratio oſtendatur.

Quæſtiones Capitis decimi.

1 *Inductione.*
2 De *Exemplo.*

CAP. XI.

De *fine & præcognitis Demonſtrationis.*

Parag. 1. *Argumentationis ſpecies quoad Materiale.*

ARgumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam, (nam de *formali* & *incontracta* hactenus egimus) vel *Apodictica* eſt, quæ & Demonſtratio: vel *Dialectica*, quæ & Syllogiſmus Topicus: vel *Sophiſtica*, quæ & Elenchus, ſive Fallacia dicitur.

Differunt iſta exparte
- Medii: quod eſt in
  - Demonſtratione, *Neceſſarium*
  - Topico Syllogiſmo, *Probabile.*
  - Elencho, *Captioſum.*
- Finis: qui eſt in
  - Demonſtratione *Scientia.*
  - Topico Syllogiſmo, *Opinio.*
  - Elencho, *Deceptio.*

De-

Par. 2. *Demonstrationis definitio.* Demonstratio est *Syllogismus faciens Scire.* Scire autem unumquodque dicimur, *cum causam cognoscimus propter quam res est*, quod illius rei causa sit, nec possit res aliter se habere. Unde duplex oritur scientia: *Certitudo.* Altera *Objecti*, vel *Scibilis*, quando rei causa proxima apprehenditur: altera *Subjecti*, vel *Scientis*; quando sciens certus est rem non posse aliter se habere. Per illam distinguitur scientia ab *Errore*: per hanc & ab *Opinione*, quæ includit in ratione sui formidinem oppositi.

Parag 3. *De præcognitis & præcognitionibus.* Omnis scientia est conclusionis; oriturque ex præcedente cognitione præmissarum. *Præcognita* autem cujusque scientiæ sunt tria; *Subjectum*, *Passio*, & *Dignitas* sive principium. Modi autem quibus ista præcognoscuntur, *Præcognitiones* appellantur: suntque duæ; *Quod sit*, & *Quid sit*.

Par. 4. *Subjecti Præcognitio.* *Subjectum* est minor extremitas quæ in quæsito subjicitur, & de qua passio demonstranda est: ut *Homo*. De eo utrumque præcognoscendum est, & *Quod sit*, & *Quid sit*. *Quod sit*, quia alias frustra quæreretur scientia de eo: de non ente enim non est scientia: *quid sit* vero, non

non *nominis* solùm, sed & *Rei*; cùm *quid sit rei subjecti*, sit Medium Demonstrationis, & Medium præcognosci necesse est conclusioni, saltem *confuse*. Præcognitio Quod sit, dicitur *Hypothesis*; Quid sit, *Definitio*.

Passio est accidens proprium, de subjecto demonstrabile; estque semper Major extremitas quæ in Conclusione prædicatur: ut *Risibile*. Ipsam necesse est Præcognosci *Quid sit*; *Nominis* dico, non *Rei*: nam Subjectum ingreditur ejus quid sit Rei. Non verò præcognoscitur *Quod sit*; illud enim est ipsummet *Quæsitum*, cujus scientiam investigamus per Demonstrationem. Parag. 5. *Præcognitio Passionis.*

Dignitas sive principium est propositio per se nota, in qua passio cum definitione Subjecti conjungitur, estque semper Major Propositio Demonstrationis, ut, *Omne animal rationale est risibile*. Ea cognita, *virtualiter* cognoscitur conclusio, ut quæ in ea virtualiter continetur, quæ tamen non *actu* cognoscitur, donec assumatur Minor: quibus cognitis, (etsi naturâ posterius, tamen) *simul tempore* cognoscitur Conclusio. Dignitas præcognosci non potest *Quid sit*, cùm sit propositio complexa, & *Quid sit* sit tantum incomplexorum Parag. 6. *Præcognitio Dignitatis.*

rum: præcognoſci tamen debet *Quod* ſit, hoc eſt, quod ſit vera, aliàs non poſſet facere fidem concluſioni.

Quæſtiones Capitis undecimi.

1 De *ſpeciebus Argumentationis quatenus ad materiam certam reſtringitur.*
2 *Sitne Scientia, & Demonſtratio?*
3 *An aliquid ſciatur de novo?*
4 *De fine & uſu Demonſtrationis.*
5 *An omnis doctrina diſcurſiva ſit ex præexiſtente cognitione?*
6 *De præcognitorum numero.*
7 De *præcognitione Subjecti.*
8 De *præcognitione Paſſionis.*
9 De *præcognitione Dignitatis.*
10 *An cognitis Majore & Minore, ſimul tempore cognoſcatur Concluſio?*
11 De *prima definitione Demonſtrationis.*
12 De *definitione ipſius ſcire.*
13 De *ſcientiarum ſubalternatione.*

CAP.

CAP. 12.

De Conditionibus propositionum Demonstrationis absolutis.

Par. 1. *Secunda definitio demonstrationis.*

DEmonstrationis definitio prior erat *ex finali*: alteram exhibet Aristoteles *ex materiali* talem; Demonstratio est *Syllogismus ex veris, primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.* In qua definitione quinque ponuntur conditiones Propositionum seu præmissarum in Demonstratione: quarum duæ priores *Absolutæ* sunt, & ipsas respiciunt propositiones in se consideratas, *Necessitas* sc. & *Immediatus*; reliquæ *Relatæ* sunt, sive comparatæ, & respiciunt Propositiones in habitudine ad Conclusionem.

Par. 2. *Necessitatis gradus.*

Prima conditio *Necessitas* est: oportet enim omnes propositiones in Demonstratione esse necessarias. Sunt autem tres Necessitatis gradus; *de Omni*, *Per se*, & *Universale primum*, sive *Quatenus ipsum.*

Par. 3. *Propositio de Omni.*

De Omni Propositio tunc esse censetur cum prædicatum subjecto

cto & omni ineſt & omni tempore: ut *Homo eſt Animal.* Diciturque *de Omni Poſterioristicum*, ad diſcrimen propoſitionis univerſalis quantitatis, quæ *de omni Prioristicum* dicitur. Differt autem hoc ab illo, quod ad Prioriſticum ſufficit *univerſalitas ſubjecti*, ad Poſterioriſticum præter *Subjecti* requiritur & *Temporis* univerſalitas in illo, univerſalitàs attenditur *ex ſigno univerſali*; in hoc, *ex naturali habitudine* prædicati ad ſubjectum, quantumvis abſit univerſale ſignum.

Par. 4. *Propoſitio per ſe.*

Per ſe Propoſitio tunc eſſe cenſetur, cum eſt in aliquo modorum *dicendi per ſe*, ſed præſertim cum eſt in *primo* vel *ſecundo* modo: *Tertius* enim modus eſt inutilis omnino ad Demonſtrationem, & *quartus* modus ad potiſſimam demonſtrationem, niſi in quantum eſt reducibilis ad primum vel ſecundum. Sunt ergo *quatuor modi dicendi per ſe*, quibus opponuntur *tres modi dicendi per accidens.*

Parag. 5. *Primus modus perfectitatis.*

Primus modus dicendi per ſe eſt, quando prædicatum eſt de definitione ſubjecti: ut iſta, *Homo eſt animal.* Prædicatum autem eſt in definitione ſubjecti, vel actu, ut *Genus proximum*, *Differentia proxima*, & ex eis conſtans *integra*

gra definitio: vel implicitè, *vt Genus remotum & differentia remota.*

Secundus modus dicendi per se est, quando subjectum est de definitione prædicati. Id quod fit, quoties *propria affectio* (una aut per se, aut per divisionem adæquatam) de proprio subjecto prædicatur: ut, *Homo est risibilis, numerus est par aut impar.* His duobus modis dicendi per se opponitur *primus modus dicendi per accidens*, cum neuter terminorum est de definitione alterius: quod fit, quoties accidens commune prædicatur de subjecto aut è contra; ut *Corvus est niger.* Parag. 6. *Secundus modus per-scitatis.*

Tertius modus dicendi per se est, quando existentia prædicatur de substantia, quod fit, quoties in propositione quam vocant *secundi adjacentis* terminus substantialis subjicitur, ut, *Homo est.* Huic opponitur *secundus modus dicendi per accidens*, cùm existentia de accidente prædicatur: ut, *Albedo est.* Parag. 7. *Tertius modus per-scitatis.*

Quartus modus dicendi per se est, quando causa externa (*Efficiens* nimirum, *vel finis*) prædicatur de suo effectu, aut vicissim effectus de ipsa: ut, *Jugulatus interiit.* Ei opponitur *tertius modus dicēdi per accidens*, cum causa fortuita Parag. 8. *Quartus modus per-scitatis.*

tuita de effectu prædicatur; aut contra: ut, *Socrate ambulante corruscavit.*

Parag. 9. *Propositio quatenus ipsum.*

Quatenus ipsum, sive *universalis primum* (qui tertius necessitatis gradus est) Propositio tunc esse censetur, (quando prædicatum ita universaliter subjecto attribuitur, ut primo ei insit, & cum eo reciprocetur; ut, *Homo est risibilis.* Hic gradus necessitatis omnium est perfectissimus, & supponit priores duos. Omnes propositiones secundi modi dicendi per se sunt *quatenus ipsum:* illæ etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de specie.

Par. 10. *Duo gradus propositiones debent esse necessariæ.*

In omni demonstratione omnes propositiones debent esse *De omni*: & conclusio etiam *Per se secundo modo.* In *demonstratione* autem simpliciter *Petissima* requiritur ut omnes propositiones habeant singulos Necessitatis gradus, ut sint *De omni*, & *per se*, & *quatenus ipsum.*

Parag. 11. *Immediatas duplex.*

2a absoluta Conditio propositionū in demonstratione est *Immediatas.*

Efficacia duplex { 1 *Subjecti*, quando prædicatum inest subjecto, nullo mediante alio subjecto, cui prius insit: id quod fit in omni propositione *Quatenus ipsū*; ut, *Homo est risibilis.*

sibilis. 2. *Causæ*; quando prædicatum ineſt ſubjecto, nulla mediante cauſa propter quã inſit: id quod fit in propoſitionibus *primo & per ſe notis*; ut, *Totum eſt majus ſui parte.*

Immedietas *cauſæ* perfectior eſt immedietate *Subjecti*. Propoſitiones ergo dicuntur 1æ atq; *immediatæ*; quatum non datur Mediũ, aut *ineſſendi* prædicati in ſubjecto, aut *demonſtrandi* prædicatum de ſubjecto.

Concluſio in omni Demonſtratione debet eſſe immediata *Immedietate ſubjecti*, ſed nunquã *Immediate cauſæ*: quia habet ſemper demonſtrari per mediũ. Dignitas ſive *major propoſitio* utraque immediatè talis ſit: Atque etiam *Minor Propoſitio* in Demonſtratione potiſſima, in ea enim utraque præmiſſa debet eſſe principium per ſe notum & indemonſtrabile, ac proinde primum & immediatum etiam immedietate cauſæ.

Par. 11. *Qualis immedietas requiratur in propoſitionibus.*

Quæſtiones capitis duodecimi.

1 *De ſecunda Definitione Demonſtrationis.*
2 *De tribus gradibus neceſſitatis.*
3 *De gradu de omni.*
4 *De gradu per ſe, & quatuor ejus mediis.*

5 De primo modo dicendi per se.
6 De secundo modo dicendi per se.
7 De tertio modo dicendi per se.
8 De quarto modo dicendi per se.
9 De utilitate aut inutilitate dictorum modorum ad Demonstrationem.
10 De gradu quatenus ipsum.
11 De necessitate requisita in singulis propositionibus Demonstrationis.
12 De duplici Immediatate.
13 De Indemonstrabilitate Principiorum.
14 De variis principiorum divisionibus & speciebus.

CAP. 13.

De *Conditionibus Propositionum relatis.*

Parag. 1. *Conditiones Propositionum respectu conclusionis.*

RElinquæ conditiones in definitione demonstrationis conveniunt Propositionibus quatenus *præmissæ* sunt; hoc est, cum respectu ad Conclusionem: quas proinde *Relatas* seu Comparatas diximus. Sunt eæ tres, *Prioritas*, *Notioritas*, *Causalitas*: debent enim præmissæ esse Priores, Notiores, & causæ conclusionis.

Prius dicitur, quod potest esse sine altero, sed non illud sine ipso, ut *Binarius* prior est *Ternario*. Principia ergo sive præmissæ priores sunt conclusione, licet non *tempore*, (nam conclusio vera est, quam primum præmissæ veræ sunt) *natura* tamen, nam conclusio vera est propter præmissas, non illæ propter hanc. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Essendi* conclusionis. Parag. 2. *Prioritas præmissarum.*

Notius dicitur, quod potest à nobis cognosci sine altero, sed non illud sine ipso, ut, *Binarius* notior est *Ternario*. Præmissæ ergo sunt notiores nobis conclusione, aliàs enim non possent efficere in nobis cognitionem Conclusionis: quia *propter quod unumquodque est tale, illud ipsum necesse est sit magis tale.* Licet enim singularia & effectus, quorum est *Conclusio*, sint nobis notiora Universalibus & Causis, quorum sunt *Præmissæ*, simpliciter & *cognitione confusa*: *distincta* tamen & *accurata cognitione*, Universalia & Causæ sunt etiam *nobis* notiora (& non *natura* tantum) Singularibus & Effectibus. Hinc præmissæ dicuntur *Principia cognoscendi* Conclusionem. Parag. 3. *Notioritas præmissarum.*

Ex

Parag. 4. *Causalitas præmissarum.*

Ex duabus istis conditionibus sequitur tertia, quæ est *Causalitas*. Præmissæ enim, si sint & *Priores* quoad naturam, & quoad nos *notiores* Conclusione, *Causæ* etiam ejus sint necesse est; unde & *Principia* audiunt. Neque hoc *Cognoscendi* solum, & respectu *consequentiæ* conclusionis (tales enim sunt præmissæ in omni Syllogismo rectè formato;) sed, quod demonstrationi peculiare est, *Essendi* etiam, & respectu *inhærentiæ* prædicati in subjecto: nam *Medium*, quod est in præmissis, est causa *Assensûs*, quæ est in Conclusione.

Quæstiones Capitis decimi tertii.

1 De *prioritate & notioritate Præmissarum in demonstratione.*

2 *An Universalia in prædicando sint nobis notiora particularibus?*

3 *An Universalia in causanda sint nobis notiora Effectibus?*

CAP. XIV.

De *Demonstrationis variis gradibus.*

Parag. 5. *Demonstrationes non omnes æque perfectæ.*

Quæ hactenus de demonstratione dicta sunt simpliciter, de perfectissima duntaxat demonstratione, quam *potissimam* vocant intelligenda sunt absolutè: aliis vero demon-

demonſtrationis ſpeciebus, (vel gradibus potius) conveniunt ſolum per Analogiam ad potiſſimam; idque ſecundum magis & minus pro diverſo gradu perfectionis, quod ut cognoſcatur plenius conſiderandi ſunt Demonſtrationum gradus; atque ut illi, quæſtionum ſcibilium numerus.

Parag. 2. *Quæſtiones an ſit, & quid ſit.*

Quæſtiones ſcibiles ſunt quatuor, quarum duæ ſunt ſimplices, *An ſit*, & *Quid ſit*: duæ complexæ, *Quod ſit*, & *Propter quid ſit*. An *ſit* quærit exiſtentiam ſubjecti vel prædicati: ut, An *ſit Luna? An ſit Eclipſis? Quid ſit* duplex eſt: vel nominis vel rei: Quid ſit *Nominis* quærit ſignificationem vocis, ut, *Quid Luna ſignificet*? Quid ſit *Rei* quærit definitionem rei per vocem ſignificatæ, ut, *Quid ſit Luna?* Hæ quæſtiones cum ſint ſimplices, habent præcognoſci ante demonſtrationem, non ſcire per demonſtrationem: Quæſtio demonſtrationis eſt quæſtio Concluſionis, & proinde complexa.

Parag. 3. *Quæſtiones quod ſit, & cur ſit.*

Quæſtionum complexarum *Quod ſit*, ſive *utrum ſit*, quærit connexionem prædicati propoſitionis cum ſubjecto, ut, *Utrum Luna ſit Eclipſabilis? Cur ſit*, ſive *propter quid ſit*, quærit

cauſam

causam connexionis prædicati cum subjecto, ut *Cur Luna eclipsetur?* Harum quatuor quæstionum tertia se habet ad quartam, ut prima ad secundam: tunc enim quærimus *Quid sint* in simplicibus terminis, cum novimus esse, & tunc quærimus *Cur sint* in propositionibus, cum novimus quod sint.

Parag. 4. *Demonstratio quod & propter quid*

Ex duplici ergo ista quæstione, ὅτι & διότι, oritur duplex demonstratio; prior & imperfectior, (quæ dicitur demonstratio ὅτι, sive *Demonstratio quod sit*) probat tertiam quæstionem, sc. *Prædicatum illud inesse illi subjecto*: Posterior & perfectior, (quæ dicitur demonstratio διότι, sive *Demonstratio propter quid*,) probat quartam quæstionem, sc. *Prædicatum illud propter illam causam inesse illi subjecto.* Utraque rursus aut *Universalis* est, aut *Particularis*. Atque iterum aut *Affirmativa*, aut *Negativa*.

Parag. 5. *Demonstratio Universalis, & particularis*

Demonstratio *Universalis* est, in qua demonstratur prædicatum inesse subjecto, cui primo inest & immediate; ut, si demonstretur *Sensibilitas* de *Animali*. *Particularis* est, in qua demonstratur prædicatum inesse subjecto, cui non inest primo & immediate, ut, si demonstretur *sensibilitas* de *homine*. Unde ista conclusio: *omnis homo sensibilis* facit

cit Syllogismum universalem quidem *Prioristice*, sed *Posterioristice* non; quia non est *quatenus ipsum, & universalis primum.*

Demonstratio *Affirmativa* est, in quâ Affectio demonstratur inesse suo primo subjecto, vel alicui ejus parti: ut *Sensibilitas* inesse *Animali*, vel *Homini*. *Negativa est*, in qua affectio demonstratur non inesse ei, quod nec est ejus primum subjectum, nec subjecti pars, ut *Sensibilitas* non inesse *Lapidi*. Parag. 6. *Demonstratio Affirmativa, & negativa.*

Demonstratio *Universalis* nobilior est particulari; & *Affirmativa* Negativa: non tamen absolute, & simpliciter; sed *ceteris paribus*. At Demonstratio *Propter quid* simpliciter prior & nobilior est demonstratione *quod*: unde quælibet Demonstratio *Propter quid*, licet particularis aut negativa, nobilior tamen est quavis demonstratione *quod*, quantumvis Affirmativa & universali. Est & demonstrationis, præter dictos, gradus quidem alius: *Demonstratio* sc. *ducens ad impossibile*: omnium infima, & vix digna, quæ demonstrationibus annumeretur; quæ tamen ingentem habet usum, & est propterea à bonis autoribus recepta. Par. 7. *Comparatio harum omnium inter se.*

Demon-

Par. 8. *Demonstratio ab effectu.* *Demonstratio quod* duobus fit modis. Altero, cum causa demonstratur ineſſe ſubjecto per effectum Proximum; ut, *Rationalitas hominis* per *Riſibilitatem:* & dicitur *Demonſtratio ab effectu.* In tali demonſtratione *Medium* eſt effectus proximus; *Prædicatum* Concluſionis cauſa ejus: *Major propoſitio* eſt in primo vel ſaltem quarto modo dicendi per ſe, *Minor* in ſecundo ſi ſit Demonſtratio (ut ferè eſt) affirmativa, ſive primæ figuræ.

Par. 9. *Demonſtratio à cauſa remota.* Altero modo fit *demonſtratio quod*, cùm effectus demonſtratur ineſſe ſubjecto per cauſam remotam non reciprocam, vel potius demonſtratur non ineſſe ei, quod non eſt ejus ſubjectum per talem cauſam: & dicitur *demonſtratio à cauſa remota.* Eſt autem talis Demonſtratio vix alia quàm negativa, & conſequenter ſecundæ figuræ in *Cameſtres:* nam ejus *Medium* eſt cauſa remota non reciproca, quæ in Majori propoſitione conjungenda eſt cum Effectu, in Minore removenda à *non ſubjecto*; non enim poteſt conjungi cum ſubjecto in minore, niſi eſſet reciproca cum eo, ut ſi probetur *Lapidem non reſpirare, quia non eſt animal.* In tali demonſtratione Major debet eſse de *omni*, & *per ſe quarto modo*: ſed nulla propoſitio immediata.

Ex

Ex prædictis liquet, Demonſtrationem varias ſubire poſſe diſtributiones, pro varia ſui ratione. Eſt enim *Demonſtratio*, ſpectata quoad Parag. 10. *Demonſtrationis variæ diviſiones.*

1 *Quantitatem*; alia univerſalis, alia particularis.

2 *Qualitatem*, alia affirmativa, alia negativa.

3 *Modum procedendi*; alia oſtenſiva, alia deductiva ad impoſsibile vel abſurdum.

4 *Ordinem*; alia à priori, alia à poſteriori.

5 *Medium*; alia à Cauſa, alia ab Effectu.

6 *Finem*; alia (demonſtrans) Quod ſit, alia cur ſit.

7 *Vim*; alia potens, alia potior, alia potiſſima.

Quæſtiones Capitis decimi quarti.

1 De *quatuor quæſitis.*

2 De *demonſtratione Univerſali & Particulari.*

3 De *demonſtratione Affirmativa & Negativa.*

4 De *demonſtratione Oſtenſiva & ducente ad impoſſibile.*

5 De *demonſtratione quod, ab effectu.*

6 De *demonſtratione quod, à cauſa remota non reciproca.*

7 De *demonſtrationis ſpeciebus & diviſionibus aliis.*

CAP.

CAP. XIII.

De demonstratione διότι.

Parag. 1. *Quatuor Causarum genera.*

DEmonstratio propter *quid* non omnis est potissima, sed habet suos quosdam gradus: in omni tamen Medio est aliqua causa passionis. Causarum autem genera sunt quatuor.

Est n. omnis causa vel
- Interna eaq; vel
  - 1 *Materialis*: ex qua res fit: ut statuæ *Æs*.
  - 2 *Formalis*; per quam res fit: ut statuæ *propria sua figura*.
- Externa; eaq; vel
  - 3 *Efficiens*; aqua res fit: ut statuæ *Polycletus*.
  - 4 *Finalis*; propter quam res fit: ut statuæ *Memoria viri alicujus illustris*.

Par. 2. *Ex quibus causis possit demonstrari*

Demonstrari non potest per omnia causarum genera. Sunt enim è Causis *Materialis & Formalis*, qua tales, simpliciter inutiles demonstrationi: quamvis enim *Materia subjecti* possit esse aliquando, & in potissima *Forma subjecti* semper sit medium: hoc tamen fit quatenus sunt *Efficientes* Affectionis præcise: nam

causa

causa effectus demonstrandi est Medium; is tamen *Affectio* est, non *Subjectum*. Relinquuntur ergo externæ tantùm causæ; *Finalis & Efficiens*. Demonstrationes *per finalem* causam potissimum contingit fieri in *Artibus* & *Prudentiis*; in quibus res aguntur aut fiunt propter finem: in *Disciplinis* verò *theoreticis* parciorem habent usum Demonstrationes per finalem, frequentiorem multo *per efficientem* causam.

Causa efficiens vel est
- *Remota*; quæ effectum non immediatè, sed alio mediante effectu, producit: quomodo *elevatio vaporis in nubem* est causa *pluviæ*. Par. 3. *Causæ efficientis divisio.*
- *Proxima.*
  - *Intrinseca*; quæ subjecto effectus inest: quomodo *Rationalitas* est causa *Risibilitatis*.
  - *Extrinseca*; quæ subjecto effectus non ineſt: quomodo *interpositio terræ* est causa *Eclipsis*.

Præter has sunt & aliæ causæ Finalis & Efficientis divisiones: ex quarum varietate va-

riè oriuntur differentiæ Demonstrationum δίστι.

Ut cum probatur effectus.

Parag. 4. *Varii modi Demonstrationum* δίστι.

1 *Per finalem remotam:* ut Animal habere pulmones, propter conservationem vitæ.

2 *Per finalem proximam*; ut Animal habere pulmones, propter refrigerium cordis.

3 *Per efficientem remotam*, sed cum effectu reciprocam; ut, Animal augeri propter animam.

4 *Per efficientem proximam extrinsecam*; ut Lunam eclipsari, propter interpositionem terræ.

5 *Per efficientem proximam intrinsecam*, sed subjecto essentialem; ut Lunam paulatim illuminari propter figuram sphæricam. Habent hi demonstrationum sive *modi*, sive *species*, suos usus: constantque ex propositionibus, pro sui quique medii exigentia, aut omnibus aut aliquibus aliquo saltem gradu necessariis. Sed minutatim singula explicare non licet, ad potissimam properantibus.

Quæstiones capitis decimi quinti.

1 De *quatuor causarum generibus*.

2 De

2 De *inutilitate Materialis & Formalis Cauſe ad Demonſtrationem.*
3 De *demonſtratione per cauſam Finalem.*
4 De *demonſtratione per Efficientem Remotam reciprocam.*
5 De *demonſtratione per Efficientem Proximam extrinſecam.*
6 De *demonſtratione per Affectionem priorē.*

CAP. 16.

De *demonſtratione Potiſſima.*

QUas hactenus expoſuimus Demonſtrationum differentias, nulla earum *Potiſſima* illa eſt, quam quærimus, *Demonſtratio:* in quâ ſc. unâ omnes neceſſitatis & immedietatis gradus perfectè reperiantur. Ea verò duntaxat talis eſt, *In qua effectus demonſtratur ineſſe Subjecto primo & immediato per cauſam Efficientem proximam ſubjecto Eſſ ntialem:* hoc eſt, in qua propria Affectio probatur ineſſe ſpeciei per eſſentialem ſpeciei definitionem; ut in iſta.

Parag. 1. *Potiſſima Demonſtratio quæ ſit.*

Omne Animal rationale eſt Riſibile.
Omnis homo eſt Animal rationale:
ergo

Omnis homo est Risibilis.

Par. 3. *Leges potissimæ demonstrationis.* *Medium esto causa utriusque extremi*: Formalis sc. *Subjecti* sive speciei, Efficiens *Prædicati* sive Passionis. Proinde illæ in quibus Medium non est definitio Subjecti non sunt potissimæ.

2. *Omnes propositiones sint de omni.* Proinde non potest fieri demonstratio potissima nisi in *Barbara*.

3 *Omnes propositiones sint per se primo aut secundo modo.* Conclusio semper secundo; Præmissarum major etiam secundo, Minor primo. Proinde illæ in quibus altera præmissarum est per se tantum quarto modo non sunt potissimæ.

4 *Omnes propositiones sint quatenus ipsum.* Proinde illæ, in quibus vel conclusio vel aliqua Præmisarum non est reciproca, non sunt potissimæ.

5 *Utraque præmissarum sit principium*: Major, ut *hypothesis*; Minor, ut *definitio*: & consequenter immediatum immediatæ causæ, ac indemonstrabile.

Par. 10. *De Analysi tentiæ Demonstrationis.* Ex his sequuntur quædam Demonstrationis: quæ sunt præcipuè tres istæ; *Analysis*, *Regressus*,

greſſus, Converſio in definitionem. Analyſis eſt Reſolutio effectus in cauſas ſuas primas ad pariendam perfectam ejus ſcientiam. Cum enim ſit catena quædam & ſubordinatio *Efficientium & effectorum*, quamvis effectus poſterior poſsit quidem demonſtrari per effectum priorem; non tamen in eo acquieſcet mens, ſed ulterius requirit cauſam etiam illius effectus, atque deinceps, quoad perveniatur ad primam cauſam, cujus non datur cauſa, quæ eſt *Forma ſubjecti*, & in qua ſola quietatur animus: ut ſi demonſtretur *Augmentatio* de omni vivente per *Nutritionem*; illa rurſus per *facultatem vegetantem*, atque illa demum per *Animam*.

Regreſſus eſt *Reciprocatio cauſæ & effectus per Demonſtrationem*: quâ effectum per cauſam, per quam ipſe priùs demonſtrabatur, reciproce demonſtramus. Dicitur hæc Potentia *Regreſſus*: quia intellectus noſter poſtquam è confuſa quadam & experimentali cognitione effectus, tanquam ſenſui propinquioris *progreſſus fuerit* ad ſimilem & confuſam cauſæ cognitionem, atque per multiplicem commentationem, & collationem cauſæ ad effectum, maturaverit illam cognitionem uſque adeo ut ex confuſâ fiat diſtincta: Parag. 4. *De regreſſu Demonſtrationis.*

distincta: *regreditur* deinde à cognitione illâ causæ distinctâ, ad similem & distinctam cognitionem effectus. *Progressu* ergo fit per *Demonstrationem quoâ* & à Posteriori, respicitque confusam cognitionem *causæ per effectum: Regressus* verò per *Demonstrationem propter quid*, & à priori, respicitque distinctam cognitionem *effectus per causam*, differtque propterea à vitio illo Demonstrationis, quem *Circulum* appellant, cùm quæritur talis reciproca Demonstratio, quæ sit utrobique *Propter quid* & à priori: quem ut impossibilem merito rejicit Aristoteles.

Par. 5. *De conversione demonstrationis in definitionem.*

Conversio Demonstrationis in definitionem est, cum ex terminis Demonstrationis per eorum transpositionem construitur definitio Accidentis Proprii, est autem Accidens Proprii.

Definitio duplex; vel *Partialis*; eaq; aut
1. *Nominalis*; quæ genere & subjecto constat: ut *Eclipsis est defectus luminis in Luna*; sumendo ly *Nominale*, non ut *Reali* opponitur, sed ut *Causali*.
2. *Causalis*; quæ ex ejus causis constat: ut, *Eclipsis est interpositio terræ.*

Totalis

Totalis; quæ nominalem simul & causalem complexa, ex genere, subjecto, & causa proxima constat: ut, *Eclipsis est defectus luminis in Luna propter interpositionem terræ.*

Istarum definitionum *Nominalis* est Demonstrationis conclusio: *Causalis* Principium; *Totalis* integra Demonstratio, solo terminorum situ ab ea differens: Definitum enim est *Majus extremum*: subjectum *Minus*; causa *Medium.*

Quæstiones Capitis decimi sexti.

1 De *Medio potissima Demonstrationis.*
2 *De primo necessitatis gradu in omnibus propositionibus potissima* Demonstrationis.
3 De *secundo gradu.*
4 *De tertio gradu.*
5 *De Immediatate principiorum.*
6 *De* Analysi *demonstrativa.*
7 De *Regressu, & Circulo.*
8 De *conversione* Demonstrationis *in definitionem.*

CAP. 17.

De *Syllogismo Topico in Genere.*

Par. 1. *Quid Syllogismus Dialecticus; et quid probabile.*

SYllogismus *Topicus*, (qui & *Dialecticus stricte*) est qui ex probabilibus vel quasi probabilibus parit probabilem opinionem conclusionis. *Probabile* verò est, quod, primo aut omnibus videtur, aut plerisque; aut sapientibus, vel omnibus, vel plerisque, vel celeberrimis; ut *Parentes esse honorandos*, *Sola honesta esse bona*: aut secundo, quod alteri probabili simile est; ut *unam esse Logicam*, quia una est Grammatica: aut tertio, quod oppositum alicui probabili oppositè proponitur: ut, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi; aut quarto, quod in aliqua disciplina receptum est; ut *Contraria contrariis curari*, quia docent medici.

Par. 2. *De Problemate.*

Syllogismi Topici partes proximæ sunt *Problema*, sive *Quæstio*, est id de quo disseritur probabiliter; estq; Syllogismi jam facti Conclusio. Ut autem problema aliquod sit *Dialecticum* duæ requiruntur conditiones.

sc.

sc. quod sit
1. *Utile:* idque vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum, ut, *An voluptas sit bona?* vel ad scientiam, & dicitur Physicum, ut, *An Mundus sit æternus?* vel ad aliquod inserviens illis, & dicitur Logicum; ut, *An divisio sit Syllogismus?*
2. *Dubium:* in quo sc. dissentiunt, aut vulgus à sapientibus; ut, *An divitiæ faciant felicem?* aut vulgus inter se; ut, *An usura sit licita?* aut sapientes inter se: ut *An cor sit membrum nobilissimum?*

Problematis partes sunt termini *Subjectum & Prædicatum.* De *Subjecto* nihil præcipitur. *Dialecticus* enim nulli certo subjecto est adstrictus. Prædicata vero sunt quatuor: *Genus, Definitio, Proprium, & Accidens.* Horum *definitio* & *proprium* cum subjecto reciprocantur, sed ita ut definitio ostendat quid sit res, proprium vero non: *Genus,* & *Accidens* non reciprocantur, sed Genus est essentiale subjecto, Accidens vero non.

Parag. 3. *Quatuor Prædicata Topica.*

Propositiones

Parag 4. *Argumentum quid.*

Propositiones sunt, ex quibus de problemate probabiliter disseritur; suntque Syllogismi Topici præmissæ. In iis terminus unice spectandus est *Medium* sive *Argumentum*; reliqui enim Problematis potius sunt, quam Propositionum. *Argumentum* est, quod ad aliquid arguendum est affectum. Argumenta ex *Locis* sunt eruenda: unde & hæc doctrina *Topica* appellatur; quod in Argumentis secundum locos inveniendis ac judicandis tota versetur.

Par. 5. *Instrumenta inventionis.*

Instrumenta inventionis Dialecticæ sunt ista quatuor: *Acceptio propositionum. Ambigui distinctio: discriminis rerum investigatio*: & *Consideratio similitudinis rerum.* De quorum utilitate, & usu, copiose satis ac perspicue *Aristoteles* in tota posteriore parte *lib.* 1. *Topicorum.*

Quæstiones Cap. decimi septimi.

1 De *libris Topicorum Aristotelis.*
2 De *Utilitate* Dialecticæ.
3 *De Syllogismo dialectico & opinione.*
4 *De propositione probabili.*
5 De *Problemate* Dialectico.
6 De *quatuor Prædicatis Topicis.*

7 De

7 De *numero & utilitate Instrumentorum Inventionis dialecticæ.*
8 De *propositionum Sumptione.*
9 De *distinctione ambigui.*
10 De *Indagatione discriminis.*
11 De *Similitudinis consideratione.*

CAP. XVIII.

De *locis Topicis.*

Locus est Argumenti sedes; Est. que Locus duplex: *Maxima*, & *differentia Maxima*. *Locus Maxima* est præceptum Logicum, in quo fundatur vis argumenti: *Locus differentia maxima* est notatio præcepti secundum differentiam simplicis thematis unde ducitur Argumentum. Exempli gratia: si quis probaverit *Socratem esse hominem*, eo argumento quod sit *Animal rationale*. Argumentum talis syllogismi dicetur ductum à *loco definitionis*, atque etiam ejus vim omnem niti hoc *loco*, quod sc. *Cuicunque definitio attribuitur, eidem & definitum*: hic per locum intelligendo *Maximam*, illic *Differentiam Maximæ*. Parag. 1. *Locus maxima & differentia maximæ.*

Cuilibet

Parag. 2. *Utriusque comparatio & usus.*

Culibet loco differentiæ Maximæ respondet locus maxima: ut loco a *Definitione* ista, *Cui, attribuitur definitio, eidem & definitum.* Locos Differentias Maximarum simpliciter *Locos*, Locos Maximas simpliciter *Maximas* appellabimus. Loci ad *Inventionem*, Maximæ ad *Judicium* pertinent magis. Maximæ non sunt omnes ita perpetuo veræ, quin ut quandoque earum aliquæ admittant exceptiones, quas *Fallentias* dicemus.

Parag. 3. *Locorum classes secundum alios.*

Locorum ordinem variè varii instituunt. A page, qui *Rhetoricos* hic obtrudunt. *Dialecticos* Aristoteles universos ad quatuor *prædicata* Topica retulit. Qui explicatius & distinctius eorum aliqui locos faciunt (qua internos quà externos, qua medios,) omnino 24: quem numerum alii ad *tredecem* contraxerunt, ad *decem* alii: aliique aliter.

Parag. 4. *Locorum classes, & ordo.*

Haud fortassis incommode factum sumus, si ad *septem* complexiones classium sive notarum locos omnes & Argumenta reduxerimus: & sunt istæ 1. *Causa & Effectus.* 2. *Subjectum & Accidens.* 3. *Dissentanea & Comparata.* 4. *Conjugata & Notatio.* 5. *Totum & Pars.* 6. *Genus & Species.* 7. *Definitio & Divisio*: quibus

octavo

octavo loco addi potest Inartificialium argumentorum sedes *Testimonium*, sive *Authoritas*. Nos hunc ordinem secuturi, singulis Locis suas *Maximas*, & Maximis *Fallentias* subjiciemus.

Quæstiones Capitis decimi octavi.

1 *De locis Maxima & Differentia Maxima.*
2 *De Locis Rhetoricis hinc excludendis.*
3 *De Locis Internis, Externis, Mediis.*
4 *De octo locorum classibus.*
5 *De usu locorum, & de Argumentis inde eruendis.*

CAP. XIX.

De *Locis à causa & Effectu.*

CAusarum genera quatuor diximus supra. Sunt & aliæ earum divisiones: sed præsenti negotio accommodatissimæ sunt hæ. 1. In *Solitarium*, *sive totalem*; ut, Aurum Monetæ, Sol Diei: & *Sociam*, *sive partialem*; ut Lignum Domus, Natura eruditionis. 2. in Causam *Actu*, ut Ædificans Domus: & *Potentia*, ut, Architectus Domus. 3 in *Remotam*; ut Morbi Convivium, Calicis

Parag. 1. *Loci Præcognitio.*

Calicis Sulphur, Pharmaci Sanitas; & Præmam; ut Cruditas Morbi, Aurum Calicis Pharmaci Purgatio. 4. in *Causam per se*, ut Sol luminis, Architectus Domus: & *Causam per Accidens*; ut Sol cæcitatis, Musicus Domus.

Hujus loci Maximæ sunt istæ.

Parag. 2. *Maxima prima.*

Posita causa, ponitur effectus, & sublata tollitur: ut, si Sol lucet, dies est; si non lucet, dies non est. Fallit prior Maximæ pars primo, in *causa remota*, ut qui bibit vinum, non semper inebriatur. 2. in *causa impedita*, ut gravia non semper descendunt, quia possunt ab aliquo intermedio sustinente prohiberi: 3. in *causa per accidens*; ut ex malis moribus non semper fiunt bonæ leges: nec fodiens agrum semper reperit thesaurum; 4. in *causa non sufficiente per se*; ut, non semper, ubi industria est, doctrina est; nec semper fertilis ager, qui bene colitur: quia utrobique alia requiruntur: Fallit posterior pars 1, in *causa per accidens:* ut, potest non fodiens agrum reperire thesaurum: 2, in *causa quæ aliquando fuit*; ut, manet ædificium mortuo architecto: 3, *quoties effectus potest à variis causis æque produci*; ut potest Socrates, etiam veneno non epoto, mori ex alia causa.

Il

II. *Posito effectu ponitur causa, & sublato tollitur*: ut, si Luna eclipsetur, terra interponitur; si non, non interponitur. Fallit pars prior 1, in *effectu per accidens*: ut, potest reperiri thesaurus, etiamsi ager non fodiatur: 2, in *effectu permanente post causam*; ut manet domus mortuo ædificatore: 3, in *effectu producibili à diversis causis*: ut potest esse mors non epoto veneno. Fallit pars posterior 1, in *effectu per accidens*: ut fodiens agrum potest non reperire thesaurum: 2, in *effectu causæ quæ aliquando fuit*, ut corruere potest ædificium, superstite ædificatore: 3, in *effectu liberi agentis*: ut potest esse Medicus, etsi non sanet. Par. 3. *Secunda.*

III. *Qualis causa, talis effectus, & è contra*: ut, bonæ arboris fructus bonus, & è contra. Fallit utrumque 1. in *causis & effectibus æquivocis*, ut pictoris deformis pulchra potest esse tabula: 2. in *causa materiali* propter aliquod extrinsecum, ut, non quia aqua fluida est, ergo & glacies. Parag. 4. *Tertia.*

IV. *Propter quod unumquodque est tale, illud est magis tale*: ut, Aer calidus propter ignem arguit ignem calidorum Parag. 5. *Quarta.*

calidiorem. Fallit 1. *ubi utrumque non est tale*, ut vinum quod efficit hominem ebrium non est magis ebrium, quia non ebrium. 2. *ubi illud tale non recipit magis & minus*, ut, non est pater magis homo, quam filius, etsi sit causa cur filius sit homo, quia humanitas non recipit magis ac minus: 3. in *causa non sufficiente per se*, ut, non semper præceptor, etiamsi faciat discipulum doctum, est ipse doctior discipulo, qui indole & industria accedente quandoque evadit doctior præceptore.

Parag. 6. Quinta. V. *Causa natura prior est effectu*: ut, ratio risibilitate. Et hæc nunquam fallit: nam & *finalis causa*, in qua sola fallere videtur, etsi mediis posterior sit *actu & executione*, est tamen prior *in intentione agentis*, qua etiam sola ratione est causa. Sciendum tamen pleraſque istarum Maximarum intelligi præcipue & simpliciter de *Causis Internis* & Essentialibus, de *externis* vero aliqua solum ex parte, secundum quid, & per analogiam: & proinde argumenta iis nixa non semper necessario & *dictice* concludere, sed (ut plurimum) *probabiliter* tantùm & verisimiliter.

Qui-

Quæstiones Capitis decimi noni.

1 *De variis Causarum divisionibus.*
2 *De prima Maxima.*
3 *De Secunda.* 5 *De Quarta.*
4 *De Tertia.* 6 *De Quinta.*

CAP. 20.

De locis a Subjecto & Accidente.

NOn hic *Subjectum*, pro substantia cui inhæret Accidens, aut *Accidens* pro eo quod substantiæ inheret, præcisè & adæquatè sumuntur: sed *Subjectum* pro omni eo cui aliquid attribuitur quod non pertinet ad ejus essentiam, & *Accidens* pro omni tali attributo accipitur. Ut *Numerus est subjectum paritatis*, accidens sc. accidentis. Accidens multifariam distribuitur, sicut & Subjectum. Nam est accidens, 1° *Proprium* & *Commune*: 2° *Separabile* & *Inseparabile*: 3° *Inhærens* sive internum & *Adhærens* sive externum: 4°, & potissimum, *Antecedens*, ut lassitudo febris, luna pallida pluviæ, & omnia omnino signa prognostica; *Concomitans* sive

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

ve connexum, ut Eclipsis plenilunium; & *Consequens*, ut Dies Auroræ, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumstantiæ* hujus sunt loci.

Hujus loci maximæ sunt.

Parag. 2. *Maxima prima.* I. *Posito subjecto ponitur Accidens Proprium, & sublato tollitur, & è contra*; ut si sit homo, est risibilis, & è contra; & si non sit homo, non est risibilis; nec è contra. Nunquã fallit ista, propter subjecti & proprii Accidentis reciprocationem.

Parag. 3. *Secunda,* II *Posito subjecto ponitur accidens commune, sed non è contra*; ut, si sit nix est alba; non si sit album est nix; Fallit prior pars in *Accidente separabili*, ut, non si sit aqua, necessario est frigida. Fallit posterior pars 1. in *accidente proprio primo modo*; ut, si sit scientia, est homo. 2. in *accidente individuo*; ut, si sit hæc albedo, est nix; quia accidens non mutat subjectum.

Parag. 4. *Tertia.* III *Sublato accidente communi, tollitur subjectum; sed non è contra*: ut, si non sit album, non est nix; potest tamen esse album, etiamsi nix non sit. Fallit prior pars in *Accidente Separabili*; posterior in *Accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac subjecto Individuis*, quemadmodum in priori maxima.

IV.

IV *Posita re ponitur loci & temporis circumstantia, & sublata circumstantia tollitur res*; ut si Milo interfecit Clodium, Milo tunc vixit, & adfuit; Si nec tunc vixit, nec adfuit, non interfecit. Nunquam fallit in circumstantia requisita necessario. Parag. 5. Quarta.

V *Posito antecedente, concomitante, consequente, ponitur (pro cujusque exigentia) consequens, concomitans, & antecedens*; sc. concomitans in esse, antecedens in esse vel præfuisse, consequens in esse vel futuro esse, & *sublato tollitur*. Ut, si sit Eclipsis, est plenilunium; si parit, concepit; si fit Aurora, sol orietur. Fallit 1. in *non necessario coherentibus*, ut potest esse non pauper qui est Philosophus, & cometam non sequi bellum. 2. *in necessario etiam coherentibus, si non sit mutua necessitas*: ut, etiamsi si sit Eclipsis sit plenilunium, non tamen si fit plenilunium continuo erit Eclipsis. Sed & ista non necessaria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præsertim si multa conglobata in unum fuerint: Unde hunc locum plurimi faciunt *Astrologi, Physiognomici*, & *Oratores*, maxime in quæstione *Facti*. Parag. 6. Quinta.

Quæstiones Capitis vicesimi.

1 *De Subjecti & Accidentis variis divisionibus.*
2 *De Circumstantiis & Objectis.*
3 *De Antecedentibus, Concomitantibus, Consequentibus, & Signis.*
4 *De maxima Prima.*
5 *De Secunda.* 7 *De Quarta.*
6 *De Tertia.* 8 *De Quinta.*

CAP. 21.

De Locis à Dissentaneis & Comparatis.

Parag. 1 *Præcognitio loci.*

DIssentanea sunt *Opposita*, aut *Disparata*; ut *Bos* & *Equus*. Oppositorum quatuor sunt genera, de quibus part. 1. cap. 15. *Comparata* aut sunt ratione qualitatis, ut *Similia* & *Dissimilia*: aut ratione quantitatis, vel etiam graduum; ut *Paria* & *Imparia* & quæcunque possunt dici *Magis*, *Minus*, vel *Æque*. De quibus omnibus variæ sunt Maximæ.

De

De Relatis hæc. *Posito altero relatorum* (in esse, vel cognosci) *ponitur reliquum, & sublato tollitur*: ut, si sit filius, est pater &c. Fallit 1. in *relatis secundum dici*; posito scibili potest non esse scientia: 2. *Si intelligatur in eodem subjecto & non simpliciter*; nam qui est pater hujus, non modo potest non esse, sed omnino non potest esse filius ejusdem. Parag. 2. *Maxima Relatorum*

De contrariis istæ.

I *Posito uno Contrariorum, tollitur alterum*: ut si aqua sit calida, frigida non est. Fallit in *remissis qualitatibus* nam aqua quæ calida est ad sex, est frigida ad duos gradus: quia remissio qualitatis fit semper per admistionem contrarii. Parag. 3. *Maxima contrariorũ*

II *Sublato uno contrariorum, ponitur alterum*: ut, si aqua non sit sicca, erit humida; Fallit 1. in *contrariis mediatis*, ut *mel* nec album, nec nigrum est, sed flavum. 2. In *subjecto non capaci*; ut Anima nec alba est, nec nigra, nec frigida, nec calida.

III *Contrariorum idem est genus, & subjectum*: ut si albedo est color, & nigredo color erit; si amor sit in concupiscibili, & odium erit. Hæc nunquam fallit.

IV *Contrariorum contraria est ratio*: ut si dolor sit fugiendus, voluptas est sequenda:

& si Frigus congreget heterogenea, Calor secernit. Fallit 1. in *prædicatione generis, aut affectionis genericæ*: ut quia albedo est color aut visibilis, non propterea nigredo non erit. 2. in *ratione subjecti*; ut, quia sanitas convenit animatis, non propterea morbus inanimatis; sed potius è contra: 3. in *causis per accidens*; non enim, si musicus ædificat, ergo destruet immusicus. 4. in *causis quarum actio determinatur à dispositione materiæ*: non enim emollit lutum frigus: quia indurat calor.

V *Majoris boni contrarium est majus Malum & è contra*; ut, quia sanitas melior divitiis, Ægritudo pejor erit Paupertate. Fallit *ubi bonorum alterum altero includitur, aut ab eo supponitur*; ut utilius est posse philosophari, quam scire literas; & tamen è duobus utilius ignoratur Philosophia.

De Privantibus istæ.

Parag. 4. *Maximæ Privativæ*

I *Posito habitu, tollitur Privatio, & è contra*; ut, si videt, cœcus non est, si cœcus est, non videt; Et nunquã fallit.

II *Sublato habitu, ponitur Privatio, & è contra*; ut, non videt, ergo est cœcus; non est cœcus, ergo videt. Fallit 1. in *subjecto non capaci*; lapis enim non videt nec tamen cœcus est: 2. in *subjecto capaci ante tempus suæ capacitatis*

capacitatis; unde catulus ante nonum diem etsi non videat, cœcus tamen non censetur.

De contradicentibus unica ista æternæ veritatis. *Posito altero contradictiorum, tollitur reliquum; & sublato ponitur* : ut si paries sit albus, non est non albus; si sit non albus, non est albus. Parag. 5. *Maxima contradictiorum.*

De disparatis ista. *Posito uno disparatorum, tolluntur reliqua*, ut si Socrates sit homo, non erit bos, aut lapis. Parag. 6. *Maxima Disparatorũ*

Fallit in *accidentibus quando in concreto attribuuntur subjectis* : idem enim lac est album & dulce.

De Similibus & Dissimilibus, Proportionatis ac Improportionatis ista. *Similibus & Proportionatis similia conveniunt & proportionalia : Dissimilibus & Improportionatis dissimilia & non proportionalia* : ut, si Plato sit mortalis, & Socrates erit : si oculus totum corpus, & animam ratio dirigit. Fallit, *nisi intelligatur reduplicative*, de similibus sc. qua similia &c. omne enim simile, est etiam dissimile: aliàs simile non esset, sed idem: unde non sequitur corvum rationalem esse, quia Æthiops est rationalis, & similiter de reliquis. Atque hic oportet respondentem, si excipiat adversus argumenta in hac Maxima Parag. 7. *Maxima Similium &c.*

mâ fundata, ostendere in quo quæ proponuntur ut similia, sunt dissimilia.

Parag. 8. *Maxima generales comparata Rei.*

Magis, minus, & æque & de *rebus* inter se comparatis dicuntur, & de *propositionum probabilitate.* De Comparatione rerum Maximæ sunt, *generales* quædam, omne genus collationi accommodæ; quædam *speciales*: de magis & minus bono Generales sunt ejusmodi.

I *Quod natura est tale, magis tale est quam quod per participationem*: ut Sol luminosior aere. II *Quod per se, magis quam quod per accidens*: ut, Dieta salubrior vomitu. III *Quod remotius a contrario, quam quod propinquius*: ut frigidius cœlum sub polis quam sub Tropicis. IV. *Quod magis efficit, quam quod minus*: ut Ignis vehementius calefaciens calidior. V. *Cui magis inest causa, magis quam cui minus*: ut, Juvenis Sene robustior. VI. *Cui magis definitio competit, aut media, quam cui minus*: Quod ad finem magis conducit, utilius. Et multæ aliæ, quæ omnes fallunt, *nisi adhibita limitatione*, Cæteris paribus, &c. Nam termini comparati fere excedunt invicem, & exceduntur.

Maximæ

Maximæ Speciales de Magis & Minus bono sunt ejusmodi. I *In quo sunt plura bona, melius*; ut, felicitas Peripatetica Stoicâ. II. *Quod pluribus bonum, melius*; ut, Justitia Fortitudine. III. *Quod propter se expetitur, melius*; ut, Pax Bello. IV. *Quod per se bonum, melius*; ut, Bonæ leges malis moribus. V. *Quod stabilius, melius*; ut, Virtus decore. VI. *Quod solitarie bonum, melius*; ut, αὐτάρκεια divitiis. VII. *Quod ad meliorem finem, melius*; ut, artes liberales quæstuariis. VIII. *Quod nobilioris objecti, melius*; ut Theologia Medicinâ. IX. *Quod ad perfectionem, quam quod ad necessitatem, melius*; ut visus tactu. X. *Quod fini propius, melius*, ut, Messis semite. XI. *Quod meliori similius, melius*; ut, Æs Plumbo; Plurimæque hujus generis apud *Aristotelem lib.* 3. *Topic.* & alios. Quæ sunt omnes intelligendæ cum limitatione *Cæteris paribus.* Parag. 9. *Maximæ speciales comparati Boni.*

Maximæ *comparatæ Rationis*, sive probabilitatis propositionum sunt istæ. I. *Eorum quæ æque sunt aut non sunt talia, si unum sit tale & reliquum, si non sit nec reliquum*: ut, pariter se habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem; si Parag. 10. *Maximæ comparatæ Rationis.*

si ergo honores non reddant beatum, nec divitiæ reddent: si cibus sit necessarius ad vitam sustinendam & potus erit necessarius. II. *Si quod magis videtur esse tale, non sit, etiam quod minus videtur esse non erit*; ut, non placuit omnibus Homerus, quî placebit Mævius? III. *Si quod minus videtur esse sit tale; etiam id quod magis.* Ut, Fur si sit suspendio dignus, certè dignior sacrilegus.

Quæstiones Capitis vicesimi primi.

1 *De Dissentaneis, & Comparatis.*
2 *De Maxima Disparatorum.*
3 *De Maxima Relatorum.*
4 *De Maximis Contrariorum.*
5 *De Maximis Contradictoriorum & Privativorum.*
6 *De Maximis Similium, Dissimilium, Proportionatorum, & Improportionatorum.*
7 *De Maximis generalibus comparatæ Rei.*
8 *De Maximis specialibus comparatæ Rei secundum magis & minus bonum.*
9 *De Maximis comparatæ Rationis.*

CAP.

CAP. 22.

De locis à Conjugatis & Notatione.

Conjugata sunt Proprie quæ ob significationis affinitatem, vocis quoque affinitate conjuncta sunt: ut *Justus, Justitia, Juste.* Præcipua eorum vis est in *abstracti* & *concreti* consecutione; secundaria & in reliquis: atque spectanda potius conjugatio est ex rerum, quam nominum ordine; unde *Somnus & Somnolentus* non sunt. *Notatio* est vocis explicatio secundum Etymologiam: ut, *Consul a consulendo Reipublicæ.* Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Conjugatorum maximæ sunt 1 *Cui unum conjugatorum convenit, & alterum; cui non unum, nec alterum*: ut, si Socrates est justus, ergo agit juste. Fallit 1. in *his quæ sunt conjugata tantum quoad vocem*; non enim si Socrates habet vinum, statim erit vinolentus: 2. *quando arguitur ab una actione aut paucis ad habitum*; propterea non sequitur, Socratem, si agit justa, esse justum. 3. *quando arguitur a potentia ad actum*, ut, Socrates est ridibilis, quamvis non rideat. Parag. 2. *Maxima Conjugatorum prima.*

Quorum

Parag. 3. Secunda.

II *Quorum unum convenit alteri, eorum Conjugatum unius convenit Conjugato alterius; & negative similiter*: ut, si albedo sit color, & album erit coloratum: & si frugalis non sit avarus, nec frugalitas eritavaritia. Fallit 1. *cum conjugata sunt talia solùm quoad vocem*: ut non sequitur vinum esse malum, quia vinolentia sit mala: 2. *arguendo affirmative a concretis ad abstracta, ubi prædicatio non est per se*; ut non propterea albedo est dulcedo, quia album (ut lac) est dulce: 3. *arguendo negative ab abstractis ad concreta*: ut, quia nulla albedo est dulcedo, non propterea nullum album erit dulce.

Parag. 4. *Maximæ Notationis & notati.*

Notationis maximæ sunt.

1 *Quod convenit aut non convenit Notationi, Notato convenire aut non convenire par est*: ut Sapientiæ studium si sit præferendum arti militari, certe & Philosophia præferenda erit. 2. *De quo dicitur Notatum, & notatio; & de quo negatur Notatio, & notatum*: ut, si solstitium sit, Sol stat: &, si non sit sacræ rei ablatio, Sacrilegium non est. Locus a Notatione plus habet amœnitatis quam virium: proinde ejus Maximæ sæpissimè fallunt; ut 1°, si

Notationes

Notationes sint frigidæ aut nimium coactæ; ut, non sequitur Magistrum esse doctiorem discipulo, quia ter magis scit: 20, *si vera notatio in argumentatione accipiatur non vera*: unde non sequitur Socratem tueri pupillum, quia est Tutor; dicitur enim tutor a tuendo quidem, quod tueri debeat, non quod actu tueatur: 30, *si mutatio contingat in Notato, non in notatione*: ut, non sequitur convivas, quia discumbunt ad cœnam, propterea fusos in lectis cœnare; quia mos jam exolevit, qui tunc obtinuit, cum hæc significatio huic voci imposita fuit: *multisque aliis modis*, quos attentior quisque per se facile observabit.

Quæstiones Capitis vicesimi secundi.

1 *De Conjugatis.*
2 *De Notatione & Notato.*
3 *De Maximis Conjugatorum.*
4 *De Maximis Notationis & Notati.*

CAP. 23.
Loci à Toto & Parte.

TOtum & Partes relata sunt. *Totum* est, quod partium omnium unione absolvitur, ut *Homo*. Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Partes,

Partes, quæ in toto uniuntur, ut, *Caput, Pectus, Crura. Totius essentialis* partes sunt essentiales; *Materia & Forma. Totius Integri* partes sunt Integrantes, quæ situ ita differunt, ut possit pars a parte separari; ut *Domus* partes sunt *Fundamentum, Parietes, Tectum.* Integrum *Homogeneum* in partes *Homogeneas* seu *Similares* distribuitur: quarum sc. quælibet habet nomen & definitionem Totius: ut *Aquæ* quælibet pars est *Aqua.* Integrum *Heterogeneum* in partes *Heterogeneas* sive *Dissimilares* distribuitur: quæ sc. diversas habent à Toto & inter se appellationem simul & naturam: ut *Hominis* partes sunt *Caput, Manus, Pes, &c.* Partes spectari possunt, vel singulæ separatim, vel conjunctim universæ.

Parag. 2. *Maxima Totius & Partis.*

Totius & partis maximæ sunt.

1 *Posito toto, ponuntur partes*: ut si fit domus, erit fundamentum.

2 *Sublatis partibus, tollitur totum*: ut si fundamentum non sit, certe Domus non erit. Fallit utraque. 1. in *partibus æquivocis & improprie dictis*; ut non sequitur, si pili & ungues non sint, nec hominem esse; 2. in *toto multilato parte aliqua non simpliciter necessaria*; ut, potest esse homo, quantumvis amputato digito, vel manu.

3 *Sub-*

3 *Sublato toto, partes tolluntur*: ut, si domus non sit, nec fundamentum erit.

4 *Positis partibus, ponitur totum*: ut, si sint fundamentum, parietes, tectum, erit domus. Fallit utraque in *partibus divisim acceptis*: ut potest esse fundamentum, ita tamen ut domus non sit.

Quæstiones Capitis vicesimi tertii.

1 *De toto & Partibus Essentialibus.*
2 *De Toto & partibus Homogeneis.*
3 *De Toto & Partibus Heterogeneis.*
4 *De Maximis totius & partis.*

CAP. 24.

De Locis à Genere & Specie.

TOpice Genus & Species non accipiuntur per omnia, ut, in prædicabilibus. *Genus* enim hic est omne prædicatum essentiale; sive sit *Genus proprie dictum*, de specie aut individuo prædicatum; ut Animal de homine aut Socrate: sive *Species* de Individuo; ut, Homo de Socrate; sive *Differentia Generica aut Specifica* de inferioribus Speciei quam constituit; Paragr. 1. *Præcognitio loci*

tuit; ut, Sensibile de Homine, Rationale de Socrate. *Species* pariter hic non sola illa propriè dicta, quæ generi immediate subjicitur, sed & *differentia Specifica*, & ipsum etiam *individuum*; in uniuersum, quicquid superiori subjicitur, in quantum subjicitur, *Speciei* appellatione continetur.

Parag. 2. *Maxima prima & secunda.*

Generis & Speciei Maximæ sunt.

1 *Sublato genere, tollitur species*: ut, si non sit animal, nec est homo, nec brutum, nec rationale, &c.

2 *Posita specie, ponitur genus*: ut, si sit homo, aut rationale, erit animal. Nunquam fallunt.

Parag. 3. *Tertia.*

3 *Quod convenit aut non convenit generi, convenit etiam aut non convenit speciei*: ut, si animal sit sensibile, & homo: si non sit incorporeum, nec homo. Fallit 1°, in *suppositione materiali, vel simplici*: neque enim homo est genus, quia Animal est: neque non est species, quia Animal non est.

2, *In iis quæ generi conveniunt aut non conveniunt ex parte tantum, & non universaliter*: ut, Homo neque est irrationalis, quia aliquod animal est; neque non est rationalis, quia aliquod animal non est.

4 *Quod convenit aut non convenit Speciei, convenit, aut non convenit generi*: Explica; *si alicui speciei, Generi ex parte*: unde fiunt

syllogismi

syllogismi in tertia figura: ut, si homo sit rationalis, aut non sit quadrupes, certè aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. *Quod si speciebus omnibus, sui Generi*: unde fiunt Inductiones; ut si homo, & Equus &c. sint sensibiles, aut non sunt immortales; certè omne Animal erit sensibile, & nullum erit immortale.

Quæstiones Capitis vicesimi quarti.

1 *De Genere & Specie.*
2 *De Maxima prima & secunda.*
3 *De Maxima tertia.*
4 *De Maxima quarta.*

CAP. 25.

De Locis a definitione & divisione.

Definitio *Topice*, non *essentialem* tantum *definitionem*, sed & quamlibet perfectam rei *descriptionem*, adeoque & omne prædicatum convertibile, sicut *differentiam* constitutivam, & quarto modo *proprium*, complectitur. *Divisio* vero ita sumitur, sicut in primo libro dictum est cap. 18. Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Parag. 2. *Maxima definitionis.* Definitionis Maxima unica hæc est. *Posita aut sublata definitione, ponitur aut tollitur definitum, & è contra*: ut si sit animal rationale, est homo, & è contra; si non sit homo, non est animal rationale, nec è contra. Fallit, *in iis quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus sunt definitio aut definitum*: non enim si animal rationale sit complexa vox, & homo erit; alias perpetuo vera est: fundatur enim in mutua eorum reciprocatione.

Parag. 3. *Maxima divisionis.* Divisionis etiam unica est maxima hæc. *Membrorum condividentium uno aut altero sublato, ponitur reliquum: & posito, tollitur*: ut si hoc animal non sit brutum, erit homo; si sit homo, non erit brutum. Hoc perpetuo obtinet in omni bona divisione: fundatur enim in primo & tertio ejus Canonibus assignatis supra lib. 1. cap. 18. Par. 3.

Quæstiones Capitis vicesimi quinti.

1 *De Definitione & Divisione.*
2 *De Maxima definitionis.*
3 *De Maxima divisionis.*

CAP.

CAP. 26.

De Loco a Teſtimonio.

Artificialia argumenta reſtant, quæ vel experti artis obvia ſunt. Pugnant hæc *authoritate*, non *ratione*: & ducuntur a Teſtimonio. Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Teſtimonium aliud eſt

- *Divinum* propter
  - *Revelationem*: ut Scripturæ, Somnia, Viſiones, &c.
  - *Operationem*: ut Dei judicia, Miracula, Experimenta Divinæ juſtitiæ, Potentiæ, aut Providentiæ, quò & naturæ totius vox refertur.
  - *Proprium*: & eſt ſenſuum teſtimonium.
- *Humanũ*
  - *Commune*
    - *Publicum*: ut Conſuetudo, tabulæ publicæ, Leges, Monumenta, lapides, &c.
    - *Privatum*: ut Chirographa, Cõfeſſiones, Teſtamentum, Jusjurandum, Pactum, Sententiæ Authorum, &c.

Testimonium illud alio firmius est, de quo plurimæ dari possunt maximæ; nos è multis præcipuas aliquot exhibemus.

Parag. 2. *Maxima prima.* I *Testimonii non valet negative:* non enim sequitur non ita esse, propterea quod nullibi dixit Aristoteles. Fallit 1. in *his quæ non sunt statuenda sine certa authoritate*; ut, quia scripturæ sacræ non dicunt, ergo non est dogma fidei; nec capitale est temere jurare, quia nulla lex dicit esse capitale: 2. in *his de quibus author debuit aut promisit perfecte disserere*: ut, Aristoteles lib. 5. Metaphys. ubi tamen instituit enumerare singulas species Quantitatis, non meminit loci, Locus proinde quantitas non est.

Parag. 3. *Secunda.* II *Divino Testimonio certa fides adhibenda est*: ut Christus est Messias, & quia Scripturæ docent. Nunquam fallit.

Tertia. III *Sensuum Testimonio certa fides adhibenda est*: ut ignis calidus est, quia sensus docet. Fallit *quoties reddi ratio potest, cur sensus fallatur*: ut baculus non propterea curvus est, quia in aqua talis videtur.

Parag. 4. *Quarta.* IV *Peritis credendum in sua arte*: ut Partus perfectus nascitur mense septimo, hoc enim asserit Hippocrates.

Fallit

Fallit 1. *ubi peritiores aut æque periti diversa sentiunt* : ut, non dantur Ideæ, Platone quamvis asserente ; quia refragatur Aristoteles, 2°, *ubi sensus, aut ratio contradicit* : ut, Nix nigra non est, etsi dixerit Anaxagoras, nec Galaxia de natura elementari, etsi dixerit Aristoteles ; quia sensus illic, hic ratio repugnat.

V *Plurimorum Testimonium præfertur testimonio paucorum* : ut, verisimilius est dari elementum ignis, quod plerique putant ; quam non dari, quæ paucorum est opinio. Fallit 1° *ubi pauciores sunt prudentiores*: ut, virtus præferenda est divitiis, quòd sic prudentiores censeant. 2. *ubi paucorum sententia firmioribus rationibus probatur* : ut, Logica Ars est potius quam Scientia, etsi pauciores id censeant, quia rationibus firmissimis constat ita esse. Parag. 5. Quinta.

VI *Antiquorum Testimonium præferendum est testimonio recentiorum.* Parag. 6. Sexta.

Quod intelligendum in eis præsertim quæ ad *pietatem* spectant & *mores* : nam in his quæ *artis* sunt *aut ingenii*, haud dubie superantur Neotericis prisci ; quo facilius est inventis addere, quam nova invenire.

Quæstiones Capitis vicesimi sexti.

1 *De Argumentis inartificialibus.*
2 *De Maxima prima.*
3 *De Maxima secunda & tertia.*
4 *De Maxima quarta.*
5 *De Maxima quinta.*
6 *De Maxima sexta.*
7 *De reliquis Maximis.*

CAP. 27.
De Fallaciis in genere.

Parag. 1. *Quid Elenchus, sive Fallacia.*

Syllogismus captiosus, qui probabilitatem mentitur, quam habet Dialecticus, *Syllogismus Sophisticus*, vel *Elenchus*, vel *Fallacia* indifferenter appellatur. *Sophistæ* veteribus dicti, qui gloriam ex disputatione aucupabantur; atque id quinque potissimum mediis, quæ propterea *Metæ Sophistarum* dicuntur: cogendo sc. respondentem ad *Redargutionem*, *Falsum*, *Inopinabile*, *Solœcismum*, aut *Nugationem*.

Parag. 2. *Quinque Sophistarum Metæ.*

Redargutio, est præconcessi negatio, aut prænegati concessio; quando respondens cogitur sibi contradicere. *Falsum*, est propositionis manifestè

manifestè falsæ per respondentem admissio. *Inopinabile*, est propositionis a communi hominum opinione alienæ admissio. *Solœcismus*, est vitium orationis peccantis adversus Grammaticorum Regulas. *Nugatio*, est ejusdem inutilis & inanis repetitio.

Fallaciæ possunt disponi secundum locorum Dialecticorum seriem, quorum mentiuntur probabiliratem: sed non incommodè Aristoteles omnes ad generales quasdam notas retulit, numero tredecim, istis versiculis comprehensas. Parag. 3. *Fallaciarum numerus.*

Æquivocat, Amphi. Componit, Dividit, Acc. Fi.
Acci. Quid, Ignorans, Non causa, Con. Petit, Interr.

Quorum prior versiculus *sex* Fallacias *in Dictione* complectitur; posterior *septem* reliquas, quæ *extra Dictionem* sunt.

Quæstiones Capitis vicesimi septimi.

1 *De Elenchi definitione & Nomine.*
2 *De necessario usu doctrinæ Fallaciarum in arte Logica, & de libris Elenchorum Aristotelis.*
3 *De Sophistis veteribus.*

4 De quinque modis Sophistarum.
5 De Fallaciarum numero.
6 De dispositione sophistica, sive de arte interrogandi.
7 De solutione fallaciarum, sive de arte respondendi.

CAP. 28.

De Fallaciis in Dictione.

Parag. 1. *Multiplex triplex.*

FAllacia omnis in Dictione oritur ex dictionis aliqua Multiplicitate.

Est autem *Multiplex* aliud

1. *Actuale*: quando dictio invariata multa significat: ut in *Æquivocatione*, & *Amphibolia*.

2. *Potentiale*: quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa significat; ut in *Compositione*, *Divisione*, & *Accentu*.

3. *Phantasticum*: quando dictio unum reipsa significans, videtur tamen multa significare; ut in *Figura dictionis*.

Fallacia

Fallacia *Æquivocationis*, sive *Homonymiæ*, est, quando vox aliqua simplex aliter atque aliter accipitur in argumentatione. Contingit id tribus modis: 1. *cum dictio multa principaliter significat*: ut, si probetur aliquod cœleste sidus esse animal, vel latrare, quia est canis. 3. *cum dictio usum proprie significans, per Analogiam aut Metaphoram ad alia transfertur*: ut, si probatur aquam pedes habere, quia currit; aut pratum os, quia ridet; aut urinam valere, quia sana est. 3. *quando ambiguitas attenditur penes accidentia partium orationis secundum Grammaticam*: ut si probetur sedentem stare, quia surgebat. In hac fallacia sunt quatuor termini; & solvitur distinguendo vocem ambiguam secundum varia ejus significata. Parag. 2. *Fallacia Æquivocationis.*

Fallacia *Amphibolia* (sive *Amphibologia*) est, quando oratio aliqua ambigua est propter constructionem. Contingit id tribus modis. 1. *manente eadem constructione, sub diversa tamen habitudine*: ut, si probetur hunc librum posse dari ab *Aristotele*, quia est liber *Aristotelis*. 2. *mutato constructionis ordine*: ut, si probetur columnam sentire, quam Socrates tangit: quia quicquid Socrates tangit Parag. 3. *Fallacia Amphibolia.*

tangit illud sentit: 3. *cum oratio præter propriam significationem, transsumptam etiam & tropicâ habet*: ut, si probetur, qui indocilem docere vult terram scindere, quia littus arat: quo fere pertinent & cæteræ locutiones proverbiales. In hac etiam sunt quatuor termini: & solvitur ostendendo orationis ambiguitatem.

Parag. 4. *Fallacia compositionis & divisionis.*

Fallacia *Compositionis*, est cum conjunctim accipiuntur, quæ erant accipienda divisim. Huic ex adverso respondet fallacia *Divisionis*, cum seorsim & divisim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia *a bene divisis ad male conjuncta*: ista *a bene conjunctis ad male divisa*. Contingit utrumque quatuor modis: 1. *cum dictum in Modali potest supponere pro se toto, vel pro parte sui*: ut, si probetur possibile esse ut niger sit albus, quia possibile est album esse nigrum: 2. *ratione conjunctionis copulativæ vel disjunctivæ*: ut, si probetur Quinque esse Par & Impar, quia duo & tria sunt par & impar: 3. *cum dictio aliqua diversis in oratione conjungi potest*: ut, si probetur Socratem semper futurum, quia, Qui vivit semper erit: 4. *cum voces unitæ in præmissis in conclusione dividuntur, aut è*

contra

contra: ut, si probetur canem esse patrem Socratis, quia est pater, & est Socratis: aut Socratem esse, quia est mortuus. In his sunt quatuor termini: & solvuntur separando sensum divisum à composito; & ostendendo uter sit verus & genuinus, uter non.

Fallacia *Accentus* sive *Prosodiæ*, Parag. 5. est, cum propter aliquam in pronunciatione similitudinem fit deceptio. Contingit id quatuor modis: 1. *ratione quantitatis aut toni diversi*: ut, si probetur poma fugienda esse, quia mala; aut judicem suspendendum, quia debet pendere. 2. *ratione diversæ scripturæ, cum vel sine diphthongo aut aspiratione*: ut, si probetur judicem corruptum esse, quia vendit Equum; aut porcorum stabulum esse in fano, quia ibi Ara est. 3. *ratione coalitionis diversarum vocum in unam, aut unius e contra in plures distractionis*: ut, si probetur rempublicam conculcari, quia via, quæ res est publica, conculcatur; aut Senatum reprehendendum, qui in curia est, quia incuria reprehendenda: 4° *ratione modi pronunciandi*: ut, cum illa, quæ dicuntur per concessionem, aut Ironiam, aut interrogationem, aut quid simile, accipiuntur ut simpliciter & categorice dicta. In hâc similiter

Fallacia Accentus.

sunt

sunt quatuor termini: & solvitur ostendendo diversam accentûs, aut scripturæ rationem.

Parag. 9. *Fallacia figuræ dictionis.*

Fallacia *Figuræ dictionis* est, cum propter similitudinem aliquam dictionum id uni competere videtur, quod alteri. Idque vel *grammatice*; ut, si probetur *Poetam* esse generis fœminini, quia *Musa* est: vel *Logice*: ut, si probetur videre esse agere, quia docere est; vel alio quocunque modo. Hæc fallacia minutior est, quam ut facile decipiat: & contenta negari, operosam solutionem non expectat.

Quæstiones Capitis vicesimi octavi.

1 *De Fallaciarum in dictione sufficientia secundum triplex multiplex.*
2 *De Fallacia Æquivocationis, & ejus solutione.*
3 *De Fallacia Amphibolia, & ejus solutione.*
4 *De Fallaciis Compositionis & Divisionis; earumque solutione.*
5 *De Fallacia Accentûs.*
6 *De Fallacia Figuræ dictionis.*

CAP.

CAP. 29.

De Fallaciis extra dictionem.

Parag. 1. *Fallacia extra dictionem.*

FAllaciæ *extra dictionem* ſunt, in quibus contingit deceptio, non tam ex multiplici aliquo latente in vocibus ipſis, quam ex ignoratione Rerum; & ſunt *ſeptem*, quæ ſequuntur ſuo ordine.

Parag. 2. *Fallacia Accidentis.*

Fallacia *Accidentis* eſt, cum alteri connexorum attribuitur, quod alteri convenit tantum per accidens. *Accidens* enim hic appellatur, quicquid aut non eſt de eſſentia rei cui attribuitur; aut ſi ſit, eſt tamen ei alienum, in quantum ea confertur cum aliqua tertia. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1o, *cum proceditur ab accidente ad ſubjectum, aut è contra*: ut, ſi probetur Socratem crudas carnes comediſſe, quod illas comederit, quas emiſſet: 2o *cum mutatur genus ſuppoſitionis, materialis in formalem, ſimplex in perſonalem, &c. aut è contra*: ut, ſi probetur ſyllabam rodere caſeum; quia mus eſt ſyllaba: aut Socratem, quia homo eſt, eſſe ſpeciem. 3o, *cum proceditur a ſuperiore ad inferius, & è contra*,

in

in eis quæ conveniunt alterutri ſecundum rationem ſuperioris & inferioris: ut, ſi probetur rationale converti cum Animali, quia cum Homine convertitur. Siqui ab aliis aſſignentur modi, reduci ad hos poſſunt; ſicut & iſtorum fortaſſe nonnulli, ad alias fallacias: nihil enim impedit, eundem nonnunquam Elenchum ad diverſas fallacias referri poſſe. Solvitur fallacia Accidentis diſtinguendo id, quod alicui convenit *per ſe*, ab eo quod *per accidens*.

Parag. 3. *Fallacia ſecundum quid ad ſimpliciter.*

Fallacia *a dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter*, eſt cum illud, quod verum eſt tantùm ſecundum quid, accipitur ut ſimpliciter, & abſolute verum. *Simpliciter* autem dici, eſt ſine aliquo addito dici; *ſecundum* quid vero, cum aliquo addito. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1° *cum determinatio addita deſtruit terminum cui additur*: ut, ſi probetur eſſe hominem, quia eſt mortuus vel pictus homo; cujuſmodi dicitur *contradictio in adjecto*: 2° *cum determinatio addita ſignificat partem*: ut, ſi probetur Æthiopem eſſe album, quia eſt albus dentes: 3° *cum determinatio addita ſignificat notabilem aliquam circumſtantiam loci, temporis, ſonæ, &c.* ut, ſi probetur arma depoſita domino

domino non reddenda, quia non domino furioso. Solvitur distinguendo id quod est simpliciter, ab eo quod est simpliciter, ab eo quod est quadantenus & secundum quid.

Parag. 4. *Fallacia Ignorationis Elenchi.*

Fallacia *ab ignoratione Elenchi*, est cum ea pro veris contradictoriis accipiuntur, quæ non sunt talia. *Elenchus* est syllogismus probans contradictoriam propositionis negatæ: qui ut sit legitimus, requiruntur *quatuor* conditiones veræ contradictionis; ut sc. sit. 1°, *ejusdem eodem modo*: 2°, *secundum idem*: 3°, *ad idem*: 4°, *eodem tempore*. In hujus fallaciæ conclusione contradictoria eidem attribuuntur: sed quæ ob defectum alicujus requisitæ conditionis non sunt vera contradictoria. Contingitque: 1°, *cum collatio non est ejusdem eodem modo*: ut, si probetur cadavar Socratis esse & non esse hominem, quia est mortuus, non est vivus homo: 2. *Cum non est ejusdem secundum idem*: ut, si probetur Æthiopem esse album & non album, quia est albus dentes, cutem non albus. 3. *Cum non est ad idem*: ut, si probetur Socratem esse divitem, & non divitem, quia in comparatione ad Irum dives est, non est ad Cræsum. 4. *Cum non est eodem tempore*: ut,

ut, si probetur Socratem venturum & non venturum, quia venturus est cras, non venturus hodiè. Ad *Ignorationem Elenchi* omnis Fallacia potest aliquo modo reduci; quemadmodũ ad *Contradictionem* omnis oppositio. Solvitur ostendendo defectum Contradictionis in aliqua dictarum quatuor conditionum.

Parag. 5. *Fallacia non causæ pro causa.* Fallacia *à non causa ut causa* est, cùm aut causa *non vera* sumitur pro causa vera; aut causa *non talis* pro causa tali: ut, *insufficiens* pro sufficiente, *per accidens* pro per se, *remota* pro proxima, &c. Istis enim duobus modis contingit. 1. *A causa non vera, ut causa vera*: ut, si probetur bellum intestinum esse propter cometam. 2. *A causa non tali, ut causa tali*; ut, si probetur vini usum tollendum, quia facit ebrios. Hæc fallacia usum habet perutilem in syllogismis ducentibus ad Impossibile. Solvitur negando causam falsam & adducendo germanam.

Parag. 6. *Fallacia consequentis* Fallacia *Consequentis* est, cum ex antecedente infertur ut consequens, quod tamen non est consequens. Contingit id, quoties contra regulas conversionum, aut Syllogismorum conditionalium peccatur; quas videre est retro, *Lib.* 2.

2. 1. 7. *Par.* 4. & *Lib.* 3. *c.* 9. *Par.* 2. Solvitur ostendendo infirmitatem consequentiæ, vel ex regulis; vel ex aliis consequentiis ejusdem formæ, & tamen infirmis.

Fallacia *petitionis principii*, est cum id sumitur tanquam principium ad probationem, quod non est concessum. Contingit multis modis: 1°, *cum supponitur id ipsum quod quæritur sub iisdem terminis*, quæ dicitur *Petitio principii*; ut, si probetur hominem esse, quia homo est: 2°, *cum sub diversis, sed synonymis*: ut, si probetur gladium acutum esse, quia ensis est: 3°, *cum quæstio probatur per æque ignotum*: ut, si probetur hominem esse risibilem, quia equus est hinnibilis: 4°, *cum propositiones mutuo & circulariter se probant*: ut, si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis. Parag. 7. *Fallacia petitionis principii.*

Fallacia *secundum plures interrogationes ut unam*, est cum plures quæstiones ita proponuntur conjunctim, ut una tantum quæstio videri possit: Contingit id duobus modis: 1. *cum quæritur idem prædicatum de diversis subjectis*: ut, suntne mel & fel dulcia Parag. 8. *Fallacia secundum plures interrogationes.*

cia? 2. *cum de subjecto eodem diversa prædicata quæruntur*: ut, estne homo animal & lapis? Solvitur respondendo non una responsione ad omnes interrogationis partes simul, sed distincte ad singulas.

Quæstiones Capitis vicesimi-noni.

1 *De Fallaciis extra dictionem in genere.*
2 *De Fallacia Accidentis.*
3 *De Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter.*
4 *De Fallacia ignorationis Elenchi.*
5 *De reductione omnium fallaciarum ad ignorationem Elenchi.*
6 *De Fallacia à non causa ut causa.*
7 *De Fallacia Consequentis.*
8 *De Fallacia Petitionis Principii.*
9 *De Fallacia secundum plures interrogationes ut unam.*

CAP. 30.
De Ordine & Methodo in Genere.

Parag. 1. *Methodi vox & definitio.*

COnsideratâ Argumentatione, reliquum est alterum discursûs Instrumentum, *Ordo* seu *Methodus*. Quia accuratius ista distinguuntur,

Ordinis

Ordinē volunt esse integræ alicujus disciplinæ, *Methodum* etiam particularium conclusionum; atque *Ordinem* disponere, *Methodum* enim inferre: Nos utrumque habemus pro eodem. Est autē ordo, seu Methodus, *ratio ita disponendi partes alicujus Disciplinæ vel Tractationis, ut facillimè à nobis integra discatur.*

Methodus alia est *Inventionis*, alia *Doctrinæ*; diversa enim prorsus via ad disciplinarum præcepta indaganda, & ad indagata docenda, incedimus. *Inventio* prior est; *Doctrina* nobilior. Utraque a *notioribus nobis* ad ignotiora nobis procedit, sed alio tamen & alio modo: nam præcepta indagamus *ascendendo*, hoc est, progrediendo à sensibilibus & singularibus, quæ sunt *notiora nobis simpliciter*, ad intelligibilia & universalia, quæ sunt *notiora naturâ*: sed præcepta tradimus *descendendo*; hoc est, progrediendo ab universalibus & intelligibilibus, quæ sunt *notiora naturâ, & nobis etiam distincte*, ad minùs universalia & sensui propinquiora, velut *ignotiora*.

Parag. 2. *Methodus inventionis.*

Methodi *Inventionis* quatuor sunt *Media*, & velut gradus per quos ascendimus. Primus *Sensus est*: cujus adminiculo colligimus aliquam singularis rei notitiam: Secundus

Parag. 3. *Methodi inventionis Media.*

Observatio: sive *Historia*: quâ colligimus, & mente collocamus, quæ sensu aliquoties hausimus: Tertius *Experientia*: quâ collectas plures observationes ad certum usum applicamus: Quartus & ultimus *Inductio*; quâ collectas plures Experientias ad universalem conclusionem constituendam adhibemus.

Parag. 4. *Methodi inventionis Media.*

Methodus doctrinæ alia est,

1 *Compositiva*; quæ à notione *Subjecti* incipiens, principia ejus & affectiones & species investigat; hæc tradendis disciplinis *Theoreticis* inservit.

2 *Resolutiva*; quæ à notione *Finis* incipiens, ejus subjectum & Media investigat: hæc disciplinis *Practicis*, hoc est, Prudentiis aut Artibus tradendis

Parag 5. *Lex brevitatis.*

Leges utrique Methodo communes sunt;

1 Lex Brevitatis. *Nihil in disciplina desit, aut redundet.* Mutilatio enim est, non compendium, si qua pars necessaria desit. Redundantia vero & Tautologia in praceptis certis nauseam pariunt: in *præceptis* dictionibus non in exemplis, aut commentariis; *exempla* enim si sint frequentiora, & *commen-*

tari-

tarii si pleniores, ita non damnamus, ut probemus magis.

II Lex Harmoniæ. *Doctrinæ singulæ partes inter se consentiant.* Pessimè docet, qui quod hic ponit, alibi per incogitantiam evertit. Parag. 6. *Lex harmoniæ.*

III Lex Unitatis, sive Homogeneæ. *Nihil in doctrina præcipiatur, quod non sit subjecto aut fini homogeneum* Dico *Subjecto*, propter scientias; *Fini*, propter artes & prudentias. Damnat Aristoteles merito transitum à genere ad genus. Parag. 7. *Lex unitatis.*

IV Lex Generalitatis, sive Antecessionis & Consecutionis. *Præcedat in docendo id, sine quo alterum intelligi nequit, sed ipsum sine altero.* Lumen enim accipiant oportet, & robur, sequentia à præcedentibus; non hæc ab illis. Parag. 8. *Lex generalitatis.*

V Lex Connexionis. *Singulæ partes doctrinæ aptis transitionibus connectantur.* Crebris enim interruptionibus turbantur intellectus & memoria: apta vero colligatione & utrumque juvabitur, & methodi ratio manifesta fiet. Operæ facturus præcium qui docet, Methodi connexionem & rationem universam *tabulâ* aliqua, sive *diagraphe* compendiariâ discipulis repræsentabit. Parag. 9. *Lex connexionis.*

Quæ-

Quæstiones Capitis trigesimi.

1 *De Ordinis & Methodi distinctione.*
2 *De utriusq; definitione.*
3 *De Methodo Inventionis.*
4 *De quatuor Mediis inventionis.*
5 *De Methodo Doctrinæ: an sequatur rerum naturam magis, vel nostræ cognitionis facultatem.*
6 *De Lege Brevitatis.*
7 *De Lege Harmoniæ.*
8 *De Lege Unitatis.*
9 *De Lege Generalitatis.*
10 *De Lege Connexionis.*

CAP. 31.

De Methodis in specie.

Parag. 1. *Methodi Compositivæ partes.*

METhodum *Syntheticam*, sive *Compositam*, Scientiarum, quæ contemplativæ sunt, propriam diximus. Partes ejus tres sunt: *Subjectum*, Subjecti *Affectiones*, & Affectionum *Principia*, quæ sunt omnia suo modo Præcognita, quemadmodum ostensum supra est cap. 13. hujus libri. Nec est quod *Species* quartam

quartam partem addamus, tum quod possit esse Subjectum alicujus scientiæ, quod non habet species: tum quod species subjecti totalis sunt etiam subjecta suo modo, sc. partialia.

De hac Methodo sunt speciales leges. Parag. 2. *Lex unitatis.*

I Lex Unitatis. *Unitas scientiæ pendet a subjecti unitate.* Subjecti sc. vel Materialis, vel saltem Formalis. *Materiale* subjectum est res considerata, *Formale* est ratio secundum quam consideratur. Illud unum potest esse & idem multarum disciplinarum; ut, *Arithmetica* & *Musica* considerant *Numerum*: Hoc uniuscujusque Proprium; ut, Arithmetica numerum considerat, *quà numerum*; Musica eundem, *qua sonorum.*

II Lex Generalitatis. *Magis universalia præcedant minus universalia.* Parag. 3. *Lex Generalitatis.* Prius ergo agendum de subjecto in genere, quam de speciebus ejus: ut, in *Physica* prius agendum est de *corpore naturali in communi*, quam de *Cœlo* aut *Elementis*, aut *Animalibus.* Amplia legem & ad universalia in causando: agendum enim prius de *Principiis*, quam de *Affectionibus* Subjecti.

Unde

Parag. 4. *Methodi tria in disciplinis contemplativis.* Unde in Scientiis Methodi tria hæc est. Primo, agendum de *subjecti notione* paucis tantum, ut aliquo modo præcognoscatur; secundo loco de ejus *Principiis*; tum de *communibus* ejus *affectionibus*; de *Speciebus* deinceps, descendendo a *simplicioribus* ad magis *compositas*, dum ad *infimas* perveniatur. Hâc Methodo accurate utitur Aristoteles in tradenda disciplina *Physica*.

Parag. 5. *Methodi Resolutivæ partes.* Methodi *Analyticæ*, sive *Resolutivæ*, quæ Prudentiis & Artibus inservit, partes sunt tres, *Finis*, *Subjectum*, & *Media*: Finis enim inducendus est in subjectum per Media quædam.

Parag. 6. *Lex unitatis.* Ejus speciales sunt Leges.

I Lex Unitatis. *Unitas disciplinæ operativæ pendet ab unitate finis.* Quod enim subjectum est in contemplativis, id finis est in operativis.

Parag. 7. *Lex generalitatis.* II Lex Generalitatis. *Magis universalia præcedant minus universalia.* Hæc intellige de universalibus & in ordinando, & in prædicando: atque in causandi rursum; & respectu *causæ finalis*, quia præcognitio Finis præcedere debet Mediorum investigationem; & respectu *Causæ efficientis*

tis, quia notitia principiorum debet præcedere notitiam Mediorum.

Parag. 8. *Methodi ratio in disciplinis operatricibus.*

Unde in operatricibus methodi ratio hæc est. Primo agendum de *notione finis*, ut de prægnoscendo: mox de *Subjecto*, in quod finis introducendus est; tertio loco de *Principiis Mediorum*: quarto de *Mediis* ipsis, iisque primo *in genere*; postea *specialius*, dum ad infima perveniatur. Ut in *Ethica* prudentia, primo agitur de *Felicitate*, ut de Fine, tum de *Hominis intellectu, voluntate, affectibus*, ut subjecto felicitatis: inde de *Electione, Fuga, Consuetudine*, &c. quæ sunt principia virtutum, de *virtutibus* demum ipsis ut mediis ad felicitatem in genere, & in specie.

Quæstiones Capitis tricesimi primi.

1 *An sit unica omnium Disciplinarum Methodus?*
2 *De Methodo Compositiva.*
3 *De Lege Unitatis in illa.*
4 *De Lege Generalitatis in illa.*
5 *De Methodo Resolutiva.*
6 *De Lege Unitatis in illa.*
7 *De Lege Generalitatis in illa.*
8 *An sit præter istas alia Methodi species?*

APPEN.

J

APPENDIX PRIMA

DE USU LOGICÆ:

CAP. I.

De Tractatione Simplicis Thematis: sive de Geneſi Thematica.

Parag. 1. *Diſtributio & ordo dicendorum.*

DIſciplinarum *Inſtrumentalium*, in quarum numero eſt Logica, vis omnis in uſu ſita eſt: *Uſum* proinde *Logicæ* reliquum eſt ut paucis oſtendamus. Is autem duplex; vel enim ipſi aliquid ſecundum artis *Logicæ* præcepta commentamur; vel ab aliis commentata artificioſè reſolvimus. Illa γένεσις dicitur, ſive *Tractatio*; hæc ἀνάλυσις, ſive *Reſolutio*. *Tractatio* omnis vel eſt *ſimplicis Thematis*, quod explicandum; vel *Problematis*

matis, quod argumentis discutiendum; vel integra *Disciplina*, quæ Methodice disponenda proponitur: Genesin *Thematicam Problematicam*, *Methodicam*, non incommode dixeris.

Thema simplex est *quicquid concipi exprimive potest citra affirmationem, & negationem.* Themata autem simplicia, ut non sunt omnia unius rationis, ita nec uno omnino modo tractanda. Expendat itaque oportet animo prius Thema aliquod tractaturus, quàm ad operandum accedat, ipsius conditionem: sitne Ens *Reale* an *Rationis*; *Universale*, an *Singulare*; *Substantiale*, an *Accidentale*; *Totale*, an *Partiale*; *Absolutum*, an *Relatum*; *Abstractum*, an *Contretum*; *Unum*, an *Aggregatum*, &c. Sed non persequor ista sigillatim. Consultius fuerit, tantum præcepta quædam magis communia exhibuisse, quæ tractandis Thematibus plerisque, præsertim perfectioribus, inserviant; eorumque praxin unico exemplo ostendisse. Parag. 2. *Expensio Thematis simplicis.*

Thematis expensi Tractatio in *Explicatione* consistit tum *Nominis*, tum *Rei*. Ordiendum autem à *Nomine*: cujus explicandæ sunt ὁμωνυμία, συνωνυμία, & παρωνυμία. Ὁμωνυμία explicatur aperiendo Parag. 3. *Explicatio Nominis*

aperiendo, si qua sit, vocis ambiguitatem, varias ejus significationes, & acceptiones in medium afferendo; unamque ex omnibus deligendo eam, de qua presens instituitur tractatio. Συνωνυμία explicatur recensendo varias ejus appellationes, & in eadem & in aliis linguis. Παρωνυμία explicatur declarando vocis notationem, & originem; atque etiam conjugata. Ad explicationem Nominis *Lexica* magno erunt adjumento; cum *Generalia* variarum linguarum, præsertim quæ Etyma vocum notant, & linguarum Harmoniam: tum quarundam Disciplinarum *Propria*; qualia sunt Dictionaria *Theologica*, *Juridica*, *Medica*, *Philosophica*. Cæterũ prædicta non sunt omnia, & semper & ubiq; adhibenda in Nominibus explicandis: Sed delectu opus est, & judicio, ut ea solum adhibeantur, quæ ipsi Rei explicandæ opportuna videbuntur.

Parag. 4. Explicatio rei.

Res explicantur *Attributione*, & *Distributione*; illa fit, cum Themati subjecto alia attribuuntur; hæc, cum ipsum Thema in suas partes distribuitur: Attribuuntur autem Themati quædam *Essentialia*; quædam *non Essentialia*. Essentialia hic intellige, non solum quæ propriè constituunt Essentiam, *Genus*, & *Differentiam*;

tiam; Sed illa universa, quæ ad constituendam plenam & perfectam rei definitionem quoquo modo pertinere supra dictum est, *lib. 1. Compend. c. 17. Par. 5.* Qualia sunt in Substantiis *Propria* Accidentia; in Accidentibus propria *Subjecta* & *Objecta*, in utrisque *Causæ Efficientes*, & *Finales*; quæque aliquibus istorum proportione respondent. (ut *Materia* in Artificialibus habet rationem *Subjecti*; *Correlatum* habet rationem *Objecti* in Respectivis; & *Fundamentum* Causæ *Efficientis* in Potentiis; *Actus* proprius habet rationem *Finis*, *&c.*) Quæ præter ista sunt, omnia sunt non-Essentialia. *Essentialia* merito primum in tractatione locum vendicant; *Non-essentialibus conveniet* novissimus: inter hæc & illa *Distributio* medio loco commodissimè collocabitur.

Inter Essentialia *Genus* quia communissimum, primum; idque assignandum est semper, quam fieri potest propinquum; præmissis tamen si cubi opus erit, & remotioribus. Genus sequitur *Differentia*; cujus aut defectum supplebunt, aut naturam plenius declarabunt Accidentia *Propria*; & hoc maximè in substantiis, additis etiam *Causis Efficientibus*

Parag. 5. *Per Attributa Essentialia.*

tibus Principalibus, Impulsivis, & Instrumentalibus; & *Fine* tum proximo, tum etiam remotis. At quoties Thema Accidentale tractandum venit, *Generi* subnectenda erunt, præter jam dicta, *Subjectum* ejus proprium, & adæquatum *Objectum*. Ista autem dico omnia vel aliqua, plura vel pauciora; prout casus exiget, & conditio ipsius Thematis. Ex quibus demum integra conficienda est *Definitio Rei Essentialis*, quæ claudat hanc Tractationis partem. Placuisse video permultis diversam omnino ab ista pergendi rationem: quos integram definitionem primo statim loco posuisse juvat, mox eam per singula membra resolvisse. Quibus assentior in texendis disciplinarum Compendiis; atque aliàs etiam, quoties insigni brevitate opus est. Ast ubi Thema aliquod laxius tractandum proponitur, suaderem studiosis, præsertim minus exercitatis, ut illa potius incedant via, quam jam ostendi; quod naturæ convenientius sit a primis & simplicibus terminis, ad ortos & compositos colligendo procedere; quam è contra, resolvendo.

Parag. 6. *Per Distributionem.* Investigatâ Definitione, ac propositâ, Thema mox distribuendum est in suas *species* aut *partes*, sive eas habeat

habeat proprias & per se, sive improprias, aut per accidens. Sed partes vel nominasse tantùm ut plurimum sufficiet; aut saltem explicuisse quam pauciſſimis, quantum scilicet necesse est ad pleniorem ipsius Thematis intelligentiam: neutiquam vero sunt justa tractatione, & fusius declarandæ. A Divisione ad *Attributa* transeundum *non Essentialia*: quæ sunt aut *Effecta*, aut *Comparata*.

Effecta plerunque late admodum patent, & copiosam suppeditant tractandi materiam: Sed *Effecta Thematis*, si qua sint, aut minus nobilia, aut nimium communia, poterit quisque pro suo arbitrio, vel tacitus omittere, vel nominata præterire. Nobiliora vero, & magis propria conveniet ad certas velut classes, maximè si multa sint, revocare; quo distinctius, & enucleatius explicentur. Sed quia sæpius contingit ut *Effecta* cum *Propriis* Accidentibus, aut *Fine*, aut aliis attributis, vel reipsa coincidant, vel saltem (propter cognationem quam cum illis habent) coincidere videantur; dispiciat oportet cum judicio Thema aliquod tractaturus, quo quæq; cõmodissime referri possint, debeantve; an ad *Effecta*, an vero ad *proprietates*, aut *finem*, aut aliud aliquod Thematis

Parag. 7. *Per effecta.*

Thematis attributum; ne cogatur idem bis aut pluries in unius Thematis tractatione repetere. Porro hic Effectorum locus est afferendis exemplis maximè opportunus.

Parag. 8. *Per cognata* Post Effecta sequentur *Comparata*, quæ vel Cognata sunt, vel Oppositorum *Cognata* comparantur cum Themate, ut cum eò convenientia; *Opposita*, ut pugnantia. Thema explicatur per comparationem *Cognatorum*, cum ea quæ ipsi aliqua ratione sunt eadem, aut similia, afferuntur; ostenditurque in quo sita sit *identitatis* aut *similitudinis* inter ea ratio, itemque *diversitatis* & *dissimilitudinis*. Ratio identitatis & similitudinis inter Cognata declaratur, cum ostenditur in quo eodem aut simili conveniant vel *Genere*, ut Comitas, & Urbanitas: vel *Causa efficiente*, ut Augmentatio & Nutritio: vel *Materia*, ut Ros & Pruina: vel *Fine* ut scribere & loqui: vel *Subjecto*, ut Fides, & Charitas: vel *Effectu* ut Magnes, & Succinum: vel *Proportione*, ut Sol & Oculus: vel alio quoquam Cognationis vinculo. Quinetiam quandoquidem est aliquod perpetuo inter Cognata discrimen, (aliàs *Cognata* non essent ampliùs, sed *Eadem*:) convenientia explicata aperienda est consequenter eorum discre-

discrepantia & dissimilitudo: sive *Genere* differant; ut Sol, & Oculus: sive *Causa efficiente*; ut Ros & Pruina: sive *Materia*, ut Os & Cartilago: sive *Fine*, ut Physica & Medicina: sive *Subjecto*, ut Lux & Lumen: sive *Objecto*, ut Comitas, & Urbanitas: sive *Circumstantia* aliqua *Loci*, *Ordinis*, aut *Temporis*, ut Crepusculum, & Aurora: sive *Mole*, ut Collis, & Mons: sive *Gradu*, ut Liberalitas, & Magnificentia: sive alio quocunque demum modo.

Adhibenda sunt ultimo loco *Oppositа*; ubi Thema explicandum est per collationem ad ea, quæ cum ipso pugnant: *Oppositа* enim *juxta se posita magis elucescunt*. Oppositorum autem quatuor sunt genera; de quibus *lib.* 1. *Compend. cap.* 15. Relata, Contraria, Privativa, & Contradictoria. Sed *Contradictorium* Thematis nocabilem lucem ei præstare non potest, propterea quod vagum sit nimis, & infinitum: *Correlatum* vero Thematis, quod ad ejus definitionem pertineat, inter *Attributa Essentialia* potius censetur. Sola ergo *Privative*, & *Contrarie* oppositа hic locum & usum habent; ut quæ sola apta sunt hoc modo declarare, atque illustrare sua oppositа. Quibus expositis, & cum Themate

Parag. 9. *Per Oppositа.*

collatis, non est quod ulterius desideretur in simplicis Thematis tractatione. Totius negotii praxin unico exemplo aliqualiter exhibeo. Esto ergo Thema tractandum.

INVIDIA.

Parag. 10. *Exemplum tractationis Thematicæ.* Expensâ imprimis in animo Thematis conditione, invenio ipsum esse *Accidens Universale, Absolutum, & Abstractum.* Mox tractationem ordior. Ubi considero *Invidiæ*

NOMEN; ejusque

Primo Ὁμωνυμίαν. Sumitur enim *Passive & Active*, notante *Cicerone lib. 4. Tusc. quæst. Active* rursus vel in bonam partem, pro *honesta æmulatione*: vel in malâ partem, pro *vitiosa tristitia* de bono alterius: qua ultima significatione imprætentiarum accipitur.

2° Συνωνυμίαν. Appellatur enim hoc vitium Latinis, 1 *Invidia*, quam appellationem plerœque linguæ vulgares secutæ sunt. 2. *Livor*: Græcis vero, 1. φθόνος, 2. βασκανία, 3. ζῆλος, &c.

3° Παρωνυμίαν, ibique,

1. *Etyma*

1. *Etymâ* vocum in variis linguis; ut, 1. *Invidia* ab *In* particula intensiva, & *video*; quod invidus oculos continuo fixos habeat in alienam felicitatem. 2. *Livor* à colore livido, qui plerumque in invidis cernitur. 3. φθόνος, velut ἀπὸ τῦ φθίνειν, quod invidus, vel semet animi ægritudine quodammodo interficiat; vel necem optet ejus cui invidet.

2. *Conjugata*: qualia sunt, 1. *Adjectiva*; Invidiosus, Invidus: sed *Invidus* active solum significat; *Invidiosus* & active & passive, frequentius tamen passive. 2. *Substantivum*; Invidentia: qua voce Cicero potius utendum judicat, quam Invidiæ, quod liberior sit ab ambiguitate; cum *Invidia* utroque modo dicatur, *Invidentia* non nisi Active. 3. *Verba*, *Adverbia*, &c. Sed ista fortasse plus satis.

ATTRIBUTA ESSENTIALIA: II ubi

1. *Genus*, 1. *Remotiora* nonnulla; sc. Passio, Passio animi. Dolor, sive Ægritudo. 2. *Proximum*; Dolor vitiosus.

2. *Differentiæ*: sumpta

1. A *Subjecto*: qui sunt homines plerique omnes: pauciſſimi enim ab hoc affectu liberi, non tamen simpliciter omnes, sed

ii fere qui mali sunt animi, & impotentes cupiditatum suarum.

2. Ab *Objecto* : quod est duplex, *Quod*, & *Cui*. Objectum *Quod*, est *Bonum* cujuscunque generis : verum, apparens, honestum, utile, jucundum ; animi, corporis, fortunæ, famæ : ne ipsa quidem virtute excepta. Objectum *Cui* est in universum quivis *Homo alter*, superior, par, inferior: (invidemus enim *superiori*, quia ei non Equamur ; *pari*, quia nobis æquatur ; *inferiori*, ne nobis æquetur) Sed tamen intra certam quandam proportionem loci, temporis & conditionis aliqua ex parte *Æqualis* : nemo enim invidet aut olim defunctis aut longius remotis, aut immenso intervallo superioribus, inferioribusve ; secundum illa, *Pascitur in vivis livor* ζηλῶ, δὲ τε γείτονα γείτων, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ *Extra omnem invidiæ aleam*, &c.

3. A *Causa efficiente*. 1. *Principali*, & *Interna*, *in eo qui invidet*, quæ superbia est, & inordinatus amor sui : quia enim quis ex vitio φιλαυτίας propriæ excellentiæ nimium indulget, propterea ringitur quoties æstimat eam alienæ felicitatis objecto minui, & obscurari, 2, *Impulsiva*,

&

& *Externa*, quæ multiplex esse potest & varia: sive 1°, *in eo cui invidetur*: ut si inimicus; si rivalis; si indignus; si felicitatis suæ facto, aut verbis prodigus ostentator; aut quid simile: sive 2° *in tertia aliqua persona*: ut Despectio, *Adulatio*, Susurrationes &c. quæ sunt omnia per magni momenti ad Invidiam concitandam.

3° *Integra Definitio*, eaque 1. *Brevior*: Invidia est tristitia mala de bono alieno. 2. *Plenior*: Invidia est vitiosa animi agritudo qua quis præ nimio sui amore contristatur de bono, quo alterum frui videt, aut prævidet fruiturum, in quantum æstimatur diminuere propriam excellentiam.

DISTRIBUTIONEM. Ubi breviter expedio tres *Invidiæ* species; postremum quamque pessimam: quarum prima est, cum quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono (in *specie* vel *gradu*) quo ipse potiri non potest pariter. Secunda est, cum quis ægre fert alium frui, aut fruiturum bono, quo ipse fruitur, sed cupit frui solus. Utramque hanc *Invidiæ* speciem Lucanus brevi sesquiversu & expressit eleganter, & egregiis exemplis illustravit *Cæsaris* & *Pompeii* lib. 1. Phars. III

Phars. *Nec quenquam jam ferre potest Cæsare priorem, Pompeiusve parem.* 32 est, cum quis proprium bonum corrumpit, aut ejus usum sibi etiam negat, ne forte alteri bono esse possit: quo sensu *Plinius*, aliique per translationem similitudinis, *Cervum*, *Stellionem*, & alia quædam animalia invidiâ notarunt. Laborare hâc pessima ærugine non paucos eruditorum, nimio notius est, quam ut hic ostendatur.

IV. EFFECTA, quæ sunt partim *Interna*, respectu ejus qui invidet; partim *Externa*, respectu ejus cui invidetur. Invidia enim 1. mentem perpetuo cruciat, & omnem vitam reddit inquietam. 2. Corpus etiam vultumque non deformat modo, sed etiam velut tabe quadam consumit. Justissimum malum, quæ & culpa est eadem, & pœna; nec minus flagellum quam vitium. 3. reddit hominem bonis malisque pariter invisum; odiosum universis. 4. impellit ad quævis flagitia perpetranda. Obtrectationes, doli, calumniæ, jurgia, seditiones, homicidia (quæ non mala denique) ex radice pullulant Invidiæ? Eum vero cui invidetur Invidia pluribus periculis exponit. Declinabit itaque vir sapiens, quantum in ipso est Invidiam: id quod facit primum, si gaudeat in

sinu suo, & bonis quæ habet tacitus frui malit, quam ea vane prædicando limos oculos & animos irritare; deinde, si curet ita se gerere, ut felicitate, quam occultare non potest, non omnino indignus videri possit.

COGNATA: quæ sunt inter alia.

1. *Odium*: quo quis aliquem animo aversatur, eique male vult. Convenit cum *Invidia*. 1. *Subjecto*, etsi non reciproce: semper enim qui invidet alteri, ipsum odit, etsi non è contrà. 2. *Causa Efficiente interna*: quæ est utrobique elati animi superbia, & cœcus amor sui. V

2. Ἐπιχαιρεκακία, cum quis gaudet de malo alieno. Convenit cum *Invidia*, 1. *Subjecto proprio* & reciprocè: nam qui de bono alterius contristatur, lætatur de malo; & contra. 2. *Causa Efficiente*; ut supra.

Differunt tamen ab Invidia

1° *Odium*. 1. *Subjecto*: potest enim esse Odium in quo non est Invidia. 2. *Objecto Quod*: quod in Invidia non nisi Bonum est; at in Odio potest esse Malum. 3. *Objecto Cui*: quod latius est Odio, quam Invidiæ. Invidemus enim hominibus tantum, non Deo, nec nobis ipsis, sed aliis: at Odisse possumus & alios homines,

homines, & nos ipsos, & aliàs creaturas, & ipsum Deum. Invidemus iis tantum qui sunt nobis aliqua saltem proportione æquales: ast odisse quis potest & dii defunctos, & longe dissitos, & immenso intervallo superiores aut inferiores.

2° Ἐπιχαιρεκακία 1. *Genere*: nam Invidiæ Genus Dolor est; ἐπιχαιρεκακίας Lætitia. 2. *Objecto* Quod: ἐπιχαιρεκακία enim de Malo est; Invidia de Bono.

VI Opposita, quæ sunt potissimum ista, 1. *Sympathia*, sive *Benevolus affectus*, cum quis sic comparatus est, ut alteri bene velit, bonumque ejus serio, & ex animo gratum habeat: atque iste affectus Invidiæ ex diametro adversatur, 2. *Honesta Æmulatio*, cum quis dolet se ab aliis bono aliquo superari aut æquari, quos par erat ipsum superasse: non quod ægrè ferat profectum alienum; sed quod desideret suum. *Invidia* hominum malorum est; *Æmulatio* bonorum: Proficiscitur ab animi hæc *Magnitudine*; illa *Elatione*. Illâ incenditur animus, ne bene sit alteri: hâc, ut sit sibi.

Parag. 11. *Imitationis ratio, & ornatus.*

Hanc tractandi rationem si in aliis Thematibus imitari velit studiosus juvenis, faciet cum fructu suo. Sed non erit nimium *superstitiosus*, nec curabit

curabit ista omnia singula præcisè ubique adhibere, nec enim res feret: sed istis addat, dematve licet, aut etiam immutet nonnulla, quivis pro suo judicio, & subjecti Thematis exigentia. Utile etiam fuerit (etsi Logicus quà talis, hoc non præcipiat,) inter tractandum *sententias* bonorum authorum, velut gemmas locis idoneis inseruisse. Sed 1. si sint *breves*: 2. si instituto *accommoda*. 3. si quid habeant acuminis, aut elegantiæ non vulgaris: nam quæ aut prolixæ sunt, aut studiosius quæsitæ, aut languidæ & è trivio, perpetuo sunt ingratæ. Ornabis etiam tractationem, si aptis *Formulis* utare, ubi opus est: quarum copiam sub suis titulis libello seorsim descriptam in promptu habere perutile fuerit. Quales sunt formulæ explicandi vocum *Ambiguitates*, & *Etyma*, Rerum *causas Efficientes*, *Impulsivas*, *Instrumentales*; *Finem*, *Materiam*, *Subjectum*, *Objectum*, *Integras Definitiones*, *Distributionem*, *Effecta*; Cognatorum *convenientiam*, & *differentiam*; Oppositionem *Privativam*, & *Contrariam*, &c.

Quo autem suppetat juventuti ad manum uberior copia omnis generis Thematum, quibus tractandis semet exerceat; experiaturque quid præstare valeat, Parag 12. *Materia practicandi.*

valeat, & quantum in re Logica profecerit, visum est coronidis loco sylvulam materiæ tractandæ subjicere. Esto ergo exemplum Thematis.

1o *Substantialis* 1. Universalis; *Canis, Metallum.* 2. Singularis; *Cicero, Bucephalus.* 3. Partialis; *Manus, Oculus, Cerebrum.* 4. Aggregati; *Oceanus, Galaxia.*

2o *Accidentalis* 1. Absoluti: *Lumen, Nutritio, Metus.* 2. Relati: *Conjugium, Locus.* 3. Singularis: *Conjuratio Catilinæ, Acumen Aristotelis.* 4. Concreti: *Philosophia.*

3o *Non-Realis.* 1. Secundæ Notionis: *Metaphora, Syllogismus, Æquator.* 2. Privativi: *Cæcitas, Mors.* 3. Figmenti: *Sisyphus, Chimæra, Phœnix.*

Subtituli Capitis primi.

1 *De Genesi & Analysi.*
2 *De Genesi triplici.*
3 *De Notatione, & expensione Thematis simplicis.*
4 *De Explicatione Nominis.*
5 *De Explicatione Rei per Attributa Essentialia.*
6. *De Distributione.*

6 *De*

7 De consideratione Effectorum.
8 De consideratione Cognatorum.
9 De consideratione Oppositorum.

De tractatione
- Substantiæ
  - 10 Universalis.
  - 11 Singularis.
  - 12 Partialis.
  - 13 Aggregata.
- Accidentis
  - 14 Absoluti.
  - 15 Relati.
  - 16 Singularis.
  - 17 Concreti.
  - 18 Aggregati.
- 19 Secundæ Notionis.
- 20 Entis privativi.
- 21 Entis ficti.

CAP. 2.

De Tractatione Problematis solitaria.

Parag. 11 *Notio & expensio Problematis.*

GEneſis *Problematica* eſt Tractatio Problematis per argumentorum collationem, ut veritas eluceſcat. Eſt autem *Problema* propoſitio in diſceptationem vocata cujus conditiones vide fuſius *lib.* 3. *Compend. cap.* 17. *Parag.* 2. Ejus partes eædem ſunt, quæ & Propoſitionis; ſc. *Subjectum* & *Prædicatum*

dicatum, licet non semper expresse proponatur per modum Propositionis. Proponitur enim Problema, vel *Integre*, vel *Diminute*. Integre proponitur, quoties certo constat de utroq; termino, & ambigitur tantum utra pars contradictionis sit vera: exprimiturq; vel *positive*, cum altera pars definite statuitur; ut *Logica est Ars*, *Forma non est Principium Individuationis*; & *Thesis* dicitur: vel *interrogative*, cum utraq; pars ex æquo dubia relinquitur, ut *An Logica sit Ars? An Forma sit principium Individuationis?* & *Quæstio* dicitur. *Diminute* proponitur, quoties expresso tantum altero terminorum ambigitur de reliquo: exprimiturq; varie, sed fere ad modũ Thematis aut Quæstionis simplicis, ut *de Genere Logicæ*, *De Principio Individuationis*; aliquando tamen plenius & per disjunctionem, ut *sitne Logica Genus Artis, vel Scientia, vel Habitus instrumentalis ab utraq; diversus? An Materia sit principiũ Individuationis, vel potius Forma, aut Accidens, aut quid aliud?* Nos distinctionis ergo, Problema integrum, *Categoricũ* dicemus; Diminutũ, *Disjunctivũ*.

Parag. 2. *Tractionis Problematica partes.*

Tractatio utriusque generis Problematum, aut *Solitaria* est; aut *Socia*. Solitarie tractatur problema, cum quis sine adversarii instantia quæstionem

nem aliquam per se Examinat. Cujusmodi Tractationis tres sunt præcipuæ partes; Παρασκευὴ, Κατασκευὴ, Ἀνασκευὴ, *Præparatio Quæstionis*, *Probatio veritatis* & *Dilutio objectorum*, Quibus etiam, ex abundanti & præmitti potest, quasi *Proœmii* vice, Περιπαρασκευὴ, de gravitate controversiæ, atq; dubii occasione: & subnecti, quasi *Epilogi* loco, Ἐπισκευὴ, repetitionē complectens summariā totius defensionis, cū corollariis inde emergentibus.

In Præfatione imprimis ostendetur gravitas Quæstionis, prout res ipsa postulabit. Quod sc. problema tractandum non sit nullius vel levis momenti: sed vel de rebus apertè gravissimis; vel de iis quæ etsi prima specie leviores videri possint, sunt tamen eæ, sine quibus graviores nequeunt dextre intelligi aut explicari. Mox, si fieri potest, occasio dubii detegetur, & origo erroris: quæ nimirum res ansam huic disputationi primæ præbuerint; errorique & initium dederint, & incrementum. Illud *attentionem* parit; Hoc *benevolentiam* sententiæ nostræ: sed videndum, ut ista *Logice* fiant, hoc est, unde & aperte secundum rei veritatem, non invidiosè & hyperbolice, ut *Oratores* solent. Quin & omitti potest omnis Præfatio: ubi aut minus necessaria

Parag. 3. *Præfatio.*

necessaria est, aut problema brevius tractandum.

Parag. 4. *Evolutio tituli.*

Habita brevi præfatione, Problema non statim probandum est, (nisi ubi termini satis perspicui sunt, & res ipsa parum controversa:) sed præparandum prius, *Evolutione tituli*; & *Conjectione Quæstionis*. *Evolutio Tituli* est explicatio Terminorum Quæstionis; tum *Subjecti*, tum etiam *Prædicati*: cujus utrinsque brevis aliqua præcognitio habenda est, ut fælicior sit progressus in reliqua tractatione. Utile erit quidem, animo, aut etiam in scriptis seorsim, plenam tractationem utriusque Termini secundum rationem in superiore capite traditam prius instituere, quàm ad tractandum integrum problema accedatur: sed ex istis paucula tantùm sunt aperte ponenda in Tractatione ipsius Problematis; quæ sc. videri possint magis necessaria ad Intelligendum sensum quæstionis; qualia plerumque sunt 1°, *Vocum varia Acceptiones*, præcipue quæ nobiliores, & præsenti instituto accommodatiores. 2. *Rerum Definitiones*. 3. *Earum distinctiones a cognatis*. Ponenda autem sunt ista præcognita, primo ex parte *Subjecti*; 2. ex parte *Prædicati*: atque ex

ex parte quidem prædicati tanto diligentius, quanto prædicatum est terminus principalior in propositione.

Conjectio Quæstionis, sive Explicatio status Controversiæ, est ostensio quid sit ultro citroque concessum & quid proprie controversum. Est enim in omni controversia aliquid *commune*, in quo partes consentiunt; & aliquid *dubium*, in quo non: illud δεδόμενον dicitur, hoc ζητούμενον, sive κεκριμένον: Illius expositio nobis *Acceptio dati*, hujus *Constitutio quæsiti*, satis idoneè dicitur. *Accipimus datum*, cum quædam fundamentalia sumimus, vel supponimus, de quibus inter nos convenit & adversarios, adjuncta, si opus sit, brevi eorundem declaratione aut probatione per unum aut alterum principale argumentum. *Constituimus quæsitum*, cum ostendimus perspicue in quo *summa litis*, sive (ut loquuntur) ipsum *Punctum Controversiæ* situm est, id si dextrè fiat, totum pene negotium confectum est: mirum enim dictu, quantum lucis hinc afferatur Probationi, & Refutationi. Si controversiarum in omni genere Scriptores, hoc rite & accurate ubique præstarent, mille controversiæ in Philosophicis, atque aliis, jacerent

Parag. 5. *Conjectio quæstionis.*

cerent dudùm consopitæ, de quibus hodie acerrimis animis disputatur. Huc pertinet *Variarum Opinionum recensio*: quæ debet esse *Candida*, ne cujusquam sententiam finistra interpretatione pervertamus; *Succincta*, ne prolixitas sit tædio: & tamen *Plena*, ne dum brevitati studemus, videamur parum sincere alterius sententiam explicuisse.

Parag. 1. *Declaratio & probatio veritatis.*

Factâ hujusmodi præparatione, Κατασκευὴ sequitur, quæ in sententia quam defendendam suscepimus, declaranda, & astruenda cernitur. In *Problemate Categorico* præstiterit unica thesi affirmante vel negante sententiam nostram breviter proponere; eamque aliquot rationibus confirmare: nisi sit acrius controversum & multis limitationibus indiget. Tunc enim plures *Theses* utilius proponentur, cum suis quæque *probationibus*. In *Problemate vero Disjunctivo*, ubi fere opinionum major est varietas, & plures difficultates, necessarium erit defensionem nostram pluribus propositionibus complecti, quas *Theses*, *Conclusiones*, vel *Assertiones* vocant: incipiendo more Aristotelico ab illis, in quibus removentur aliorum sententiæ; & pergendo ad illas, in quibus propria exponitur. Porro post singulas conclusiones *Argumenta* quibus

ex

et confirmentur ponenda sunt, petita partim *ratione*, partim ab *authoritate*: Rationum autem copiam, & delectum habebimus, si *Subjecti* Conclusionis primo, deinde *Prædicati* naturam & attributa mente percurramus: vel secundum rationem tractandi simplex Thema *cap.* 1. hujus appendicis, vel per ordinem locorum Topicorum *lib.* 3. *Comp. cap.* 19. & deinceps. Non sufficiet tamen Argumenta sic nude proposuisse: fortiter premanda sunt, & defendenda; adversariorumque evasiones, subterfugia, & cavillationes quibus eorum vim & ictum declinare aut eludere satagunt, examinandæ atque evertendæ.

Confirmationem sequitur Ἀνασκευὴ, *Confutatio*, sive *Dilutio Objectorum*. Nec multum intererit, quo loco Objectiones disponantur; sive ab ipso statim initio omnes ante Tituli Evolutionem, & Constitutionem Status Quæstionis, quod fecêre *Thomas*, *Scotus*, & *Scholasticorum* turba; sive omnes ultimo loco, & post Confirmationem nostræ sententiæ; sive, quod suaderem magis, post singulas *Opiniones*, aut certe post singulas *Conclusiones* certæ objectionum classes quæ pro tali opinione aut contra talem Conclusionem mili-

Parag. 71 *Objectiones.*

tare videntur. *Solutiones* pariter, aut singulis Objectionibus subjici possunt singulæ, aut universis universæ; pro cujusque arbitrio: Nec enim morari debent quemquam istæ curæ: illa potior est, quâ demum ratione argumenta objecta dextre, & artificiose solvantur.

Parag. 8. *Solutio ad Conclusionem.*

Id quo fiat apposite, & cum judicio; consideranda sunt in objectione tria hæc, atque hoc ordine: *Conclusio*, *Forma*, *Materia*. Si enim afferatur objectio, in cujus nec *Forma* nec *Materia* vitium sit, rejicienda tamen est tota, si non directè contradicat alicui *Conclusioni* defensionis nostræ: sæpe enim contingit vitium ἑτεροζητήσεως, ut ea multis & operosè confirmentur, quæ sunt extra quæstionem; negligatur è contrà id, quod maximè probandum erat. Cæterum ejusmodi objectiones operosâ non indigent *solutione*: satis erat eas, ut alienas à quæstione, rejecisse; atque ostendisse paucis, quod ex iis colligitur non pugnare cum Thesi nostra. Huc spectant illæ Formulæ, ἀπροσδιόνυσον *hoc, & ad rem nihil. Deseritur quæstio. Concedatur totum, nec video quid incommodi sequatur. Hoc non impugnat Thesin meam*: &c. Quandoque Objectio allata contra Thesin

Thesin aliquam, tam non evertit eam, ut confirmet magis: quod quoties, fit, non *rejicienda* est tantùm, ut impertinens; sed etiam *retorquenda*. Quo spectant formulæ, *Hoc facit pro me. In hoc Adversarius meas partes agit. Prævaricari hoc est, non objicere. Dum hoc urget, miror ipsum non advertere, se propria vineta cædere*, &c.

Si objectionis Conclusio sit ad rem, & directe contradicat alicui Thesi nostræ; *Forma Argumentationis* proximo loco excutienda est: atque examinanda Objectio secundum leges Syllogismorum Generales, & Speciales; num sit rite disposita, vel non. Si facto examine constet *legem aliquam Syllogisticam* violari; (ut si sint quatuor termini; si medium ingrediatur conclusionem; si propositiones sint purè particulares, si pure affirmantes in secunda figura; si arguatur a negatione antecedentis ad negationem consequentis in Hypotheticis; si in Inductione sit insufficiens enumeratio particularium, aut quid simile) solvetur Objectio negando ejus formam, & detegendo particulare vitium, in quo peccat. Ut si dicamus, *In hoc Syllogismo sunt quatuor termini*; *Manca est hæc Inductio*, &c. Et hoc in rigore satis est. Sed

Parag. 9. *Solutio ad Formam.*

expediet etiam vitium in Formâ ulteriùs oſtendiſſe, allato uno aut altero argumento, ejuſdem omnino formæ, quod tamen manifeſte ſit vitioſum, & abſurdum. Cujus Formulæ ſunt, *Perinde hoc ſequitur, ac ſi quis probare velit &c. Si ſic argumentari liceat, non minus ego probaverim, &c.* & aliæ conſimiles.

Parag. 10. *Soluto ad Materiam.*

Quod ſi nec *Concluſio* ſit aliena, nec *Forma* vitioſa; conſideranda eſt *Materia* Objectionis ex *Præmiſſis*: & ſecundum ejus rationem inſtituenda erit reſponſio ad Objectionem. Si qua Præmiſſarum ſit *manifeſta falſa*, aut *non ſufficienter probata*: ſolvetur objectio ſimplici ejus *Negatione*, adjecta (ſi videbitur) ratione aliqua cur eam negemus. Quod ſi ejuſmodi ſit Objectio ut nihil commode negari poſſit, *Terminos*, (qui ſunt *Materia Præmiſſarum*) expendere oportet; ut ex iis eruatur reſponſio. Termini autem ſunt, aut *Extremi*, aut *Medius*. Expendendi autem primum *Extremi*: in quorum altero ſi lateat ambiguitas, (ut plerumque fit) diſtinguendus eſt Terminus ſic ambiguus: & reſpondendum ad Præmiſſam, in qua ille terminus reperitur, oſtendendo Terminum illum aliter accipi in dicta *præmiſſa*, aliter in *Concluſione*. Si non ſit ambiguitas in Extremis

mis, tunc *Medius Terminus* est expendendus: & *secundum se*, & *ratione habita ad locum ex* quo ducitur. Secundùm se consideratũ Medium si sit *ambiguum*: respondendum est, ut prius, per distinctionem: ostendendo, Medium non eodem modo sumi in Majore & Minore; & in uno sensu veram esse *Majorẽ*, *Minorem* falsam; in altero *Majorem* falsam, *Minorẽ* veram. Sin ambiguitas non appareat in Medio re currendum ad *Locum Topicum*, unde Medium videtur ductum: ut ex *Maximis* locorum, & Maximarum *Fallentiis* judicari possit rectene ductũ sit argumentum ex illo loco, vel non. Hic permagno erit adjumento (bone Lector) Locorum Topicorum *Maximas*, & earũ *Fallẽtiis*, usu tibi familiares reddidisse, atque Exemplis, quæ singulis subjecta reperies, *l.3. Compend. c.19. & deinceps*, alia plura addidisse: ut sic tibi copia Exemplorum ad manum suppetat, quæ velut paria ei objicias, qui tibi afferet argumentum ex loco aliquo Topicó perperàm ductũ. Si constabit Objectionem niti aliqua *Maxima*, non recte intellectâ: respondebitur, ostendendo cancellos & limites illius Maximæ, quo sensu intelligenda sit, & quibus in casibus fallat; adeoq; præsentẽ Objectionẽ ad aliquẽ dictorum casuũ pertinere: quod etiã allatis aliis exemplis in pari casu illustrabitur. Ex-

Parag. 11. *Collectio Corollariorum.* Expeditâ hactenus *Confirmatione nostræ sententiæ*, & *Dilutione Objectorum*, poterimus cum brevi aliquâ repetitione *Thesis*, aut *Thesium*, quas defendimus, totam Problematis tractationem finire. Nisi quod alicubi ἐπανορθωτικὰ propemodum necessaria est: cum sc. ex constitutione sententiæ nostræ quædam *Observationes* emergunt: quæ aut ad praxin, aut ad illustrandam aliam aliquam veritatem, aut ad evertendas alias adversarii assertiones videri possint non infimi momenti, Πορίσματα vocant & *Consectaria*, & *Corollaria*: quæ per subsumptionem, aut ex nostra conclusione inferuntur immediate, aut ad sic illatam consequuntur. Corollaria autem ista non necesse est novis additis rationibus ulterius confirmare; (satis enim jam ante confirmata præsumuntur in probatione Principalium Conclusionum:) sed sufficiet ea posuisse tantum breviter, & adnotasse ut ex principalibus Conclusionibus per necessariam, & evidentem consecutionem deducta.

Parag. 12. *Exemplum Tractationis problematicæ* Exemplo rem declaratam oportuit in studiosorum gratiam: sed præ studio brevitatis non tam justum exemplum, quam exempli rudem

rudem aliquam Ideam, & velut sceleton exhibeo [illegible]que in tractatione Problematis Disjunctivi. Quod sit

DE GENERE LOGICÆ.

Partes hujus tractationis erunt

Προπαρασκευὴ. ubi ostenditur

1° *Gravitas Quæstionis* Ob diversam Methodi rationem in disciplinis Theoreticis & in Practicis. I

2° *Occasio discrepantium Opinionum.* 1. Promiscuus usus terminorum Ἐπιστήμης & Τέχνης, Scientiæ & Artis apud bonos authores. 2. Infelix Barbaries sæculi Scholastici & ignoratio usus Logicæ.

Παρασκευὴ. ubi

1° *Evolutio Tituli.* 1. Logica hic tota ista Disciplina, sed *Docens*, non *Utens*; 2. Ejus Genus quæritur non *Remotum* sed *Proximum*. II

2° *Conjectio Quæstionis.* ibique

1. *Acceptio Dati.* Ista enim largiuntur omnes, Logicam 1. esse habitum intellectualem de prima specie Qualitatis. 2. nec Sapientiam esse, nec Prudentiam, nec intellectum Principiorum. 3. & Scientiam dici posse, & Artem, in larga vocum acceptione. 4. esse instrumentum Philosophiæ, & omnium Disciplinarum.

2. *Con-*

2. *Constitutio Quæsiti.* Sed illud ambigitur, quodnam sit ejus Genus [illegible]rium, & Proximum : sitne illud Ars ; an Scientia; an vero Habitus ab utraque diversus? ubi occurrunt 3. opiniones.

1ª *Avicennæ*, & *Latinorum Scoti*, *Thomæ*, *Alberti*, &c. quod sit Scientia propriè dicta.

2ª Quorundam è veteribus, & omnium fere *Neotericorum* : quod sit Ars propriè dicta.

3ª *Græcorum*, quos sequitur *Zabarella*: quod nec Scientia sit, nec Ars, sed habitus instrumentalis ab utraque diversus.

Κατασκευή. Ubi pro veritate declaranda pono quasdam *Conclusiones*: & sunt istæ.

1ª, *Logicæ Genus non est habitus Instrumentalis, a Scientia, & Arte specifice distinctus.* Probatur

1º, A sufficientia quinque habituum Mentis apud Aristot. lib. 6. Ethic. cap. 3. & alibi.

Respondet Zabarella lib. 1. *de Nat. Log. cap.* 11. Aristotelem ibi non intendisse nominare nisi tantum principales habitus, sub quibus tamen inclusive intelligit Logicam, & Grammaticam, ut eorum Instrumenta

ſtrumenta: & ponit exemplum de diſcedente Patavio Romam, ut videre eſt plenius apud ipſum loco citato.

Sed contra. 1. patet ex Textu Ariſtotelem ibi voluiſſe enumerare omnes ſpecies habitus in quibus eſt veritas; quare habitus, quos *Zabarella* inſtrumentales vocat, aut non continent veritatem, aut ſub aliqua dictarum ſpecierum continentur. 2. Grammatica eſt aperte una ex illis quinque; ſc. Ars. 3. Exemplum quod ponit non eſt ad rem; quia non eſt ſimile.

2o, Ab inſufficientia fundamenti illius opinionis, quod non eſt aliud, quàm quod Logica habeat rationem Inſtrumenti: ſed ratio Inſtrumenti, cum ſit relativa non habet diverſificare ſpecies: ergo

2a, *Genus Logicæ non eſt Scientia proprie dicta*, Probatur

1o, *à Subjecto.* Quod in Scientiis debet eſſe Ens Reale & Neceſſarium: cum Logica verſetur circa *ſecundas Intentiones*, quæ non ſunt ante operationem noſtri intellectus; & eâ ceſſante, ceſſant: ergo.

2o, *à Fine.* Qui in Scientiis eſt contemplatio proprii ſubjecti: modo Logica in illa non acquieſcit, ſed ordinatur ad cognitionem

nitionem subjectorum in aliis Disciplinis; cum sit earum instrumentum ex 4. suppositio: ergo.

3° *à Testimonio Aristot. lib.* 1. *Topic. cap.* 9. ubi distinguit de Problemate Ethico, Physico & Logico; & consequenter separat Logicam a Prudentiis & Scientiis vide *lib.* 3. *Compend.* nostri *cap.* 17. *Parag.* 2.

3° *Genus Logicæ est Ars proprie dicta.* Probatur

1° *Per Inductionem.* Logica est habitus mentis, ex 1. suppositio: sed non est aliquis trium, ex 2. suppositio; nec Scientia, ex 3. Conclusione: relinquitur ergo quod sit Ars.

2° *à Subjecto.* Quod in Artibus est aliquid effectibile à nobis propter finem: sed hoc competit secundis Intentionibus in Logica: ergo.

3° *à Fine.* Logica docet effectionem Instrumentorum Logicorum: ergo.

4° *à Testimonio* tum *Aristotelis*, qui Logicam τεχνὴν vocat lib. 2. Elench. cap. ult. & alibi; tum aliorum, qui citantur à *Keckerm tract.* 1. *Præcog. Log. cap.* 2. *parag.* 3.

Arandum. Ubi solvendæ objectiones.

1. *Obj.*

1. *Obj. Contra.* 1. *Conclusionem.* Logica est Instrumentum: ergo & Habitus Instrumentalis.

Sol. Hoc non probat quæsitum. Instrumentum enim prædicatur de Logica, ut *Relatum* in concreto de suo Subjecto; non ut *Genus* de Specie.

2. *Obj. contra* 2. *Concl.* Logica est habitus per demonstrationem acquisitus; ergo est Scientia. Consequentia patet ex definitione Scientiæ.

Sol. Scientiæ vox ambigua est. Sumitur enim vel *large*, pro omni habitu certo conclusionum, quomodo omnes Artes & Prudentiæ possunt dici Scientiæ; & sic intelligitur in definitione allata, per quam distinguitur ab *Opinione* & *Intellectu principiorum*: vel *stricte*, prout est una ex quinque speciebus habitus contradivisa Arti & Prudentiæ; & sic requiruntur aliæ conditiones ad Scientiam, sc. quod sit de Subjecto Necessario, & quod acquiescat in contemplatione ejus.

3 *Obj.* Logicus est sciens: ergo Logica est scientia. Sequitur Argumentum à Conjugatis.

Sol. Non sequitur arguendo à *concretis* ad abstracta, ubi prædicatio non est per se.

vide

vide *Lib*: 3. *Compend. cap.* 22. *parag.* 3. & sic est in hoc casu.

4 *Obj.* In Logica est Subjectum proprium, sunt Passiones, sunt Principia; & ista sunt omnia quæ requiruntur ad scientiam: ergo

Sol. Negatur minor. Nam ad Scientiam propriè dictam requiruntur alia, ut dictum est modo in responsione ad tertiam.

5 *Obj. Contra* 3. *Concl.* Logica non videtur contineri sub eodem Genere cum ante fabrili, & Architectura; sed illæ sunt Artes: ergo

Sol. Non continetur sub eodem genere *proximo* (nam illæ sunt Artes manuales, hæc mentalis;) sed benè sub eodem *remoto.*

6 *Obj.* Ars versatur circa materiam externam & crassam; non sic Logica: ergo

Sol. Major, si sit universalis, non est vera: nam Effectio, quæ est propria Artis operatio, non minus est in Materia interna, quam externa.

Ἐπιτεδὴ, ubi.

1°, Brevis *Repetitio.* Ex dictis ergo constat Logicam nec Scientiam esse, nec Habitum nescio quem Instrumentalem; sed proprie, & γνήσιως Artem. 2°

10 *Collectio πνευμάτων.* Quod cum ita sit, hinc intelligitur

1. Logicam non alia Methodo tradendam quam *Analyticâ*: id quod feciſſe conſtat Ariſtotelem ex ſolo titulo Priorum, & Poſteriorum Analyticorum.

2. Inutiliter eos operam dare Logicæ, qui nudâ cognitione contenti, uſum ejus negligunt: ſecundùm tritum illud; *Merus Logicus, Merus Aſinus.*

Parag. 13. *Imitationis ratio & Ornatus.*

Hanc fere rationem in aliis Problematibus ſequi proderit; ſed plenius: præſertim ubi variæ ſunt & multum diſſidentes inter ſe ſententiæ. At in *Problemate Categorico* ſæpè ſufficiet anguſtiore via incedere; ubi quæſtio facilius conjici, & totum negotium una theſi concludi poterit. Illud etiam admonendum, rationem tractandi problema aliquantum variari, pro natura ipſorum Problematum: ut ſi ſint *Theoretica* vel *Practica*, *Univerſalia*, vel *Particularia*; *de præterito*, *præſenti*, vel *futuro*; atque multifariam aliàs. Sed iſti reſpectus non faciunt varietatem ita notabilem, ut neceſſe ſit de ſingulorum ratione aliquid ſeorſim præcipere: ratio jam exhibita ſuo modo & mutatis mutandis, conveniet univerſis; quod cujuſque judicio relin-

relinquendum censui. Ornatui inservient *Formulæ* debitis locis adhibitæ: quales sunt Formulæ *de rei gravitate, de origine erroris, explicandi subjectum & Prædicatum, accipiendi Datum, constituendi quæsitum, proponendi Opiniones, ponendi Conclusiones, afferendi Objectiones, rejiciendi eas, respondendi ad Formam, retorquendi, paria referendi, negandi, reddendi rationem negationis, distinguendi, &c.*

Parag. 14. *Genesis Problematica angustior.*

Est & alia tractandi Problematis ratio adhuc angustior multo, quæ potest duobus modis institui. *Uno*, si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum. 2. Nostra Thesis sine ambitu verborum Categorice ponatur, & uno aut altero principali argumento probatur. 3. Objectiones aliquot è præcipuis breviter solvantur. *Altero*, si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum, ut supra. 2. Argumenta utriusque partis seorsim proponantur. 3. Sequatur decisio quæstionis per admissionem rationum unius partis, & solutionem rationum alterius. Quinetiam omitti potest utrobique præcognitio terminorum, ubi sensus quæstionis aut obvius est, aut non multum obscurus.

Sylvam

Sylvam materiæ tractandæ non opus est hic, ut in superiore capite, subnectere: abunde satis problematum quævis Disciplina suppeditabit, in quibus studiosi se exerceant.

Subtituli Capitis secundi.

1 *De Genesi Problematica.*
2 *De Notione & Expensione Problematis tractandi.*
3 *De Præfatione.*
4 *De Evolutione Tituli.*
5 *De Acceptione Dati.*
6 *De Constitutione Quæsiti.*
7 *De Recensione Opinionum.*
8 *De Declaratione & Probatione nostræ sententiæ.*
9 *De Objectionibus, & earum solutione in genere.*
10 *De Solutione ad Conclusionem.*
11 *De Solutione ad Formam.*
12 *De Solutione ad Materiam.*
13 *De Collectione Corollariorum.*

CAP.

CAP. 3.

De Tractatione Problematis sociali: sive, de Disputatione.

Parag. 1. *Disputantium numerus & virtutes.*

OMnis Tractatio Problematis per argumentorum collationem, etiam *solitaria*, *Disputatio* est; sed ea vox de sola *Sociali*, quæ fit instante, & premente adversario, per Synecdochen excellentiæ plerunque intelligitur. Qua exercitatione nescio an sit alia æque utilis juvenibus: tum ad perspicientiam veri, & illam de quâ Aristoteles *lib.* 1. *Poster. cap. ult:* animi ἀγχίνοιαν tum etiam ad vim ἐρωτηματικὴν, & sensa animi apte, & expedite, proferenda. Disputatio omnis instar pugnæ est, estque ad minimum duorum; *Opponentis* & *Respondentis*: Solennior tamen erit, si tertius etiam accesserit, velut Arbiter pugnæ, *Moderator*. Disputaturis & cum laude, & fructu, tres virtutes sunt apprime necessariæ: *Ingenuitas*, *Modestia*, *Candor*. *Ingenuitas* in eo consistit, ut quis animo accedat ad disputandum puro & libero ab omni præjudicio: præjudicium enim

enim tollit judicium, & frustra disputatur cum eis, qui non convincuntur etiam cum convincuntur. *Modestia* in eo, ut sit aliquis voce & gestu sedato; non clamores cieat & strepitus; permittat adversario verborum vices. *Candor* in eo, ut quis pudori & famæ adversarii prudenter consulat; labeculas ejus & lapsus prætereat sæpius, quam notet; de forma & verbis non moveat litem, ubi de ipsis rebus constat: nisi forte adversarii juncta ignorationi impudentia debeat auditoribus ludibrium.

Parag. 2. *Materia disputanda.*

Non sunt omnia Problemata indifferenter in disceptationem vocanda. Vitentur itaque inter disputandum quæstiones I. quæ fidei officiant aut bonis moribus, Ut *An Deus sit colendus? An Parentes sint amandi?* De iftiusmodi enim Principiis qui dubitari velle videntur, fuste, non ratione sunt refutandi II. quæ sensuum judicio sunt plane manifestæ: ut *An ignis sit calidus? An detur motus?* III. quæ rationem superant, & captum humanæ mentis: ut *de loco animæ separatæ; De materia & mole cœli Empyræi.* IV. quæ vanæ, ineptæ, & nugatoriæ sunt: ut *An nihil & Chimæra sint fratres? An vulpes saltans in vacuo excitet pulverem.*

Parag. 9. *Propositio materiæ disputandæ.*

Disputatio similis prælio: sed in prælijs acies disponi prius solent utrinque, quam manus conserantur; & in disputationibus ipsum *conflictum* præcedat oportet *Apparatus*. Apparatus autem pro more locorum varius est. In transmarinis Academiis, præsertim Germaniæ, materia disputanda fere proponitur Thematice sub ratione *Loci Communis*, aut *Simplicis Thematis*, ut *de Syllogismo*; *de Elementis*; *de Principe*: qua artificiosè, & per theses quasdam explicatâ a Respondente secundum formam tractandi Thema simplex supra traditam *cap.* 1. *hujus Appendicis* in Opponentis arbitrio est, quamlibet Respondentis Thesin argumentis oppugnare. At in celeberrimis Angliæ Academiis proponitur materia discutienda semper *Problematice*, sub ratione sc. vel *Thesis*, ut *Metalla sunt invicem transmutabilia*; vel *quæstionis*, ut *An Metalla sint invicem transmutabilia?* Quâ propositâ quandoque ab *Opponente*, quandoque à *Moderatore*, postulatur respondentis eâ de re sententia: quam ille mox explicat in sua *Suppositione*. Nostrum hunc morem jure præferendum censeo: tum quia disputatio apud nos strictior est, quæ illis vaga nimis; tum

tam quia Problema certi subjecti & prædicati justo aliquo temporis spatio potest aliquo modo plene discuti, cum vix possit expectari, ut Thema plenius examinetur tantillo tempore per omnia sua Attributa. Utilius fortassis facturi & nos & illi; si & nos quandoque ad illorum morem disputationes institueremus, & illi frequentius ad nostrum.

Propositæ quæstione, Respondentis est sententiam suam declarare; cujus declarationem in nostris scholis *Suppositionem* dicimus: Vocabulo sane perquam idoneo (etsi aliqui illud suggillarint immerito tali scommate, Quid opus est *Sub?*) Non enim tam *ponitur* Respondentis sententia ut indubie vera, quia sic non recte caderet sub disputationem: quam *supponitur* a Respondente pro vera, donec Opponens evicerit contrarium. *Suppositio* aut *Rigida*, & *Peremptoria est*; aut *Rationalis*, & *Satisfactoria*. Suppositio *Rigida* sive *Peremptoria* est, cum respondens nec terminos Quæstionis aperit, nec rationes affert defensionis suæ; sed propositâ quæstione, nude & simpliciter id indicat solum, utram partem Contradictionis defendere velit, Affirmativam, vel Negativam: qui mos est Parag. 4. *Suppositio.*

Oxoniæ in publicis scholis in ordinariis disputationibus Scholarium & Baccalaureorum. Suppositio *Rationalis* sive *Satisfactoria* est, in qua Respondens animi sui sententiam, quo plenius intelligatur ab Opponente, & Terminorum distinctione, limitationeque Propositionum aperit, & rationum momentis statuminat: qui mos est Oxoniæ in privatis Collegiis, & etiam publice in Scholis in disputationibus solennioribus. Illa præceptis non indiget: de hac observentur ista.

1. *Suppositio formetur stylo & methodo Scholasticis*: hoc est, Logicis, non Rhetoricis. Apage hic Rhetorum cincinnos, & calamistros. *Veritas* enim quæritur, non *Elegantia*: nec expectatur *Declamatio*, sed *Suppositio*. Odiosæ sunt verborum phaleræ & ambitus aurium; ubi instruendæ sunt mentes auditorum, non affectus movendi.

2. *Suppositio formetur verbis* (quam fieri potest) *propriis, perspicuis, & ab omni ambiguitate liberis*. Alias respondens auditores confundet magis quam instruet; & quæstioni tenebras potius offundet, quam afferet lucem.

3. *Objectionum solutio ne fiat in Suppositione*. In reliquis, suppositio formanda est ad rationem

onem Tractationis problematis solitariæ in superiore capite expositam : sed ἀνασκευὴ omittenda, servandaq; in ipsum congressum disputationum. Alias & *Opponenti* injuria fiet, cujus Objectiones præripientur a Respondente ; & *Auditoribus*, quibus apponetur recocta Crambe.

Habita suppositione ; Opponens, præsertim in solennibus disputationibus, solet aliquando, priusquam disputare occæperit, paucula velut perorando præfari. Oratiunculam illam *Oppositionem* dicimus. Interdum est oppositio propemodum necessaria ; quoties sc. Respondens aliquod falsum aut inopinabile tueri videtur : tunc enim opponens gravi aliqua oratione ejus pertinaciam castigabit, & solidis rationibus refutabit sententiam ; idque magis *Logice*, quam *Rhetorice*. Ast alias si adhibeatur, non id fit aliqua rei necessitate; sed ὀκ παρέργου ut auditorum expectationi aut loci consuetudini satisfiat. In qua non curabit opponens rationes solidas adhibuisse, sed magis rationum umbras ; & quæ plus habeant facetiarum quam virium, ingenii quam acuminis ; *Rhetorice* magis, quam *Logice*. Poterit tamen si voluerit argumenta quæ mox objecturus est disponere, & futuræ

Parag. 5. *Oppositio.*

disputationis fundamenta jacere in oppositione. Sed difficile est hic aliquid præcipere, libentius est Opponenti quà videbitur via insistere. Caveat tamen duo hæc: 1° ne Respondentis, alterius ve cujusquam personam aut famam petulanter habeat. 2°, ne in re seria jocis nimium ineptiat. Siquis omni omissa hujusmodi oppositione (nisi ubi solennitas exercitii eam quodammodo flagitare videatur) disputationi se protinùs accingere voluerit, faciet cum laude fortassis, certe cum venia plurimorum.

Parag. 9. *Officia Opponentis.* In ipso conflictu, quo quisque quod sui est muneris, id rite præstet, videndum quæ sint *Opponentis* partes; quæ *Respondentis*; quæ etiam *Moderatoris*. Opponentis est *Objicere, Urgere, Replicare*. *Objicit*, cum argumento, ejusque prosyllogismis thesin Respondentis impugnat. *Urget*; cum requirit a Respondente ut argumento legitime satis faciat. *Replicat*; cum Responsioni allatæ non acquiescit, sed porro it contra. In Objiciendo tria hæc spectare debet Opponens; 1. *Conclusionem* probandam; 2. *Medium* probandi; 3. *Formam* probationis.

Officium

Officium Opponentis *circa conclusionem*, est probe perspectam habere tum Respondentis Thesin, tum propositionem ab eo quandocunque negatam: ut illam evertere, hanc confirmare possit. Primi syllogismi Conclusio nisi directe contradicat Thesi Respondentis, tota disputatio erit altera propter *Ignorationem Elenchi*; quo non est aliud vitium inter disputandum turpius. Pariter aliena erit, si in progressu disputationis inferri unquam contigerit propositionem aliam ab ea, quam respondens noviſſime negaverat. Sciat ergo Opponens *propositionem negatam* ei semper incumbere probandam: quam oportet integram inferre in conclusionem proximi syllogismi, sine ulla mutatione, præsertim in sensu: quin & ipsissima etiam verba retinenda sunt, quoties commode fieri potest, quo clarior sit progressus. Quod si alicubi propter ambiguitatem, obscuritatem, prolixitatem, aliamve causam mutatio verborum sit facienda, neutiquam tamen id tendandum est absque consensu respondentis. Parag. 7. *Inseste negatam.*

Postquam constiterit de conclusione probanda, proxima Opponentis cura erit, *Argumenta* quibus ea probetur Parag. 8. *Invenire Medium.*

probetur adducere. Suaderem studioso, donec assidua exercitatione aliquam disputandi facultatem sibi comparaverit, non accedere ad disputandum, imparatum à copia argumentorum, etiam in scriptis. Haurire poteris argumenta ex libris eorum, qui de illa materia scholastice scripserunt, & destinato. Si non occurrunt argumenta in libris, tecum in mente tacitus percurre *Attributa* terminorum propositionis probandæ, *Subjecti* primo, deinde *Prædicati*: ex quibus tuopte ingenio argumenta facile extundes, si tibi saltem illa non exciderint, quæ de *Medii Termini Inventione* generaliter præcipiuntur *lib. 3. compend. cap. 6.* Distinctiones insuper & limitationes, quæ solent adhiberi pro declaratione status Quæstionis, Argumenta suppeditabunt: quandoquidem enim vana est omnis *Distinctio*, & *Limitatio*, in aliqua quæstione, quæ non propterea adhibetur, ut occurratur tacitæ alicui objectioni contra illâ Quæstionem; ex ejusmodi distinctionibus & limitationibus Objectiones sic elicies, si applicare velis illam partẽ earum, quæ non congruit cum sensu respondentis, alicui termino cui congruet. E.g. si objiciendũ esset contra Porphyrianam speciei infimæ definitionẽ, hanc sc. *Species est quæ prædicatur*

de

de pluribus differentibus numero in quid: in explicatione illius definitionis, *lib.* 1. *Comp.* nostri cap. 3. Par. 3. invenio duos ejus terminos limitari: ly *Quæ prædicatur* cum hac limitatione *Immediatè*; & ly *Differentibus numero* cum hac limitatione *Tantùm.* Prior limitatio suggerit mihi dari aliquid, quod non est species, quod tamen prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in quid, idque immediate de pluribus differentibus numero in quid, sed non numero tantùm; ut *Animal De Homine & Equo.* Hinc colligo duas Objectiones contra dictam definitionem; priorem, quod *Animal* prædicatur in quid de *Socrate* & *Platone,* qui differunt numero: posteriorem, quod *Animal* prædicatur in *quid* etiam immediate de *Homine* & *Equo,* quos differre certum est numero, cum & specie differunt; Et tamen Animal non est infima species, ergo videtur dicta definitio convenire aliis a definito; & proinde esse vitiosa. Fusius ista fortassis exposui quam par erat: sed quod factum est in Tyronum gratiam, æquus lector facile condonabit. Argumentorum copiam ubi paraveris, delige ex iis unum aut alterum, sed quæ plus videntur habere difficultatum & virium, atque illis fortiter

preme

preme Reſpondentem, prætermiſſis leviori-bus: niſi volueris præmiſſa Fallaciâ aut tenui aliquo argumento paritiam Reſpondentis, quaſi tentando explorare; ut ſolent in exercitu levi aliqua velitatione, velut præludio, hoſtem prius tentare, quam res juſto prælio cernatur.

Parag. 9. *Debite concludere.*

Sed fruſtra Concluſio probanda prænoſcitur, & Argumenta conquiruntur, niſi ex Argumentis concluſio debite inferatur. In eam rem conſulerem tyronibus, donec aſſuetudine promptiores evaſerint, ſyllogiſmos ſuos in chartula deſcribere iiſdem forma, & verbis, quibus urgere debent; annotatis ad oram ſingulorum Syllogiſmorum nominibus modorum, ad quorum normam efformati ſunt. e. g. ſi tibi diſputandum eſſet adverſus dictam infimæ ſpeciei definitionem, ex priore duorum illorum argumentorum, quæ *par.* 8. afferuntur; ſic formandus eſſet progreſſus diſputationis, & in charta deſcribendus.

Da- *Quæ definitio convenit alteri a definito, ea eſt vitioſa:*

ri- *Sed dicta definitio infimæ ſpeciei convenit alteri a definito.*

i. ergo *eſt vitioſa.*

Major

Major est manifesta ex legibus definitionis:
Minor probatur Syllogismo Hypothetico sic

à posit. Si Dicta definitio conveniat Generi, tum convenit alteri a definita
Ant. ad posit. Sed convenit Generi: ergo
Cons. Convenit alteri a definito.

Minor probatur Syllogismo de termino obliquo sic

Da- *Animal est Genus:*
ti- *Dicta definitio convenit Animali:*
i. ergo *convenit Generi.*

Minor probatur.

Bar- *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in Quid, ei dicta definitio convenit:*
ba- *Sed animal prædicatur de pluribus, &c.*
ra. ergo.
Dicta definitio convenit Animali.

Minor probatur Syllogismo expositorio, & de termino obliquo sic

Bar- *Socrates & Plato sunt plura differentia numero tantùm:*
ba- *Sed Animal prædicatur de Socrate & Platone in Quid:* ergo
ra. *Animal prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in Quid.*

tædit

tædit ista puerilia tanto conatu: sed qui in minutioribus hisce aliquandiu semet exercuerit, sentiet brevi cum suo magno fructu, quas vires habeat ad promptitudinem exercitatio.

Parag. 10. *Urgere ad responsionem*

Postquam eo perducta res est argumentando, ut nihil ultra negari posse videatur; Opponentis proximum officium est, urgere adversarium ad Responsionem. Si *fugiat*; ut repetatur argumentum: si *hæreat*; ut vel negetur aliquid, vel respondeatur: si *Fallaciam clamet*; ut ostendatur quæ sit Fallacia, & ubi lateat: si *diverticula quærat*; ut punctim respondeatur alicui propositioni, aut termino: si *minus apposite distinguat*; ut distinctionis membra utrique propositioni applicentur, in qua terminus ille reperitur quem distinguit: si *absurde negat*; ut rationem aliquam ostendat negationis: si *tergiversari pergat* impudenter; ut astantium judicio stetur, quem illi victum pronunciarint.

Parag. 11. *Replicare.*

Si respondens occurrat argumento responsione non prorsus aliena; Opponens alio se vertat oportet. *Repetat* primo responsionem, ut eam pensiculatius dijudicet; tum vero id agat maxime, ut ex ea, si fieri possit, Respondens cogatur in aliquod

aliquod *absurdum*, aut *inconveniens*; id negando sc. quod prius posuerat; vel concedendo id quod prius negaverat. Si id nequeat efficere; saltem si quid habeat quod replicare possit, *replicet*: sed non sufficiet utrivis parti distinctionis contravenire replicando, (quod scioli faciunt nonnunquam & Sophistæ, ut Respondentem longius à quæstione abducant:) sed adversus illam tantum distinctionis partem replicandum est, quæ magis conjuncta est cum statu quæstionis, propriúsque ad rem pertinet. Quod si nec habeat, quod directe replicet; nec sciat argumentis argumenta artificiosè attexere, ut replicationes videri possint magis ad responsionem, quàm novæ objectiones adversùs principalem Thesin: Opponenti consultius multo fuerit datæ responsioni palam acquiescere, & novo argumento uti, quam ubi abunde satisfactum est, usque contendere, & ne victus videatur pertinaciter instare, quasi instar nihili essent quæ Respondens dixisset omnia.

Respondentis officia sunt etiam tria: *Repetere*, *Negare*, *Solvere*. Repetat primo quæ objiciuntur ab opponente iisdem terminis, si sint commodi & rite dispositi: quod si Opponens

Parag. 12. *Officia Respondentis.* *Repetere.*

nens per *imperitiam* aut *oſcitantiam*, aut diſputationis *æſtum*, vel terminos adhibuerit minus commodos, vel formâ minùs accurata uſus fuerit; poterit Reſpondens pro ſuo candore inter repetendum terminos & formam aptiores reponere. Nec inutiliter conſumitur tempus ejuſmodi Repetitione, quæ neceſſaria eſt in omnium gratiam; *Opponentis* imprimis, ut agnoſcat ille ſuam Objectionem, & ſi quid in forma peccari aut materiâ animadverterit, id corrigat priuſquam fiat progreſſus ulterior; tum ipſius etiam *Reſpondentis*, ut vim rationis altius figat animo, & moram aliquam lucretur reſponſionis; *Auditorum* denique, ut ipſis exploratior ſit totius diſputationis progreſſus, & quid ab utroque diſputantium ſit præſtitum judicium certius.

Parag. 13. *Negare.* Poſtquam repetierit objectum Reſpondens, aut negare aliquid debet, aut rationem ſolvere. *Negari* autem poſſunt tria: *Concluſio*, *Forma*, *Propoſitio*: Concluſio, ſi ſit *aliena*; forma, ſi ſit *vitioſa*; Propoſitio, ſi ſit *Falſa*. Si opponens aut in primo ſyllogiſmo non contradicat Theſi Reſpondentis, aut in reliquis non inferat propoſitionem ab eo proxime negatam, Reſpondens habet negare *Concluſionem*, rejiciendo

endo ipsam ut ἀπροσδιόνυσον, vel (quod idem est) admittendo totum argumentum, ut dictum est in superiore *cap.* Par. 8. Si opponens peccet in aliquam legem Syllogisticam, Respondens negabit *Syllogismum*; vel *Formam* argumentationis. Si opponens proponat aliquod falsum in altera præmissarum: Respondens illam *propositionem* simpliciter negabit, sive ea Major sit, sive Minor: sed *Major*, quia fere nititur axiomate aliquo generali, rarius neganda venit; *Minor* frequentius. Quod si utraque Præmissarum sit falsa, poterit quidem Respondens obiter admonere Opponentem geminæ falsitatis, & utramque negare: sed non optimè fecerit, si ei det optionem probandi utram voluerit; ipse potius unam è duabus eī imponat probandam, quæ scilicet est quæstioni conjunctior: *Majorem* quandoque, multo sæpius tamen *Minorem*. Solent enim sæpenumero Sophistæ data opera ejusmodi argumenta proponere, in quibus utraque præmissa sit falsa; ut concessa ipsis probandi optione, incautum Respondentem à proposita quæstione ad insolitas speculationes, in quibus proclive est incommode loqui, abripiant.

Sed

Parag. 14. *Quandoque rationem reddere negationis.*

Sed Respondenti, ubi aliquod negandum deprehenderit, satis erit simpliciter negasse. Nec enim ab eo exigenda est *ordinarie* ratio negationis; cujus est *defendere*, non *probare*; & rationes alterius *solvere*, non suas *assignare*. Sed quia, ut dici solet, *stultus quivis unus plus negare potest quam decem sapientes probare*; nec finis ullus esset disputationis, si liceret Respondenti pro libitu suo negare sine fine; propterea Respondens in aliquibus casibus tenetur assignare rationem suæ negationis, si ab Opponente requiratur; ut

1° *Quando negat propositionem aliquam quæ videtur manifesta.* Non enim sunt temere rejicienda quæ sunt admodum verisimilia, sine gravi aliqua ratione: & Auditores mirari solent quoties audiunt talia negari; quorum mentibus iste scrupulus est eximendus assignata ratione negandi.

2° *Quando pertinaciter negat formam argumentationis.* Oportet enim ut particulare illud vitium deregat, quo putat laborare Rationem ab Opponente adductam.

3° *Quando negat multiplicatam Hypotheticam,* Solent nonnulli, quo molestiam creent Opponenti, Hypotheticas semper negare,

gare, ineptissimo sine compendio, non quod negandæ sint, (parum id illis curæ est) sed quod Hypotheticæ sint: &, si denuo ostendatur eas ex Antecedente manifestissimo necessario sequi, negare tamen iterum Consequentiam, & sic deinceps in infinitum. Si quando res forte postulet negari sic multiplicatam Hypotheticam, Respondens suspicione pessimæ consuetudinis se liberabit non aliter, quàm si assignata ratione palam faciat omnibus, id ab eo factum judicio, non protervia.

4° *Quando negat inductionem sine instantia.* Quæ est Aristoteli aperta tergiversatio *lib. 8. Top. cap. 8.* Sed potest fieri, ut ubi multæ instantiæ adduci possent in contrarium, nulla tamen subito occurrat Respondenti; in eo casu, ne videatur tergiversari non instando, debet rationem aliquam reddere negatæ Inductionis; ex quâ probabile reddatur, non omnia particularia esse ejusdem rationis cum illis, quæ aperte afferuntur ab Opponente in illâ Inductione.

Sunt fortassis & alii casus in quibus Respondens tenetur assignare rationem Negationis: sed fecerit cum aliqua candoris laude, si assignare velit rogatus ab Opponente, etiam ubi non ex necessitate tenetur id præstare.

Parag. 15. *Solvere Argumentum.*

De Solutione non ante cogitabit Respondens, quam Opponens vim Objectionis suæ in medium adduxerit. *Præmaturæ Solutiones*, præterquam quod respondentem arguant formidinis, ingratæ sunt semper auditoribus; proinde Respondens negabit quamdiu viderit aliquid quod negari commode possit; ubi vero nihil amplius negari potest, tum demum solutionem adhibeat, qualem ipsa Objectio requirit. Si ex *Loco Topico* disputetur, limitanda est Maxima illius loci, qua niti videtur Objectio; si *Terminus* aliquis sit *ambiguus* ut fere fit, is est distinguendus, & distinctio applicanda eo modo, quo dictum est superioris cap. Parag. 10. Si *Authoritas* pugnetur; locus authoris inspiciendus; scopus expendendus ex præcedentibus & sequentibus; genuinus verborum sensus inde afferendus, & cum nostra defensione conciliandus. Potest autem rejici authoritas nonnunquam, præsertim si ostendi possit, quid authorem in id erroris impulerit; cæterum non est hoc temere faciendum, sed parciùs, & modestè, & oppositâ vel gravi aliqua ratione in contrarium, vel testimonio alterius cujusquam non contemnendi authoris. *Directæ solutioni* potest ex abundanti

abundanti addi & *Indirecta*; retorquendo ſc. Objectionem in ipſum adverſarium; ſed indirecta ſine directa non ſufficiet, ut quæ ſit reſponſio *ad hominem*, non *ad rem*.

Sed quoniam ſolvuntur pleraque argumenta non aliter, quam diſtinctionibus; intererit vel plurimùm cujuſvis diſputaturi, præcipuas aliquot Diſtinctionis leges cognoviſſe. Parag. 26. *Leges diſtinctionis.*

1. *Diſtinctio non ſit nimium generalis.* Multi cùm nodum ſolvere non poſſunt Objectionis, ut tamen videantur reſpondiſſe, diſtinguunt de aliquo ejus termino; dicuntque aliquid in genere, quod quidem verũ eſt, & fortaſſis illi termino congruum; ſed non oppoſitum ipſi (ut loquuntur) *puncto* præſentis argumenti. Tunc autem cognoſcitur quod diſtinctio ſit nimis generalis, cum applicari poſſit ipſi termino ſeparatim, ſed non accommodari utrique propoſitioni Objectionis ubi ille terminus repetitur.

2 *Diſtinctionis membra ſint oppoſita.* Vitioſa proinde illa eſt, cujus una pars cum reliqua coincidit, aut in ipſa includitur.

3. *Diſtinctio terminis propriis & Scholaſticis concipiatur.* Videre eſt plurimos etiam ex eruditorum numero (qui vim Objectionis

penitùs perspectam habent, sciuntque omnino quid sit respondendum, quantum ad substantiam rerum ipsarum) infeliciter tamen versari in hac disputandi palæstrâ: dum ob insuetudinem Scholasticorum terminorum, coguntur animi sui sensa longis verborum ambagibus vix ægrè indicare, quæ aliquis mediocriter in istis studiis versatus duobus facillime dictionibus & multò pleniùs expediviſſet. Rideant elegantuli licèt Barbariem Scholasticorum; unus tamen *Scotus*, aut *Thomas*, objectas difficultates brevi ejusmodi Barbarismo facilius dissolvet, atque etiam felicius; quàm centum *Ciceones*, aut *Lipsii*, aliquot pagellis.

Parag. 17. *Sylva Distinctionum Communiorum.*

Ad distinctiones comparandas, quæ nobis inter respondendum quoties opus est inserviant, utilissimum fuerit Terminorum celebriorum distinctiones in libro aliquo huic rei destinato seorsim atque ordine Alphabetico annotasse, cum brevi earum explicatione. Tentavit aliquid in hoc genere utiliter non ita pridem *Henr. Ludov. Castanæus in sua Synopsi distinctionum*: cujus exemplo potest quivis studiosus Alphabetum de suo texere, quod sit in proprios usus multo commodius. Sunt tamen quædam distinctiones

ones communiores, quæ sunt longe amplissimi usus: quarum sylvulam in juvenum gratiam hoc loco subjicere visum est.

I. *Large* & *Stricte*, Usum habet potissimum in vocum & phrasium ambiguitate aperienda, quas sæpe contingit nunc laxius significare, nunc angustius.

II. *Proprie* & *Improprie*, Usum habet, ubi voces & phrases cùm propriam significationem habent, tum tropicam.

III. *Mediate* & *Immediate*, Usum habet in Actionibus, Passionibus, & quæ sunt instar Actionum & Passionum: universim in iis inter quæ aliena reperitur subordinatio sive *Causalitatis*, sive *Prædicationis*. Huic cognata est ly *Proxime* & *Remote*.

IV. *Absolute* & *Respective*. Usum habet in terminis Relativis, aut iis quibus respectus aliquis attribuitur aut adhæret.

V. *Primario* & *Secundario*. Usum habet in iis inter quæ est ordo, aut in iis quæ alteri qualitercunque conveniunt.

VI. *Materialiter* & *Formaliter*. Usum habet in *Substantiis* ex Materia & Forma constantibus; & in *Accidentibus Concretis*, præsertim *Respectivis* de prædicamento Relationis, & *Artificialibus* de quarta specie Qualitatis, aliisque nonnullis; &

in

in *Objectis rerum*; & in *Terminis primæ & secundæ Intentionis.* Est hæc distinctio etiam aliàs latissimi usus propter variam Analogationem ly *Materiæ & Formæ.*

VII. *Simpliciter & Secundum quid.* Usum habet in iis, quæ alteri qualitercunque attribuuntur, cum, vel sine limitatione.

VIII. *Per se & per Accidens.* Usum habet in Causis & Effectibus; in Actionibus & Passionibus; in eis denique quæ alteri qualitercunque convenire dicuntur, aut attribui.

IX. *Actu & Potentia.* Usum habet in rebus materialibus & corruptibilibus; inque eis quibus potentia aliqua competere potest, sive *Activa*, sive *Passiva.*

X. *Perfecte & Imperfecte.* Usum habet in eis quæ variantur secundùm gradus, & incrementa.

Alias nonnullas juvenes annotare possunt, atque istarum fortassis alios usus; sed istas probe qui calluerit, & quoties opus est, expedite noverit adhibere; poterit earum ope plurimis illarum objectionum, quibus veritas ordinarie impugnatur, rectà ire obviam.

Officia

Officia *Moderatoris*, sive *Præsidis*, sunt ista; I. *Formam tueri legitimæ disputationis* inter Opponentem, & Respondentem: hoc est, rixas & tumultus compescere, curare ut utraque pars semet intra debitas metas contineat, ut in quæstione permaneatur, ne termini mutentur, ne diverticula quærantur; aliaque id generis. II. *Adjuvare disputantes* ubi opus fuerit; *Opponentem* quandoque formando ejus Argumentum, aut confirmando, si ille aut frigide urgeat, aut indebite concludat: Sed *Respondentem* præcipue adjuvare debet, *Corrigendo* eum, si aliter neget quam oporteat; *Explicando* ejus responsionem, si sit obscurior; *Addendo* ei aliquid, si non sit satis plena; *Illustrando* eam, ut firma & apposita appareat auditoribus; Aliam *afferendo*, si data a Respondente non satisfaciat objecto. III. *Disputationem concludere*: idque si tempus patiatur, cum brevi aliqua decisione quæstionis, & repetitione summaria totius disputationis. Parag. 18. *Officium Moderatoris*

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Disputatione Sociali in genere, ejusque fructu.*

2 *De*

2 De Modestia, Ingenuitate, & Candore disputantium.
3 De Conditione Materiæ disputandæ.
4 De Propositione Materiæ disputandæ.
5 De Suppositione.
6 De Oppositione.
7 De Officiis Opponentis, & Respondentis in genere.
8 De Officio Opponentis circa conclusionem.
9 De Inveniendis Objectionibus.
10 De Objectionibus rite formandis.
11 De officio Opponentis in Urgendo.
12 De Reduplicatione.
13 De Officio Respondentis in Repetendo.
14 De Negatione.
15 De reddenda ratione negationis.
16 De responsione ad Authoritatem.
17 De Solutione Argumentorum.
18 De Legibus Distinctionis.
19 De Distinctionibus quibusdam generalibus, & earum usu.
20 De officio Moderatoris.

CAP.

CAP. 4.

De Genesi Methodica: sive de Constitutione integræ Disciplinæ.

GEnesis *Methodica*, est Tractatio integræ alicujus Disciplinæ (aut notabilis partis ejus) secundum leges Methodicæ dispositionis Multis præceptionibus hac in re opus non est: quæ sunt necessaria, eorum pleraque ex retro dictis *Lib.* 3. *Comp. cap.* 30. 31. satis perspicue haberi possunt. Illud præcipue repetendum, quod habetur *cap.* 30. *par.* 8. Disciplinas *Contemplativas*, quæ scientiæ dicuntur, quales sunt *Physica*, *Geometria*, & earum partes: quales sunt tractatus *de Anima*, *Cyclometria*, *Trigonometria* disponi debere methodo Compositiva. *Operatrices* vero, quæ sunt Artes, ut *Logica*, *Medicina*: & Prudentiæ, ut *Politica*, *Theologia*: earumque partes, quales sunt tractatus *de Prædicamentis*, *de Symptomatis Morborum*, *de Principe*, *de Ecclesia*; Methodo Resolutiva. Quæ tractanda sunt in quavis Disciplina, aut *Præcognita* ejus sunt, aut *Systematis partes*; & in instrumentalibus etiam Parag. 1. *Methodi Disciplinarum.*

Usus: tractantur autem ista per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæstiones*.

Parag. 2. *Præcognita* in omni Disciplina *Præcognita.* præmittenda sunt. De ipsius Disciplinæ *Nomine*: De ejus *Genere*, & propria sede ἐν τῷ κύκλῳ τῆς παιδείας, in universo illo Orbe & Circulo disciplinarum; De ejus *Differentia* a cognatis disciplinis, sumptâ ut plurimùm à *Subjecto* ejus proprio tum Materiali tum etiam Formali; De *Notione* illius subjecti saltem quoad *quid nominis*. Atque ista sunt communia omnium Disciplinarum, sive *Theoreticarum*, sive *Practicarum*: ast in Practicis, præter *Subjecti* notionem haberi debet etiam tum *Objecti* aliqua, tùm maxime proprii *Finis* multò uberior Præcognitio.

Parag. 3. Habitis Præcognitis, *Partitio Systema.* disciplinæ mox instituenda est, & per *Subpartitiones* continuanda: quæ ut commode fit, aut secus; perinde recta fere erit, aut vitiosa tota Methodus in reliqua tractatione. In plerisque disciplinis prima Partitio debet esse in partem *Generalem*, & *Specialem*: Pars Generalis agit de Principiis, & Affectionibus *Subjecti*, aut *quasi-Subjecti*, in genere: ut in *Physica*, de Corporis Naturalis Principiis communibus; *Materia*,

Materia, *Forma*, *Privatione*; & Communibus affectionibus, *Motu*, *Quantitate*, *Loco*, *Tempore*: in *Ethica* de virtutum Principiis Communibus, *Consultatione*, *Electione*, *Fuga*, *Assuefactione*; & Communibus Affectionibus, *Mediocritate*, *Discretione*, *Stabilitate*, &c. Pars Specialis agit de Speciebus *Subjecti*, vel *quasi Subjecti*, & Specierum speciebus; atque deinceps, dum ad infimas perveniatur: considerando in Singulis Principia & Affectiones secundum rationes suas communes aut speciales, ut ipsarum specierum conditio postulabit. Quæ omnia ut legitime fiant, teneamus oportet animo Leges Methodi Generales & Speciales; Leges dico *Brevitatis*, *Harmoniæ*, *Unitatis*, *Generalitatis*, & *Connexionis*. Methodicam hanc tractationem partium alicujus Disciplinæ per legitimas partitiones, & subpartitiones, Neoterici *Systema* appellant, non novo vocabulo. Cui subtexendum docent (sed in disciplinis Instrumentalibus tantùm) *Gymnasium*: ea appellatione complexi ejusmodi Tractatum in quo ostendatur *Usus* & *Applicatio* illorum Instrumentorum, quorum *Natura*, *Explicatio* in ipso Systemate tradita est. Exempla Methodicæ dispositionis & in Scientiis, ut *Physica*; &

in

in Artibus Instrumentalibus, ut *Logica*; facile erat hîc subjecisse per Tabulas Methodicas, ὡς ἐν πίνακι: sed quod est a tam multis ante Præstitum, nolo molem addat huic libello.

Parag 4. *Præcepta.* Porro tractanda sunt tum *Præcognita*, tum Systematis *Partes* & *Usus*, per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæstiones*; quorum præcepta sunt simpliciter necessaria; Commentarii vero, & Quæstiones, non nisi ad bene esse tantùm. Præceptorum nomine continentur *Definitiones*, *Divisiones*, & *Axiomata*. *Definitiones* naturam rei tractandæ declarant. *Divisiones* rem tractandam, si sit generalis, in *Species*; si integra, in *Partes* tribuunt: *Axiomata* vero proprietates rei tractandæ aperiunt. Axiomata si eo tantum fine tradantur, ut cognoscantur, sicut in Disciplinis Contemplatricibus, *Theoremata* potius dicuntur: sed ubi præcipiuntur, ut sint nobis rerum agendarum aut faciendarum norma; sicut in Disciplinis Operatricibus rectius *Canones* seu *Regulæ* appellantur. Præcepta sint 1°, *vera*: ne pariant errorem in judicio vel praxi. 2°, *Necessaria*: & quam fieri potest, *Pauca*: minutiora enim, & quæ utilitatis vel nullius sunt vel modicæ, aut resecanda, erunt,

erunt, aut certe commentariis potius inserenda. 3°, *Methodice dispositæ*: aliàs turbata reddentur omnia, & confusa. 4°, *Brevia*: si quid enim fusius explicandum sit, Commentariis reservetur, aut Quæstionibus.

Commentarios dicimus, quæcunque Præceptis subjiciuntur, ut illis lucem aut authoritatem præstent: Suntque inter alia præcipue ista. Parag. 5. *Commentarii.*

I. *Declaratio & Defensio Methodi nostræ*: Quæ ut utilis est aliàs; ita est omnino necessaria, ubi nova methodo insistimus, diversaque ab aliis, qui ante nos tractarunt res easdem.

II. *Explicatio Præceptorum*; propter termini alicujus ambiguitatem aut obscuritatem, vel ipsius præcepti brevitatem, fusiore explicatione indigeant, quod sæpissime contingit.

III. *Allegatio Testimoniorum.* Firmabit enim valde assensum nostrum, si præcepta quæ adducuntur viderimus clarissimorum virorum vel niti authoritate, vel suffragiis & calculis comprobari. Juvabit hìc etiam & illa notare, sicubi fortassis occurrant nobis inter legendum eadem præcepta sub aliis terminis; præsertim si dextrè, noveque, & subtiliter

subtiliter concipiantur. *E. g.* Theorema hoc est nobile Physicum; *Natura semper agit ad ultimum sui posse.* Hoc alii varie sic expressêre. *Natura est indocta. Natura nunquam agit prævaricatorem. Natura non est dissimulatrix virium suarum. Natura sic agit propter finem, ut non deliberet de mediis, &c.* Ista & similia, adjecto authoris nomine, refer in Commentarios illius præcepti.

IV. *Illustratio per Exempla.* In præceptis Paucitatem, laudes & Brevitatem: ast in Exemplis difficile est esse nimium. Hæc enim & usum Præceptorum ostendunt, & memoriam firmant. Suaderem singulis Præceptis tria quatuorve ad minimum Exempla subdi: eaque ex illustrioribus, quæ aut multiplex Lectio aliorum, aut propria seriaque meditatio suppeditare poterit. Id si nos in istoc opusculo non præstitimus, sciat velim bonus Lector non hoc incuria factum aut penuria exemplorum; sed consulto. tum quòd compendium meditabamur; tum potissimùm ut parcitas nostra excitaret industriam studiosorum ad conquirendam undique uberiorem Exemplorum segetem, quæ locis idoneis disponant in libris suis subtitulis. Quæstionum, quas propter-

rea

rea singulis capitibus subjicienda, curavimus.

V. *Exceptiones a regulis.* Quæ necessariæ sunt, potissimùm in Disciplinis operatricibus: in quibus regulæ & Propositiones rariùs sunt κατὰ παντὸς, frequentius ὡς ἐπὶ τὸ πολυ, *Communiter* veræ, non *Universaliter*. Cum exceptiones dico, intelligo etiam & quascunque propositionum necessarias Limitationes: quamvis *Exceptiones*; *& Limitationes* ipsis præceptis fortassis conjungi poterint, ut eorum pars: non in Commentarios rejici, secundum illum nescio cujus; *Excepta addita Præceptis faciunt Regulam universalem.*

VI. *Solutio dubiorum.* Leviorum sc. & quorum non est gravis aliqua inter eruditos controversia. Majora enim illa digna sunt de quibus peculiares instituantur Quæstiones. Si quis tamen etiam omnia ista, quæ Commentariorum esse diximus, velit ad Quæstiones referri, aut quæ Quæstionum sunt ad Commentarios; non pugnabo multus: ecncinniùs tamen fecerit, qui illa distinxerit:

Materia nobilior controversa, Quæstionibus pertractanda servabitur, Ratio autem tractandi quæstiones declarata

Parag 6. *Quæstiones*

clarata supra est *cap.* 2. ubi de Tractatione Problematis solitaria, satis multa. Ratio vero colligendi Quæstiones opportunius in altera appendice ostendetur *cap.* 3. quo lectorem mitto. Atque hactenus de eo usu Logicæ, qui in *Genesi* consistit.

Subtituli Capitis quarti.

1 *De Genesi Methodica in genere.*
2 *De Præcognitis Disciplinarum.*
3 *De Systemate Disciplinarum.*
4 *De Systemate Disciplinæ Contemplatricis.*
5 *De Systemate Disciplinæ Operatricis.*
6 *De Gymnasio.*
7 *De Præceptis Disciplinarum.*
8 *De Commentariis Præceptorum.*
9 *De Quæstionibus.*

CAP. 5.

De Analysi Logica.

Parag. 1. *Resolutionis Definitio & usus.*

ANalysis est *Operatio Logica* (*Grammatica* & *Rhetorica* alius sunt rationis) qua artificiosè tractata secundum præcepta Logica, pari artificio recognoscuntur, & resolvuntur.

Pendet

Pendet *Analysis*, atque intelligitur ex *Genesi*: nam ut eâdē itur Thebis Athenas, & Athenis Thebas; ita ejusdē artificii est res cōponendo tractare, & resolvendo recognoscere. Quod resolvendum est supponitur esse Compositum: itaque erit *Analysis* perpetuo alicujus *Textus*; qui quasi retexendus est. Ejus usus est in omni vita cùm frequentissimus, tum etiam maximus: quoties quicquam vel legimus vel audimus, quod est aliquo artificio compositum; è re nostra fuerit, illud vel *expresse* in chartis, vel saltem *tacite* in mente resolvere: mirum dictu est quantum inde & *Judicium* firmetur, & juvetur *Memoria*.

Plerumque ante ipsam Resolutionem Textus propositi, quædam veniunt præmittenda; quibus ratio & fructus futuræ operationis ostendatur. Horum explicationem, *partem* Resolutionis *externam* aliqui dixerunt; rectius fortassis *Præcognita* voces: quæ non tam pars est Resolutionis, quam præparatio ad ipsam. Præcognita illa versantur circa *Textum* resolvendum; suntque præcipue tria: *Argumentum*, *Causa*, *Adminicula*. Parag. 2. *Præcognita de Textu.*

I. *Argumentum*, sive *Materia Textus* ante omnia eruenda est; cujus considerandum

randum primò, *Genus*: Sitne Thema Symplex, vel propositio, vel Syllogismus, vel integræ disciplinæ Systema, aut Systematis Methodica pars? secundò, *Conditio*; si *Thema simplex*, utrum sit substantiale, an accidentale; singulare, vel universale, &c? Si *Propositio*, utrum sit Categorica, vel Hypothetica: pura, vel modalis: universalis, vel particularis: una, vel plures, &c? Si *Syllogismus*, utrum sit medii necessarii, vel probabilis, & ex quo loco ducatur, &c? Si *Systema*, aut Systematis *pars*, utrum sit contemplatrix, vel Operatrix, &c? tertio, *Sedes in toto circulo*: ad quamnam sc. Disciplinam pertineat.

II. *Causæ Textus* præcognoscendæ sunt potissimum duæ. 1. *Principalis*, qui est *Author* ejus. 2. *Impulsiva*, qui est *Occasio Scribendi*. Utrumque enim explicari debet, sed paucis; & quis fuerit author illius Textus, quem resolvendum suscepimus & quid authorem impulerit ad delectum istius Argumenti.

III. *Adjuncta*, sive *Effecta Textus*: ubi ostendetur tractationis resolvendæ aut *Necessitas* (si qua fuerit) aut *Utilitas*, aut *Dignitas*, aut *Jucunditas*; ne videamur in re tenui, & parum necessaria, quæque nec fructum

ctum habitura est nec voluptatem, inanem operam sumere.

Analysis ipsa aut *Simplex* est, aut *Methodica*. *Simplex Analysis* est, quâ propositio aliqua aut Syllogismus in suas partes resolvitur. Ratio Analysis Simplicis satis aperta est; præsertim si propositio aut Syllogismus Resolvendus plene & aperte disponatur: ubi vero dispositio non est aperta & manifesta, (quod fit vel propter *Defectum* aliquem, vel propter *Redundantiam*, vel propter *Crypsin* debiti ordinis in partibus;) Resolvens habet istis occurrere *Supplendo* quod necessario subintelligitur; *amputanda* quicquid partibus essentialibus amplificationis aut illustrationis ergo superadditur; atque inversa seu transposita *in ordinem* debitum *redigendo*. Quorum nulla difficultatem parient studioso, in Propositionum & Syllogismorum doctrina vel leviter versato. Parag. 3. *Analysis Simplex.*

Analysis *Methodica late* est, qua longior aliqua tractatio resolvitur; estque triplex; *Thematica*, *Problematica*, & *Methodica stricte*. Analysis Thematica est, quâ recognoscitur Logicum artificium in textu Thematico adhibitum. Parag. 4. *Analysis Thematica.*

Analysis Thematica sic instituenda.

I *Thema Principale investigetur, & constituatur.* Ipsum enim, sicut est scopus universæ Tractationis, sic fundamentum etiam est totius Resolutionis. Hoc tamen si factum fuerit prius in Præcognitis, non est hic agendum denuo. Si sint in textu proposito plura Themata, ut in capite aliquo sacræ Bibliæ; partitio Textus imprimis est facienda, juxta numerum Thematum Principalium in eo contentorum.

II *Termini omnes, per quos Thema illud in Textu explicatur, eruantur.* Tractaturus Thema aliquod Logice ex instituto, adhibere curabit omnes terminos per quos ipsum explicari potest; salvâ conditione suâ: ut Resoluturus astringitur ad illos Terminos præcise, quos Author in textu adhibuit; omissis, quos ille omiserit. Certe Authores in scriptis Exotericis & popularibus rarissime explicant Thema simplex per omnia Instrumenta Logica.

III *Terminis explicantibus Thema Logica Intentiones imponantur.* Solent Authores res ipsas ponere, puta Thematis *Genus, Objectum, Effecta*, &c. nec tamen dicere, quod hæc sint talia: sed Resolventis erit hoc præstare, revocando terminos Authoris ad

secundas

secundas notiones, quæ iis competunt respectu subjecti Thematis. Quin istoc quæstabit dextre, nisi cognitas habuerit *notas, phrases,* & *formulas*, quæ peculiares sunt terminis certarum intentionum; v. g. *Causæ Finalis, Objecti, Instrumenti* & similium? Ejusmodi ergo formularum farraginem sub titulis Capitum & Quæstionum, ad quas rite pertinebunt, in libris suis Logicis adnotabunt juvenes; vel ex propria observatione, vel aliunde descripta. Utilis est hoc saltem nomine liber decimus systematis Logici *Joh. Henr. Alstedii*: quo in libro vide *usum declarationis* doctrinæ de causa finali, *cap.* 5. Eum virum hac una in re, si velis imitari; facile illud exorabis, ne in reliquis imitere.

IV *Amplificantia accurate secernantur ab Explicantibus.* Explicatio enim sola Logicæ est: quæ explicationi accedunt ornatûs gratiâ, aut amplificationis, *heterogenea* sunt, & ad Rhetoricam pertinent. Apud Authores fere conjuncta sunt ista: sed qui Logice Textum resolvit, ejusmodi heterogenea aut resecabit penitùs, aut certe diligenter separabit ab iis quæ proprie Logica sunt.

Parag. 5. *Analysis Problematica.*

Analysis Problematica est, quâ recognoscitur Logicum artificium in Textu Problematico adhibitum. Textum autem Problematicum dico, non in quo meræ Propositiones ponuntur tantùm, aut explicantur sine ullis Probationibus, (resolutio enim ejusmodi Textûs pertinet ad *Analysin simplicem*, de qua paulo ante diximus: par. 3.) sed eum, in quo problema aliquod seu quæstio tractatur per argumenta & probationes: unde & nonnullis *Textus Syllogisticus* dicitur. Analysis Problematica sic instituatur.

I *Problema principale ex Textu eruatur.* Si plura problemata in uno Textu æque principaliter tractantur, fiat partitio: & de singulis ordine dicatur.

II *Explicationes terminorum afferantur.* Idq; ex textu, si author eas expresse adhibuerit: si non; saltem resolvens ipse addat, quæ sunt necessariæ.

III *Conclusio vel Conclusiones; quibus Author sententiam suam complexus est, proponantur.* Cum suis quæque limitationibus necessariis.

IV *Argumenta, quibus probantur Conclusiones, per certas classes distribuantur.* Rejectis omnino, vel saltem sejunctis, amplificati-

ficationibus, & ornatu. Classes vero argumentorum sic distinguendæ sunt, ut Argumenta ejusdem, vel cognati medii in eadem classe collocentur: *Testimonia* ab Argumentis *Artificialibus*; *Nominalia* a *Realibus*; *Medii Necessarii* a Medii *probabilis*; *Externi* ab *Internis*, &c. separentur classibus.

V *Loci indicentur argumentorum, & Syllogismi inde formentur.* v. g. dicatur quòd tale argumentum sit ductum *à Genere, à Causa Finali, ab Effecto, à Minore* vel alio loco. Formatio autem argumentorum in Syllogismos fiet per *Additionem* propositionis, non expressæ in Textu, sed latentis in terminis; & per debitam *ordinationem* Terminorum, & Propositionum, quæ in textu cryptice disponuntur.

VI *Objectionum solutiones ostendantur.* Sive Objectiones expresse in Textu ponantur; sive tacite, & κατ' ἐξοχὴν ex solutionibus subintelligi cognoscantur: quibus formatis, responsio in Textu data Logice adhibeatur alicui termino, aut propositioni; vel ex textu ostendatur peculiari cujusque Syllogismi in Objectione vitium in Forma, aut Materia.

VII *Corollaria proponantur.* Siqua Author

in

in textu alicubi ex Thesi aut Thesibus collegerit: indicatâ simul ratione deducendi ea ex illis.

Parag. 6. *Analysis mixta*, est artificiosa Resolutio Textus mixti. *Textum autem mixtum* intelligo, in quo conjunctim tractantur & Themata simplicia, & Problemata: quæ tamen non sunt confundenda; quod constat fecisse plurimos illorum, qui in aliorum Tractatus & opera Tabulas Analyticas in lucem dederint. Quoties Textus istiusmodi venit resolvendus, partitio oportet fiat, quâ separentur Simplicia Themata à Problematibus: utriusque vero partis Resolutio seorsim instituatur, secundum rationem jam ante proxime exhibitam.

Analysis mixta.

Parag. 3. *Analysis Methodica strictè* (quæ & *Systematica* dici potest) est, quâ recognoscitur Logicum artificium in tractatione integræ alicujus disciplinæ aut ejus integræ partis adhibitum. Ea sic instituenda est.

Analysis Methodica.

I *Pracognita Disciplina indicentur.* Sitne Contemplatrix Disciplina, an Operatrix; aut hujus, illiusve pars.

II *Partitio textus fiat methodice.* In Contemplatricibus, quoad *Subjectum* in genere,

&

& ſpecies ejus; *principia* communia, & ſpeciales. In operatricibus, quoad finem & ejus ſubjectum; media ad finem conducentia, eorumque principia & adjuncta neceſſaria in genere & in ſpecie. Si Textus in *libros & capita* diſtinguatur; ſic inſtituetur Partitio (ideque in tabulis Analyticis) ut libris & capitibus ſit accommodata.

III *Præcepta à Commentariis & Quæſtionibus accurate diſtinguantur.* Quod Amplificationes ſunt Explicationibus & Probationibus, id ſunt Commentarii Præceptis: proinde, ut illæ in Analyſi *Thematica*, & *Problematica*, ſic iſti in *Methodica*, aut amputentur prorſus, aut caute ſeparentur ab ipſis Præceptis.

IV *Connexiones partium notentur.* In iis enim potiſſimum vis Methodi poſita eſt: nec aliter conſtabit, quomodo partes Tractationis inter ſe cohæreant.

Exempla ſingularum ſpecierum Reſolutionis nimis longum eſſet hîc ſubjicere. Eorum loco *Sylvulam Textuum* exhibeo; quibus reſolvendis exercere ſe poterint, qui volent. Sunto ergo exempla. *Parag.* 8. *Materia præſticandi.*

1 *Textus Thematici*

10 *Acro-*

1° *Acroamatici.* libri quarti Ethicorum Aristotelis tria prima capita ; ubi Thema simplex tractatur, *Liberalitas.*

2° *Exoterici.* Dialogus Ciceronis de Amicitiâ ; ubi tractatur Thema simplex, *Amicitia.*

II. *Textus Problematici.*

1° *Acroamatici.* 1. Caput octavum libri Physicorum ; ubi tractatur problema, *An natura agat propter finem ?* 2. Liber Zabarellæ de quarta Figura ; in quo agitatur Quæstio, *An detur quarta Syllogismorum figura.*

2° *Exoterici.* 1. Dialogus Ciceronis de senectute ; ubi disputatur, *An Senectus sit misera ?* 2. Liber Senecæ de constantia sapientis :ubi disputatur, *An in sapientem cadit injuria ?* textus brevioris exempla possunt esse singula Paradoxa Ciceronis.

Textus Mixti.

1° *Acroamatici.* Tractatus Aristotelis de loco lib. 4. Phys. in quo & Loci natura *Thematice* explicatur, & Quæstiones nonnullæ de eodem discutiuntur *Problematice.*

2° *Exoterici.* Senecæ liber primus de Irâ: in quo *Ira Thematice* explicatur per *subjectum, causam efficientem, objecta* ; aliquot etiam

etiam *Quæstionum* circa illam materiam agitatione interſertâ. *Concionum ſacrarum*, quæ in Templis habentur pleræque ſunt *mixti Tractatus* ex Thematibus & Problematibus. Explicationes enim ſingularum vocum, aut partium in Textu aliquo Biblico, ſunt *Tractationes Thematicæ*: Propoſitiones vero Doctrinales, quas ex partibus firmant, cum Corrolariorum (quos *Uſus* vocant) deductione, *Tractationes Problematicæ*. Utinam in iſtiuſmodi Conſcionum Logicâ analyſi juvenes ſe aſſidue exercerent! ingens inde brevi ſenſuri incrementum cùm pietatis, tum artis.

Textus Syſtematici.

1o *Diſciplinæ contemplatricis.* 1. *Integræ*; Ariſtotelis univerſa opera Phyſica, 2. *Partialis*; Libri Ariſtotelis de Cœlo: ejuſdem de anima.

2o *Diſciplinæ Operatricis.* 1. *Integræ*, Ethica Ariſtotelis. 2. *Partialis*; Pars aliqua hujus Compendii, putà ſecundus ejus liber; vel Tractatus de Demonſtratione in tertio libro a cap. 11. ad cap. 16. inclusive.

Subtituli

Subtituli capitis quinti.

1 *De Analyſi in Genere.*
2 *De Præcognitis circa Textum.*
3 *De Simplici Analyſi Propoſitionum.*
4 *De Simplici Analyſi Sillogiſmorum.*
5 *De Analyſi Thematica.*
6 *De Analyſi Problematica.*
7 *De Analyſi Mixta.*
8 *De Analyſi Methodica.*

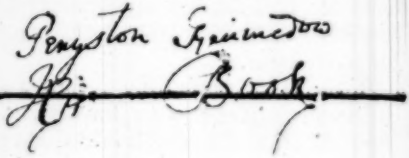

Finis Appendicis primæ.

APPENDIX POSTERIOR.

MISCELLA.

CAP. I.

De Quinque Habitibus Mentis.

Parag. 1. *Summa hujus appendicis.*

APpendicem hanc Miſcella quædam generalia complectentem (illa quidem plaraque non propriè Logica, ſed quæ tamē juvenibus ſtudioſis ſperemus fore nec inutilia prorſus, nec ingrata) viſum fuit preſenti opuſculo comitem adjungere, velut ſupernumerarium quoddam παρεργον, & reliqui operis Corollarium. In qua quatuor iſta totidem capitibus adumbranda ſuſcepi, ſed breviter. 1. *Numerum & Naturam Habituum Mentis.* 2. *Diſciplinarum Univerſum Circulum.* 3. *De Adornandis Locis Communibus Conſilium.* 4. *Hiſtoriam Logicæ.*

Nulla

Parag. 2. *Communia de Habitibus Mentis.*

Nulla potest tractatio rite institui, nisi ad propriam suam disciplinam revocetur; nec Disciplinæ dextre distingui ab invicem, nisi prius constet ad quem habitum mentis quæque sit referenda. Est autem Habitus mentis, *qualitas multis actionibus acquisita, per quam intellectus proxime disponitur ad assentiendum alicui veritati infallibiliter.* Excluduntur ergo per istam definitionem. 1. *Habitus infusi*; ut Fides divina: quia non acquiruntur multis actionibus. 2. *Habitus morales*: ut virtutes & vitia: quia eorum *subjectum* est facultas Volitiva, non Intellectiva; *objectum formale*, Bonum & Malum; non Verum & Falsum; *Propria operatio*, Electio aut Fuga, non Assensus & Dissensus. 3. *Habitus vitiosus*: ut error: quia per eum mens assentit falsitati, non veritati. 4. *Habitus indifferentes ad verum & falsum*; ut Opinio, Suspicio, Fides Humana: quia assensus, quem isti pariunt in mente, non est infallibilis; ut cui potest subesse falsum. *Habitus distinguuntur invicem per suos Actus: Actus vero per Objecta.*

Parag. 3. *Habituum Numerus.*

Istis exclusis, numerus Habituum mentis est præcise quinarius, prout eorum species enumerantur ab *Aristotele*

stele lib. 6. Eth. cap. 3. sc. Intellectus principiorum, Scientia, Sapientia, Prudentia, & Ars. Quorum *Intellectus* est circa Principia; reliquæ circa Conclusiones: sed *Scientia & Sapientia* circa conclusiones in Materia Speculabili; *Prudentia* vero & *Ars* in materia Operabili. De singularum natura, & proprietatibus dicendum ordine.

Intellectus est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter & immediate principiis immediatis.* Actus intellectus proprius, est *Assensus Immediatus*: & Objectum proprium, *Principium Immediatū.* Sicut enim id in quod tendit intellectus est veritas immediata immediatate sc. causæ; (de quâ vide *l.* 3. *Comp. c.* 12. *Par.* 11.) sic actus per quē tendit in ipsum, est assensus immediatus propter evidentiā in re ipsa sine aliquo discursu. Hinc fit ut ex omnibus habitibus mentis iste facillimè eliciat suum actum: dictus propterea (nomine ipsius facultatis translato in habitum ejus) Aristoteli νοῦς. Latinis vel simpliciter *Intellectus*: vel adjecto (distinctionis ergo) proprio ejus Objecto, *Intellectus Principiorum.* Cum autem tria sint, quæ promiscue passim *Intellectus* nomen sortiuntur; ipsa nimirum *Potentia* intellectiva, *Actus* intelligendi, & Parag. 4. Intellectus.

præsens

præsens *Habitus*: poterint tria hæc commodissimis appellationibus sic distingui; si potentia *Intellectus* vocetur, Actus *Intellectio*, Habitus *Intelligentia*.

Parag. 5. *Species ejus.* Principia Immediata alia sunt θεωρητικὰ, quæ *Cognoscitiva*, alia πρακτικὰ, quæ *Activa*, alia ποιητικὰ quæ *Factiva* Latine verti possunt. Ex qua Principiorum diversitate totidem oriuntur species intelligentiæ. Intelligentia *Theoretica*, quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Intellectus Principiorum* dicitur, versatur circa principia *sciendi*, quale est illud Metaphisicum, *Impossibile est idem esse & non esse.* Intelligentia *Practica*, quæ & *Synteresis* dicitur, quasi conservatrix legis naturæ, versatur circa principia *Agendi*; quale est illud Ethicum, *Quid tibi fieri non vis alteri ne feceris.* Intelligentia *Poetica* (quam Alstedius, quod novo sed nimis affectato vocabulo *Intellectum Organico Mechanicum* primus nominaverit, non est quod glorietur) versatur circa principia *Efficiendi*; quale est illud Logicum, *Ex veris nil nisi verum sequitur.* Sed istæ omnes species conveniunt in una communi ratione univoca secundum quam formaliter distinguuntur a reliquis quatuor speciebus habitûs, ut una tantum species ejus.

Scien-

Scientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis proximis.* Objectum Scientiæ est veritas necessaria, necessitate sc. non solum *prædicationis* in se tota, sed etiam *existentiæ* ex parte subjecti, unde nec *Singularia*, nec *Entia per accidens*, nec *Contingentia* possunt cadere sub scientiam: & per hoc distinguitur scientia ab Artibus & Prudentiis; quarum subjecta non habent esse per se, nisi solum per operationem nostram. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ proximæ; & per hoc distinguitur a sapientia, ut mox videbitur. De duplici certitudine talis assensus vide *l.* . *Comp. c.* 11. *par.* 2. Parag. 6. *Scientia.*

Sapientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendū firmiter conclusioni necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis primis & supremis.* Objectum Sapientiæ idem quod Scientiæ: nisiquod restrictius sit propter quasdā requisitas conditiones mox declarandas. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ vniversalissimæ & primæ. *Aristot. l.* 1. *Metaph. cap.* 2. ponit sex proprietates Sapientiæ; quæ omnes Metaphysicæ Scientiæ conveniunt.

1. *Versari circa omnia.* Non secundum proprias rationes, sed secundum rationes communes omnibus, in quantum sunt Entia.

2. *Versari circa difficillima.* Universalissima sc. & a vulgi cognitione remotissima; qui vix ultra sensum sapiunt.

3. *Versari circa certissima & evidentissima.* Non contradicit hoc superiori: imo vero nititur eodem fundamento; nam certiora sunt & evidentiora naturâ, quæ sunt propinquiora primis principiis, qualia sunt universaliora.

4. *Aptissimam esse ad docendum.* Non quod tradat modum docendi, sed quod causas maxime cognoscat ex quibus maxime docetur.

5. *Maxime esse expetendam, & per se.* Per se quidem, quia habitus est Theoreticus; Maxime vero quia inter Theoreticos dignissimus.

6. *Præesse reliquis Disciplinis*, ex qua scilicet reliquæ habent probare sua Principia.

Ex istis proprietatibus patet Sapientiam esse habitum non aggregatum ex Intellectu & Scientia: quod nonnulli docuerunt; sed ab utraque per propriam suam rationem formaliter & specifice distinctum.

8. Prudentia

Prudentia est habitus recta cum ratione Activus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati practicæ ex principiis practicis.* Dicitur que Prudentia Intellectualis, ad differentiam Prudentiæ Moralis: quarum *Moralis* est in voluntate & appetitu, *Intellectualis* vero in intellectu practico; etsi utraque praxin respiciat & circa res agibiles versetur. A reliquis vero intellectualibus distinguitur Prudentia per Objectum suum proprium; quod est *Veritas circa agibilia.* Parag. 8. *Prudentia.*

Ars est Habitus recta cum ratione Effectivus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati poeticæ ex principiis poeticis.* Objectum ejus proprium est veritas poetica, h. e. *Conclusio circa effectibilia.* Ars Interna est, vel Externa: *Interna,* qua Intellectus dirigit semetipsum ad aliquid efficiendum circa voces aut res in ipso conceptas: *Externa,* qua Intellectus dirigit organa corporea ad aliquid efficiendum circa materiam ad extra. Hanc aliqui discriminis ergo *Mechanicam* dixerunt: & priorem illam *Organicam.* Parag. 9. *Ars.*

Parag. 10. *Fides Divina.* Est quidem præter dictas, & alia etiam species Habitus, quæ *Fides Divina* dicitur. Sed ea est toto genere diversa ab illis quinque. Nam illæ sunt *Acquisitæ*, & suo quodam modo *Naturales*, in quantum sunt ab homine comparabiles per solum exercitium virium naturalium. Fides vero *Divina* non habetur nisi per infusionem supernaturalem & divinam; unde & Habitus *Infusus* dicitur, & *Supernaturalis*. Estque *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendũ firmiter veritati inevidenti propter authoritatem revelantis Dei.* Objectum ejus est veritas inevidens; inevidentiâ sc. vel *materiali*, quæ est terminorum, & ex parte rei creditæ; vel *formali* saltem, quæ est Subjecti, & ex parte hominis credentis. Actus vero proprius est assensio firma tali objecto propter authoritatem Dei revelantis. Nam & Conclusionibus de fide assentit credens proximè fortassis & immediate per discursum ex principiis, ultimate tamen propter solam revelationem divinam; in quam unam omnes tam Conclusiones, quam Principia, quæ sunt de Fide, finaliter resolvuntur.

Parag. 11. *Habitus imperfecti.* In prædictis habitibus universis & *Veritas* est, & *Infallibilitas*: sed dantur

dantur alii etiam habitus, quos tamen propter defectum alterius ex istis Aristoteles non curavit enumerare; suntque *Error*, *Opinio*, *Fides humana & Suspicio*. Errori deest *Veritas*; reliquis *Infallibilitas*. Error semper de falsis est; reliquis non repugnat subesse falsum.

I. Error est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum sine formidine falsitati*. Objectum Erroris semper est *falsum*: Actus vero est assensio tali falso *sine formidine*; per illud distinguitur ab habitibus dictis, per hunc à dicendis. Error errorem continuo parit; nec datur status: unde illud ex Aristotele desumptum, *Uno absurdo dato mille sequuntur*: & illud aliunde satis tritum, *Erranti nullus terminus*.

II. Opinio est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter probabilitatem, quam videtur habere*. Objectum Opinionis est Propositio probabilis (saltem ad *hominem*) sive sit in se vera, sive non. Propositio autem redditur probabilis alicui, vel ratione *Medii* cum sc. infertur ex medio probabili: & hoc facit *Opinionem Mediatam*: vel ratione *Terminorum*, cum sc. mens prona est ad assentiendum ei etiam sine medio, au-

ditis tantùm terminis: ut *Quod omnes parentes diligant liberos*: & hoc facit *Opinionem Immediatam*. Actus proprius est assensus tali propositioni cum formidine Oppositi. *Opinio & Scientia* ejusdem, non possunt simul esse in eodem; possunt tamen in diversis.

III. Fides humana est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter authoritatem humanam.* Objectum Fidei humanæ est Propositio seu vera seu falsa, proposita ab homine fide digno. Actus ejus est assentio tali propositioni propter authoritatem proponentis, cum formidine oppositi.

IV. Suspicio sive dubitatio, est *Habitus, quo mens inclinatur ad assensum indeterminatum circa aliquam propositionem.* In reliquis habitibus mens amplectitur alteram partem contradictionis determinate, cum vel sine formidine alterius: ast in *Dubitatione*, sive *Suspicione*, (istas enim non distinguo specifice, quæ vix differunt omnino, nisi forte *secundum gradum*, aut saltem *Objecto partiali*;) mens indeterminate se habet ad utramque, quandoque propensior in alteram, sed valde leviter & sine notabili aliqua inclinatione.

Prædicti

Prædicti habitus omnes *Simplices* sunt: quibus accenſet *Miſtos* ex Theoreticis & Practicis duos, Naturalem unum, *Philoſophiam*; alterum ſupernaturalem, *Theologiam*, Alſtedius lib. 2. præcog. philoſ. cap. 18. Perperam. Nam primo, non poteſt ex pluribus ſimplicibus ſpecifice diſtinctis reſultare aliquod mixtum ſpecifice ab illis diſtinctum. Secundo, multo minùs mixtus habitus ex *Theoretico & Practico*; ſic enim idem habitus qui ordinatur ad ſolam contemplationem, ordinaretur etiam ad operationem, quod implicat. Tertio, Simplicibus Habitibus contra-diſtinguuntur quidem Habitus, non *Mixti*, ſed *Aggregati*: quales ſunt ſingulæ diſciplinæ (de quibus mox in capite proximo) inque his ſacra Theologia: Philoſophia vero eſt ipſa aggregata ex pluribus diſciplinis; ſicut quælibet Diſciplina aggregata eſt ex pluribus Habitibus. Sed iſta ſatis de habitibus; de quorum numero & diſtinctione ita accurate diſputavit Ariſtoteles, ut ſit omnino defendendus, non tantum excuſandus, ſaltem non exagitandus. Parag. 12. *Habitus Mixtus.*

Sub-

Subtituli Capitis primi.

1 *De definitione Habitus mentis.*
2 *De distinctione habituum per Actus & Objecta.*
3 *De Numero habituum mentis.*
4 *De Intelligentia Principiorum in genere.*
5 *De Intelligentia Theoretica.*
6 *De Syntereſi.*
7 *De Intelligentia Poetica.*
8 *De Scientia.*
9 *De Sapientia.*
10 *De Prudentia.*
11 *De Arte.*
12 *De Fide Divina.*
13 *De Errore.*
14 *De Opinione.*
15 *De Fide Humana.*
16 *De dubitatione & Suſpicione.*
17 *De Habitibus Mixtis Aggregatis.*

CAP. 2.
De Circulo Diſciplinarum.

Parag. 1. *Encyclopadia.*

EX multis ſimplicibus habitibus circa varias concluſiones, quæ quidem ad unum aliquod *Subjectum* vel

vel *Finem* principalem pertinent, oritur Habitus aggregatus, quæ *Disciplina* dicitur. Disciplinæ singulæ nomen induunt eorum habituum, ex quorum complexione oriuntur: ut Disciplina quæ est de Corpore Naturali *Scientia* dicitur, quia complectitur particulares scientias multarum conclusionum, quæ sunt de corpore naturali ut de principali subjecto, aut ad ipsum referuntur. Disciplinarum communissima divisio est in *Theoreticas*, sive contemplatrices; quarum finis est *Contemplatio* sui subjecti: & *Practicas late*, sive operatrices; quarum finis est aliqua *Operatio* nostra, Actio sc. vel Effectio. Universitatem Disciplinarum τὸν κύκλον vocant, sive τὰς ἐν κύκλῳ παιδείας, quasi circulum quendam & Orbem omnia scitu digna intra suum ambitum continentem; *Encyclopædiam.*

Disciplinas *Mechanicas*, & Sellularias, quas docuit *Magister artis Venter*; ut animo liberali indignas ad eos relegamus, qui lucrum ex arte quærunt, non animi fructum. *Liberales* Disciplinæ aut *Instrumentales* sunt, aut *Architectonicæ*. Keckermannus *Directrices*, & *Objectivas* vocat: Veteres θεωρητικὰς, & πρακτικὰς: poteris, si voles, *Serviles*, & *Regias* Parag. 2. *Disciplinæ Instrumentales.*

Regias. Serviles, sive Instrumentales sunt *Grammatica, Logica, Rhetorica:* quas Scholastici partem Philosophiæ *Sermocinalem,* vel *Rationalem* faciunt, quod in sermone aut ratione recte instituendis versentur. Barbari *Trivium* vocant, nimirum, quod sint tres ex septem illis quas vocant artes liberales: sicut quatuor reliquas ob eandem rationem *Quadrivium.* Ex his *Logica* rationem dirigit, & ordinatur ad intellectū perficiendum: *Grammatica* vocem, & ordinatur ad formandum sermonem: *Rhetorica* utramque suo modo, magis tamen vocem, & ordinatur ad movendum affectus. Istis aliqui addunt *Mnemonicam,* quæ sc. Memoriam haud aliter juvet quam Logica Mentem: sed vereor, ut sit illa Mnemonica *Impostura* magis, quam *Ars*; siquidem tradatur aliqua, quæ sit ab ea Methodo distincta, quæ in Logica docetur. Instrumentales istæ sunt omnes Operatrices per *Effectionem*; & proinde sunt in genere *Artium.*

Parag. 2. *Physica & Metaphysica.*

Disciplinæ Regiæ sive Architectonicæ, quibus Instrumentales inserviunt, sunt partim *Philosophia*; partim *Professio*, Philosophiâ superior. *Philosophia* est Disciplina ex Scientiis & Prudentiis aggregata, Scientiæ Philo-

Philosophicæ sunt tres, *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica*. Quarum Physica est de rebus immersis in materia sensibili: Mathematica & Metaphysica, de rebus abstractis ab ea; sed Mathematica de abstractis ratione tantùm, non autem re; Metaphysica de abstractis partim re, partim per indifferentiam. Physica est una tantum scientia, cujus subjectum est *Corpus Naturale*. Metaphysica est una tantum Scientia, vel potius Sapientia, cujus Subjectum est *Ens qua Ens*.

Parag. 4. *Mathematicæ puræ.*

Mathematicarum appellatione variæ Disciplinæ veniunt intelligendæ, sed quæ sunt omnes de Quantitate secundum rationem abstracta a Materia sensibili. Abstractio autem talis vel est *pura*, sine omni concretione cum Materia; vel *impura*, quæ patitur aliqualem cum ipsa concretionem: unde Mathematicæ aliæ sunt *Puræ*, aliæ *Mixtæ*. Puræ sunt quæ considerant quantitatem purè abstractam à Materia; Mixtæ, quæ considerant Quantitatem abstractam quidem plurima ex parte à Materia, cum aliquali tamen concretione: unde nonnulli Mathematicas puras, *Abstractas* dixerunt; Mixtas, *Concretas*. Puræ, sive Abstractæ, sunt duæ;

Arith-

Arithmetica, & *Geometria*: quarum Arithmetica considerat *Quantitatem Discretam*, habetque pro subjecto *Numerum* sive *Multitudinem*; Geometria vero considerat *Continuam*, habetque pro subjecto *Mensuram*, sive *Magnitudinem*.

Parag. 5. *Mathematica Mixta.*

Mathematicæ Mixtæ sive Concretæ, quodam medio modo se habent inter scientias Naturales & purè Mathematicas; μίσται propterea dictæ Peripateticis, quasi scientiæ Mediæ, nec sc. pure Naturales, nec pure Mathematicæ: Mathematicis tamen potius accensendæ, quam Naturalibus; quia Abstractio in ipsis prævalet Concretioni. Sunt autem Mathematicæ Mediæ *Cosmographia*, *Optica*, & *Musica*: quarum Cosmographia & Optica considerant *Magnitudinem*, & subordinantur Geometriæ; Musica vero *Numerum* considerat, & subordinatur Arithmeticæ. *Cosmographia* considerat Quantitatem aliqualiter concretam Materiali corpori: *Optica & Musica* Materiali Qualitati; Optica sc. *Visibili*, Musica *Audibili*. Cosmographia considerat mensuram in toto Mundo & partibus ejus; cui subordinantur *Astronomia*, de Mensura in Orbe cœlesti; & *Geographia*, de Mensura in Orbe terræ.

Optica,

Optica, seu perspectiva, considerat Mensuram ut est in Luce & Colore. Musica deniq; Numerum considerat ut in sono est; h. e. *Numerum sonorum.*

Mathematicæ Disciplinæ Theoreticæ sunt omnes: sed tamen illis accidit indirecte Praxis; non ut *Finis* per se, sed ut *Utilitas* emergens. Hinc aliquæ artes vere *Mechanicæ*, propter tamen principia Mathematica in quibus fundantur, & utilitatem insignem, quam eorum praxis (a posteriori) præstat studio & profectui Mathematicarum diciplinarum; & ipsæ etiam Mathematicarum appellatione frequenter censentur, nec indignæ æstimantur, in quarum studio liberalia ingenia operam nounullam collocent. Quales sunt præ cæteris, 1. *Geodætica*, de mensurandis quibuscunque corporum dimensionibus. 2. *Statica*, de ratione ponderum. 3. *Nautica*, de arte navigandi. 4. *Pictura*, de ratione exprimendi figuras Hominum, Rerum, Regionum. &c. 5. *Architectura*, de ratione fabricandi omne genus ædificii. Parag. 6. *Mathematicæ Practicæ.*

Prudentiæ Philosophicæ, aut sunt πρωτα & primario sic dictæ; & sunt *Ethica*, *Oeconomica*, *Politica*: aut secundario, & sunt *Historica & Poetica.* Parag. 7. *Disciplinæ Morales.*

Illæ

Illæ Prudentiæ Methodicæ dici possunt, istæ Exemplares. *Ethica* est Prudentia de moribus, & officiis in vita communi. *Oeconomica* est Prudentia de moribus, & officiis in familia. *Politica* est prudentia de moribus & officiis in Civitate vel Republica. Nec est quod quis addat Prudentiam *Ecclesiasticam*, *Scholasticam*, &c. istæ enim sunt species Politicæ; sicut *Ecclesia*, *Academiæ*, &c. sunt species Reipublicæ.

Parag. 8. *Historica & Poetica.*

Prudentia Exemplares, sunt Historica & Poetica: quarum Historica tradit Methodum Exemplorum, *Gestorum & Realium*; Poetica, *Fictorum & Idealium:* Ut enim Historia narrat res gestas à veris personis: sic Poesis narrat res geri solitas in vita communi sub fictis personis: ita ut Poesis nihil aliud esse videatur, quam *Historia Idealis*. Historicæ inserviunt præ reliquis *Chronologia* & *Chorographia*: sc. ut famulæ, non ut partes; nam Chronologia Astronomiæ pars est, & Chorographia Geographiæ. Poeticæ vero potissimum inservit *ars versificatoria*, quæ pars est artis Grammaticæ.

Professiones, seu facultates Philosophiâ superiores, quibus (*ratione usus*) Disciplinæ Philosophicæ velut ancillantur, sunt tres illæ

illæ supremæ; *Medicina*, *Jurisprudentia*, *Theologica*. Medicina & Jurisprudentia facile Theologiæ dant primas: sed neutra alteri concesserit lubens. Æmulæ facultates utræque; quia utræque summæ: quarum *Medicina* tendit in bonum corporis humani Naturalis; *Jurisprudentia* in bonum corporis Politici. Et Medicinæ quidem artes fere omnes manuales aliquo modo subserviunt, ut quarum pleræque ad curam humani corporis (quâ propinquius, quâ remotius) pertineant; ratione sc. *victus* aut *vestitus*: Jurisprudentiæ vero reliquæ Prudentiæ subjiciuntur, *Politica* præsertim; cujus in gratiam *Magistratus* & *Curiæ* & *Officia* publica constituta sunt. Ad Medicinam spectant *Botanica*; de simplicium medicamentorum natura, viribus & usu: *Anatomica*; de corporis humani fabrica & partibus: *Pharmaceutica*; de compositione medicamentorum: *Chirurgica*, de curatione partium externa: aliæque artes nonnullæ, ut partes vel species ejus. Ad Jurisprudentiam spectat *Ars Notaria*, aliæque. Sed de istis satis.

Sacra *Theologia* omnium Disci- Parag. 100
plinarum merito suprema habetur *Theologia* & dignissima: ut ad quam cura pertineat immortalis

immortalis animæ: estque *methodica aggregatio plurium principiorum & conclusionum, quæ sunt de fide divina.* Qui eam ex Sapientia, Scientia, & Prudentia volunt esse mixtum habitum incommode sentiunt: etsi enim *Sapientiæ* nomen propter dignitatem Theologiæ tribuatur aliquando non tamen id fit univoce; sed ut per hoc Theologia distinguatur a reliquis Prudentiis, quæ sunt *Morales* seu *Naturales*, cum ipsa sit Prudentia *Supernaturalis & Religiosa.* Est ergo Theologia una tantum disciplina, atque in *genere Prudentiæ*: cum habeat pro fine suo *Actionem*, sc. Fruitionem Dei, quo pervenitur per media activa ad fidem, Pœnitentiam, Vitæ Sanctimoniam.

Subtituli Capitis Secundi.

1 *De Disciplinis in genere.*
2 *De Encyclopædia.*
3 *De Disciplinarum partitione in Mechanicas & Liberales.*
4 *De Instrumentalibus Disciplinis.*
5 *De Philosophia.*
6 *De Philosophia contemplativa.*
7 *De Mathematicis puris.*
8 *De Mathematicis Mixtis.*

9 *De*

9 *De Mathematicis Mixtis.*
10 *De Philosophia Morali.*
11 *De Historica & Poetica.*
12 *De tribus professionibus supremis.*
13 *De Ordine Disciplinarum inter se: & de ratione studii recte instituenda.*

CAP. 3.

De Colligendis Locis Communibus.

Parag. 1. *Locorum communium utilitas.*

LOci Communes, sunt *Tituli ad quos omnia, quæ inter legendum aut meditandum utilia occurrunt, velut ad quasdam classes revocantur; inde quoties facto est usus depromenda.* Loci Communes sunt memoriæ & necessarium simul, & firmissimum subsidium: habentque aliàs fructum ingentem; quem experiare facilius, quam eloquare.

Parag. 2. *Adversaria Collectionis Modus primus.*

Locorum Communium Collectio vel *Adversaria* est; vel *Methodica.* Adversaria Collectio est, qua ut quæque prius posteriusve occurrunt ita in libris notantur, neglecto naturali ordine rerum ipsarum. Ejusmodi adversariæ collectiones triplicem fere rationem est observare.

I Cum diversæ materiæ à principio libri continuo sibi subnectuntur, nullo relicto spacio chartæ puræ inter ipsas, nec servato ordine vel saltem Alphabetico; sed annotatis tantúm in margine ad oram singularum materiarum titulis ad quos ipsæ pertinent, & instituto tandem seorsim Indice Alphabetico, qui ostendat qua in pagina quidque reperiatur, estque modus omnium confusissimus.

Parag. 3. *Modus secundus.*

II. Cum singulis *Alphabeti* literis certus paginarum numerus distantur; sed res ipsæ confusè scribuntur, nisi quod quæque referatur ad literam initialem sui Tituli; ut *Avaritia* ad *A*, *Suspicio* ad *S*. adnotato in margine peculiari ejus Titulo, una cum notis numerorum ordinem Tituli indicantibus; ne sit necesse eundem Titulum margini sæpius inscribere, si sæpius occurrat: v. g. si in Alphabeto literæ A. sexto loco aliquid occurrat de *Avaritia*, vicesimo fortasse de *Astutia* &c. res ipsas ubi descripseris, scribe in margine Titulos cum numeris sic, 6. *Avaritia*. 20. *Astutia*. Inde si quid denuo occurrat de Avaritia, aut Astutia, notandum; percurre titulos in margine: reperiesque *Avaritiam* sub numero 6. *Astutiam* sub

sub numero 20. collocari. Noli ergo Marginí denuo *Avaritiam* aut *Astutiam* inscribere; sed numerorum tantùm notas. 6. aut 20. Sed & hic modus est admodum confusus.

III Cum singulis Titulis singulæ paginæ destinantur, vel secundum Alphabeti ordinem (qui mos est plurimorum) vel (quod est aliquando consultius) eo ordine, quo quique occurrerint: Esto seorsim Indice Alphabetico titulorum, ut in 10 modo, adscriptisque margini *subtitulis* cum notis numerorum ea ratione, qua de Titulis dictum est in 2° modo. v. g. si inter legendum quod primum notatu dignum occurrerit sit *de voluptate*; proximum *de Anima*, &c. Esto *Voluptas* Titulus primæ paginæ; *Anima* secundæ, &c. Est hic modus longe optimus omnium eorum qui sunt Collectionis Adversariæ. Parag. 4. *Modus tertius.*

Collectio Adversaria, etsi Methodo careat & Arte, habet tamen suum usum pene necessarium: Inservit enim partim *Præparationi*: partim *Compendio*. *Præparationi* quidem: ut sc. juvenes non interea patiantur lectionem suam perire, pleraque notatu digna labi è Parag. 5. *Usus adversariorum*

manibus, dum sunt adhuc imparati a Methodo accuratiore, quâ lecta auditaque commodius digerant: *Compendio* vero; ne qui peculiari cuiquam professioni studia sua dicarunt, cogantur plurimum temporis in rebus a suis studiis multum alienis collocare, si curent in singulis disciplinis esse accurate Methodici. Logica quidem, quia est ea Ars omnium Disciplinarum instrumentum, è re fuerit studiosorum omnium Methodice collegisse: ut etiam cujusvis studiosi Locos communes in ea facultate, cui nomen suum dedit, illisque Disciplinis quæ cum ea sunt conjunctiores: in reliquis vero poterit adversaria locorum collectione contentus esse. Quorsum enim aut Medicus *Moralia*, aut Jurisconsultus *Mathematica* nimis anxie sectaretur?

Parag. 6. *Collectio Methodica Popularis.*

Collectio Methodica Locorum Communium est, in qua relucet aliqua Methodicæ dispositionis ratio. Estque ea rursum vel *Popularis* vel *Accurata*. Popularem dico, in qua servatur Methodi ratio minus accurata: hujus varii sunt modi. Alii enim secundum *Tabulas* decem *Prædicamentorum* locos disponunt, alii omnia ad *præcepta Decalogi* referunt: aliique aliter pro suo quisque ingenio

&

& judicio. Sed *angustiores* sunt omnes isti modi, quam ut universa complectantur: & *turbatiores*, quam ut satis distincte.

Parag. 7. *Collectio Methodica Accurata.*

Collectio Methodica Accurata est, in qua tituli Locorum disponuntur accurate secundùm propriam Methodum uniuscujusque Disciplinæ. In quem finem suadent nonnulli authoris alicujus opus Methodicum, quale sc. ipsi maxime comprobamus, nobis ob oculos ponere, ejusque vestigia sequi; singulorum capitum Titulos in libris nostris ordine describentes, paginasque aliquam multas singulis *Titulis* relinquentes: ut & *Subtitulis* pariter suo ordine spatia majora, vel minora, pro ratione ipsarum materiarum.

Parag. 8. *Consilium Authoris.*

Bene quidem illi nec reprehendo. Cæterum quandoquidem Collectio Locorum communium non est ipsa rerum tractatio, sed apparatus ad ipsam, sive congestio rerum tractandarum; & Methodus accurata in *disponendo* quidem necessaria est, in *colligendo* non item: quid ipse sentiam hac in re utilissimum, si non ingratum fuerit, *bone Lector*, paucis accipe.

Initio libri *Tabula Methodica*, quæ Generales tantùm Titulos complectitur, unà

aut alterâ paginâ deſcribatur. Illa enim totius Diſplinæ fabricam & methodum uſi quaſi Synopſi ſemper repræſentabit.

II *Titulis* ſingulis, eo ordine quo deſcribuntur in Tabula, *Subtituli* ſui ſubjiciantur. Sed tituli vel rubrica vel majuſcula characterem formâ, vel alia aliqua inſigni nota: à ſubtitulis diſtinguantur.

III Subtitulis ſingulis numerorum notæ præficiantur; relinquaturque ſpaciolum ad finem lineæ, in quo annotari poſſit peculiaris *pagina* libri noſtri, in qua aliquid pertinens ad talem vel talem Subtitulum diſponitur. Relinqui debet etiam ſpacium 6. aut 7, linearum poſt ſubtitulos ſingulorum Titulorum: in quibus deſcribantur, ſi forte alii aliqui ſubtituli inter legendum nobis occurrant, præter eos, quos hactenus deſcripſimus.

IV Singulis Subtitulis pagina una relinquatur, prout res notandæ occurrerint. Methodus, ſi ſit in Tabula Generali, *accurata*, & in ſpeciali indice Subtitulorum, *Mediocris*, non eſt exigenda in ipſo libro: Sed ut materia aliqua prima occurrerit, ita ſubtitulo ad quem illa materia pertinet prima pagina detur: ſecunda ſecundo, & deinceps: numerus tantùm paginæ adſcribatur ſuo loco in *Indice ſubtitulorum*. Ex-

Exemplum pene exhibuimus in hoc *Compendio Logicæ*, cujus singula *Capita* possunt esse singuli *Tituli* Locorum Communium in hac disciplina: *Quæstiones* vero capitibus subjectæ singuli *Subtituli*. Spacium relinquimus post singula capita, cui inserantur & aliæ Quæstiones sive subtituli, siqui alibi occurrant ad materiam illius capitis spectantia. Spaciolum etiam reliquimus in fine lineæ post singulas quæstiones, una cum litera p. quæ *paginam* significat; eo consilio ut juvenes appositis ad literam numerorum figuris peculiares paginas indicent suorum librorum, in quibus reperiuntur materiæ ad dictos Subtitulos sive Quæstiones pertinentes. Si quis velit colligere Locos Communes Logicos, *Index Capitum* & *Subindices Quæstionum* præsentis compendii possunt esse ei pro Indice. In reliquis etiam Disciplinis, Indices istiusmodi in suum usum concinnabit, quos præfiget libris suis Locorum Communium pro illis Disciplinis. Parag. 9. *Praxis hujus consilii.*

Loci Communes sic instituti *adornandi* sunt diligenter. Si quid Lectio, Auditio, Meditatio, suggesserit, quod memoria dignum censeatur, illud in locis communibus, ut mella apes Parag. 10. *Locorum adornatio.*

in

in favis, ſtudioſe collocabis: diemque deperditum duces, in quo non eſt aliud in Locos communes relatum. *Sententias* authorum breves, illuſtres & nervoſas: *Voces artis* & rerum appellationes: *præcepta* diſciplinarum: vocum *diſtinctiones*: aliaque ſimilia, ipſius authoris verbis & *αὐτολέξει* conſignabis: adjecto ad finem aut in margine libro, capite, ſectione, pagina, ubi illa reperiuntur. Cætera tuis verbis notabis. Si quid propria meditatione conſecutus fueris quod ſit illuſtre; peculiari aliqua nota id ab alienis diſtingues: ſi materiam alicujus tituli aut Subtituli reperies ubivis ab aliquo fuſius tractari, non erit neceſſe ex authore quicquam tranſcribere: ſatis erit locum ipſum, ut prius, indicaſſe.

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Utilitate Locorum Communium.*
2 *De Locis Adverſis.*
3 *De Locis Methodicis.*
4 *De Locis Communibus commodiſſime inſtituendis.*
5 *De Locis Adornandis.*

CAP.

CAP. 4.

De Historia Logica.

LOgicæ Naturalis usum ante *Aristotelem* plurimi exercuerunt; nec enim aliter quicquam potuerunt in aliis *facultatibus* cum laude commentari. In ipsa etiam arte aliquid ausi sunt è veteribus *Pythagoras*, *Parmenides*, *Architas*, *Tarentinus*, *Zeno*, *Socrates*, *Plato*, *Xenocrates*, *Chrysippus*: aliique ex Stoicis & Academicis. Sed *Stoicorum* Logica non aliud quicquam fuit, quam confusum quoddam Chaos præceptorum, sive potius exemplorum de captionibus Sophisticis, aliisque ad ostentationem magis comparatis quam ad usum: unde illa monstra argumentationum profluxêre, *Antistrophon*, *Crocodilites*, *Vtis*, &c. Academicorum vero Logica, in quibus *Plato* familiam ducit, multo illa utilior fuit quidem & magis seria: sed tamen nihil ordinate docet, aut Acroamatice; præcepta tantum obiter immiscet Exoterice, & in forma Dialogorum. Primus mortalium *Aristoteles*, & Logicæ finem certum constituit, & præcepta in ordinem

Parag. 1. *Logici ante Aristotelem.*

ordinem redegit, & singulari artificio integræ artis methodum contexuit; rejectis *heterogeneis*, & exotericis, & inanibus subtilitatibus: ita ut *Logicæ inventor* optimo jure dici mereatur.

Parag. 2. *Post Aristotelem ad Scholasticos.*

Post *Aristotelem* defervuit nonnihil Peripateticæ doctrinæ studium. Succedentibus enim seculis Oratoriis magis quã Philosophicis, Logica à fine suo proprio & genuino, quæ contemplatio est & cognitio rerũ, inflexa est propemodũ omnis ad usum forensem; à docendo admovendum; ab instruendo intellectum, ad mulcendum affectus. Sic *Cicero*, & Ecclesiæ doctores Græci Latinique, *Augustinus*, *Hyeronymus*, *Chrysostomus*, aliique. Non defuerit tamen, qui & illis seculis libros Aristotelis Logicos commentariis illustrarent, aut ipsa aliquid in re Logica tentarent; Græci præsertim, *Porphyrius*, *Aphrodiseus*, *Simplicius*, *Ammonius*, *Themistius*, *Philoponus*: & duo summi Arabes *Avicenna*, & *Averroes*; sub quibus potissimum Logica Peripatetica neglecta jamdiu vires pristinas colligere & reflorescere cœpit denuo.

Insequutum est brevi seculum *Scholasticum*, in quo Logica & Philosophia Peripatetica

tetica à plurimis fuit illustrata; stylo quidem ineleganti nec elaborato, sed quem abunde compensavit admirabilis judicii profunditas, & in rebus perscrutandis omnino felix subtilitas. Post *Alexandrum ab Ales* Anglum (qui pater Scholasticorum habetur) Logicalia scripserunt *Albertus Magnus*, *Scotus*, *Burlæus*, *Occam*, *&c.* Qui hos secuti in varias postea sectas sunt divisi: dum alii *Scotistæ*, alii *Thomistæ*; *Nominales* alii, alii *Reales* dici voluerunt. Sed Scholasticis istis præsertim vetustioribus (degeneres enim illi, qui in *Summulis & Sophistra* omne ævum ineptierunt, indigni sunt qui locum inter Logicos sortiantur) tantum debet Logica, quantum fere aliis hominibus nullis. Sane illud optandum fuisset, ut non heterogenea sæpius infarsissent; & Quæstiones Theologicas, Physicas, Metaphysicas, in Logica determinandas proposuissent.

Parag. 7. *Quorundam Scholasticorum cognomenta.*

Scholasticorum plerisque qui reconditioris subtilitatis aut judicii habebantur, cognomina quædam in dita sunt a discipulis suis: quæ quoniam celebria sunt in Scholis, facturi videbamur rem non *ingratam* si hic *attexerimus*; etsi non sunt omnes *Logici*.

1 *Alex-*

1	*Alexander ab Ales.*	Doctor	1	*Irrefragabilis.*
2	*S. Tho: Aquinas.*		2	*Angelicus.*
3	*Joh. Duns Scotus.*		3	*Subtilis.*
4	*S. Bonaventura.*		4	*Seraphicus.*
5	*Henr: de Gandavo.*		5	*Solennis.*
6	*Gualterus Burlæus.*		6	*Planus.*
7	*Willelmus Occam.*		7	*Invincibilis.*
8	*Ægidius Romanus.*		8	*Fundatissimus.*
9	*Tho: Bradwardinus.*		9	*Profundus.*
10	*Joh. de Baccone.*		10	*Resolutus.*
11	*Franciscus Marronis.*		11	*Illuminatus.*
12	*Adamus de Mariſco.*		12	*Illustris.*
13	*Petrus Aureoli.*		13	*Facundus.*
14	*Johannes Baſſolis.*		14	*Ordinatissimus*
25	*Alexander Saxo.*		15	*Illibatus.*
16	*Gerardus Odonis.*		16	*Moralis.*
17	*Antonius Siretus.*	Magiſter	17	*Formalitatum*
18	*Petrus Lumbardus.*		18	*Sententiarum.*
19	*Petrus Comeſtor.*		19	*Hiſtoriarum.*
20	*Petrus Hiſpanus.*		20	*Summularum.*
21	*Averroes.*		21	*Commentator.*
22	*Petrus de Abano.*		22	*Conſiliator.*
23	*Suiceus.*		23	*Calculator.*

Parag. 5. *Lulliſta.* Prodiit è media Barbarie vir magna profeſſus *Raymundus Lullius*; qui opus *Logicum*, quod ſpecioſo *titulo* inſignivit *Artem Magnam*, commentus eſt: cujus

jus ope pollicetur *trimestri spacio* hominem quemvis vel ipsa literarum elementa nescientem, totam Encyclopædiam perdocere; idque per circulos & triangulos & literas Alphabeti sursum vorsum revolutas. Habuit & iste tamen suos assertores, & sequaces, *Bernhardum, Lavinhetam, Cornelium Agrippam, Paulum Schalichium, Petrum Gregorium Tholosanum, Jordanum Brunum*, & paucos alios. Sed insignem vanitatem artis Lullianæ satis luculenter ostendit Keckermannus, *tract. 2. præcogn. log. c. 2. Parag. 39.*

Pulsa tandem Barbarie, *Petrus Ramus*, politioris literaturæ vir, ausus est (post *Ludovicum Vivum*) Aristotelem acrius ubique & liberius incessere, universamque Peripateticam Philosophiam exagitare. Ejus *Dialectica* exiguo tempore fuit apud plurimos summo in pretio, maxime eloquentiæ studiosos; idque odio Scholasticorum, quorum dictio & *stylus* ingrata fuerant auribus Ciceronianis. Certe illud attulit Reipublicæ Logicæ emolumenti industria Rami, quòd excitarit bona ingenia ad Methodi rationem diligentiùs excolendam. Sed tamen multa sunt quæ in Logica Ramea eruditis merito displicent: ut 1. *innovatio terminorum artis*, & *rejecto* vocum

Parag. 6. *Ramei.*

jamdiu

jamdiu receptarum in Scholis Logicorum; 2°, *Mutilatio Logicæ multiplex* quam Rameï limitibus nimium angustis definierunt & partibus quibusdam integris spoliarunt; 3°, *explicatio usus Logicæ* ex Poetarum & Oratorum scriptis, qui tamen res Logicæ non tractarunt, sed Exotericè; 4°, *præscriptio unicæ Methodi* ubique adhibendæ, ejusq; nimium exilis & morosæ, qua disciplinas omnes tradi volunt, per definitiones tantum & dichotomias. Sunt & alia plurima, quà vitia, quà defectus, in Rameis justa reprehensione dignissima: quæ accurate & graviter persecutus est Keckermannus, *tract.* 2. *Præcogn. Log. cap.* 4. per totum.

Parag 6. *Systematici* Produxit novissimum seculum nonnullos Logicos, qui media quadam viâ Peripateticos inter & Rameos incedere gestierunt. Invehuntur ipsi palam in *Rameos*, laudant *Peripateticos*: sed rameï in Systematibus suis Logicis Ramei magis sunt quam Peripatetici. Nam & terminos receptos in Peripatetica Scholà immutarunt & luxuriant nimis in Methodo, dum sic omnia minutatim in frusta dividendo & subdividendo concidunt, ut succum rerum & substantiam interea mittant. *Philippo-Ramei* hi dici possunt, vel *Systematici*; quorum præcipuus

cipuus est *Keckermannus*: quem insequuti (non *passibus* æquis) *Timplerus*, *Alstedius*, & alii nonnulli. Habet ille usum suum sane magnum, & peritiam; sed iis qui judicio sunt maturo, & probe subacto in schola Peripatetica. Qui enim illius viri scripta cum Scholasticis, delectu facto *Terminorum* & *Methodi*, dextre conjungere potetit; is mea sententia in omni Philosophia utilissime versabitur. Optarim autem ut minus reciperetur Keckermannus in manibus juventutis: qui sunt assuefaciendi potius terminis Peripateticis ac Methodo simpliciori instituendi; nec tantum pollent judicio, ut norint inutilia ab utilibus secernere.

Subtituli capitis quinti.

1 *De Logica veterum ante Aristotelem.*
2 *De Organo Aristotelis.*
3 *De Logicis post Aristotelem usq; ad Scholas-*
4 *De Scholasticis.* (*ticos.*
5 *De Logica Lullii.*
6 *Logica Ramea.*
7 *De Systematicis.*
8 *De præstantia Logicæ Peripateticæ supra Rameam & Lullisticam.*

FINIS.